

Centrum Działania Profilaktycznych

Diagnoza Lokalnych Problemów Społecznych w Gminie Puck

Puck, 2025

Centrum Działan Profilaktycznych

ul. Kościuszki 39a

32-020 Wieliczka

Diagnoza wykonana na zlecenie Gminy Puck

Diagnoza Lokalnych Problemów Społecznych została sporządzona szczególnie ze względu na wyznaczenie kierunków działań profilaktycznych w realizacji Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii.

Spis treści

1. Wprowadzenie	7
1.1. Czym jest diagnoza problemów społecznych	7
1.2. Podstawowe pojęcia i terminy	8
1.3. Metodologia badań społecznych - zagadnienia ogólne	13
2. Charakterystyka gminy Puck i infrastruktura społeczna	14
2.1. Opis Gminy	14
2.2. Występowanie problemów społecznych na terenie gminy Puck	15
2.2.1. Analiza danych zastanych	16
3. Metodologia badań	20
3.1. Zastosowane metody oraz przebieg badań	20
4. Charakterystyka przebadanej próby	22
4.1. Uczniowie szkół podstawowych	22
4.2. Dorośli mieszkańcy	24
4.3. Pracownicy oświaty	31
5. Badania uczniów szkół podstawowych i dorosłych mieszkańców	34
5.1. Alkohol	34
5.1.1. Alkohol – przekonania i spożycie wśród uczniów szkół podstawowych	34
5.1.2. Spożycie alkoholu przez uczniów w porównaniu do badań ogólnopolskich	38
5.1.3. Spożycie alkoholu przez uczniów w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych	38
5.1.4. Spożycie alkoholu wśród dorosłych	39
5.1.5. Spożycie alkoholu wśród dorosłych w porównaniu do badań ogólnopolskich	43
5.1.6. Spożycie alkoholu wśród dorosłych w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych	43
5.2. Narkotyki	43
5.2.1. Przekonania na temat narkotyków i rozpowszechnienie wśród uczniów szkół podstawowych	43
5.2.2. Przekonania na temat narkotyków i rozpowszechnienie wśród dorosłych	48

5.2.3. Spożycie narkotyków wśród dorosłych w porównaniu do badań ogólnopolskich	51
5.2.4. Spożycie narkotyków wśród dorosłych w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych	51
5.3. Nikotyna	52
5.3.1. Rozpowszechnienie spożycia nikotyny wśród uczniów szkół podstawowych	52
5.3.2. Palenie papierosów – porównanie uczniów do próby ogólnopolskiej	59
5.3.3. Palenie papierosów – porównanie uczniów do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych	60
5.4. Leki i napoje energetyczne	60
5.4.1. Zazywanie leków i spożywanie napojów energetycznych wśród uczniów szkół podstawowych	60
5.5. Uzależnienia behawioralne	65
5.5.1. Uzależnienie od Internetu i urządzeń elektronicznych wśród uczniów szkół podstawowych	65
5.5.2. Uzależnienie od Internetu i urządzeń elektronicznych wśród dorosłych	72
5.5.3. Hazard i inne uzależnienia behawioralne wśród dorosłych	75
5.6. Przemoc	77
5.6.1. Problem przemocy w opinii dorosłych mieszkańców	77
5.6.2. Problem przemocy w opinii pracowników oświaty	85
5.6.3. Problem przemocy w opinii uczniów szkół podstawowych	88
5.6.4. Problem przemocy w porównaniu do badań ogólnopolskich	95
5.7. Diagnoza szkolna	95
5.7.1 Funkcjonowanie szkół w opinii pracowników oświaty	96
5.8. Inicjacja seksualna wśród uczniów szkół podstawowych	109
5.9. Warunki podczas wypełniania ankiety	109
6. Profilaktyka	110
6.1. Podstawowe informacje na temat profilaktyki uzależnień	110
6.2. Działania profilaktyczne w gminie Puck – analiza danych zastanych	112

6.3. Udział uczniów w działaniach profilaktycznych	114
6.4. Działania profilaktyczne w opinii mieszkańców	117
6.5. Dostępność alkoholu i narkotyków w środowisku lokalnym wśród uczniów szkół podstawowych	119
7. Podsumowanie i wnioski	123
7.1. Postrzegane problemy społeczne na terenie gminy Puck	123
7.2. Alkohol	127
7.2.1. Wnioski dotyczące uczniów	127
7.2.2. Wnioski dotyczące dorosłych mieszkańców	127
7.3. Narkotyki	129
7.3.1. Wnioski dotyczące uczniów	129
7.3.2. Wnioski dotyczące dorosłych	129
7.4. Nikotyna	130
7.4.1. Wnioski dotyczące uczniów	130
7.5. Leki i napoje energetyczne	131
7.5.1. Wnioski dotyczące uczniów	131
7.6. Uzależnienia behawioralne	132
7.6.1. Wnioski dotyczące uczniów	132
7.6.2. Wnioski dotyczące dorosłych	134
7.7. Przemoc	135
7.7.1. Wnioski dotyczące uczniów	135
7.7.2. Wnioski dotyczące dorosłych mieszkańców	136
7.8. Diagnoza szkolna	138
7.8.1. Wnioski dotyczące pracowników oświaty	138
7.9. Inicjacja seksualna	140
7.10. Warunki podczas wypełniania ankiety	141
7.11. Udział uczniów w działaniach profilaktycznych	141

8. Rekomendacje	141
8.1. Profilaktyka przedszkolna	146
8.2. Profilaktyka szkolna - szkolne programy wychowawczo-profilaktyczne	147
8.3. Profilaktyka uzależnień behawioralnych	150
8.4. Profilaktyka problemu narkotykowego	151
8.5. Programy monitorowania sprzedaży alkoholu metodą „tajemniczego klienta”	152
8.6. Problem przemocy domowej – „Niebieskie Karty”	153

1. Wprowadzenie

1.1. Czym jest diagnoza problemów społecznych

Diagnoza ma na celu dostarczenie lokalnej społeczności szczegółowej wiedzy na temat problemów, które występują w danym miejscu. Powinna ona stanowić podstawę działań mających na celu rozwiązywanie wskazanych problemów poprzez odpowiadanie na potrzeby lokalnej społeczności i poprawę jakości jej życia. Bez dobrego rozpoznania problemów, a także zidentyfikowania ich źródeł trudno o skuteczną receptę na ich rozwiązanie.

Dobrze prowadzona diagnoza społeczna polega nie tylko na badaniu problemów i potencjału lokalnej społeczności oraz rekomendowaniu działań służących ich rozwiązywaniu, ale także powinna być wzbogacona o cykliczną ewaluację podjętych rozwiązań. Jej celem jest również identyfikacja przyczyn, dlaczego doszło do opisywanego stanu rzeczy. To właśnie dotarcie do przyczyn problemów umożliwia rozwiązywanie ich u źródła i formułowanie skutecznych metod rozwiązania napotkanych problemów. Umożliwia także wskazanie adekwatnych środków służących do realizacji postawionych celów. Ewaluacja służy temu, aby sprawdzić to, jak zmieniła się sytuacja pod kątem występowania diagnozowanych problemów w lokalnej społeczności; czy sytuacja uległa poprawie, czy też pogorszeniu. Diagnoza społeczna poświęcona dogłębnemu poznaniu obszaru związanego z zapotrzebowaniem na usługi społeczne powinna jako rezultat przedstawić skalę danych problemów. W ramach diagnozy dobiera się odpowiednie metody służące ustaleniu, jakie są opinie oraz przekonania danej społeczności względem tego, jak powinno być. Zebrane dane pozwalają planować odpowiednie działania służące członkom społeczności lokalnej w oparciu o posiadane zasoby. Czasami jednostki samorządów terytorialnych oraz organizacje pożytku publicznego kierują się własną intuicją w wyznaczaniu działań lokalnych opierając się na własnych założeniach dotyczących skali danych problemów. Podejście to sprawia, że działania mogą być dobierane nieadekwatnie i nieefektywnie¹, a poza tym nie uwzględniają one opinii ludzi na temat pożądanых zmian i podejmowanych decyzji w lokalnej społeczności, co jest równoznaczne

¹ Schimanek, T. (2015). *Diagnozowanie problemów społecznych*, Warszawa: FISE Fundacja Inicjatyw Społeczno-Ekonomicznych.

z brakiem partycypacji obywatelskiej w działaniach na rzecz zapobiegania problemom społecznym.

Jak wskazuje Schimanek², „tradycyjne podejście do diagnozowania problemów społecznych polega na ocenie stanu ich zaspokojenia i zidentyfikowaniu czynników uniemożliwiających ich zaspokajanie. Obecnie coraz powszechniej diagnoza problemów społecznych obejmuje także analizę możliwości zaspokajania potrzeb społecznych, bo tu właśnie często mogą tkwić przyczyny ich niezaspokojenia”.

Według przytoczonej wyżej pracy badawczej³, „nie zawsze (...) odczucia społeczne muszą być adekwatne do realnej skali problemów społecznych i ich skutków. Nie znaczy to, że należy lekceważyć opinię społeczną. Trzeba jednak pamiętać, że diagnoza społeczna może być bardzo dobrym narzędziem do tego, żeby pokazać społeczności, jak realnie wyglądają jej problemy. Możemy też mieć do czynienia z sytuacją odwrotną: społeczeństwo nie zdaje sobie sprawy, że pewne zjawiska już albo za chwilę mogą stać się poważnymi problemami społecznymi”.

1.2. Podstawowe pojęcia i terminy

W celu przybliżenia zarówno zastosowanej procedury badawczej, jak i najważniejszych ustaleń diagnozy, poniżej prezentujemy zestawienie najważniejszych pojęć i terminów naukowych, które zostały wykorzystane w niniejszym raporcie.

BADANIE ŹRÓDEŁ ZASTANYCH (DESK RESEARCH) – technika badań jakościowych i czasem ilościowych polegająca na przeszukaniu i interpretacji istniejących źródeł wiedzy na badany temat (dokumentów, mediów, literatury przedmiotu itp.). W niniejszej diagnozie źródłem tego typu danych były przede wszystkim dane pozyskane z Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Pucku oraz Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck.

² Ibidem, s. 5.

³ Ibidem, s. 4.

METODY BADAWCZE – narzędzia psychologiczne służące do zbierania informacji, na podstawie których można scharakteryzować badane zjawisko lub obiekt badań.

SONDAŻ (BADANIE SONDAŻOWE) - jest to metoda badawcza służąca zazwyczaj do badania danej populacji, której nie da się obserwować bezpośrednio. Polega na przebadaniu wyselekcjonowanej z populacji mniejszej próby respondentów, przy pomocy kwestionariusza lub ankiety.

CAWI (Computer-Assisted Web Interview) – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony internetowej – technika zbierania informacji w badaniach rynku i opinii publicznej, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej.

BADANIA (METODY) JAKOŚCIOWE – badania, które koncentrują się na wnikliwszej analizie danego zjawiska. W badaniach jakościowych nie wykorzystuje się pomiaru ilościowego (jak w badaniach ilościowych) lecz stosuje się techniki, które mają na celu wydobycie wiedzy od badanych osób.

BADANIA FOKUSOWE FGI (Focus Group Interview) – zogniskowany wywiad grupowy, prowadzony z wybranymi respondentami o charakterze dyskusji opartej na wcześniej przygotowanym scenariuszu, nad którego przebiegiem czuwa moderator zadający uczestnikom pytania dotyczące określonego tematu. Celem moderatora jest wyzwolenie odpowiednich reakcji uczestników (grupy fokusowej), co umożliwi zrozumienie ich poglądów, opinii.

CZYNNIKI RYZYKA – cechy osobowe jednostki, warunki środowiskowe i sytuacje zewnętrzne, które mają potencjalny wpływ na pojawienie się zachowań ryzykownych. Głównie związane są z sytuacją rodzinną, szkolną, z funkcjonowaniem w grupie rówieśniczej i religijnej oraz uwarunkowaniami osobowościowymi. Celem interwencji profilaktycznych jest eliminacja lub redukcja czynników ryzyka.

CZYNNIKI CHRONIĄCE – cechy osobowe, sytuacje i warunki środowiskowe, które zwiększają odporność jednostki na działanie czynników ryzykownych. Celem działań profilaktycznych jest wzmacnianie czynników chroniących na rzecz odporności jednostki i całego środowiska lokalnego.

ZACHOWANIA RYZYKOWNE – zachowania niosące ryzyko negatywnych konsekwencji, zarówno dla zdrowia fizycznego i psychicznego jednostki, jak i dla jej otoczenia społecznego. Do zachowań ryzykownych zaliczamy: palenie tytoniu, używanie środków psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, leków), wczesną aktywność seksualną, zachowania agresywne i przestępcze.

UZALEŻNIENIE – nabyty stan zaburzenia zdrowia psychicznego i fizycznego, który charakteryzuje się okresowym lub stałym przymusem wykonywania określonej czynności lub zażywania psychoaktywnej substancji chemicznej. Zgodnie z obowiązującą w Polsce Międzynarodową Klasyfikacją Chorób i Problemów Zdrowotnych ICD-10 uzależnienie rozpoznaje się, jeśli trzy lub więcej z następujących objawów występowało łącznie przez co najmniej 1 miesiąc lub występowało w sposób powtarzający się w okresie 12 miesięcy:

- silne pragnienie lub poczucie przymusu użycia,
- upośledzenie kontroli nad zachowaniem związanym z używaniem, tj. nad jego rozpoczynaniem, kończeniem oraz poziomem użycia,
- fizjologiczne objawy stanu abstynencyjnego pojawiające się, gdy użycie jest ograniczane lub przerywane,
- wzrost tolerancji tj. konieczność przyjmowania istotnie wzrastających ilości substancji, w celu osiągnięcia pożądanego efektu,
- silne pochłonięcie sprawą używania przejawiające się istotną zmianą dotychczasowych zamiłowań i zainteresowań porzucanych lub ograniczanych z powodu używania,
- uporczywe używanie, pomimo oczywistych dowodów występowania szkodliwych następstw, choć charakter i rozmiar szkód są już danej osobie znane.

ZAGROŻENIA BEHAWIORALNE - zachowania niosące ryzyko negatywnych konsekwencji, zarówno dla zdrowia fizycznego i psychicznego jednostki, jak i dla jej otoczenia społecznego, które mogą prowadzić do uzależnień czynnościowych (związanych z zachowaniami, a nie substancjami), tj. hazard, korzystanie z Internetu, granie w gry, zakupoholizm, pracoholizm; uzależnienie od ćwiczeń fizycznych, opalania się czy patologiczna koncentracja na spożywaniu zdrowego jedzenia.

PROBLEM SPOŁECZNY – to zaobserwowane lub spodziewane (potencjalne) zjawisko społeczne – stan, proces lub układ warunków – które uznano za niekorzystne, wywołujące pośrednio lub bezpośrednio straty finansowe i wymagające interwencji: przeciwdziałania, redukcji szkód lub rozwinięcia równoważących je potencjałów.

KWESTIA SPOŁECZNA – bariera w społeczeństwie, które utrudnia prawidłowe funkcjonowanie oraz osiągnięcie optymalnego rozwoju i realizacji potrzeb. Ma charakter masowy i szczególnie dotkliwe skutki społeczne. Bardzo często diagnozy problemów społecznych służą zidentyfikowaniu kwestii społecznych lub są ukierunkowane na zbadanie kwestii, które zostały już wcześniej rozpoznane.

NORMY SPOŁECZNE – przyjęte w danej społeczności względnie trwałe wzorce funkcjonowania akceptowalnego społecznie; to zbiory nieformalnych reguł określających, co jest, a co nie jest akceptowane w danej społeczności. To także oczekiwane społecznie wzorce funkcjonowania poszczególnych grup i jednostek.

PROFILAKTYKA – zapobieganie powstaniu niekorzystnego zjawiska, zanim ono wystąpi, poprzez oddziaływanie zawczasu na jego rozpoznane przyczyny lub poprzez budowanie zabezpieczeń przed tym zjawiskiem, albo poprzez wyprzedzające łagodzenie skutków zjawiska, któremu zapobiec się nie da. Współczesne rozumienie profilaktyki uwzględnia jej podział na trzy poziomy:

- *PROFILAKTYKA UNIWERSALNA* – profilaktyka kierowana do populacji uniwersalnej (np. wszystkich uczniów w określonym wieku), bez względu na stopień ryzyka wystąpienia zachowań problemowych; ma na celu przeciwdziałanie inicjacji poprzez dostarczenie odpowiedniej informacji oraz wzmacnianie czynników chroniących i redukcję czynników ryzyka.
- *PROFILAKTYKA SELEKTYWNA* – profilaktyka ukierunkowana na grupy zwiększonego ryzyka, wymagająca dobrego rozpoznania tych grup uczniów w społeczności szkolnej; ma na celu zapobieganie, ograniczenie lub zaprzestanie podejmowania przez jednostkę zachowań ryzykownych.

- o *PROFILAKTYKA WSKAZUJĄCA* – profilaktyka kierowana do osób, u których rozpoznano objawy zaburzeń lub szczególnie zagrożonych rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych.

PROGRAM PROFILAKTYCZNY – działania psychoedukacyjne podejmowane według określonych wzorców, których celem jest zapobieganie zachowaniom ryzykownym odbiorców i szkodom w ich otoczeniu.

PROGRAM REKOMENDOWANY – program profilaktyczny oparty na naukowych podstawach teoretycznych, wykorzystujący skuteczne strategie profilaktyczne, zmniejszający wpływ czynników ryzyka zachowań problemowych, wzmacniający działanie czynników chroniących przed zachowaniami problemowymi. Tego typu programy charakteryzują się odpowiednią intensywnością działań i czasem ich trwania, są realizowane przez odpowiednio przygotowaną kadrę, a przede wszystkim mają potwierdzony w badaniach ewaluacyjnych wysoki standard wdrożenia lub skuteczność oddziaływania. Krajowe programy profilaktyczne spełniające te kryteria działają w ramach SYSTEMU REKOMENDACJI.

ROZWIĄZANIE O POTWIERDZONEJ WIARYGODNOŚCI – istniejące ROZWIĄZANIE O POTWIERDZONEJ SKUTECZNOŚCI w rozumieniu do kryteriów KCPU (dawniej PARPA, KBPN), ORE i IPiN dla programów profilaktyki uzależnień, a w przypadku braku takiego rozwiązania w danej dziedzinie – istniejące lub projektowane rozwiązanie oparte na wiedzy naukowej, udokumentowanych dobrych praktykach innych gmin i poparte rekomendacją uznanych specjalistów z danego obszaru wiedzy, jako rozwiązanie dobrze rokujące.

SYSTEM REKOMENDACJI – zadanie realizowane od 2010 r. we współpracy trzech instytucji – Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom (dawniej: Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii, Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych), Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii. W ramach systemu dokonywana jest ocena programów z obszarów promocji zdrowia psychicznego, profilaktyki uzależnień (profilaktyki narkomanii, profilaktyki problemów alkoholowych) oraz programów profilaktyki innych zachowań problemowych (ryzykownych) dzieci i młodzieży.

1.3. Metodologia badań społecznych - zagadnienia ogólne

Należy tak zaplanować działania diagnostyczne, aby dostarczały możliwe jak najwięcej wiedzy odnośnie do sformułowanych problemów. W tym celu wskazane jest wykorzystanie różnorodnych narzędzi badawczych. Spełnione zostanie tym samym założenie o triangulacji metod⁴ pozwalające holistycznie spojrzeć na badane problemy. Triangulacja metod badawczych polega na wykorzystaniu wielu różnych metod badawczych. Prowadzi to do ograniczenia błędu pomiarowego oraz podniesienia jakości badania i odniesienia zebranych danych do siebie. W celu triangulacji można wykorzystać zarówno dane ilościowe, jak i jakościowe. Może się okazać, że pewne narzędzia będą przeszacowywać skalę danego problemu (np. badania ankietowe dotyczące przekonań normatywnych o spożyciu narkotyków, które są zawyżone), a inne nie oszacują tej skali w pełnym zakresie (np. dane zastane z policji, które nie obejmują wszystkich sytuacji spożycia narkotyków). W celu zbliżenia się do odkrycia wartości rzeczywistej można zminimalizować błąd pomiarowy właśnie poprzez triangulację.

Wśród wykorzystywanych **metod badawczych** wymieniane są najczęściej:

1. Analiza dokumentów i danych zastanych – opiera się na poszukiwaniu danych i informacji już zebranych np. dokumentacja szkolna.
2. Badania kwestionariuszowe wykonywane techniką:
 - CAWI (ang. *Computer-Assisted Web Interview* – wspomagany komputerowo wywiad przy pomocy strony WWW) – technika badawcza, w której respondent jest proszony o wypełnienie ankiety w formie elektronicznej;
 - PAPI (ang. *Paper And Pencil Interview*) – technika badawcza, w której badacz przeprowadza z respondentem wywiad ustrukturyzowany zaznaczając odpowiedzi badanego w przygotowanym narzędziu, jakim jest kwestionariusz wywiadu.
3. Zogniskowane wywiady grupowe *FGI* – polegające na zaproszeniu wybranej, niewielkiej grupy respondentów w celu realizacji wywiadu grupowego i przeprowadzeniu spotkania dyskusyjnego na określone obszary tematyczne. Wywiad prowadzony jest przez moderatora w oparciu o ustalony wcześniej scenariusz.

⁴ Rzeszutek, I. (2018). Triangulacja w badaniach społecznych. *Młoda Humanistyka*, 12(2), 1-11.

4. Indywidualne wywiady pogłębione *IDI* – polegające na przeprowadzeniu indywidualnej rozmowy w oparciu o określony scenariusz z niewielką liczbą respondentów, w celu zbadania ich punktu widzenia na temat konkretnej idei, zjawiska.

W ramach przeprowadzonej Diagnozy skorzystano ze wszystkich wymienionych powyżej metod badawczych, za wyjątkiem indywidualnego wywiadu IDI, tym samym uzyskując wartość problemów najbardziej zbliżoną do rzeczywistej.

2. Charakterystyka gminy Puck wraz z infrastrukturą społeczną

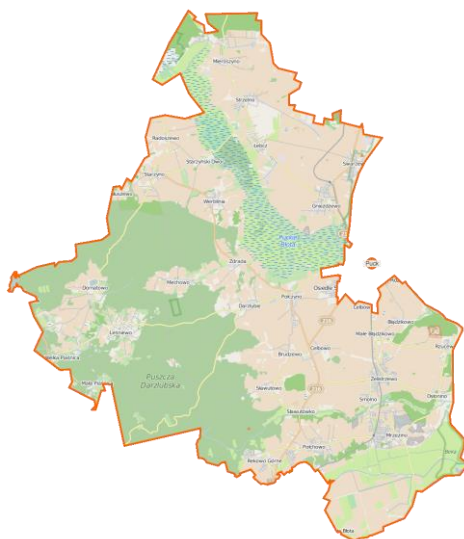
2.1. Opis Gminy

Gmina Puck jest gminą wiejską, znajdującą się w województwie pomorskim, w powiecie puckim. Składa się z 28 sołectw i otacza miasto Puck, które jest jej siedzibą, lecz nie wchodzi w jej skład. Od strony południowej gmina graniczy z Zatoką Pucką, a od innych stron z sąsiednimi gminami: Kosakowo, Krokowa, Puck i Władysławowo.

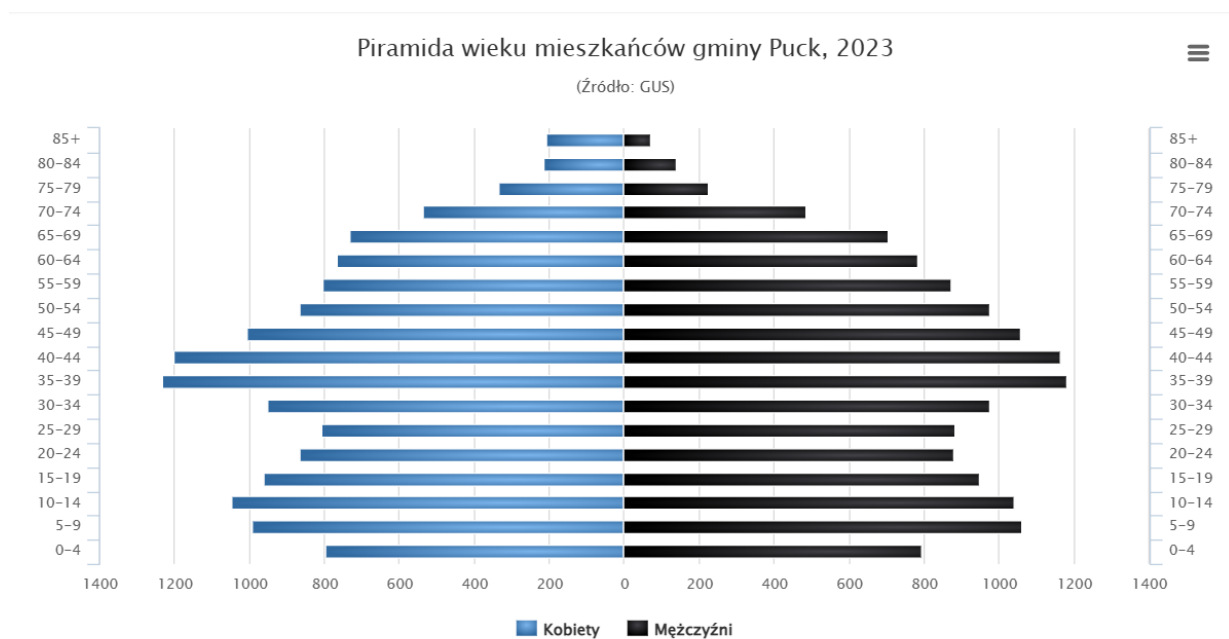
Gmina Puck jest znana z pięknych nadmorskich krajobrazów, obecności Nadmorskiego Parku Krajobrazowego oraz bogatej tradycji kaszubskiej, którą pielęgnują mieszkańcy. Region wyróżnia się licznymi zabytkami, takimi jak kościoły i tradycyjne kaszubskie domostwa, a także rozwiniętą ofertą turystyczną, obejmującą szlaki piesze i rowerowe oraz aktywności wodne, m.in. żeglarstwo i windsurfing.

Według stanu na 31 grudnia 2024, gmina Puck ma 28 881 mieszkańców, z czego 50,1% stanowią kobiety, a 49,9% mężczyźni. Natomiast średni wiek mieszkańców gminy wynosi 37,1 lat.

Struktura ludności Gminy przedstawiała się następująco: osoby w wieku przedprodukcyjnym tj. mniej niż 18 lat, stanowiły 24,3%, osoby w wieku produkcyjnym 60,3%, a w wieku poprodukcyjnym (59 lat i więcej) 15,5%.

Rysunek 1. Gmina Puck

Wykres 1. Piramida wieku mieszkańców gminy Puck. Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Puck

2.2. Występowanie problemów społecznych na terenie gminy Puck

Bezrobocie rejestrowane w gminie Puck wynosiło w 2024 roku 5,6% (6,9% wśród kobiet i 5,0% wśród mężczyzn). Jest to wyższy wynik od stopy bezrobocia rejestrowanego dla województwa pomorskiego (4,6%) i dla całej Polski (5,1%).

Wykres 2. Bezrobocie w gminie Puck w porównaniu do woj. pomorskiego i średniej krajowej. Źródło: https://www.polskawliczbach.pl/gmina_Puck

2.2.1. Analiza danych zastanych

A. Dane na temat działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck została powołana uchwałą Rady Gminy Puck Nr XXX/3/97 z dnia 28 lutego 1997 roku.

Komisja działa na podstawie Ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z 26 października 1982 roku (art. 41) oraz wewnętrznego regulaminu. Jej celem jest prowadzenie działań profilaktycznych oraz rozwiązywanie problemów alkoholowych w gminie, ze szczególnym uwzględnieniem integracji społecznej osób uzależnionych.

Do głównych zadań Komisji należą:

1. Zwiększanie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych od alkoholu.
2. Udzielanie wsparcia psychospołecznego i prawnego rodzinom dotkniętym problemami alkoholowymi, ze szczególnym naciskiem na ochronę przed przemocą domową. Prowadzenie działań informacyjnych i edukacyjnych dotyczących profilaktyki uzależnień i narkomanii, zwłaszcza wśród dzieci i młodzieży, a także wspieranie programów dożywiania uczestników pozalekcyjnych zajęć opiekuńczo-wychowawczych i socjoterapeutycznych.

3. Wspomaganie działalności instytucji, organizacji i osób zaangażowanych w rozwiązywanie problemów alkoholowych.
4. Podejmowanie interwencji w przypadku naruszeń przepisów dotyczących wychowania w trzeźwości, w tym występowanie przed sądem jako oskarżyciel publiczny. Wspieranie zatrudnienia socjalnego poprzez organizowanie i finansowanie centrów integracji społecznej.

W latach 2022–2024 liczba rozmów rozpoznawczo-motywujących z osobami doświadczającymi problemu alkoholowego wzrosła z 30 w 2022 roku do 46 w 2023, a następnie do 49 w 2024 roku. Może to świadczyć o rosnącym zaangażowaniu w działania interwencyjne lub większej liczbie osób kierowanych do rozmów. W przypadku dorosłych członków rodzin osób z problemem alkoholowym widać odwrotną tendencję – ich liczba spadła z 40 w 2022 roku do 24 w 2023, jednocześnie wzrastając do 59 w roku 2024.

Rozmowy rozpoznawczo-motywujące przeprowadzone wśród osób doświadczających problemu alkoholowego:

rok działania:	2022	2023	2024
osoby z problemem alkoholowym	30	46	49
dorośli członkowie rodziny osoby z problemem alkoholowym	40	24	59

Tabela 1. Działalność GKRPA w Gminie Puck w latach 2022-2024.

B. Dane na temat Punktu Pomocy Rodzinie funkcjonującego w gminie Puck

Punkt Pomocy Rodzinie Gminy Puck funkcjonuje od lutego 2003 roku. Jego głównym celem jest zapewnienie mieszkańcom gminy bezpłatnego i profesjonalnego wsparcia psychologicznego, psychiatrycznego oraz prawnego. Pomoc kierowana jest przede wszystkim do osób uzależnionych od alkoholu, ich rodzin, a także do osób doświadczających przemocy domowej

lub małżeńskiej. Działania punktu realizowane są z poszanowaniem zasad anonimowości i dyskrecji.

W 2023 roku Punkt Pomocy Rodzinie udzielił konsultacji i porad w następujących obszarach:

- Poradnictwo i pomoc psychiatryczna – 146 konsultacji
- Poradnictwo i pomoc psychologiczna – 158 konsultacji
- Porady prawne (sprawy alimentacyjne, rozwodowe, o separację, opiekuńcze, dotyczące przemocy domowej oraz eksmisji) – 18 porad
- Konsultacje dla dzieci i młodzieży uzależnionej i współuzależnionej od alkoholu oraz ofiar przemocy – 156 konsultacji
- Konsultacje psychologiczne dotyczące środków odurzających – 59 konsultacji

W 2024 roku liczba udzielonych porad i konsultacji nieco się zmniejszyła:

- Poradnictwo i pomoc psychiatryczna – 110 konsultacji
- Poradnictwo i pomoc psychologiczna – 152 konsultacje
- Porady prawne (sprawy alimentacyjne, rozwodowe, o separację, opiekuńcze, dotyczące przemocy domowej oraz eksmisji) – 11 porad
- Konsultacje dla dzieci i młodzieży uzależnionej i współuzależnionej od alkoholu oraz ofiar przemocy – 144 konsultacje
- Konsultacje psychologiczne dotyczące środków odurzających – 48 konsultacji

W 2024 roku Punkt Pomocy Rodzinie udzielił nieco mniejszej liczby konsultacji i porad niż rok wcześniej, choć skala udzielanego wsparcia pozostała wysoka. Spadek widoczny jest szczególnie w zakresie poradnictwa psychiatrycznego (z 146 do 110 konsultacji) oraz prawnego (z 18 do 11 porad), co wynika z ograniczeń kadrowych oraz dostępności specjalistów. W pozostałych obszarach różnice są niewielkie, co świadczy o utrzymującym się zapotrzebowaniu na pomoc psychologiczną i wsparcie.

C. Dane na temat procedury „Niebieskiej Karty”

W latach 2022–2024 odnotowano wzrost liczby uruchomionych procedur „Niebieskiej Karty”. W 2022 roku procedur tych wszczęto 30, natomiast w kolejnych dwóch latach było ich aż 57. Taki wzrost związany może być ze wzrostem skali problemu przemocy domowej, jednak

z drugiej strony może być to związane z wprowadzonymi w ostatnich latach zmianami prawnymi.

Uruchomienie procedury "Niebieskiej Karty"

rok:	ilość uruchomionych procedur
2022	30
2023	57
2024	57

Tabela 2. Liczba procedur NK uruchomionych w latach 2022-2024.

D. Dane na temat sprzedaży alkoholu w gminie Puck

W 2023 roku liczba stałych punktów sprzedaży alkoholu, zwłaszcza powyżej 18% przeznaczonego do spożycia poza miejscem sprzedaży, nieznacznie się zmniejszyła, jednak wzrosła liczba zezwoleń jednorazowych oraz punktów gastronomicznych serwujących alkohol. Może to świadczyć o utrzymującym się wysokim poziomie dostępności alkoholu na terenie Gminy.

Liczba zezwoleń wydana w 2022:

- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 47
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 13
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 46
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 6
- liczba jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych - 17

Liczba zezwoleń wydana w 2023:

- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 42
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 15

- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 41
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 6
- liczba jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych – 20

Liczba zezwoleń wydana w 2024:

- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 38
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 17
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) - 37
- liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych powyżej 18% przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) - 7
- liczba jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych – 20

W 2024 r. członkowie Gminnej Komisji przeprowadzili kontrole przestrzegania zasad i warunków korzystania z zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych w 8 placówkach handlowych. Kontrole przebiegły sprawnie i bez zastrzeżeń. Członkowie Gminnej Komisji przeprowadzili 2 kontrole prawidłowości oświadczeń o wartości sprzedaży napojów alkoholowych za 2023 r. Przeprowadzono również 2 wizje lokalne nowych punktów sprzedaży napojów alkoholowych.

3. Metodologia badań

3.1. Zastosowane metody oraz przebieg badań

Zakres badań

W ramach Diagnozy przeprowadzono następujące czynności badawcze:

- 1) Badanie uczniów klas VI-VIII szkoły podstawowej - ankieta internetowa (CAWI);

- 2) Badanie dorosłych mieszkańców Gminy - ankiety papierowe i internetowe (PAPI i CAWI);
- 3) Badanie pracowników oświaty w szkołach podstawowych - ankieta internetowa (CAWI);
- 4) Analiza dokumentów strategicznych – m.in. gminne programy profilaktyczne, ewaluacja działań profilaktycznych, polityka społeczna;
- 5) Analiza danych statystycznych ze sprawozdań dostarczanych przez Urząd Gminy Puck Krajowemu Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom.
- 6) Porównanie wyników badania z wybranymi badaniami ogólnopolskimi (HBSC, CBOS); Porównanie wyników badania z innymi badaniami przeprowadzanymi przez Centrum Działań Profilaktycznych.
- 7) Opracowanie wniosków z Diagnozy pod kątem praktycznych wskazówek do tworzenia Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz Przeciwdziałania Narkomanii, Gminnego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej.

Badania kwestionariuszowe terenowe i on-line

W celu zebrania danych użytych w niniejszej Diagnozie zastosowane pomiar kwestionariuszowy techniką *CAWI* i *PAPI*. Badanie wśród dorosłych respondentów zostały przeprowadzone w okresie od marca do kwietnia 2025 roku. W ramach diagnozy szkolnej uczniowie oraz pracownicy oświaty szkół podstawowych na terenie Gminy w analogicznym okresie wzięli udział w badaniu kwestionariuszowym on-line (*CAWI*) wypełniając ankiety elektroniczne dotyczące problemów społecznych.

Wywiad z przedstawicielami kluczowych instytucji i organizacji

W maju 2025 roku odbył się zogniskowany wywiad grupowy z przedstawicielami kluczowych instytucji działających na terenie gminy Puck: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Pucku, Komenda Powiatowa Policji w Pucku, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck, przedstawiciele Urzędu Gminy Puck oraz Centrum Kultury Gminy Puck. Wywiad prowadzony był przez badacza Centrum Działań Profilaktycznych. Zebrane dane jakościowe zostały poddane analizie i wyszczególniono najważniejsze obszary tematyczne,

które pojawiały się w dyskusji. Wnioski z badania posłużyły do sformułowania rekomendacji w zakresie zapotrzebowania na usługi szkoleniowe, pomocowe, profilaktyczne ze strony badanych instytucji.

Analiza danych zastanych i dokumentów strategicznych

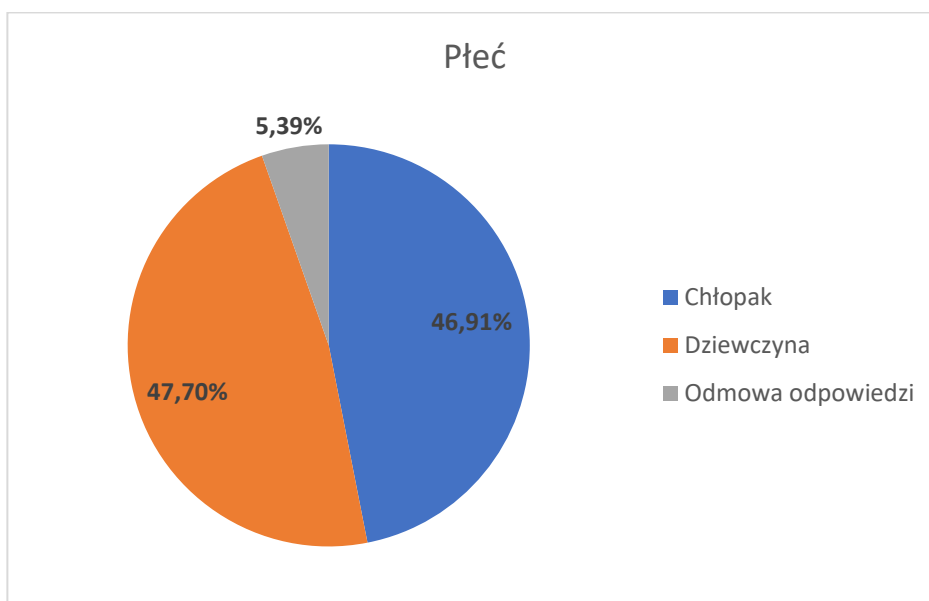
W ramach *desk research* zostały zebrane dane dotyczące demografii gminy Puck. Analizie poddano dane pochodzące z Banku Danych Lokalnych GUS. Ponadto, w celu zbadania aktualnego rozwoju gminy Puck z punktu widzenia strategii rozwojowych, przeanalizowano dostępne dokumenty strategiczne.

4. Charakterystyka przebadanej próby

4.1. Uczniowie szkół podstawowych

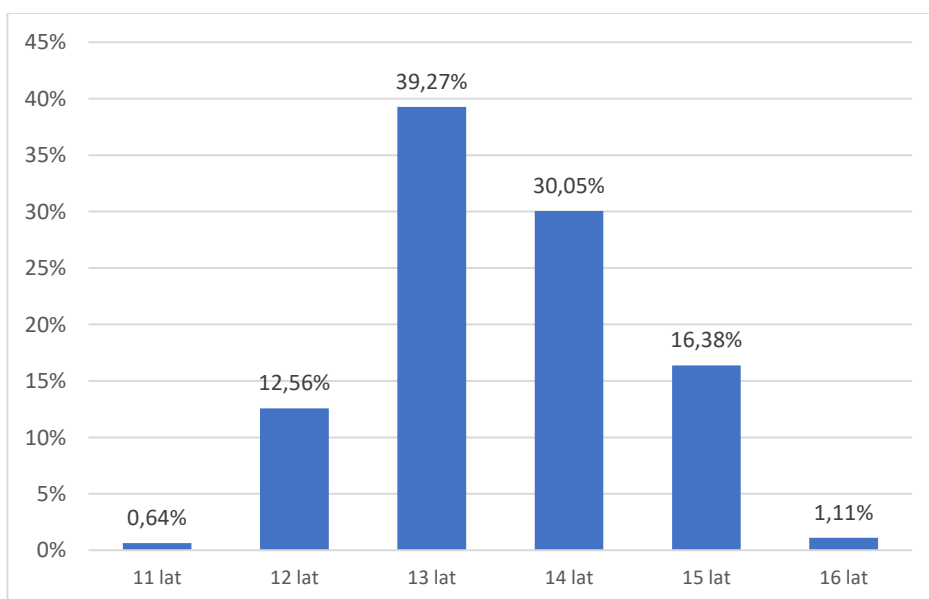
Przebadano łącznie 662 uczniów. Usunięto dane, które wskazywały na nierzetelny wynik. Kategorią odrzucenia obserwacji była twierdząca odpowiedź na pytanie dotyczące styczności uczniów z nieistniejącą substancją psychoaktywną (Pelvin) wraz z zaznaczeniem, że uczeń stosuje narkotyki codziennie. Drugim kryterium wykluczenia były występujące braki danych i niedokończone ankiety. Po usunięciu ankiet wadliwych pozostało 631 prawidłowo wypełnionych kwestionariuszy.

W badaniu dziewczęta stanowiły 47,70% wszystkich respondentów, chłopcy – 46,91%, natomiast 5,39% uczestników odmówiło udzielenia odpowiedzi na pytanie dotyczące płci.

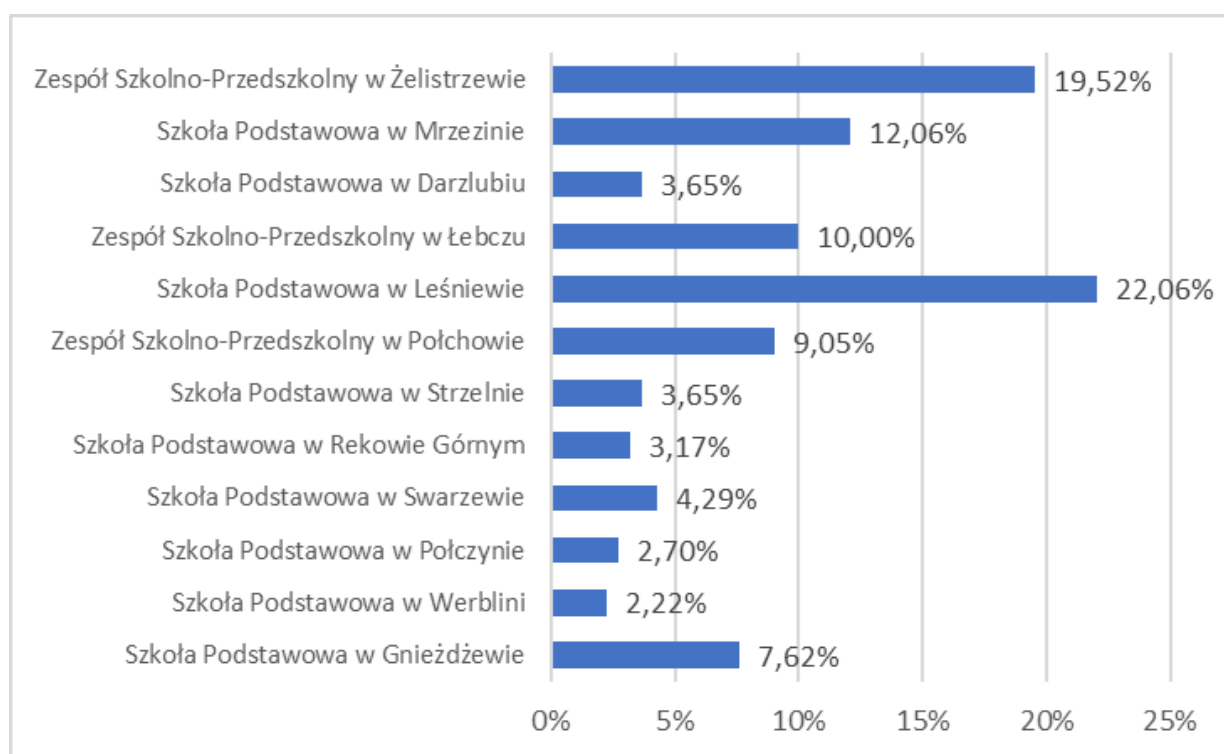
Wykres 3. Podział uczniów szkół podstawowych ze względu na płeć.

Najliczniejszą grupę respondentów stanowili uczniowie w wieku trzynastu lat, którzy stanowili 39,27% badanych. Kolejną pod względem liczebności grupę tworzyli czternastolatki – 30,05%, a następnie piętnastolatki – 16,38%. Uczniowie w wieku dwunastu lat stanowili 12,56% próby. Nielicznie reprezentowani byli uczniowie w wieku jedenastu i szesnastu lat, których udział wyniósł odpowiednio 0,64% oraz 1,11%.

Wykres 4. Wiek uczniów *szkół podstawowych*.

Uczniów zapytano o szkołę, do której uczęszczają. Najwięcej respondentów uczęszczało do Szkoły Podstawowej w Leśniewie, która została wskazana przez 22,06% uczestników badania. Kolejne pod względem liczebności były Zespół Szkolno-Przedszkolny w Żelistrzewie (19,52%) oraz Szkoła Podstawowa w Mrzeżynie (12,06%). Nieco mniejszy udział miały Zespół Szkolno-Przedszkolny w Łebczu (10,00%), Zespół Szkolno-Przedszkolny w Połchowie (9,05%) oraz Szkoła Podstawowa w Gnieździe (7,62%). Pozostałe szkoły reprezentowane były przez mniejszy odsetek uczniów – od 4,29% w przypadku Szkoły Podstawowej w Swarzewie do 2,22% w przypadku Szkoły Podstawowej w Werblini.

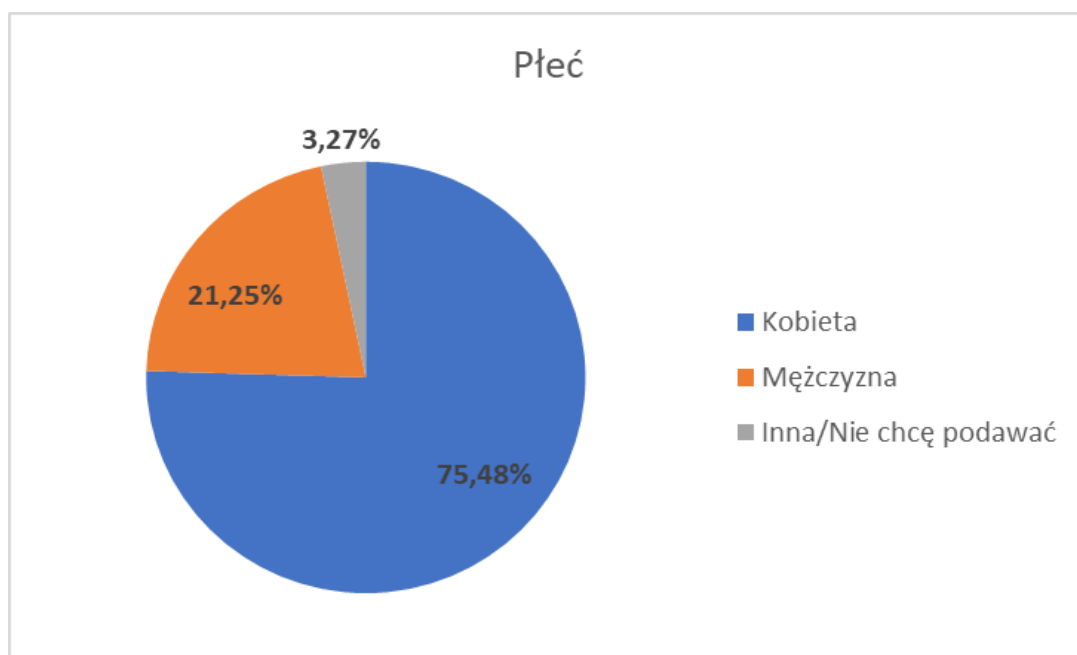

Wykres 5. Odsetek uczniów uczęszczających do poszczególnych szkół podstawowych w Gminie.

4.2. Dorośli mieszkańcy

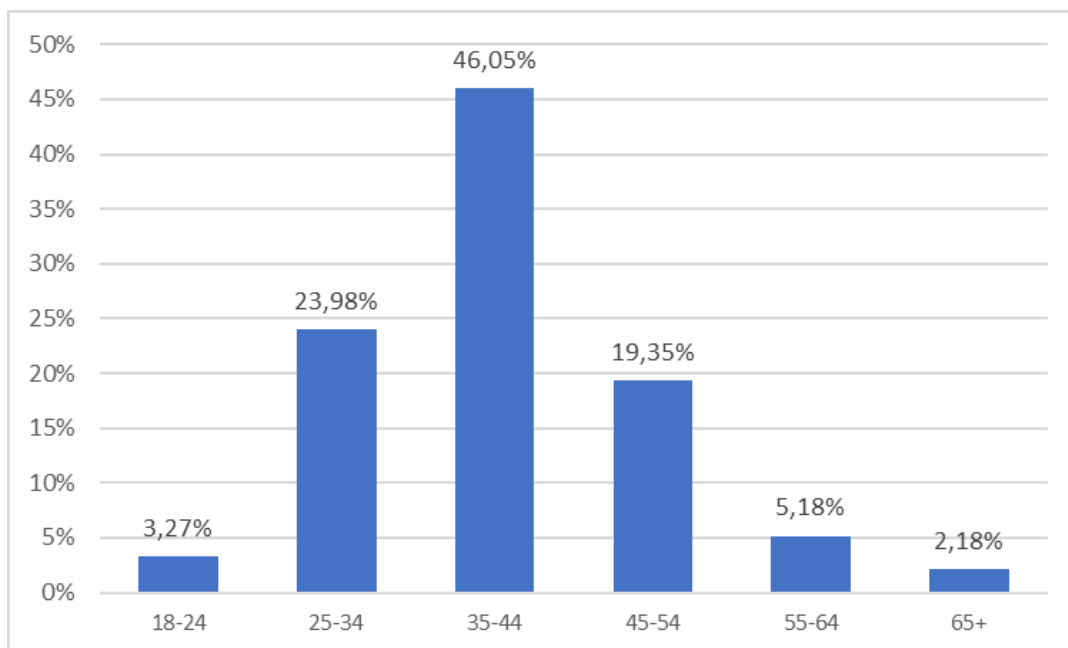
Metodami kwestionariuszowymi PAPI i CAWI przebadano łącznie 374 dorosłych mieszkańców Gminy. Z powodu licznych braków odpowiedzi z dalszej analizy wykluczono 3 kwestionariusze, tym samym próbę badawczą stanowi 371 dorosłych mieszkańców.

Kobiety stanowiły większość, osiągając wynik 75,48%. Mężczyźni stanowili 21,25% badanej grupy. Pozostałe 3,27% respondentów wybrało odpowiedź „Inna/Nie chcę podawać”.

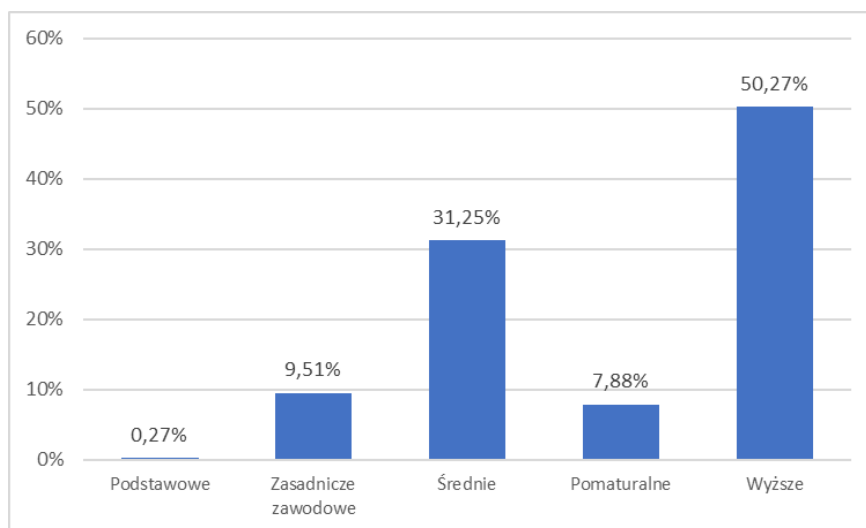
Wykres 6. Odsetek kobiet i mężczyzn w próbie osób dorosłych.

Respondenci zostali zapytani o swój wiek. Najwięcej osób zadeklarowało przedział wiekowy 35-44 lata, co stanowiło 46,05%. Kolejne grupy wiekowe to: 25-34 lata (23,98%), 45-54 lata (19,35%), 55-64 lata (5,18%) oraz 18-24 lata (3,77%). Najmniejszą grupę stanowili respondenci powyżej 65. roku życia - 2,18%.

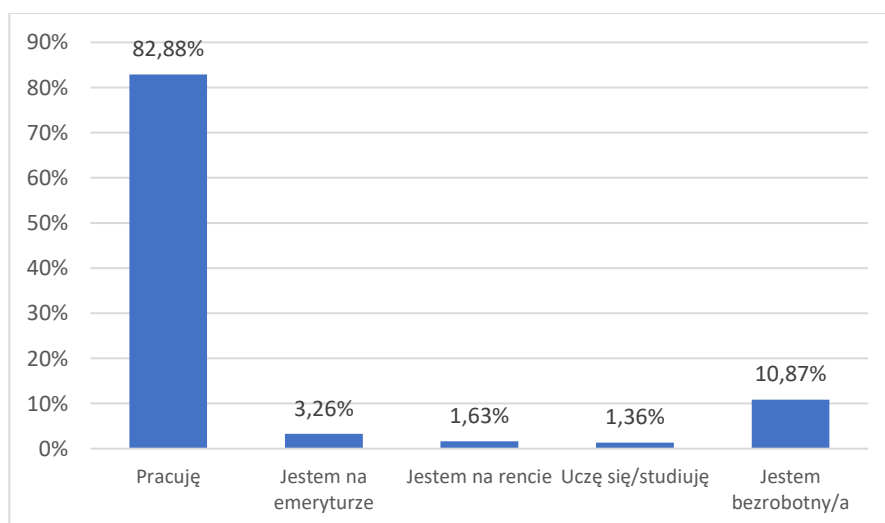
Wykres 7. Wiek dorosłych ankietowanych.

Respondenci zostali zapytani o swoje wykształcenie. Największa grupa, wynosząca 50,27%, zadeklarowała wykształcenie wyższe. Kolejne odpowiedzi to: średnie (31,25%), pomaturalne (7,88%), zasadnicze zawodowe (9,51%) oraz podstawowe (0,27%). Żaden z respondentów nie wskazał wykształcenia gimnazjalnego.

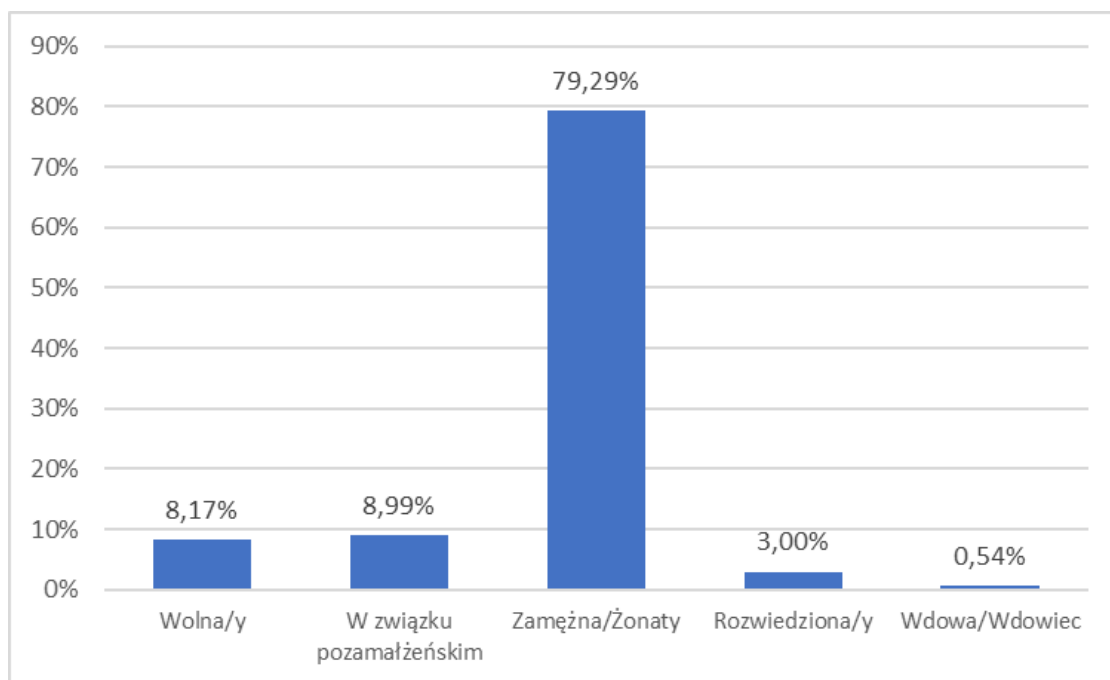
Wykres 8. Wykształcenie dorosłych ankietowanych.

Respondentów zapytaliśmy również o ich status zawodowy. Większość, bo aż 82,88%, zadeklarowała, że pracuje. 10,87%, to osoby bezrobotne, a 3,26% to osoby przebywające na emeryturze. Pozostałe grupy obejmowały rencistów (1,63%) oraz osoby uczące się lub studiujące (1,36%).

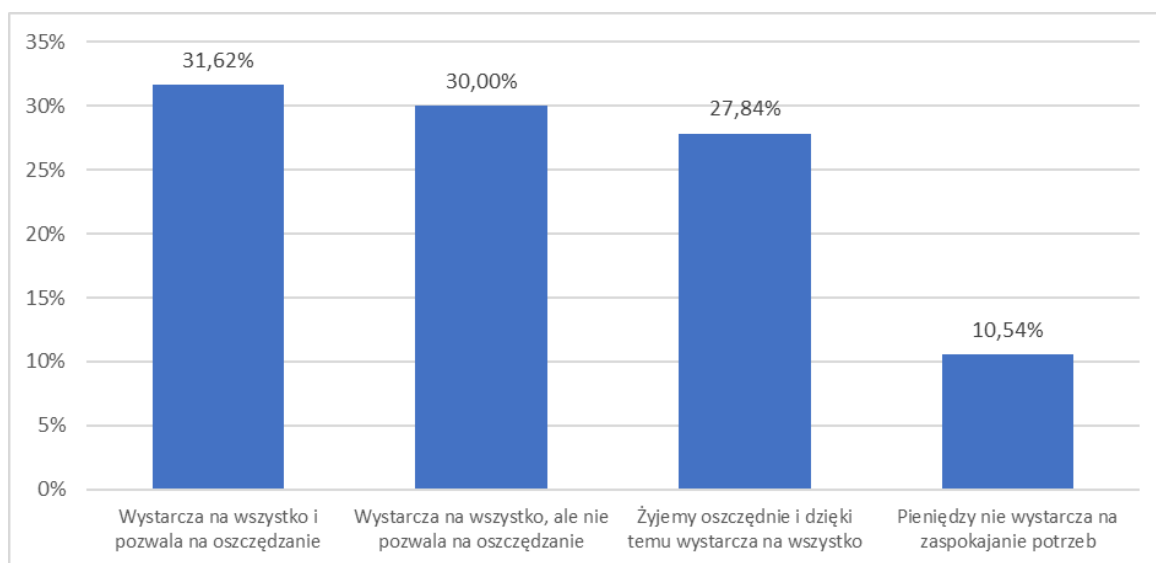
Wykres 9. Status zawodowy ankietowanych.

Jeśli chodzi o stan cywilny badanych, najwięcej osób, 79,29%, zadeklarowało, że są zamężne lub żonaci. 8,99% żyje w związku pozamałżeńskim, porównywalny procent, bo 8,17% jest wolny. Rozwiedzeni stanowili 3,00%, a wdowy i wdowcy 0,54%.

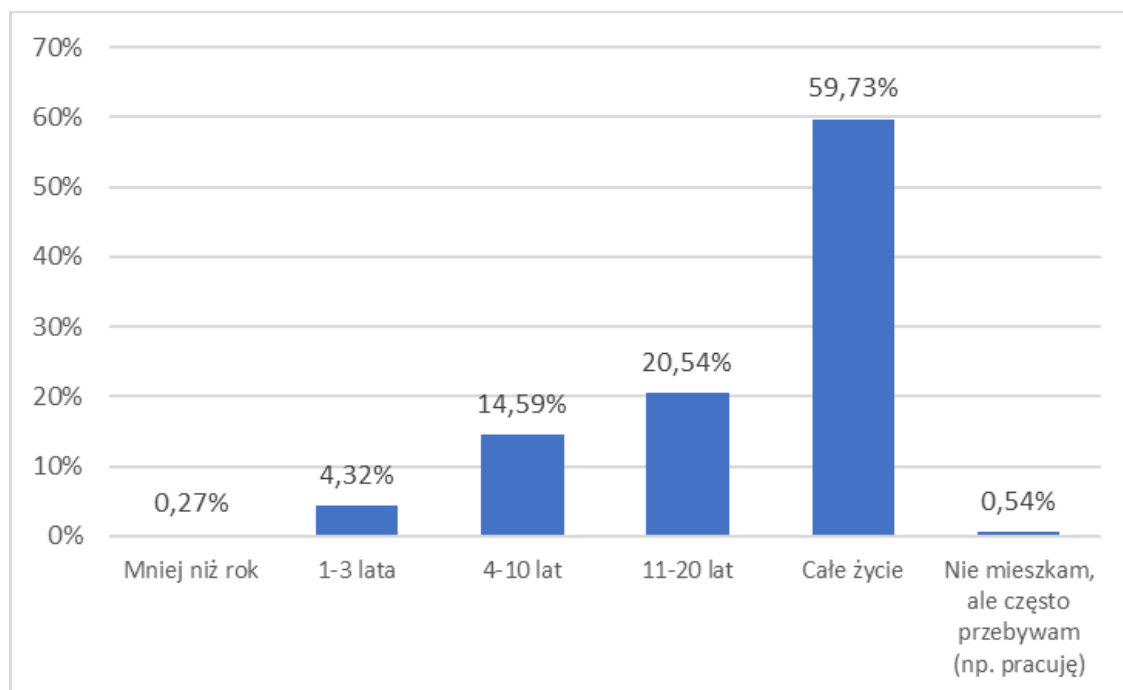
Wykres 10. Stan cywilny respondentów.

Respondentów zapytano o sposób zarządzania dochodem w ich gospodarstwie domowym. Trzy odpowiedzi cieszyły się bardzo zbliżonym poparciem. Najczęściej wskazywano, że „Wystarcza na wszystko i pozwala na oszczędzanie” (31,62%). Niewiele mniej osób wybrało odpowiedź „Wystarcza na wszystko, ale nie pozwala na oszczędzanie” (30,00%) oraz „Żyjemy oszczędnie i dzięki temu wystarcza na wszystko” (27,84%). Niestety 10,54% respondentów przyznało, że pieniędzy nie wystarcza na zaspokajanie potrzeb.

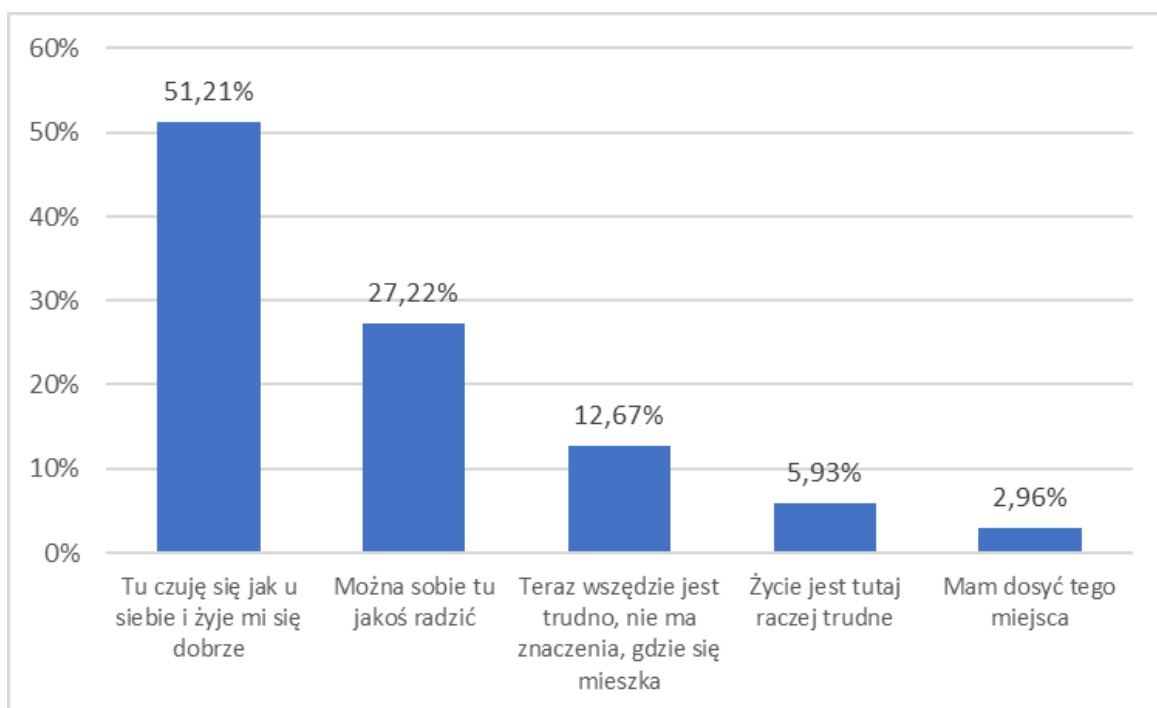
Wykres 11. Sytuacja materialna mieszkańców.

Respondenci zostali zapytani o czas zamieszkania na terenie gminy Puck. Największa grupa, wynosząca 59,73%, zadeklarowała, że mieszka tu całe życie. Kolejne odpowiedzi to: 11-20 lat (20,54%), 4-10 lat (14,59%), 1-3 lata (4,32%), mniej niż rok (0,27%), oraz „Nie mieszkam, ale często przebywam (np. pracuję)” (0,54%).

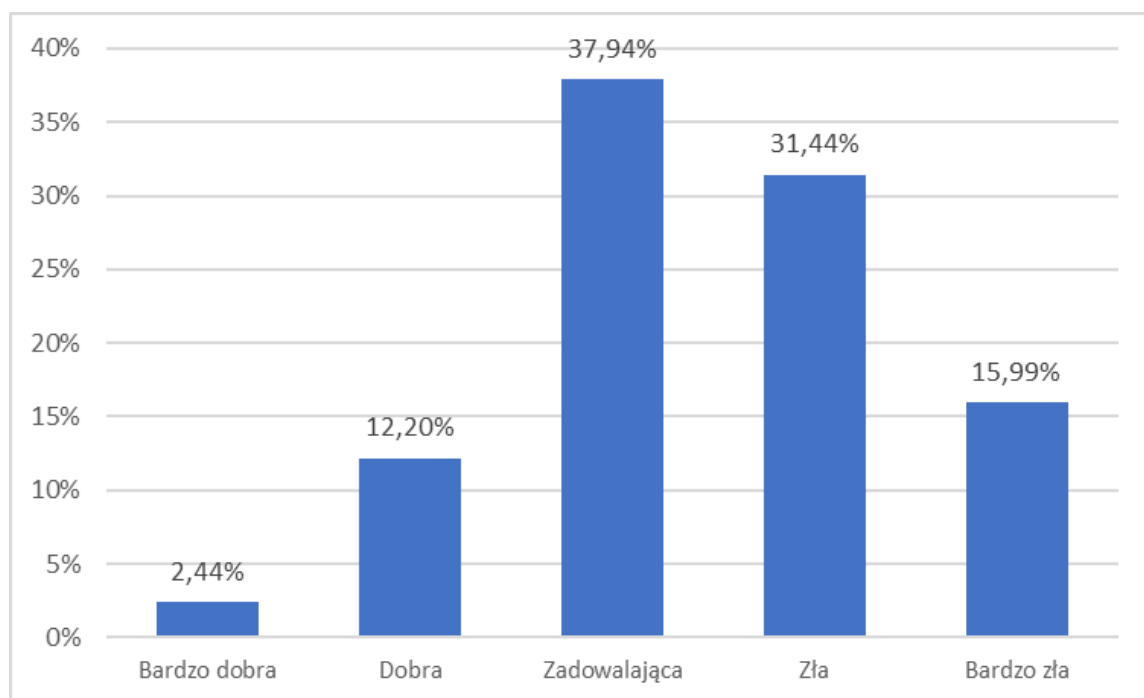
Wykres 12. Zestawienie długości zamieszkania respondentów na terenie gminy Puck.

Respondentów zapytano o stosunek do miejsca zamieszkania. Najczęściej wybierano odpowiedź „Tu czuję się jak u siebie i żyje mi się dobrze”, którą wskazało 51,21% badanych. Prawie co trzeci badany (27,22%) zadeklarował, że „Można sobie tu jakoś radzić”. Odpowiedź „Teraz wszędzie jest trudno, nie ma znaczenia, gdzie się mieszka” wybrało 12,67% osób. Znacznie mniej badanych wskazało, że „Życie jest tutaj raczej trudne” (5,93%) lub „Mam dosyć tego miejsca” (2,96%).

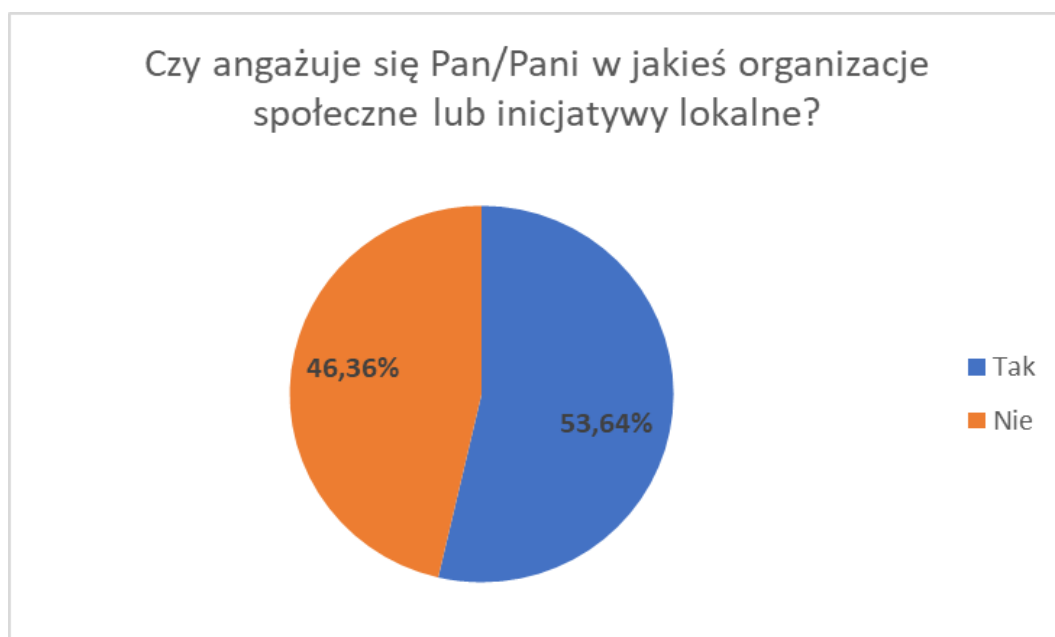
Wykres 13. Stosunek badanych do miejsca zamieszkania.

Badani oceniali również stan infrastruktury na terenie gminy Puck. Dominują oceny wskazujące na umiarkowane niezadowolenie z jej stanu. Przeważają odpowiedzi wskazujące na niedostateczne zadowolenie z aktualnego stanu. Najczęściej wybierali odpowiedź zadowalającą (37,94%). Jeden na trzech badanych (31,44%) ocenił stan infrastruktury jako zły, a 15,99% respondentów uznało go za bardzo zły. Dla 12,20% badanych stan infrastruktury jest dobry, natomiast bardzo dobrą ocenę wystawiło 2,44% respondentów.

Wykres 14. Ocena stanu infrastruktury (drogi, chodniki, boiska sportowe, oświetlenie itp.).

Dodatkowo zapytaliśmy dorosłych mieszkańców z terenu Gminy o ich angażowanie się w organizacje społeczne lub inicjatywy lokalne. Ponad połowa dorosłych mieszkańców gminy Puck (53,64%) deklaruje aktywność w tego typu przedsięwzięciach. Natomiast 46,36% respondentów nie angażuje się w organizacje społeczne ani inicjatywy lokalne. Dorośli mieszkańcy gminy Puck angażują się głównie w działalność Kół Gospodyń Wiejskich (KGW) i Ochotniczej Straży Pożarnej (OSP), a także w organizacje charytatywne, takie jak Szlachetna Paczka, WOŚP czy akcje organizowane przez Caritas. Wiele osób angażuje się także w prace rady rodziców, rady sołeckie oraz lokalne stowarzyszenia i kluby sportowe. Ważną częścią aktywności są także działania na rzecz szkoły, takie jak organizacja imprez szkolnych, wsparcie edukacji i różnorodne inicjatywy kulturalne. Aktywność obejmuje również ekologię, wolontariat oraz pomoc potrzebującym, w tym zwierzętom. Respondenci biorą udział w wydarzeniach społeczno-kulturalnych, zbiórkach i działaniach integracyjnych.

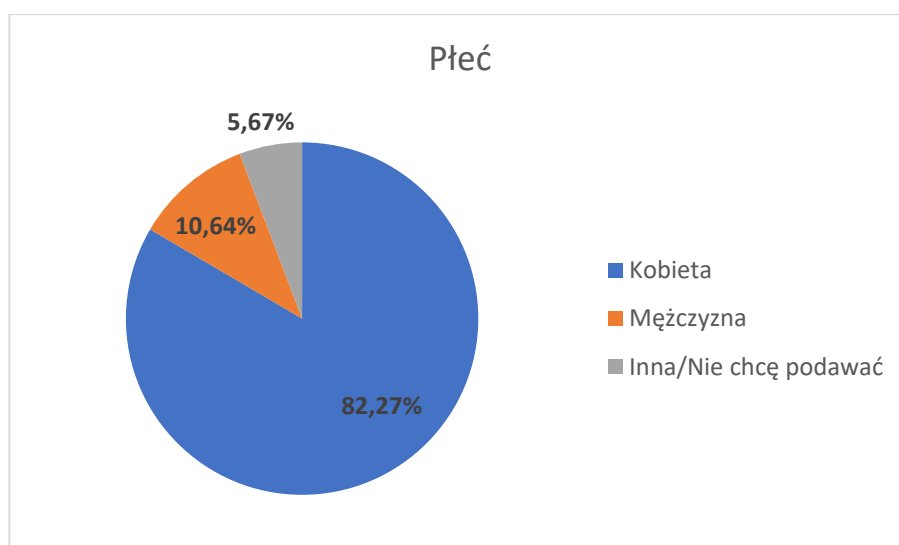

Wykres 15. Angażowanie się w organizacje społeczne lub inicjatywy lokalne mieszkańców.

4.3. Pracownicy oświaty

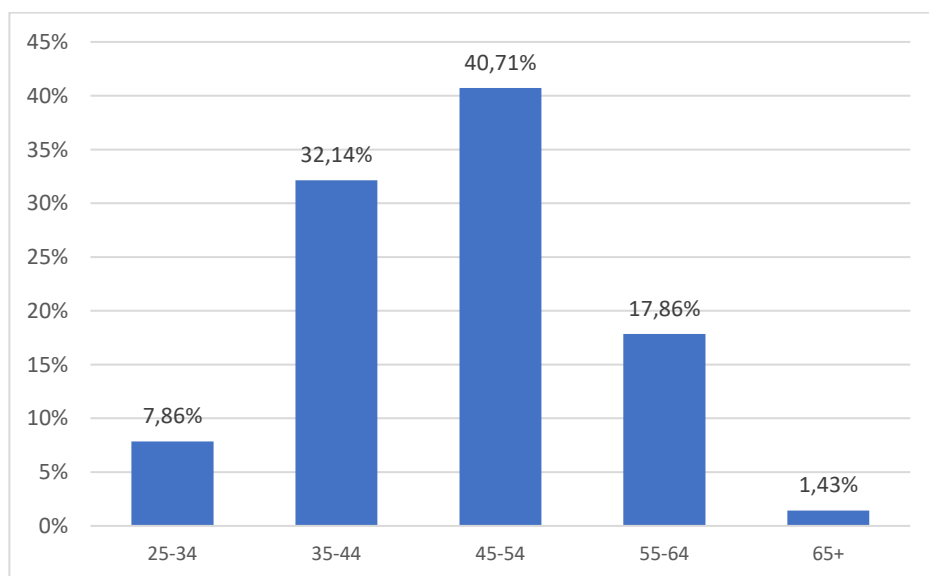
W badaniu pracowników oświaty udział wzięło 146 osób, 2 odpowiedzi zostały wykluczone z dalszych analiz z powodu licznych braków w odpowiedziach.

W grupie pracowników szkół większość stanowiły kobiety - 82,27% odpowiedzi. Mężczyźni stanowili 10,64% badanej grupy, natomiast 5,67% osób zadeklarowało odpowiedź „inna” lub odmówiło wskazania płci.

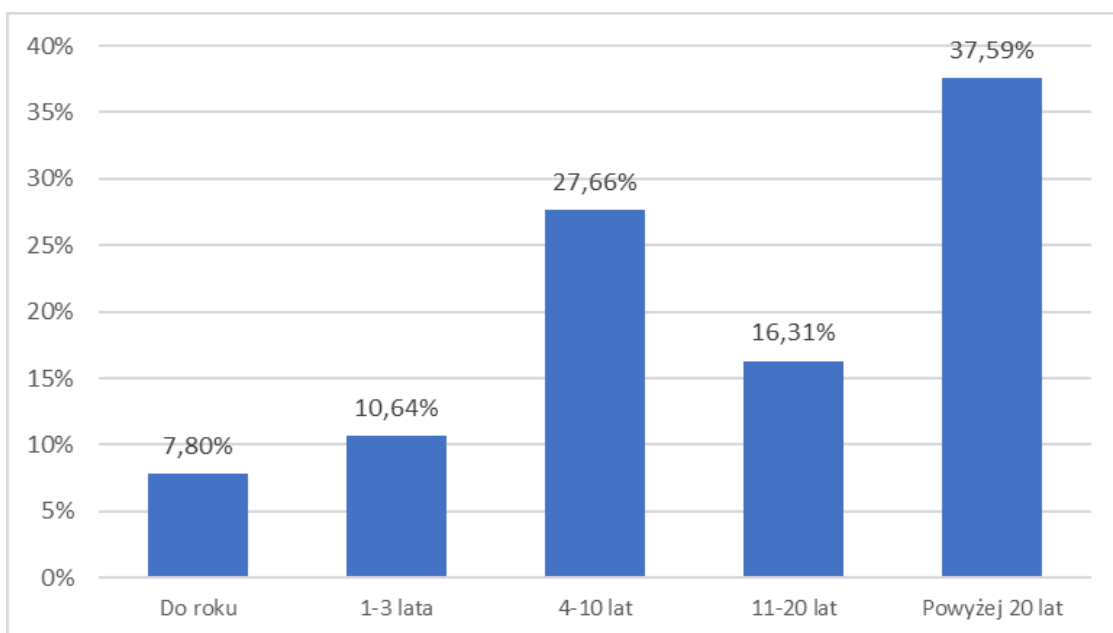
Wykres 16. Płeć pracowników oświaty.

Największą grupę wiekową wśród badanych pracowników szkół stanowili respondenci w wieku 45–54 lata – 40,71%. Kolejne licznie reprezentowane grupy to osoby w wieku 35–44 lata (32,14%) oraz 55–64 lata (17,86%). Mniejszy udział miały osoby w wieku 25–34 lata (7,86%) oraz 65 lat i więcej (1,43%).

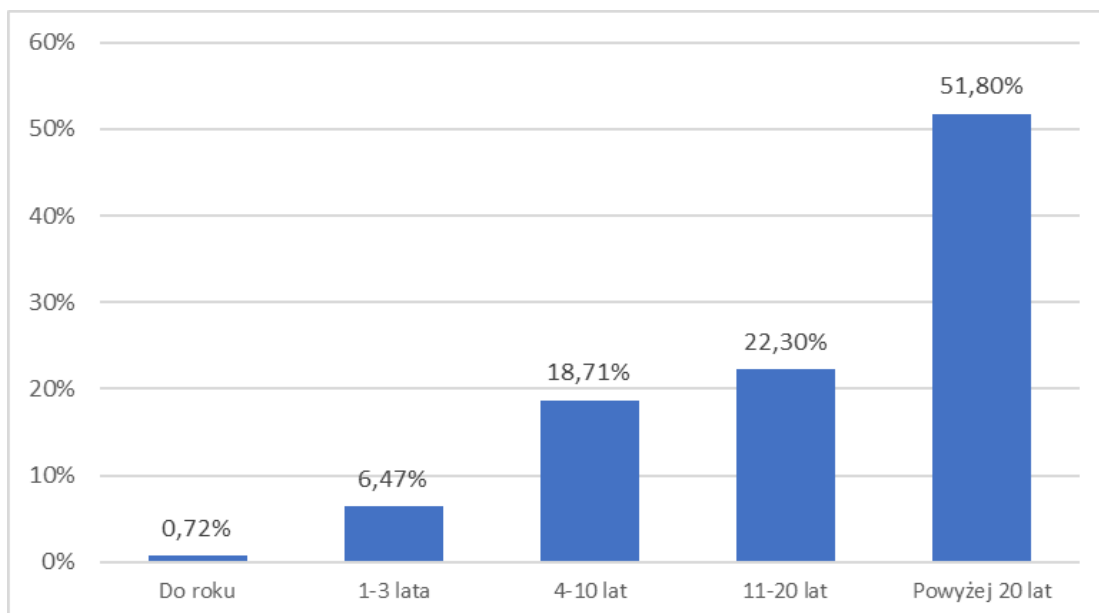
Wykres 17. Wiek pracowników oświaty.

Następnie zapytaliśmy o czas pracy, zarówno w obecnej szkole, jak i łączny czas pracy w obszarze edukacji. Najwięcej respondentów zadeklarowało pracę w obecnej szkole powyżej 20 lat – 37,59%. Kolejne grupy to osoby pracujące 4–10 lat (27,66%) oraz 11–20 lat (16,31%). Mniej liczne były osoby pracujące w szkole od 1 do 3 lat (10,64%) oraz do roku (7,80%).

Wykres 18. Czas pracy w obecnej placówce.

W związku z tym nie dziwią wyniki na pytanie o ogólny czas pracy w obszarze edukacji. Ponad połowa respondentów (51,80%) pracuje w obszarze edukacji od ponad 20 lat. 22,30% badanych posiada staż pracy w edukacji wynoszący 11–20 lat. Pozostałe grupy to osoby z doświadczeniem 4–10 lat (18,71%), 1–3 lata (6,47%) oraz do roku (0,72%).

Wykres 19. Czas pracy w obszarze edukacji.

Zdecydowana większość respondentów, wynosząca aż 92,03%, zadeklarowała, że pracuje w szkole jako nauczyciel lub nauczycielka. Pracownicy niedydaktyczni stanowili 7,97% badanych.

Wykres 20. Rodzaj pełnionej funkcji w szkole.

5. Badania uczniów szkół podstawowych i dorosłych mieszkańców

5.1. Alkohol

Według badaczy alkohol sytuuje się na piątym miejscu pod kątem szkodliwości oraz siły uzależnienia i wyprzedza takie substancje jak amfetamina, ketamina, marihuana, LSD, GHB czy MDMA. Szczególnie młody organizm narażony jest na poważne skutki działania alkoholu. W niniejszym podrozdziale poddano analizie problem spożycia alkoholu w gminie Puck zarówno wśród dzieci i młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców.

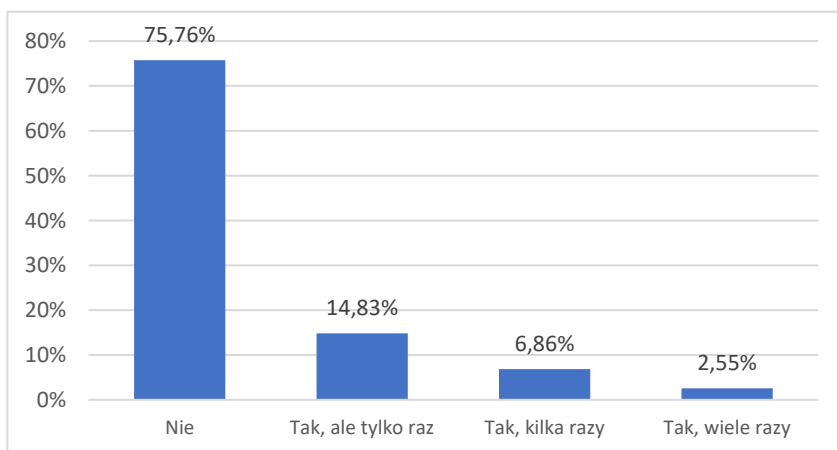
5.1.1. Alkohol – przekonania i spożycie wśród uczniów szkół podstawowych

Spożycie alkoholu wśród osób nieletnich stanowi poważny problem społeczny. Alkohol należy do środków psychoaktywnych, który obok tytoniu jest używany przez młodzież od wczesnych lat adolescencji (odsetek adolescentów, którzy choć raz próbowali napoju alkoholowego

w grupie wiekowej 11-15 lat wynosi 34,6%)⁵. W starszej kohorcie (od 15 do 16 roku życia) odsetek osób, które są po inicjacji alkoholowej wynosi już 72,9%, a w ciągu ostatnich 30 dni alkohol spożywała prawie połowa (39,1%) nastolatków w tej grupie wiekowej⁶. Wiek inicjacji alkoholowej w Polsce przyjmuje się na okres 12-13 roku życia, kiedy połowa nastolatków próbowała chociaż raz w życiu napojów alkoholowych.

Przekonania normatywne na temat spożywania alkoholu to przekonania osób młodych na temat tego, jak często dochodzi do spożycia alkoholu wśród ich rówieśników oraz czy spożycie alkoholu jest zjawiskiem modnym i powszechnie przyjętym. Zgodnie z badaniami „osoby niepełnoletnie są najbardziej narażone na nadmierne picie, jeśli wierzą, że większość innych osób pije, że od nich oczekuje się picia i że picie przynosi wiele korzyści”⁷. Im silniejsze jest przekonanie, że alkohol lub inne substancje są modne w środowisku rówieśniczym nastolatków, tym większe faktyczne spożycie alkoholu w tej grupie wiekowej.

Na terenie gminy Puck 75,76% uczniów zadeklarowało, że nigdy nie spożywało alkoholu. Spożycie jednorazowe zadeklarowało 14,83% respondentów, 6,86% piło alkohol kilka razy, a 2,55% – wielokrotnie.

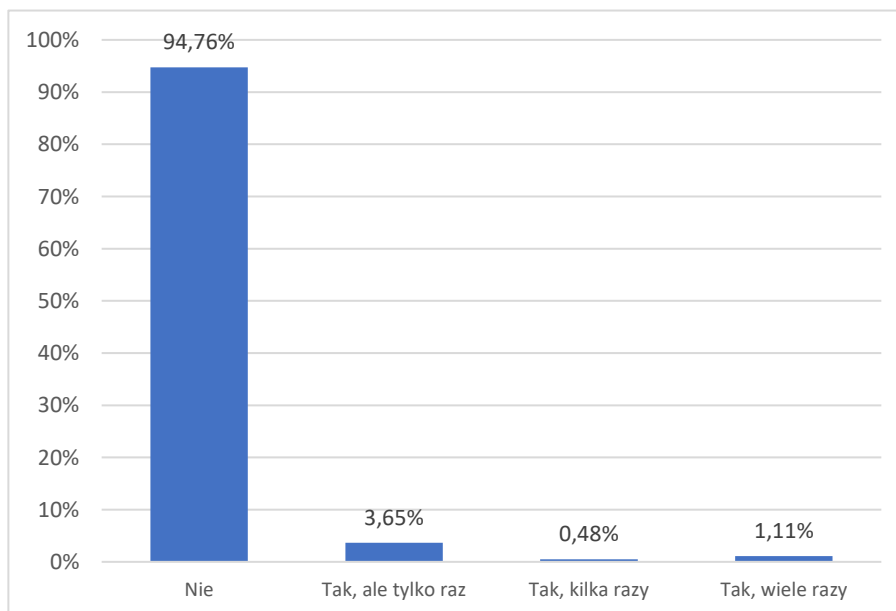
⁵ Mazur, J., Małkowska-Szcutnik, A. (2018). *Zdrowie uczniów w 2018 roku na tle nowego modelu badań HBSC*. Warszawa: Instytut Matki i Dziecka.

⁶ Sierośławski, J., Sierośławska, U. (2024). *Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2024 r. Europejski program badań ankietowych w szkołach ESPAD*.

⁷ Padon, A. A., Rimal, N. N., Jernigan, D., Siegel, M., Dejong, W. (2016). Tapping Into Motivations for Drinking Among Youth: Normative Beliefs About Alcohol Use Among Underage Drinkers in the United States. *Journal of Health Communication*, 21(10), 1079-1087.

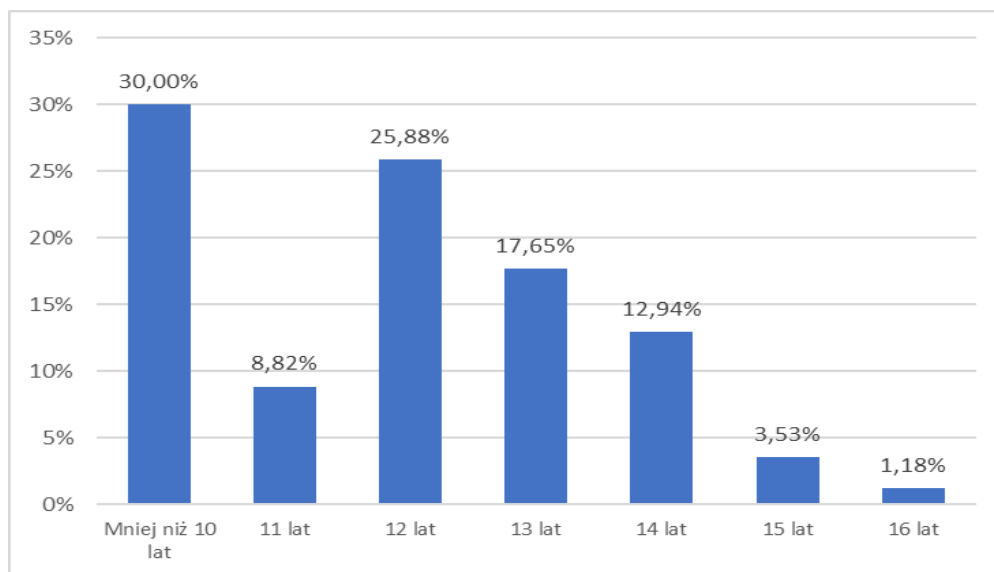
Wykres 21. Inicjacja alkoholowa wśród uczniów.

94,76% uczniów zadeklarowało, że w ciągu ostatnich 30 dni nie piło alkoholu. Jednorazowe spożycie wskazało 3,65% respondentów, 0,48% piło kilka razy, a 1,11% – wielokrotnie.

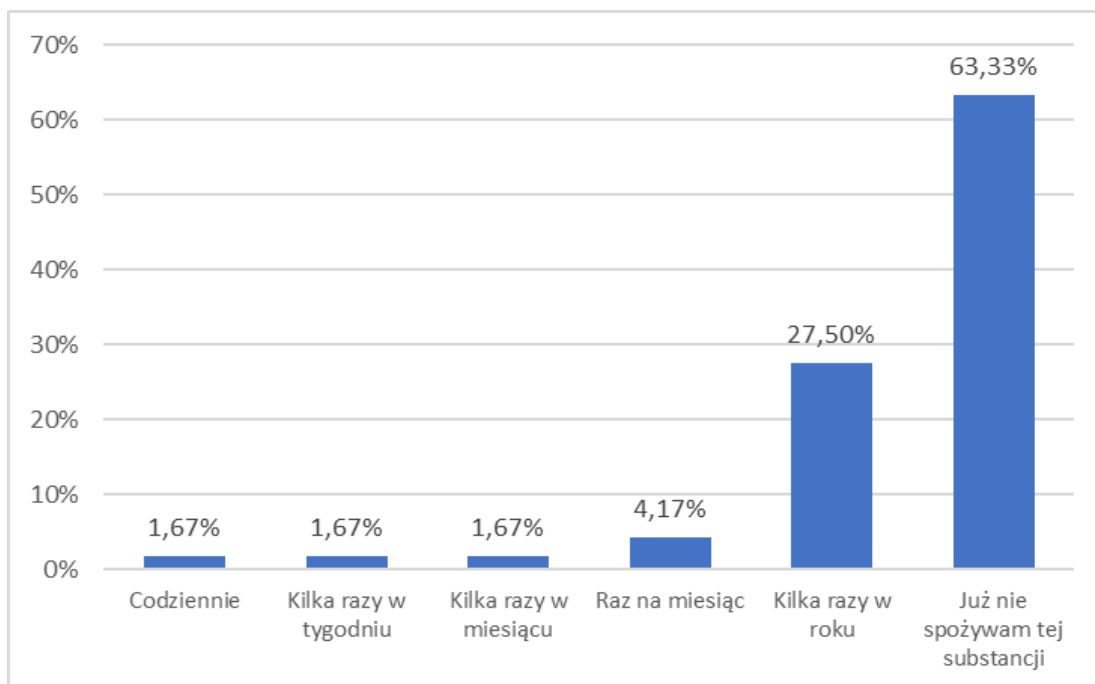
Wykres 22. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z alkoholem na przestrzeni ostatnich 30 dni.

Najczęściej wskazywanym wiekiem pierwszego kontaktu z alkoholem była odpowiedź: mniej niż 10 lat (30,00%), następnie 12. rok życia (25,88%) i 13 lat (17,65%). Mniejsze wartości uzyskano w starszych grupach wiekowych – od 14 do 16 lat (łącznie 17,65%).

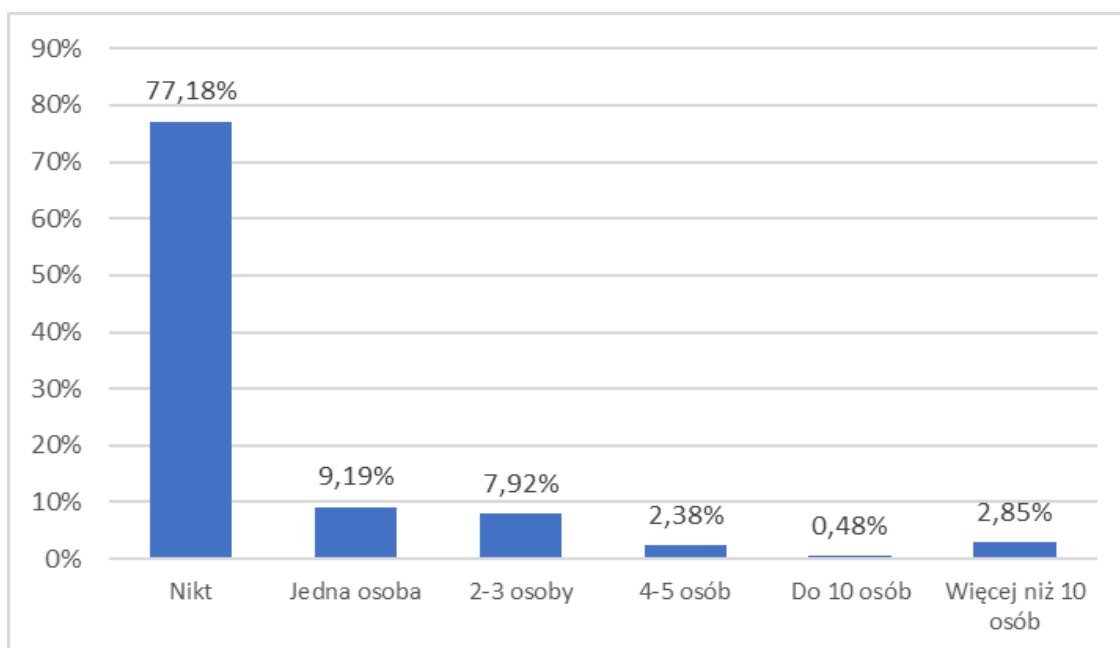
Wykres 23. Rozkład wieku inicjacji alkoholowej wśród uczniów szkół podstawowych.

Największy odsetek uczniów (63,33%) zadeklarował, że obecnie nie spożywa alkoholu. Najczęściej wskazywaną formą okazjonalnego spożycia było „kilka razy w roku” (27,50%), rzadziej „raz na miesiąc” (4,17%) i „kilka razy w miesiącu” (1,67%). Codzienne lub tygodniowe spożycie zadeklarowało po 1,67% respondentów.

Wykres 24. Częstotliwość aktualnego spożycia alkoholu wśród uczniów szkół podstawowych.

Uczniów zapytano o liczbę ich najbliższych kolegów/koleżanek, którzy spożywają alkohol więcej niż raz w miesiącu. Większość uczniów (77,18%) zadeklarowała, że żaden z ich najbliższych kolegów lub koleżanek nie pije alkoholu częściej niż raz w miesiącu. Jedną osobę wskazało 9,19% respondentów, a 2–3 osoby – 7,92%. Rzadziej pojawiały się odpowiedzi dotyczące większej liczby znajomych: 4–5 osób (2,38%), do 10 osób (0,48%) oraz więcej niż 10 osób (2,85%).

Wykres 25. Deklarowana liczba bliskich znajomych pijących alkohol częściej niż raz w miesiącu.

5.1.2. Spożycie alkoholu przez uczniów w porównaniu do badań ogólnopolskich

W zakresie porównania danych związanych ze spożyciem alkoholu przez uczniów z gminy Puck, porównano uczniów w wieku 11 – 15 lat oraz kohortę 11-15 lat, której wybór był podyktowany doбором próby w badaniach ogólnopolskich HBSC 2018⁸ dla kraju.

Uczniowie szkół podstawowych w wieku 11-15 lat zamieszkujących gminę Puck znacznie rzadziej sięgali po alkohol w porównaniu do badań ogólnopolskich. 23,87% uczniów jest już po inicjacji alkoholowej, a więc zdecydowanie mniej w porównaniu z innymi uczniami w Polsce, gdzie odsetek wynosi 34,60%.

5.1.3. Spożycie alkoholu przez uczniów w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych

W niniejszym podrozdziale dokonano analizy spożycia alkoholu przez uczniów w gminie Puck w odniesieniu do wyników innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych. Porównanie to było możliwe dzięki zastosowaniu takiej samej metodologii badawczej, co

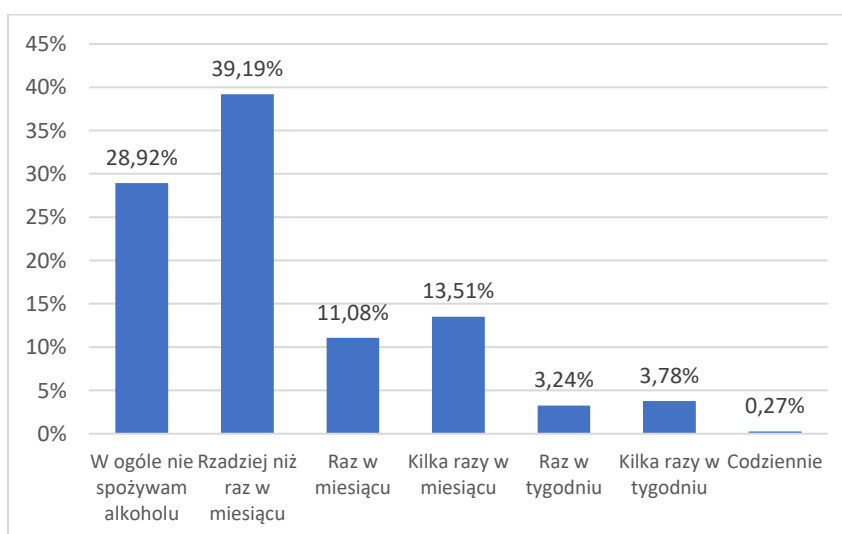
⁸ Mazur, J., Małkowska-Szkućnik, A. (red.). (2018). Zdrowie uczniów w 2018 roku na tle nowego modelu badań HBSC. Warszawa: Instytut Matki i Dziecka.

pozwała na wiarygodne wyciąganie wniosków i ocenę wyników w szerszym kontekście. Dzięki temu uzyskane dane mogą być zestawione z wynikami pochodzącymi z innych, podobnych gmin na terenie kraju, co pozwala na bardziej precyzyjne określenie skali problemu w lokalnym środowisku.

Uczniowie z terenu gminy Puck w porównaniu do wyników z badań przeprowadzonych w 2023 i 2024 roku na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich przez Centrum Działań Profilaktycznych (łącznie 13 diagnoz) częściej mają za sobą inicjację alkoholową. W gminie Puck jest to 24,26%, natomiast w innych gminach badanych przez Centrum Działań Profilaktycznych odsetek ten wyniósł 17,31%.

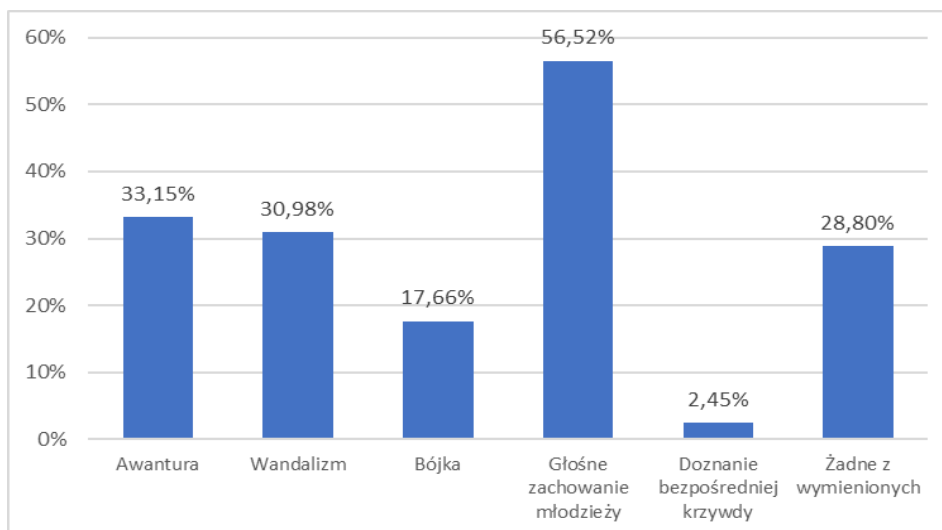
5.1.4. Spożycie alkoholu wśród dorosłych

Dorośli mieszkańcy zostali zapytani o częstotliwość spożywania alkoholu. Jak wynika z otrzymanych odpowiedzi, po alkohol sięga ok. 71% dorosłych mieszkańców. Ponad jedna czwarta dorosłych mieszkańców gminy Puck (28,92%) zadeklarowała, że w ogóle nie spożywa alkoholu. Najczęściej wybieraną odpowiedzią było jednak spożywanie alkoholu rzadziej niż raz w miesiącu, co wskazało 39,19% badanych. Sporadyczne spożycie, czyli raz w miesiącu, zadeklarowało 11,08% respondentów, a 13,51% pije alkohol kilka razy w miesiącu. Regularna konsumpcja na poziomie raz w tygodniu dotyczy 3,24% ankietowanych, natomiast kilka razy w tygodniu alkohol spożywa 3,78% mieszkańców. Codzienne spożycie zadeklarował marginalny odsetek badanych – 0,27%.

Wykres 26. Częstość spożywania alkoholu wśród dorosłych.

Respondentów zapytano o doświadczenia związane ze spożywaniem alkoholu w miejscach publicznych na terenie gminy Puck w ciągu ostatniego roku. Najczęściej wskazywanym zjawiskiem było głośnie zachowanie młodzieży, które zaobserwowało 56,52% badanych. Jedna trzecia respondentów (33,15%) miała okazję doświadczyć awantury, a 30,98% zauważyło akty wandalizmu. 17,66% badanych było świadkiem bójki. Doznanie bezpośredniej krzywdy w wyniku takich sytuacji zgłosiło jedynie 2,45% respondentów. Natomiast 28,80% dorosłych mieszkańców ankietowanych nie doświadczyło żadnego z wymienionych zdarzeń. Było to pytanie z możliwością wielokrotnej odpowiedzi, dlatego też suma poszczególnych składowych nie sumuje się do 100%.

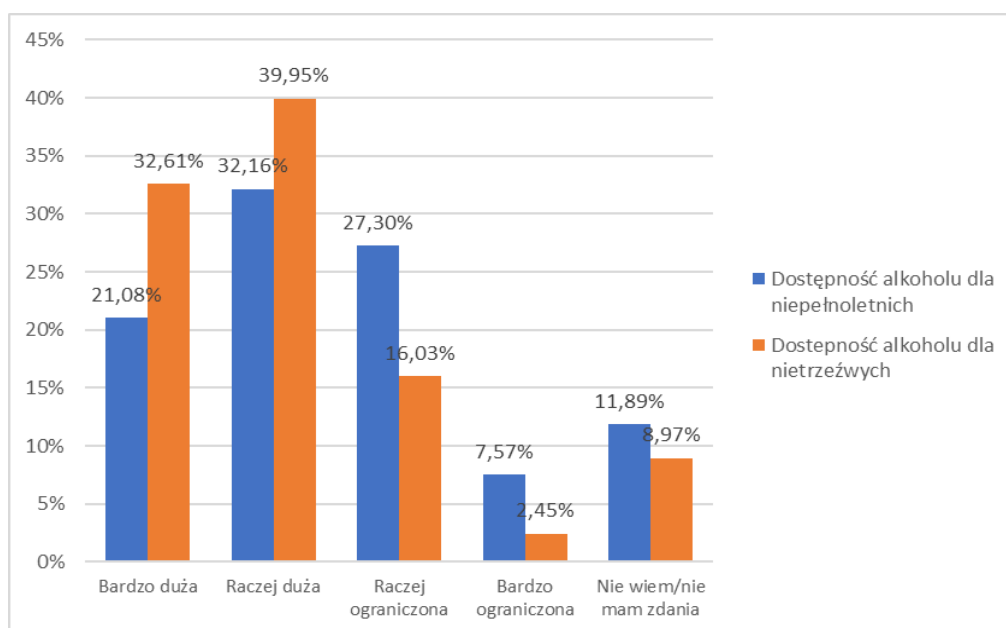
Wykres 27. Negatywne zdarzenia związane ze spożywaniem alkoholu w postrzeganiu dorosłych respondentów.

Respondentów zapytano o ich opinię na temat dostępności alkoholu na terenie gminy Puck zarówno dla osób niepełnoletnich, jak i nietrzeźwych. W przypadku niepełnoletnich ponad jedna piąta (21,08%) dorosłych mieszkańców uznała dostępność alkoholu za bardzo dużą, a 32,16% określiło ją jako raczej dużą. Ograniczenie dostępności zauważyło 27,30% badanych, przy czym tylko 7,57% uznało je za bardzo znaczące. Brak opinii w tej kwestii zadeklarowało 11,89% respondentów.

W odniesieniu do osób nietrzeźwych jeszcze więcej badanych wskazało na wysoki poziom dostępności – 32,61% określiło go jako bardzo duży, a 39,95% jako raczej duży. Ograniczenia w sprzedaży alkoholu dla nietrzeźwych zauważyło 16,03% respondentów, z czego bardzo ograniczoną dostępność wskazało 8,97%. Brak opinii w tym zakresie wyraziło 8,97% ankietowanych.

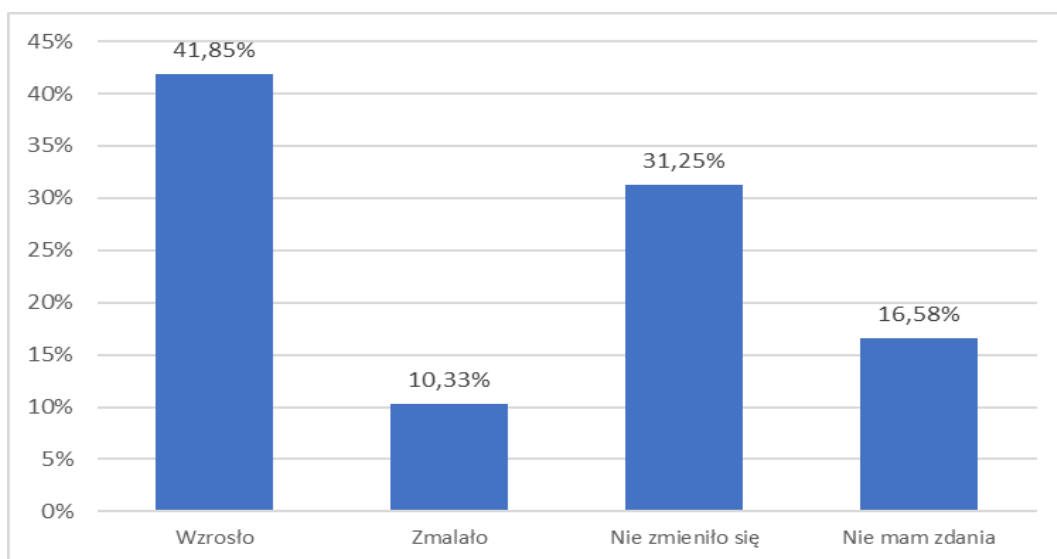
Wyniki te wskazują, że zdaniem większości dorosłych mieszkańców gminy Puck zarówno osoby niepełnoletnie, jak i nietrzeźwe mają łatwy dostęp do alkoholu, przy czym problem ten wydaje się bardziej nasilony w przypadku osób nietrzeźwych.

W dodatkowych uwagach do ankiety, dorośli mieszkańcy z terenu gminy Puck również często podkreślali zbyt łatwy i zbyt duży dostęp do alkoholu i przebywanie osób pod ich wpływem na terenie miejsc publicznych.

Wykres 28. Dostępność alkoholu na terenie gminy Puck dla niepełnoletnich oraz nietrzeźwych.

Zapytaliśmy również mieszkańców o ich percepcję kwestii zmian spożywania alkoholu w środowisku lokalnym w ciągu ostatnich 3 lat. 41,85% badanych uważa, że spożycie alkoholu wzrosło, co wskazuje na dominującą percepcję wzrostu tego zjawiska. Jednocześnie 31,25% respondentów nie dostrzega zmian w tym zakresie. Jedna dziesiąta (10,33%) ankietowanych uważa, że spożycie alkoholu zmalało. Brak zdania na ten temat zadeklarowało 16,58% badanych.

Wykres 29. Spożywanie alkoholu w środowisku lokalnym w trakcie ostatnich 3 lat.

Zdaniem uczestników wywiadu fokusowego z gminy Puck problem nadużywania alkoholu wśród dorosłych mieszkańców narasta. Zwracano uwagę na przypadki jego spożywania w przestrzeniach publicznych, co – w ocenie respondentów – świadczy o wysokim poziomie społecznego przyzwolenia. Wskazywano także, że wielu dorosłych traktuje alkohol jako podstawowy sposób radzenia sobie z trudnościami emocjonalnymi, co może prowadzić do uzależnień i rozpadu relacji rodzinnych. Jednocześnie podkreślano utrudniony dostęp do leczenia odwykowego oraz przewlekłość procedur zobowiązujących do terapii, które często okazują się nieskuteczne.

W opinii uczestników wywiadu fokusowego, pozytywny wpływ na ograniczenie spożycia alkoholu ma wprowadzenie zakazu jego sprzedaży w godzinach nocnych. Respondenci podkreślali, że takie rozwiązania przynoszą zauważalne efekty i mogą być skutecznym elementem lokalnej polityki profilaktycznej.

Uczestnicy wywiadu zwracali uwagę, że mimo poprawiającej się skuteczności kontroli sprzedaży alkoholu osobom nieletnim, młodzież nadal znajduje sposoby na jego pozyskanie i spożywanie. Ich zdaniem alkohol jest nadal obecny w środowiskach szkolnych oraz wśród rówieśników i traktowany jako jeden z elementów inicjacji społecznej. Zgłaszano potrzebę kontynuowania i intensyfikacji działań profilaktycznych, zarówno w przestrzeni edukacyjnej, jak i środowiskowej.

5.1.5. Spożycie alkoholu wśród dorosłych w porównaniu do badań ogólnopolskich

Dane związane ze spożywaniem alkoholu przez dorosłych mieszkańców Gminy uzyskane w wyniku przeprowadzonego badania, porównane zostały do wyników badań pochodzących z raportu z CBOS⁹ 2019 roku. Jak wynika z badania przeprowadzonego przez CBOS na terenie Polski, odsetek konsumentów alkoholu wynosi w zaokrągleniu 81% - był to łączny odsetek badanych, którzy nie zadeklarowali abstynencji alkoholowej. Podczas badania przeprowadzonego w gminie Puck, do spożywania alkoholu przyznało się 71% respondentów, a więc wynik ten jest niższy niż średnia krajowa.

5.1.6. Spożycie alkoholu wśród dorosłych w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych

Tak samo jak w przypadku uczniów, oprócz porównania do badań ogólnopolskich, zostało dokonane również zestawienie w odniesieniu do innych badań prowadzonych Centrum Działań Profilaktycznych. Użycie tej samej metodologii pozwala na wiarygodne wyciąganie wniosków i ocenę wyników w szerszym kontekście.

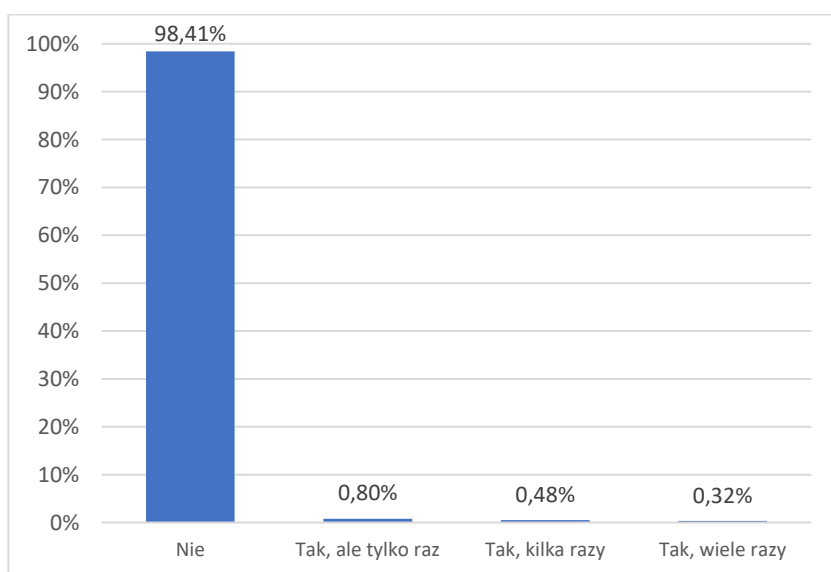
Wyniki uzyskane przez dorosłych z terenu gminy Puck porównano do wyników z badań przeprowadzonych w 2023 i 2024 roku na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich przez Centrum Działań Profilaktycznych (łącznie 13 diagnoz). Uzyskane wyniki wskazują na nieco niższy odsetek osób deklarujących spożywanie alkoholu na terenie gminy Puck, gdzie wyniósł on 71% ankietowanych spożywających alkohol, w porównaniu do innych badań Centrum, w których średnia wyniósł 72,65%.

5.2. Narkotyki

5.2.1. Przekonania na temat narkotyków i rozpowszechnienie wśród uczniów szkół podstawowych

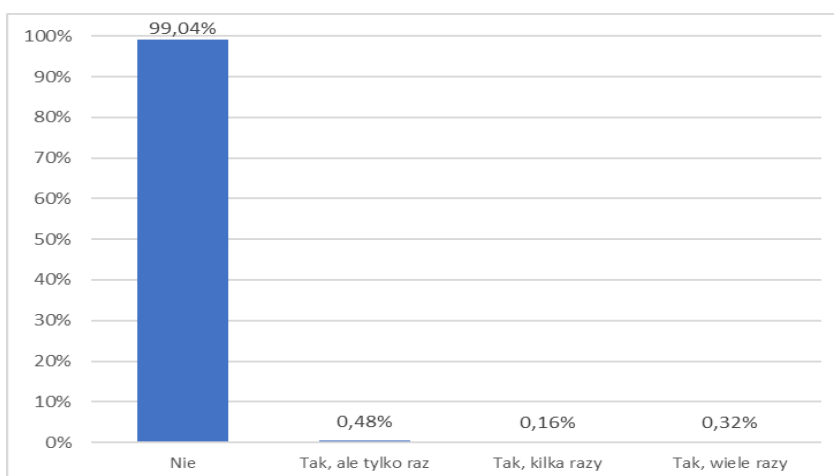
Największy odsetek uczniów (98,41%) zaprzeczył używaniu narkotyków. Jednorazowy kontakt zadeklarowało 0,80% badanych, 0,48% miało z nimi kontakt kilka razy, a 0,32% – wielokrotnie.

⁹ Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej CBOS (2019), *Konsumpcja alkoholu w Polsce*, Raport z badań, Warszawa

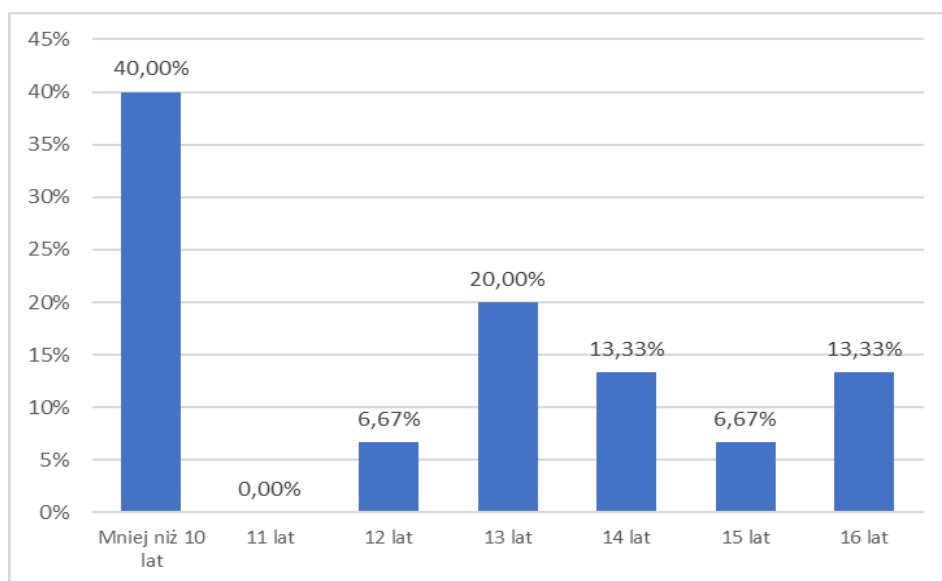
Wykres 30. Inicjacja narkotykowa wśród uczniów szkół podstawowych.

99,04% badanych nie miało kontaktu z narkotykami w ciągu ostatnich 30 dni. Jednorazowe użycie wskazało 0,48%, kilka razy – 0,16%, a wielokrotne – 0,32%.

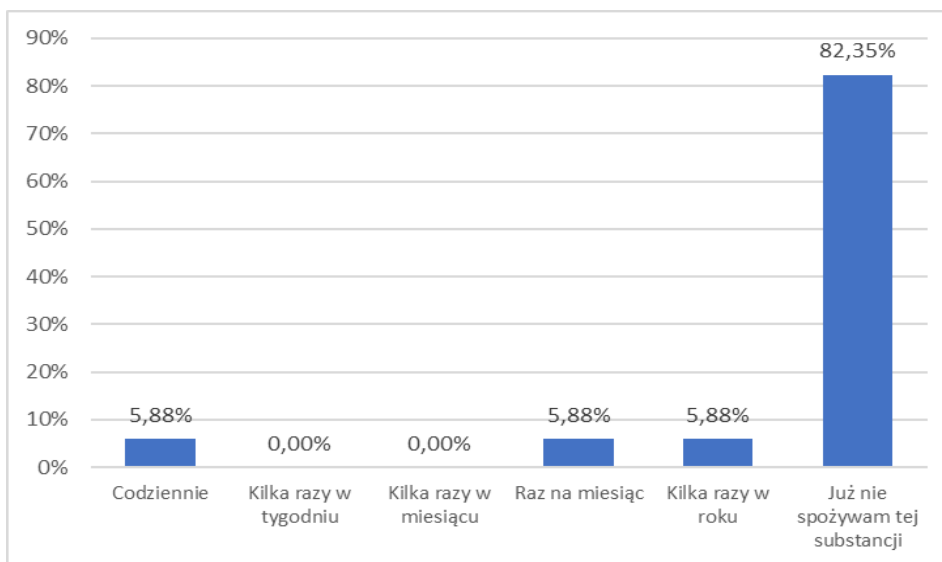
Wykres 31. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z narkotykami na przestrzeni ostatnich 30 dni.

W tej grupie, jeśli chodzi o wiek inicjacji, najwięcej uczniów wskazało wiek poniżej 10 lat (40,00%) oraz 13 lat (20,00%). Pozostałe odpowiedzi były równomiernie rozłożone w przedziałach wiekowych, z wyjątkiem 11. roku życia, który nie został wskazany.

Wykres 32. Rozkład wieku inicjacji narkotykowej wśród uczniów szkół podstawowych.

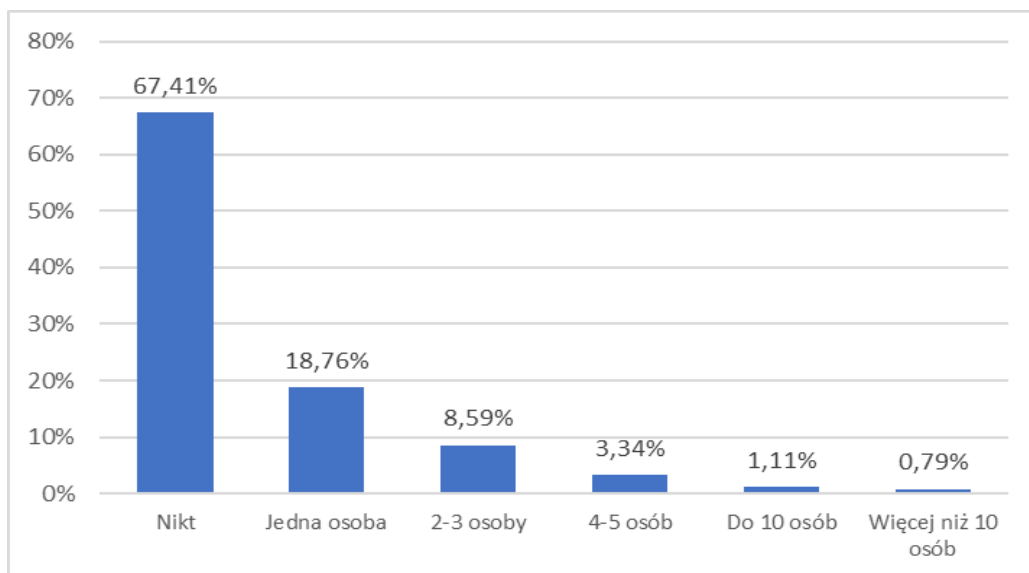
82,35% badanych zadeklarowało, że już nie zażywa narkotyków. W pozostałych przypadkach odsetki są niskie, przy czym po 5,88% wskazało użycie codzienne, raz na miesiąc i kilka razy w roku.

Wykres 33. Częstotliwość aktualnego zażywania narkotyków wśród uczniów szkół podstawowych.

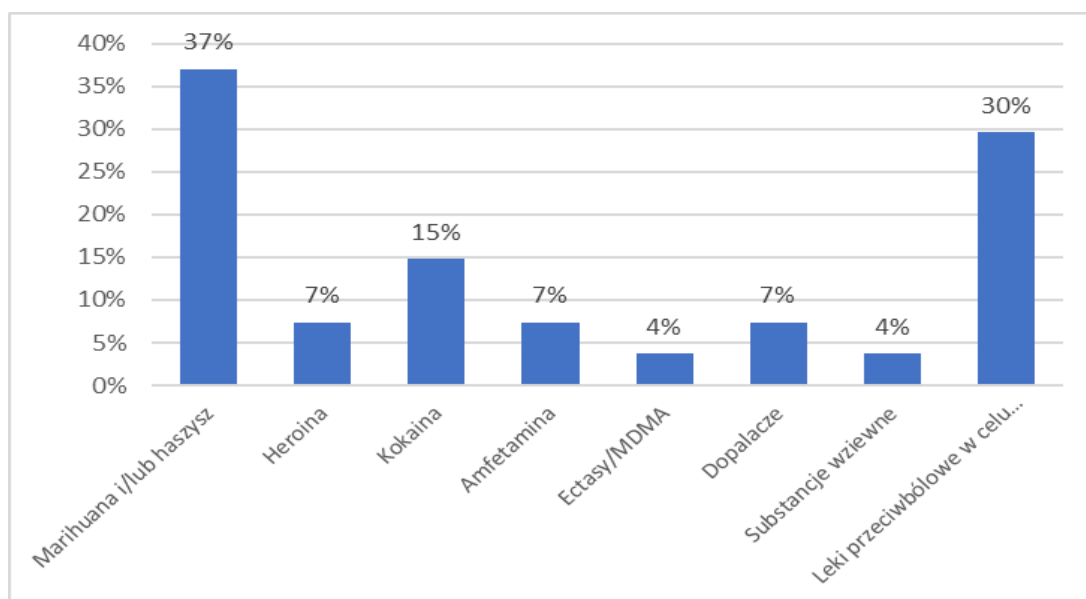
Uczniów zapytano, ilu ich zdaniem ich kolegów/koleżanek z klasy miało do tej pory kontakt z narkotykami i dopalaczami. Większość uczniów (67,41%) uważa, że żaden z ich kolegów ani koleżanek z klasy nie miał kontaktu z narkotykami lub dopalaczami. Blisko jedna piąta

respondentów (18,76%) wskazała, że taka sytuacja dotyczy jednej osoby, a 8,59% – że 2–3 osób. Rzadziej pojawiały się wskazania dotyczące większej liczby uczniów: 4–5 osób (3,34%), do 10 osób (1,11%) oraz więcej niż 10 osób (0,79%).

Wykres 34. Postrzegany kontakt rówieśników z klasy z narkotykami lub dopalaczami.

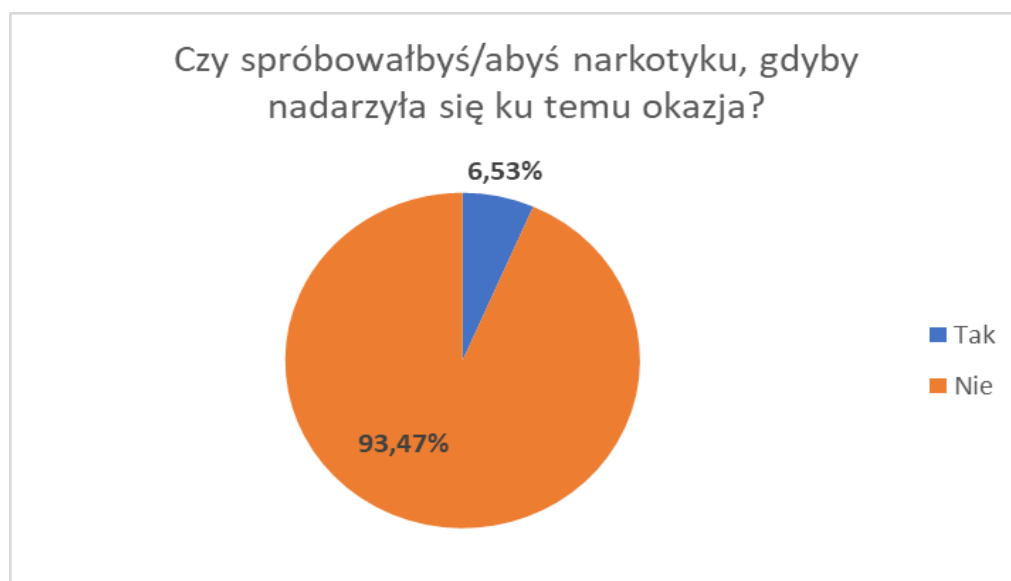
Uczniowie, którzy zadeklarowali wcześniej przejście inicjacji narkotykowej, zapytano, jakie substancje przyjmowali. W odpowiedziach najczęściej wskazywano marihuanę i/lub haszysz – tę substancję przyjmowało 37% respondentów. Na drugim miejscu znalazły się leki przeciwbólowe stosowane w celu odurzenia się, które wskazało 30% badanych. Kolejną najczęściej wymienianą substancją była kokaina (15%). Pozostałe środki psychoaktywne wskazywano rzadziej: heroinę, amfetaminę i dopalacze po 7%, a ecstasy/MDMA oraz substancje wziewne – po 4%.

Wykres 35. Rodzaje narkotyków i substancji odurzających stosowanych przez uczniów mających kontakt z narkotykami.

Uczestnicy wywiadu fokusowego podkreślali, że młodzież coraz częściej sięga po środki odurzające, w tym substancje o wysokim potencjale uzależniającym, takie jak mefedron czy inne narkotyki syntetyczne. Zwracano uwagę, że wiek inicjacji narkotykowej spada, a zjawisko to obejmuje nawet uczniów w wieku 12–13 lat. W ocenie respondentów rodzice często nie mają świadomości skali zagrożenia ani sposobów rozpoznawania problemu.

Uczniów zapytano, czy gdyby nadarzyła się okazja, by zażyć narkotyk, to skorzystaliby z niej. Zdecydowana większość uczniów (93,47%) zadeklarowała, że nie spróbowałaby narkotyku, nawet gdyby nadarzyła się ku temu okazja. Gotowość do takiego eksperymentu wyraziło 6,53% respondentów.

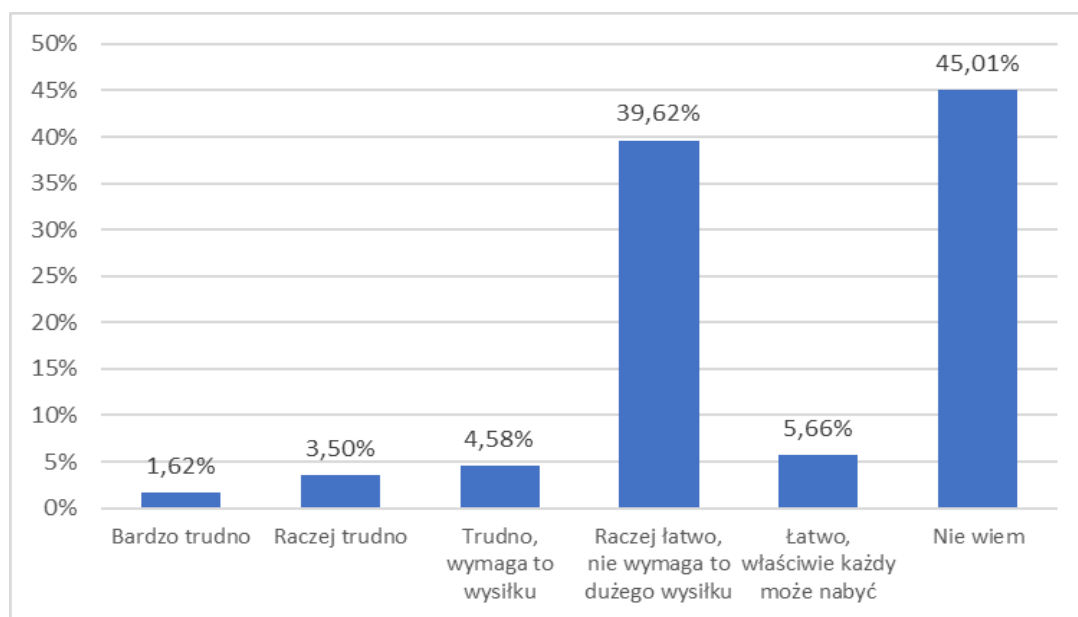

Wykres 36. Podział uczniów szkół podstawowych ze względu na deklarowaną gotowość do spróbowania narkotyku.

5.2.2. Przekonania na temat narkotyków i rozpowszechnienie wśród dorosłych

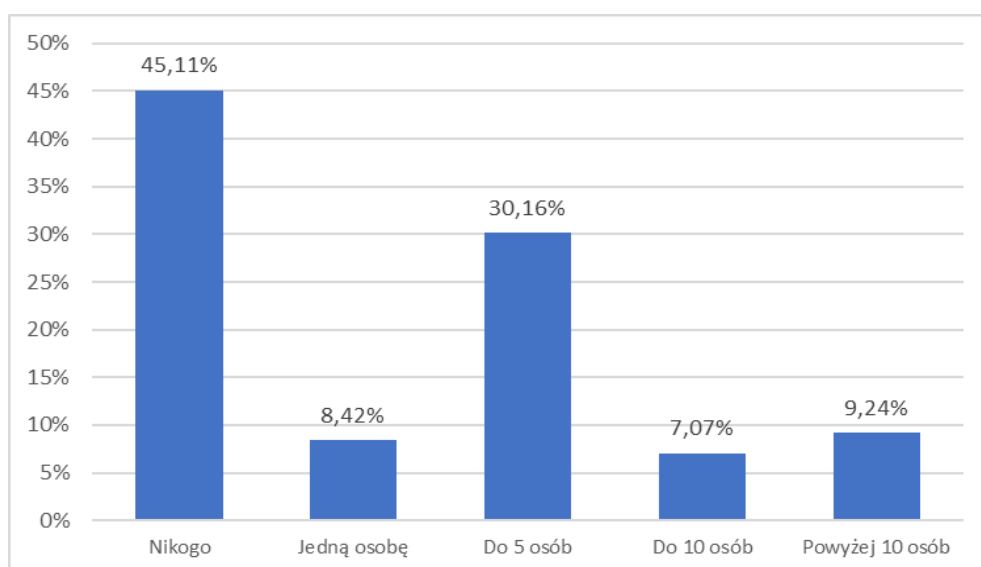
Kolejna część badania, jakie zostało przeprowadzone wśród dorosłych mieszkańców gminy Puck dotyczyła problemu narkotykowego. Pomimo tego, iż nie ma jednoznacznej definicji słowa „narkotyk”, powszechnie przyjęło się, iż są to środki odurzające oraz substancje psychoaktywne inne niż alkohol i tytoń, które wpływają na ośrodkowy układ nerwowy zmniejszając jego wrażliwość. Zazywanie narkotyków ma na celu wywołanie w organizmie odmiennych stanów świadomości, uzyskania określonego nastroju czy przeżycia euforycznych doznań.

Głównym przedmiotem naszego zainteresowania były substancje nielegalne, których produkcja, sprzedaż czy posiadanie są zakazane przez prawo. Pierwsze pytanie tego bloku tematycznego dotyczyło dostępności narkotyków na terenie gminy Puck. Prawie dwie piąte badanych (39,62%) uważają, że ich nabycie jest raczej łatwe i nie wymaga dużego wysiłku, a 5,66% twierdzi, że właściwie każdy może je zdobyć bez większych trudności. Z kolei 4,58% respondentów uznaje to za trudne i wymagające wysiłku, a jedynie 3,50% ocenia dostępność jako raczej trudną. Bardzo trudny dostęp wskazało jedynie 1,62% badanych. Należy zauważyć, że znacząca grupa respondentów (45,01%) nie ma zdania na ten temat.

Wykres 37. Dostępność narkotyków zdaniem dorosłych.

Istotnym pytaniem było wskazanie, czy dorośli mieszkańcy Gminy znają inne osoby które zażywają narkotyki. Ponad połowa ankietowanych zna takie osoby, brak znajomości deklaruje jedynie 45,11% badanych. 30,16% dorosłych zna do pięciu takich osób. Znajomość jednej osoby zażywającej substancje psychoaktywne zadeklarowało 8,42% badanych, natomiast 7,07% wskazało, że zna do dziesięciu takich osób. Grupa 9,24% respondentów przyznała, że zna więcej niż dziesięć osób zażywających narkotyki.

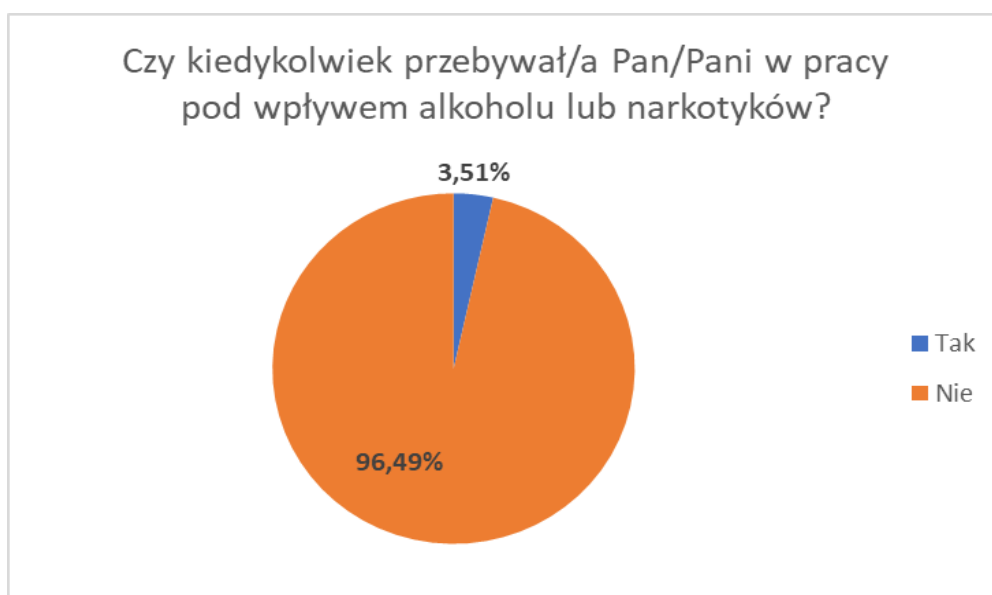
Wykres 38. Znajomość osób zażywających narkotyki.

Następnie mieszkańcy zostali zapytani o to, czy oni sami kiedykolwiek sięgnęli po substancje uważaną za narkotyk. Odpowiedzi twierdzącej na to pytanie udzieliło 16,44% ankietowanych.

Wykres 39. Spożywanie narkotyków przez dorosłych mieszkańców.

Kolejne pytanie dotyczyło przebywania w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków. Takie doświadczenie posiada 3,51% badanych. To bardzo niepokojąca informacja. Każdy odsetek badanych w tym zakresie jest informacją niewłaściwą. Wykonywanie zadań zawodowych pod wpływem alkoholu lub narkotyków jest niebezpieczne, ale także może wskazywać na uzależnienie osoby.

Wykres 40. Przebywanie w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków.

5.2.3. Spożycie narkotyków wśród dorosłych w porównaniu do badań ogólnopolskich

Porównanie wyników badań lokalnych dotyczących zażywania narkotyków, w których brali udział dorośli mieszkańcy gminy Puck można porównać do badań ogólnopolskich, zaprezentowanych w „**Raporcie o stanie narkomanii w Polsce 2020**”, przygotowanym przez Krajowe Biuro do Spraw Przeciwdziałania Narkomanii w 2020 roku. Z badań ogólnopolskich wynika, że używanie kiedykolwiek substancji psychoaktywnych innych niż alkohol i tytoń to zjawisko deklarowane przez co szóstego badanego (16,1%). Lokalne badanie przeprowadzone wśród mieszkańców Gminy wykazało, iż po substancje psychoaktywne sięgnęło 16,44% ankietowanych, co jest wynikiem porównywalnym do średniej krajowej.

5.2.4. Spożycie narkotyków wśród dorosłych w porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych

W przypadku narkotyków również zostało dokonane zestawienie w odniesieniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych.

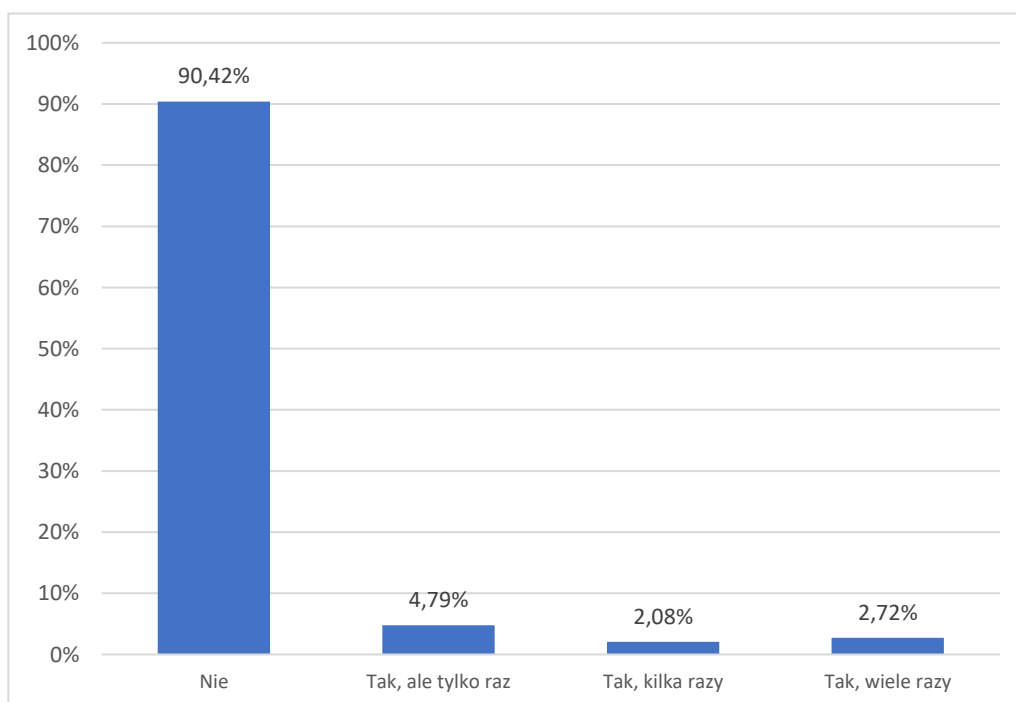
Wyniki uzyskane przez dorosłych z terenu gminy Puck porównano do wyników z badań przeprowadzonych w 2023 i 2024 roku na terenach gmin wiejskich i miejsko-wiejskich przez Centrum Działań Profilaktycznych (łącznie 13 diagnoz). Uzyskane wyniki wskazują na wyższy odsetek osób deklarujących inicjację z narkotykami na terenie gminy Puck, gdzie wyniósł on 16,44% ankietowanych, którzy kiedykolwiek zażywali narkotyki, w porównaniu do innych badań Centrum, w których średnia wyniosła 10,29%.

Porównano także odsetek osób deklarujących przebywanie w pracy pod wpływem alkoholu lub narkotyków. W gminie Puck wyniósł on 3,51%, co jest wartością niższą niż średnia krajowa na poziomie 5,22%, odnotowana w innych diagnozach przeprowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych.

5.3. Nikotyna

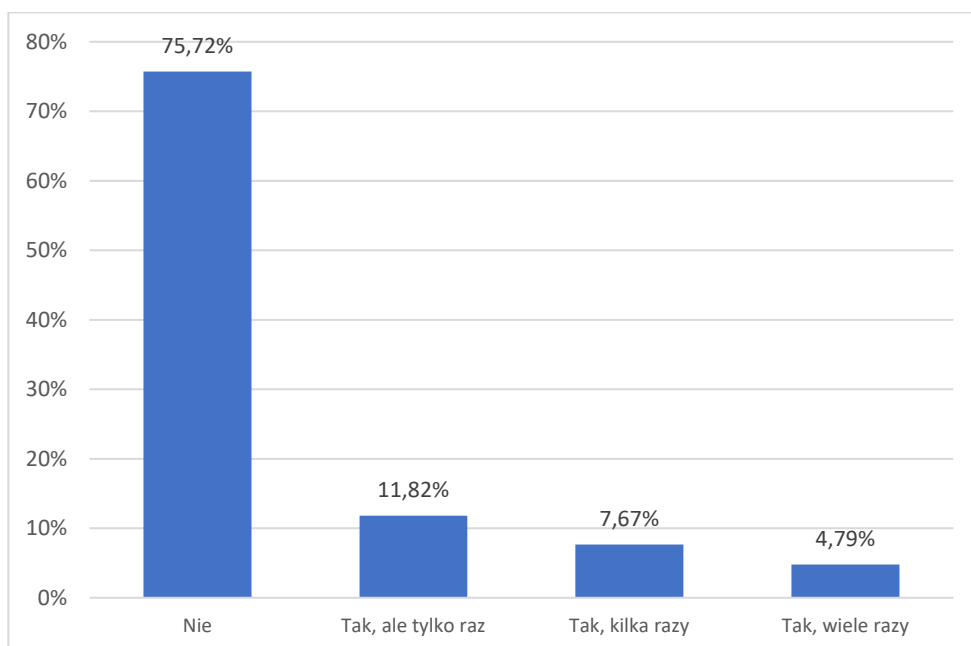
5.3.1. Rozpowszechnienie spożycia nikotyny wśród uczniów szkół podstawowych

W kontekście badania problemu używania papierosów przez dzieci i młodzież zapytano uczniów szkół, czy kiedykolwiek sięgnęli po jakikolwiek wyrób tytoniowy. Zdecydowana większość badanych (90,42%) nie paliła papierosów. Jednorazowy kontakt z tą substancją zadeklarowało 4,79% uczniów, 2,08% paliło kilka razy, a 2,72% – wielokrotnie.

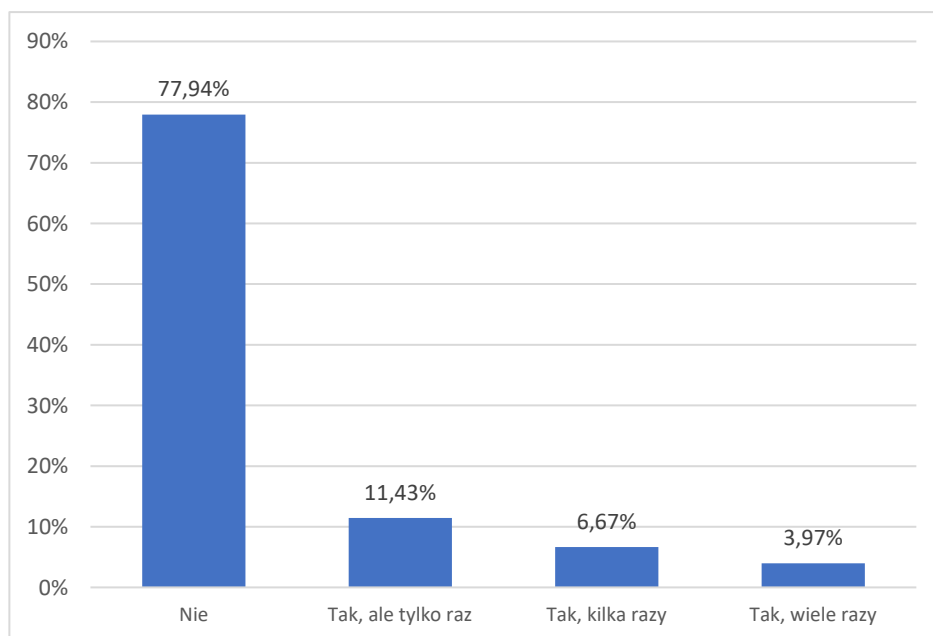
Wykres 41. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z papierosami.

75,72% uczniów nie miało kontaktu z e-papierosami. Jednorazowe użycie zadeklarowało 11,82% respondentów, 7,67% korzystało z nich kilka razy, a 4,79% – wielokrotnie.

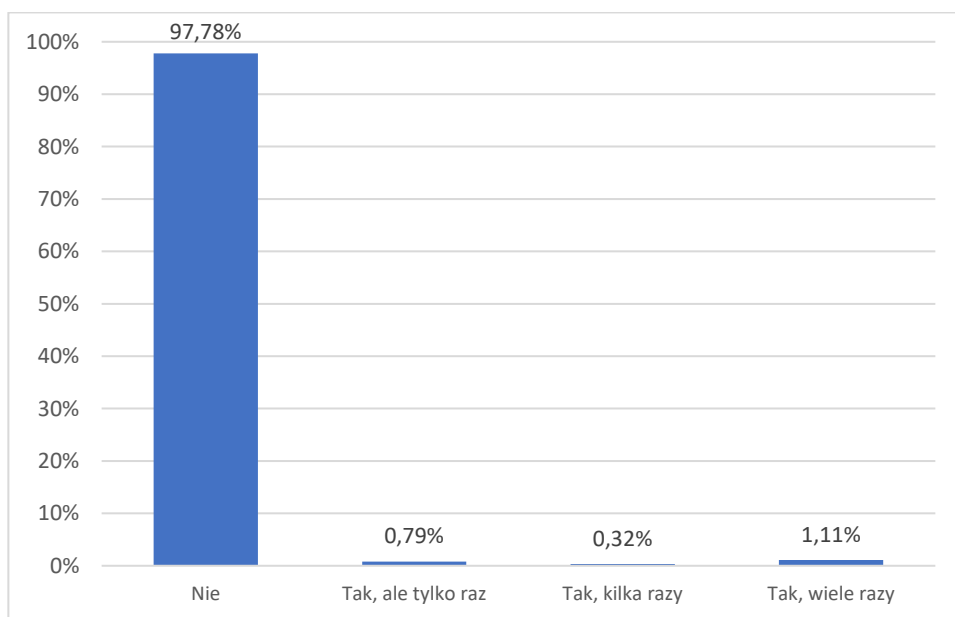
Wykres 42. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z e-papierosami.

77,94% respondentów nie miało kontaktu z tabaką. Jednorazowe użycie wskazało 11,43% uczniów, 6,67% używało jej kilka razy, a 3,97% – wiele razy.

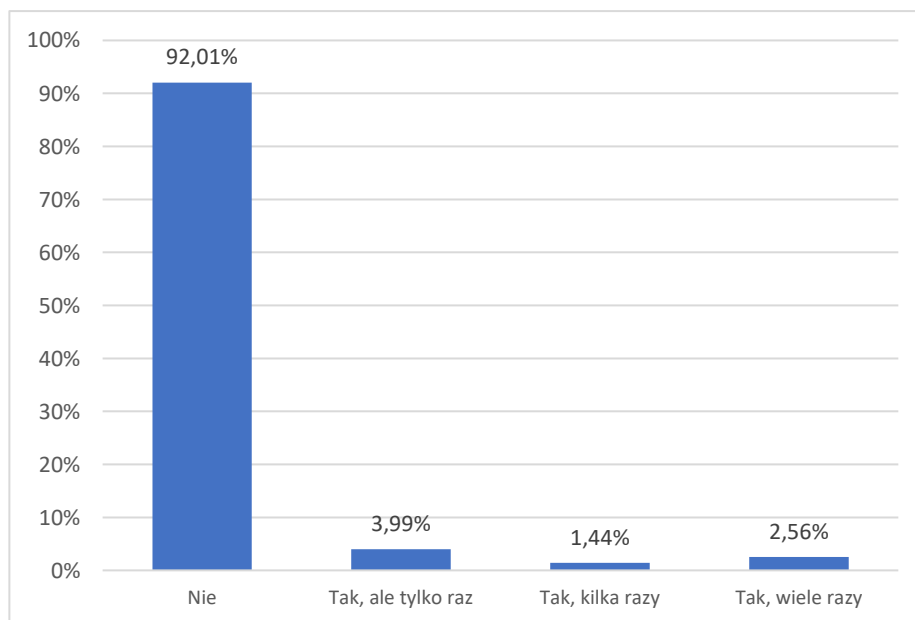
Wykres 43. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z tabaką.

97,78% badanych nie paliło papierosów w ciągu ostatnich 30 dni. Jednorazowe użycie zadeklarowało 0,79% uczniów, 0,32% paliło kilka razy, a 1,11% – wielokrotnie.

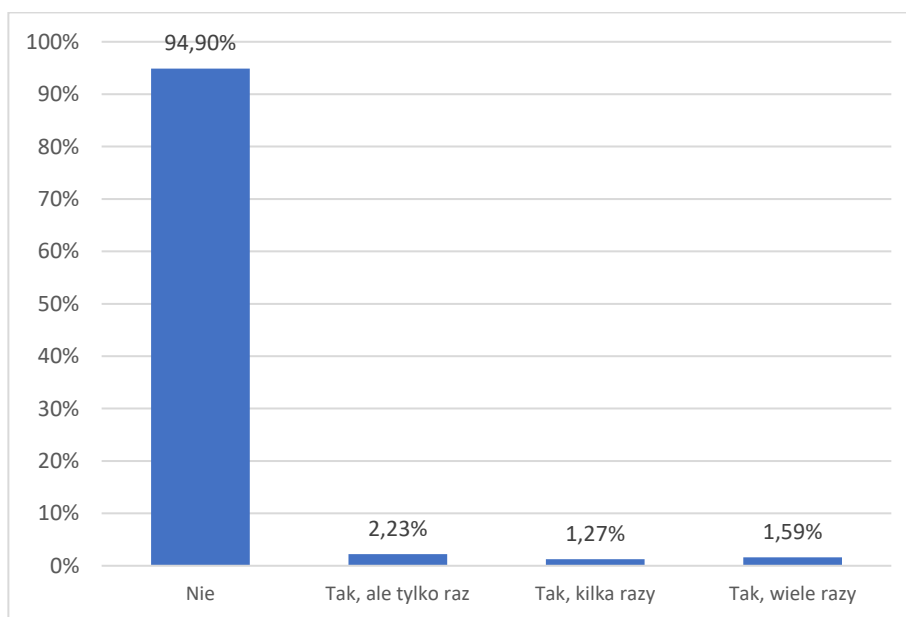
Wykres 44. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z papierosami na przestrzeni ostatnich 30 dni.

Brak kontaktu z e-papierosami w ciągu ostatnich 30 dni zadeklarowało 92,01% respondentów. Jednorazowe użycie wskazało 3,99%, 1,44% paliło kilka razy, a 2,56% – wielokrotnie.

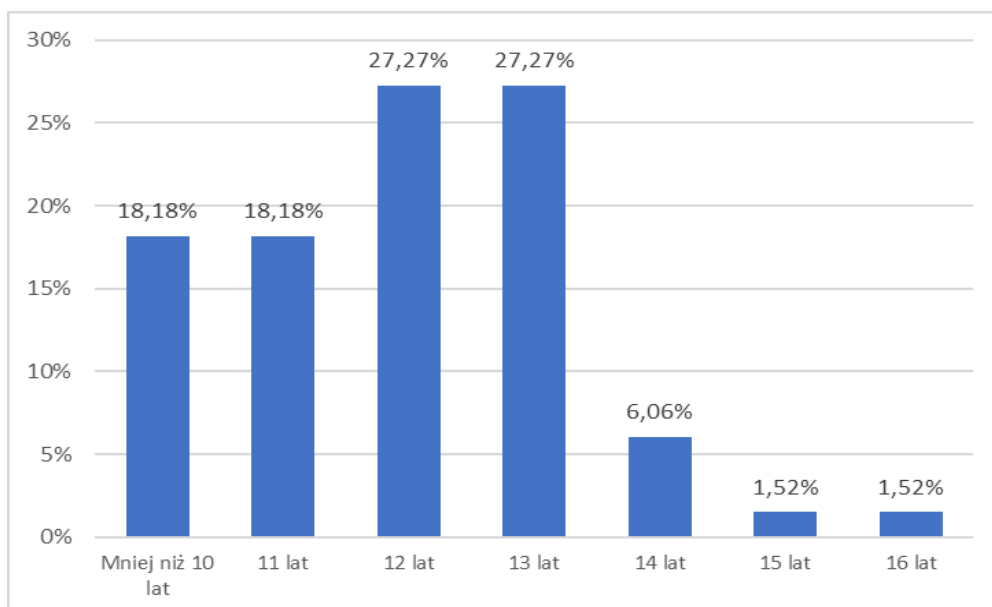
Wykres 45. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z e-papierosami na przestrzeni ostatnich 30 dni.

94,90% uczniów nie używało tabaki w ciągu ostatnich 30 dni. Jednorazowe użycie zadeklarowało 2,23%, 1,27% zażywało ją kilka razy, a 1,59% – wielokrotnie.

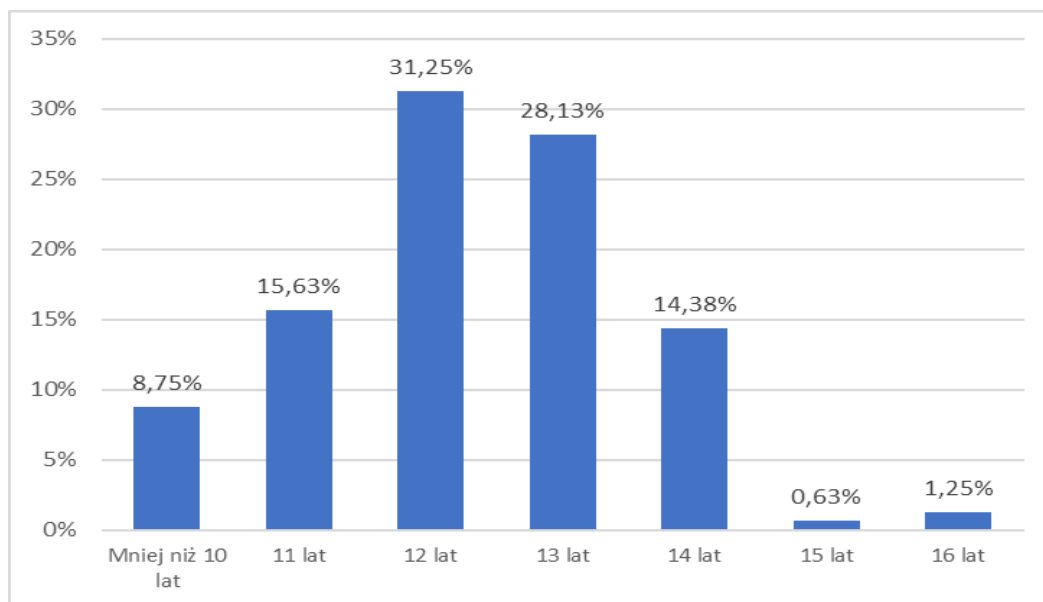
Wykres 46. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z tytunem na przestrzeni ostatnich 30 dni.

Inicjacja palenia papierosów najczęściej następowała w wieku 12 i 13 lat (po 27,27%). Wcześniejsze doświadczenia wskazywało po 18,18% badanych (dla wieku poniżej 10 lat i 11 lat). Udział starszych wieków był znikomy.

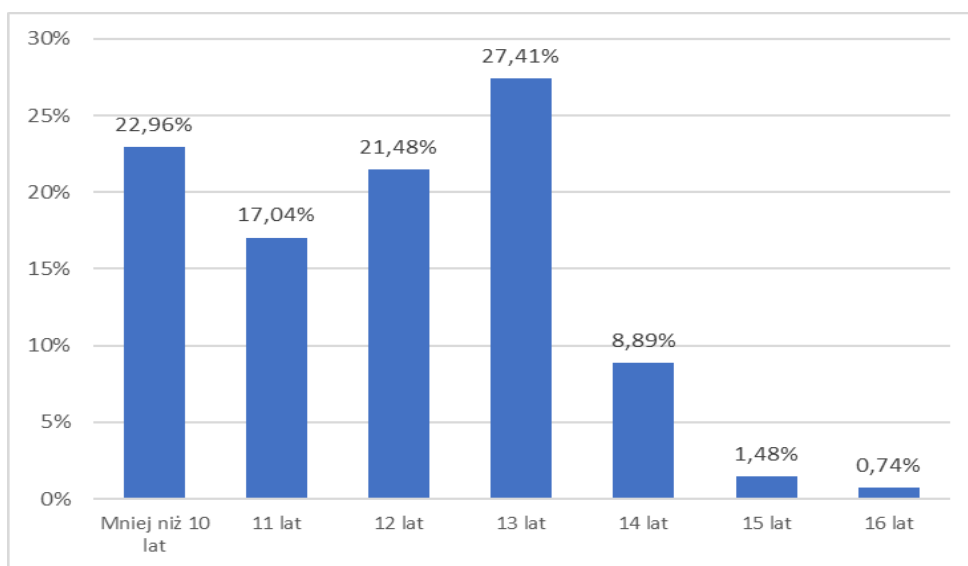
Wykres 47. Rozkład wieku inicjacji papierosowej wśród uczniów szkół podstawowych.

Najwięcej uczniów deklaroowało pierwsze użycie e-papierosów w wieku 12 lat (31,25%) i 13 lat (28,13%). Mniej liczne odpowiedzi dotyczyły wieku 11 lat (15,63%) oraz poniżej 10 lat (8,75%). Po 14. roku życia inicjacja miała miejsce zdecydowanie rzadziej.

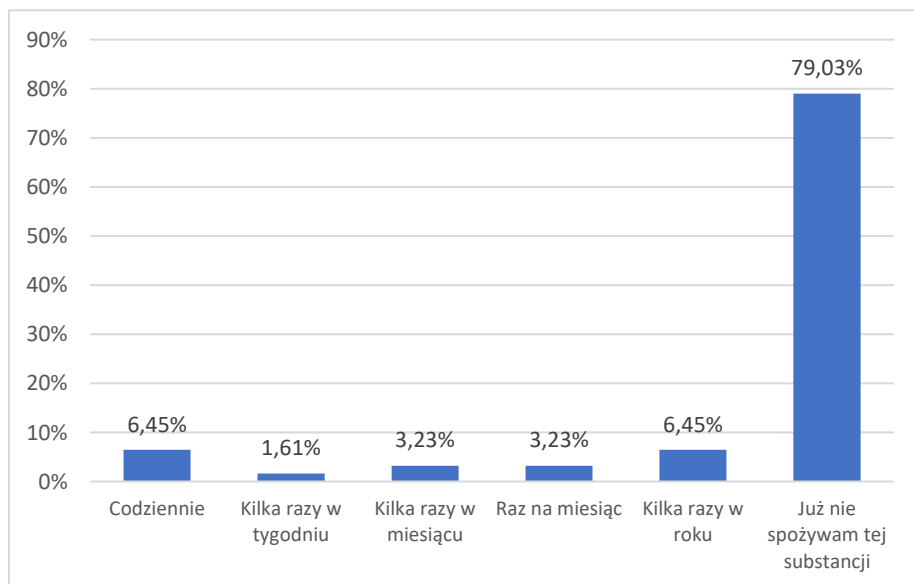
Wykres 48. Rozkład wieku inicjacji e-papierosowej wśród uczniów szkół podstawowych.

Najczęstsze odpowiedzi wieku inicjacji z tytunem dotyczyły wieku 13 lat (27,41%), a także poniżej 10 lat (22,96%) i 12 lat (21,48%). Wiek 11 lat został wskazany przez 17,04% respondentów. Starsze grupy wiekowe uzyskały pojedyncze wskazania.

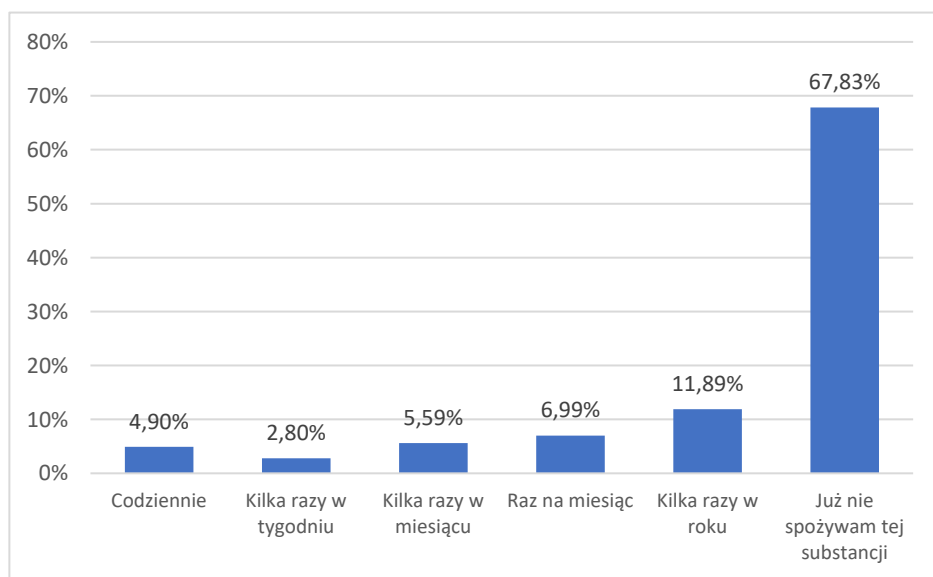
Wykres 49. Rozkład wieku inicjacji z tytunem wśród uczniów szkół podstawowych

Aż 79,03% uczniów wskazało, że już nie pali papierosów. Codzienne palenie zadeklarowało 6,45%, a inne formy regularnego użycia (tygodniowe, miesięczne, roczne) występowały na bardzo niskim poziomie (od 1,61% do 6,45%).

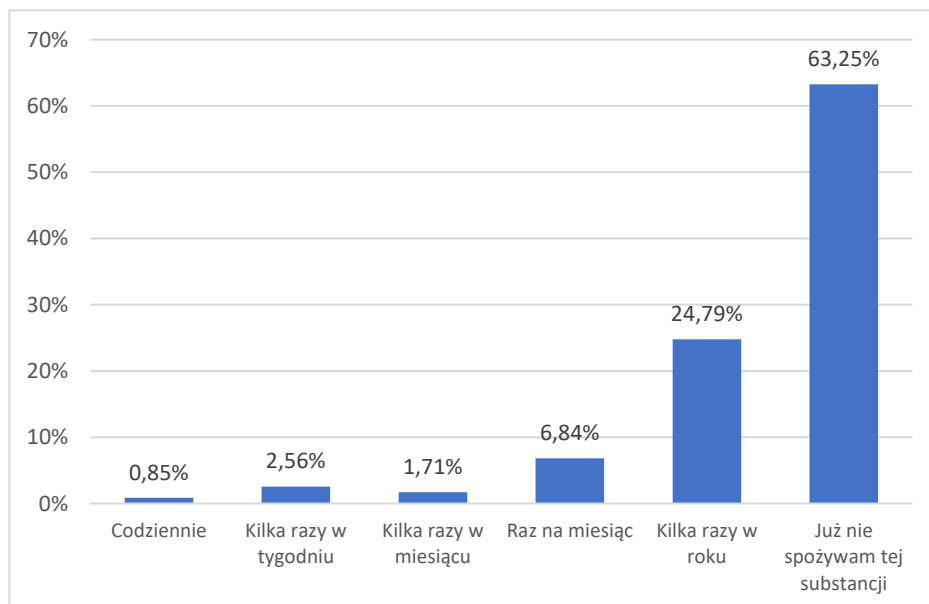
Wykres 50. Częstotliwość aktualnego palenia papierosów wśród uczniów szkół podstawowych.

67,83% badanych nie używa już e-papierosów. Najwięcej osób spożywa je rzadko: raz na miesiąc (6,99%), kilka razy w miesiącu (5,59%) lub kilka razy w roku (11,89%). Codzienne użycie zadeklarowało 4,90%.

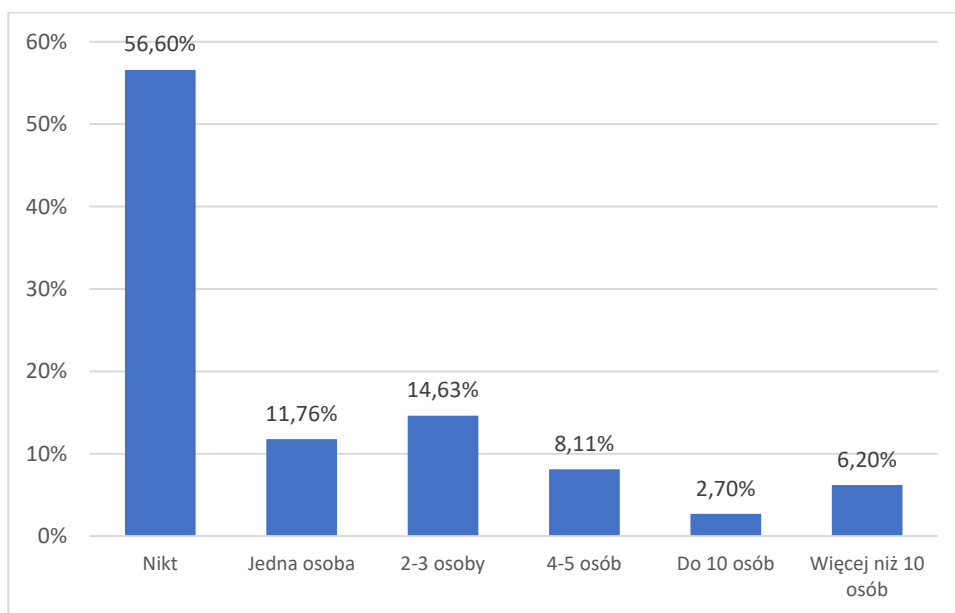
Wykres 51. Częstotliwość aktualnego palenia e-papierosów wśród uczniów szkół podstawowych.

63,25% uczniów zadeklarowało brak dalszego używania tabaki. Najczęściej wskazywano, że była stosowana kilka razy w roku (24,79%) lub raz na miesiąc (6,84%). Codzienne stosowanie tej substancji zadeklarowało 0,85%.

Wykres 52. Częstotliwość aktualnego zażywania tabaki wśród uczniów szkół podstawowych.

Uczniów zapytano o liczbę ich najbliższych kolegów/koleżanek, którzy palą papierosy więcej niż raz w miesiącu. Ponad połowa uczniów (56,60%) zadeklarowała, że żaden z ich najbliższych kolegów lub koleżanek nie używa papierosów (w tym tradycyjnych, e-papierosów, jednorazówek czy podgrzewaczy tytoniu) częściej niż raz w miesiącu. Jedną osobę wskazało 11,76% respondentów, a 14,63% wskazało 2–3 osoby. Rzadziej pojawiały się odpowiedzi dotyczące większej liczby znajomych: 4–5 osób (8,11%), do 10 osób (2,70%) oraz więcej niż 10 osób (6,20%).

Wykres 53. Deklarowana liczba bliskich znajomych palących papierosy częściej niż raz w miesiącu.

Uczestnicy wywiadu fokusowego z gminy Puck zwracali uwagę na zauważalny wzrost popularności e-papierosów wśród młodzieży, które – ich zdaniem – są obecnie używane znacznie częściej niż tradycyjne papierosy. Podkreślano, że zjawisko to staje się coraz bardziej widoczne w przestrzeni publicznej, np. na przystankach autobusowych, gdzie uczniowie niejednokrotnie bez skrępowania korzystają z urządzeń inhalacyjnych. W ocenie respondentów e-papierosy postrzegane są przez młodych ludzi jako bezpieczniejsze lub „nowoczesne” alternatywy, co znacząco obniża próg ryzyka w ich świadomości. Uczestnicy wskazywali na potrzebę prowadzenia bardziej intensywnych działań informacyjnych i profilaktycznych, obalających mity dotyczące rzekomej nieszkodliwości tych produktów.

5.3.2. Palenie papierosów – porównanie uczniów do próby ogólnopolskiej

Porównano skalę palenia papierosów przez uczniów gminy Puck w wieku 11 – 15 lat oraz kohorty 11-15 lat, której wybór był podyktowany doбором próby w badaniach ogólnopolskich **HBSC 2018**¹⁰.

¹⁰ Mazur, J., Małkowska-Szkućnik, A. (red.). (2018). Zdrowie uczniów w 2018 roku na tle nowego modelu badań HBSC. Warszawa: Instytut Matki i Dziecka.

Odnotowuje się rzadsze palenie papierosów przez uczniów szkół podstawowych z terenu gminy Puck, niż w przypadku uczniów w populacji całego kraju. W badaniach HBSC odsetek uczniów po inicjacji nikotynowej wynosi 21,60%, z kolei wśród ankietowanych uczniów Gminy, kształtuje się on na poziomie 9,58%, natomiast jeśli uwzględnimy palenie e-papierosów, to wynik ten jest wyższy, gdyż 24,28% uczniów z terenu Gminy deklaruje ich użycie kiedykolwiek w swoim życiu.

5.3.3. Palenie papierosów – porównanie uczniów do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych

Spożycie nikotyny wśród uczniów z gminy Puck zostało porównane z wynikami badań przeprowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych w latach 2023–2024. Porównanie to było możliwe dzięki zastosowaniu jednolitej metodologii badawczej, co zapewnia wiarygodność wniosków oraz pozwala ocenić wyniki w szerszym kontekście. Dzięki temu dane z gminy Puck można zestawiać z wynikami z innych, podobnych gmin wiejskich i miejsko-wiejskich na terenie kraju, co umożliwia dokładniejsze określenie skali problemu w lokalnym środowisku.

W porównaniu do średniej uzyskanej w 13 diagnozach prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych na terenach wiejskich i miejsko-wiejskich (15,93%), uczniowie z gminy Puck rzadziej deklarowali inicjację nikotynową – odsetek ten wyniósł 9,58%.

5.4. Leki i napoje energetyczne

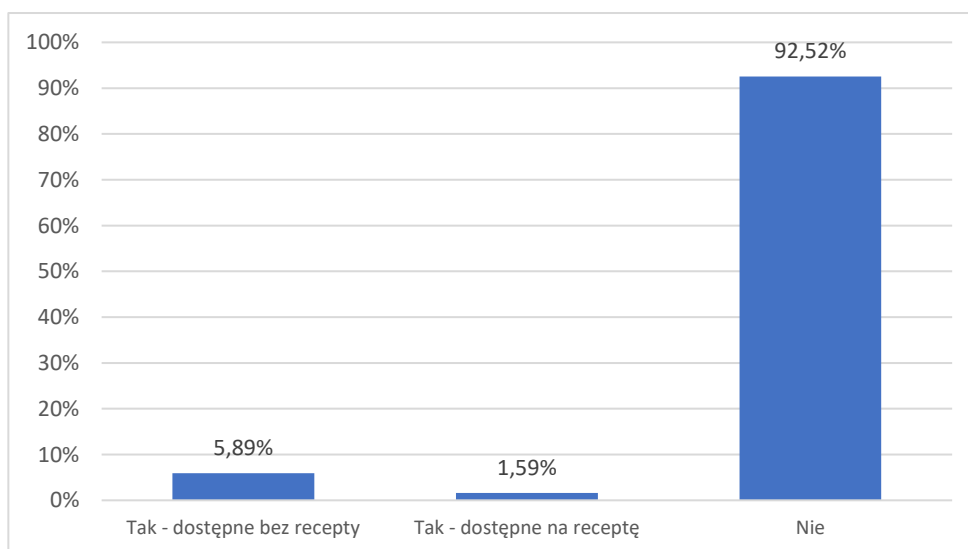
5.4.1. Zazywanie leków i spożywanie napojów energetycznych wśród uczniów szkół podstawowych

Zgodnie z najnowszym raportem ESPAD 2024, Polska nadal utrzymuje się na czołowej pozycji w Europie pod względem odsetka uczniów w wieku 15–16 lat, którzy kiedykolwiek używali leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Wskaźnik ten wynosi obecnie 17,9% wśród uczniów młodszej kohorty (15-16 lat), oraz 20,7% ze starszej kohorty (17-18 lat) co oznacza niewielki wzrost w porównaniu do danych z 2019 roku.

Mimo że w skali europejskiej obserwuje się stabilizację lub nawet spadek użycia leków uspokajających i nasennych bez recepty, dane z Polski sugerują utrzymującą się potrzebę monitorowania i przeciwdziałania temu zjawisku wśród młodzieży.

Warto zauważyć, że Polska, obok Czech (16%), wykazuje najwyższy poziom nielegalnego stosowania tych leków wśród młodzieży w Europie.

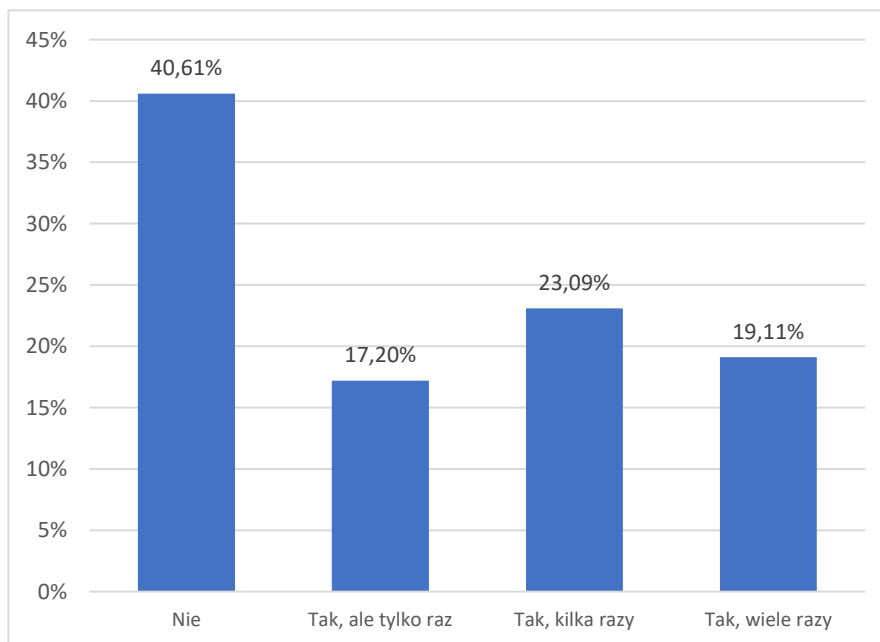
Uczniowie zostali zapytani, czy kiedykolwiek w życiu zażywali leki uspokajające lub nasenne bez przepisu lekarza. Zdecydowana większość respondentów (92,52%) zadeklarowała, że nie miała takiego doświadczenia. Leki dostępne bez recepty zażywało 5,89% badanych, a leki dostępne na receptę – 1,59%.

Wykres 54. Zażywanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza.

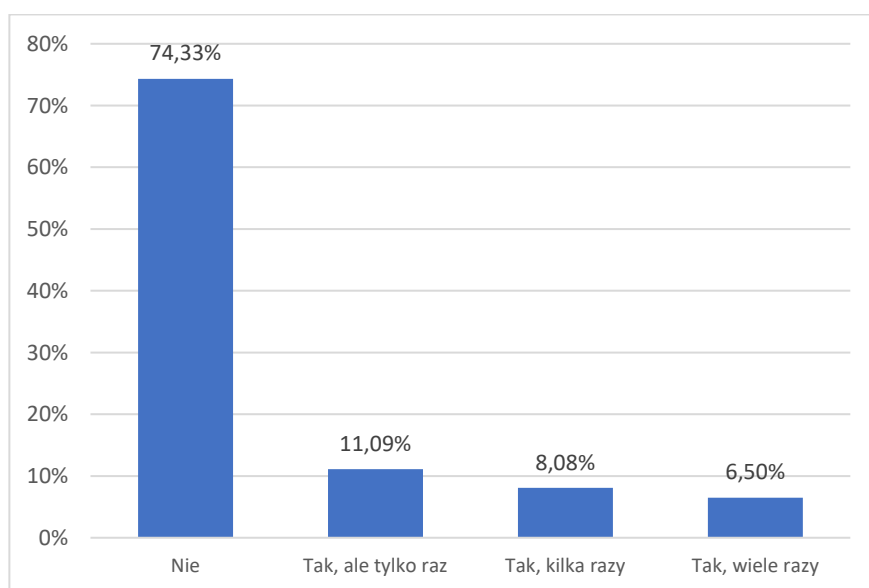
Wypowiedzi uczestników wywiadu fokusowego wskazywały również na zjawisko nadużywania substancji legalnych, które wykorzystywane są w celach odurzających – m.in. leków przeciwbólowych, syropów na kaszel, tabletek nasennych, oraz napojów energetycznych. Zwracano uwagę, że substancje te są łatwo dostępne i nie budzą tak dużego niepokoju społecznego jak klasyczne narkotyki, co czyni je szczególnie niebezpiecznymi.

Uczniom zadano również pytania z zakresu spożywania napojów energetycznych. Brak kontaktu wskazało 40,61% uczniów. Jednorazowe spożycie zadeklarowało 17,20%, 23,09% piło je kilka razy, a 19,11% – wielokrotnie.

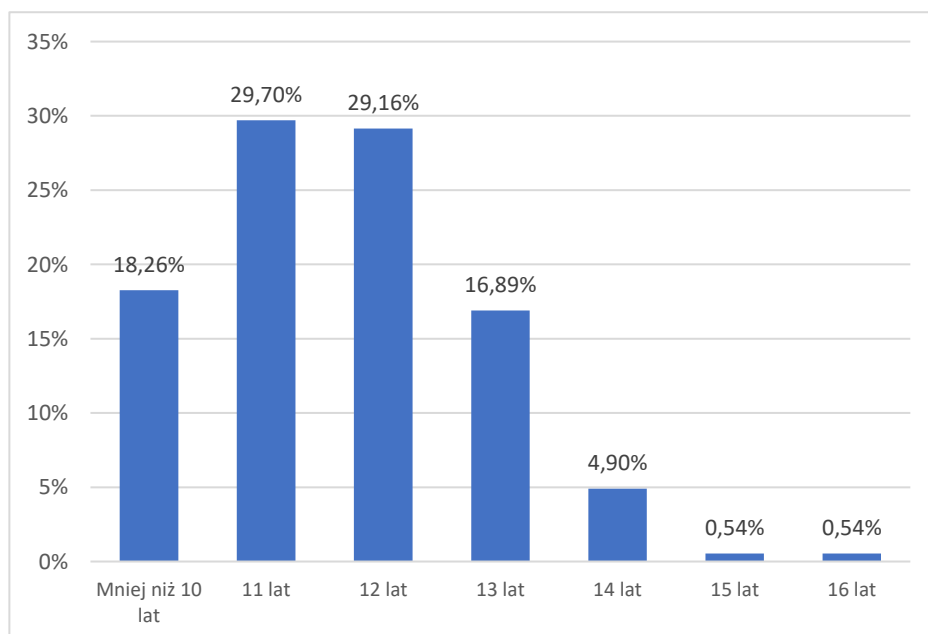
Wykres 55. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z napojami energetycznymi.

74,33% uczniów nie piło napojów energetycznych w ostatnich 30 dniach. Spożycie jednorazowe zadeklarowało 11,09%, 8,08% sięgało po nie kilka razy, a 6,50% – wielokrotnie. Była to najczęściej stosowana substancja w tym okresie.

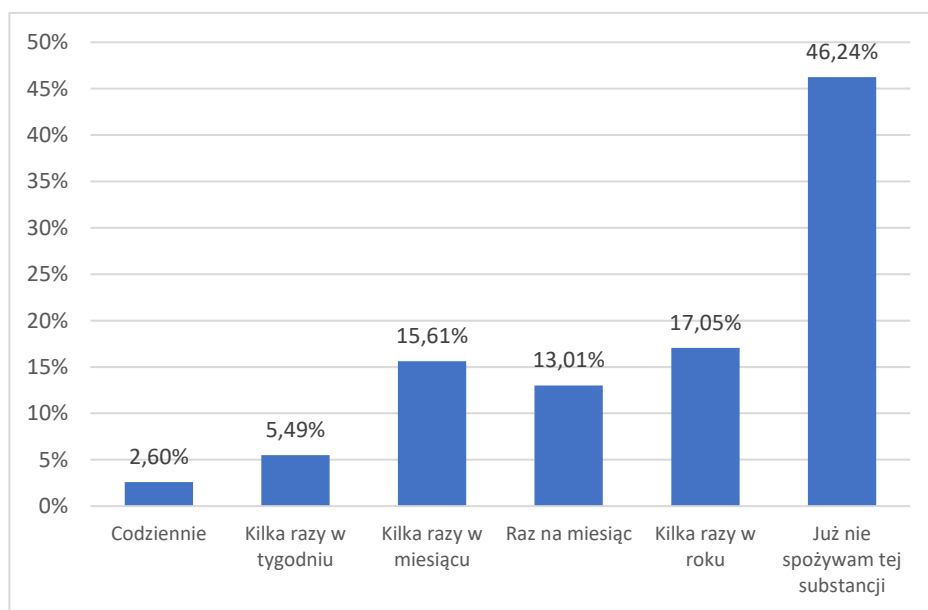
Wykres 56. Częstotliwość deklarowanego kontaktu uczniów z napojami energetycznymi na przestrzeni ostatnich 30 dni.

Najczęściej napoje energetyczne po raz pierwszy spożywane były w wieku 11 lat (29,70%) i 12 lat (29,16%). Znaczący odsetek uczniów wskazał również wiek poniżej 10 lat (18,26%). Po 13. roku życia inicjacja stawała się rzadsza.

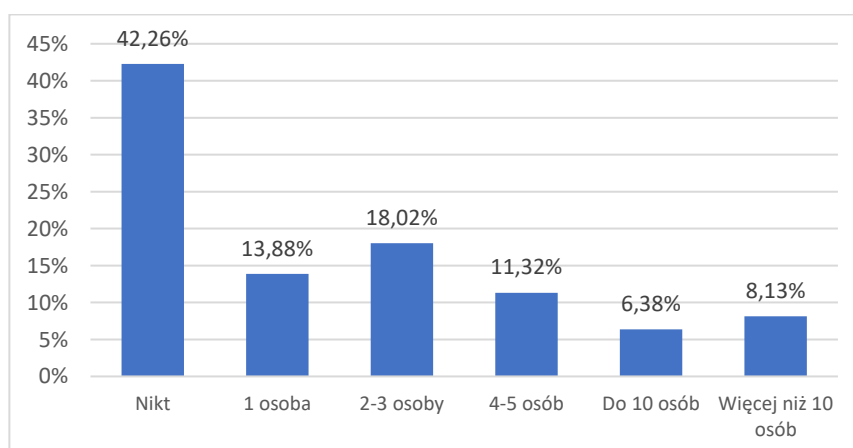
Wykres 57. Rozkład wieku inicjacji z napojami energetycznymi wśród uczniów szkół podstawowych.

Napoje energetyczne były najczęściej deklarowaną substancją w użyciu. Tylko 46,24% uczniów zadeklarowało, że już ich nie spożywa. Znaczący odsetek uczniów wskazał spożycie kilka razy w miesiącu (15,61%) lub raz na miesiąc (13,01%), a także kilka razy w roku (17,05%). Codzienne picie deklarowało 2,60% uczniów.

Wykres 58. Częstotliwość aktualnego spożycia napojów energetycznych wśród uczniów szkół podstawowych.

Uczniów zapytano, ilu spośród ich najbliższych kolegów lub koleżanek pije napoje energetyczne częściej niż raz w miesiącu. Ponad 40% uczniów (42,26%) zadeklarowało, że żaden z ich najbliższych kolegów lub koleżanek nie pije napojów energetycznych częściej niż raz w miesiącu. Jedną taką osobę wskazało 13,88% respondentów, a 18,02% – 2–3 osoby. Rzadziej pojawiały się odpowiedzi dotyczące większej liczby znajomych: 4–5 osób (11,32%), do 10 osób (6,38%) oraz więcej niż 10 osób (8,13%).

Wykres 59. Deklarowana liczba bliskich znajomych spożywających napoje energetyczne częściej niż raz w miesiącu.

5.5. Uzależnienia behawioralne

5.5.1. Uzależnienie od Internetu i urządzeń elektronicznych wśród uczniów szkół podstawowych

Co piąty nastolatek korzysta z Internetu ponad 6 godzin dziennie¹¹. Większość młodzieży używa Internetu w celu słuchania muzyki, oglądania filmów lub seriali, kontaktów ze znajomymi czy korzystania z serwisów społecznościowych¹².

Problemowe używanie Internetu (PUI), a co za tym idzie nadmierne użytkowanie urządzeń elektronicznych może prowadzić do problemów zdrowotnych takich jak: zaburzony rytm snu i czuwania (nastolatki, które korzystają z urządzeń elektronicznych ponad 4 godziny dziennie są narażone na krótszy sen)¹³, problemy ze wzrokiem¹⁴, bóle pleców w odcinku lędźwiowym¹⁵

¹¹ Bochenek, M., Lange, R. (2019). *Nastolatki 3.0. Raport z ogólnopolskiego badania uczniów*. Warszawa: NASK Państwowy Instytut Badawczy.

¹² Makaruk, K., Włodarczyk J., Skoneczna, P. (2019). *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież. Raport z badan*. Warszawa: Fundacja Dajmy Dzieciom Siłę.

¹³ Hysing, M., Pallesen, S., Stormark, K. M., Jakobsen, R., Lundervold, A. J., Sivertsen, B. (2015). Sleep and use of electronic devices in adolescence: results from a large population-based study. *BMJ Open*, 5(1), e006748.

¹⁴ Skoblina, N., Shpakou, A., Milushkina, O., Markelova, S., Kuzniatsou, A., Tatarinchik, A. (2020). Eye health risks associated with the use of electronic devices and awareness of youth. *Klinika Oczna / Acta Ophthalmologica Polonica*, 122(2), 60-65.

¹⁵ Bento, T. P. F., Cornelio, G. P., Perrucini, P. O., Simeão, S. F. A. P., de Conti, M. H. S., de Vitta, A. (2020). Low back pain in adolescents and association with sociodemographic factors, electronic devices, physical activity and mental health. *Jornal de Pediatria*, 96(6), 717–724.

a także bóle głowy¹⁶. Dodatkowymi problemami o charakterze psychologicznym, które towarzyszą nadmiernemu korzystaniu z urządzeń elektronicznych są: obniżony nastrój, nadmierne zamartwianie się, lękliwość (w tym, co ciekawe zwiększony lęk przed wystąpieniami przed innymi), pogorszone logiczne myślenie, stany depresyjne¹⁷. Ponadto Internet daje możliwość młodzieży dostępu do niepożądanych treści, które wpływają na rozwój emocjonalny, poznawczy i społeczny¹⁸. Prawie co drugi nastolatek spotkał się z hejtem i dyskryminacją innych albo relacjami dotyczącymi eksperymentowania z narkotykami, a także treściami promującymi zaburzenia odżywiania, a ponad 1/3 widziała treści dotyczące sposobów popełnienia samobójstwa lub okaleczania się¹⁹.

Prekursorka badań w obszarze PUI Kimberly Young (1998) wyróżniła 8 objawów nałogowego korzystania z Internetu (Izdebski, Kotyśko, 2016) w tym jedno z nich to doświadczanie uczucia przygnębienia, niepokoju lub rozdrażnienia w momencie ograniczenia dostępu do Internetu²⁰.

Uczniowie zostali zapytani, w jaki sposób najczęściej spędzają swój wolny czas. Najczęściej wskazywaną aktywnością było korzystanie z komputera, smartfona lub konsoli – tę odpowiedź zaznaczyło 69,54% respondentów. Na drugim miejscu znalazły się spotkania z koleżankami i kolegami (53,75%), a następnie uprawianie sportu (45,77%). Oglądanie telewizji wskazało 25,68% badanych, a wyjazdy poza miejsce zamieszkania – 20,57%. Czytanie książek zadeklarowało 17,86% uczniów, natomiast odpowiedź „inne” zaznaczyło 15,63%. Rzadziej wskazywano takie formy spędzania wolnego czasu jak chodzenie do kina (4,63%) czy wyjścia na dyskotekę lub do klubu (1,59%).

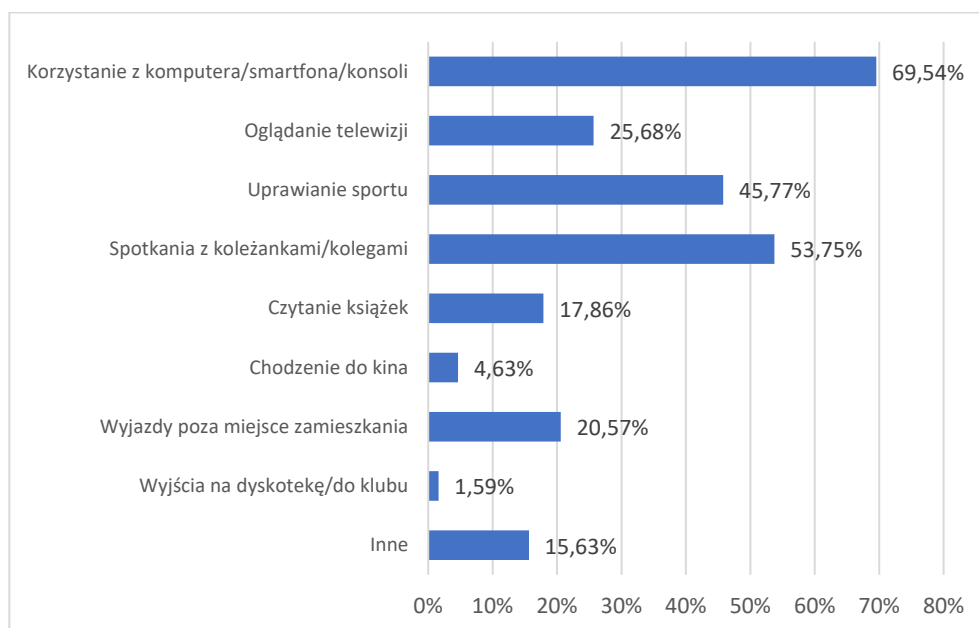
¹⁶ Devi, C. H. B. P., Samreen, S., Vaishnavi, B., Navitha, D., Kumari, N. K., Sharma J. V. C., Sirisha P. (2019). A study on impact of electronic devices on youngsters. *The Pharma Innovation Journal*, 8(5), 283-292.

¹⁷ Ibidem.

¹⁸ Piechna, J. (2019). *Szkodliwe treści w Internecie. Nie akceptuję, reaguję*. Warszawa: NASK Państwowy Instytut Badawczy.

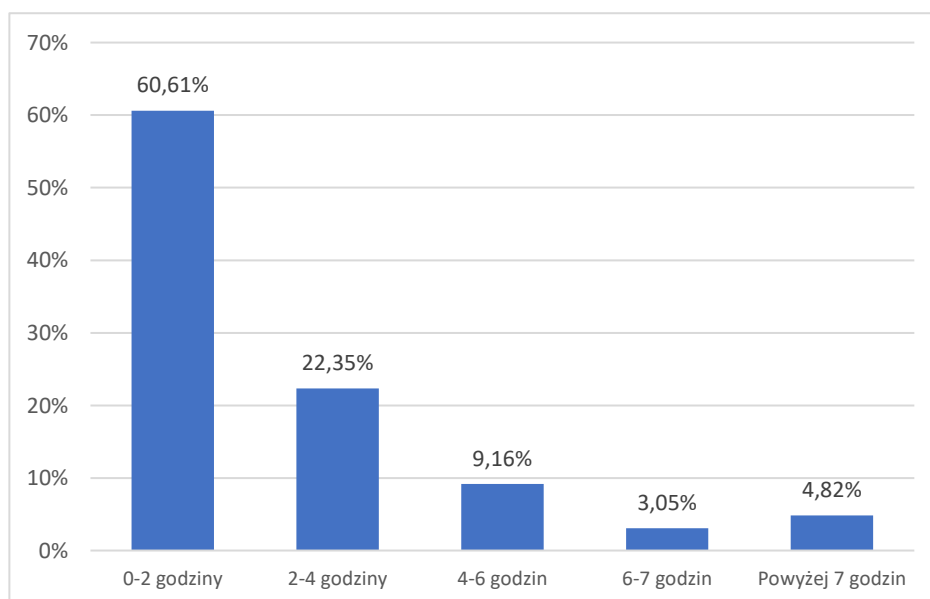
¹⁹ Abramczuk, K. (2019). *Doświadczane ryzyko i poczucie bezpieczeństwa w Internecie*. W: J. Pyżalski, A. Zdrodowska, Ł. Tomczyk, K. Abramczuk (red.), *Polskie badanie EU Kids Online 2018. Najważniejsze wyniki i wnioski* (s. 79-93). Poznań: Wydawnictwo Naukowe UAM.

²⁰ Makaruk, K., Włodarczyk, J., Skoneczna, P. (2019) *Problematyczne używanie Internetu przez młodzież. Raport z badań*. Warszawa. Fundacja Dajemy Dzieciom Siłę.

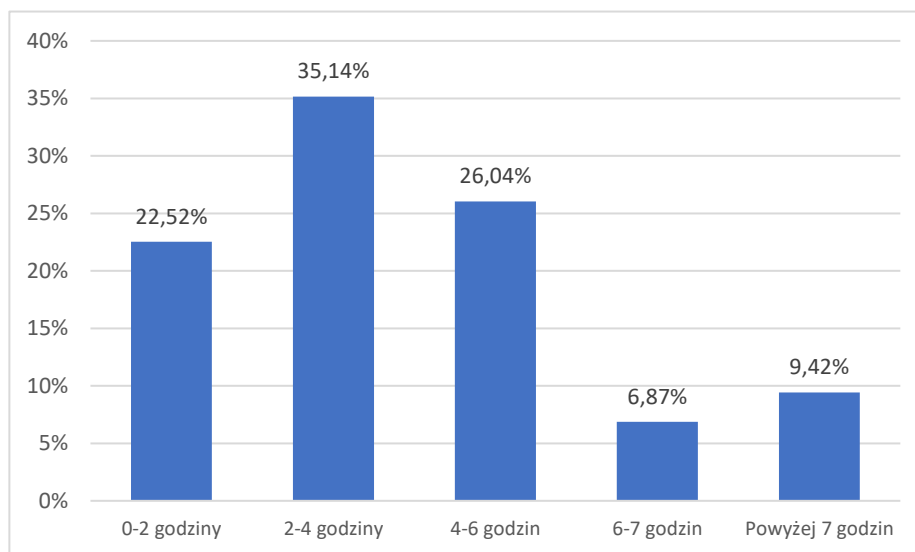
Wykres 60. Najczęstsze formy spędzania wolnego czasu wśród uczniów szkół podstawowych.

Uczniowie zostali zapytani, ile czasu średnio dziennie spędzają przy komputerze. Najwięcej respondentów (60,61%) wskazało przedział 0–2 godziny dziennie. Kolejne 22,35% spędza przy komputerze od 2 do 4 godzin dziennie, a 9,16% – od 4 do 6 godzin. Mniejszy odsetek badanych zadeklarował korzystanie z komputera przez 6–7 godzin (3,05%) lub powyżej 7 godzin dziennie (4,82%).

Wykres 61. Deklarowany czas spędzany dziennie przy komputerze.

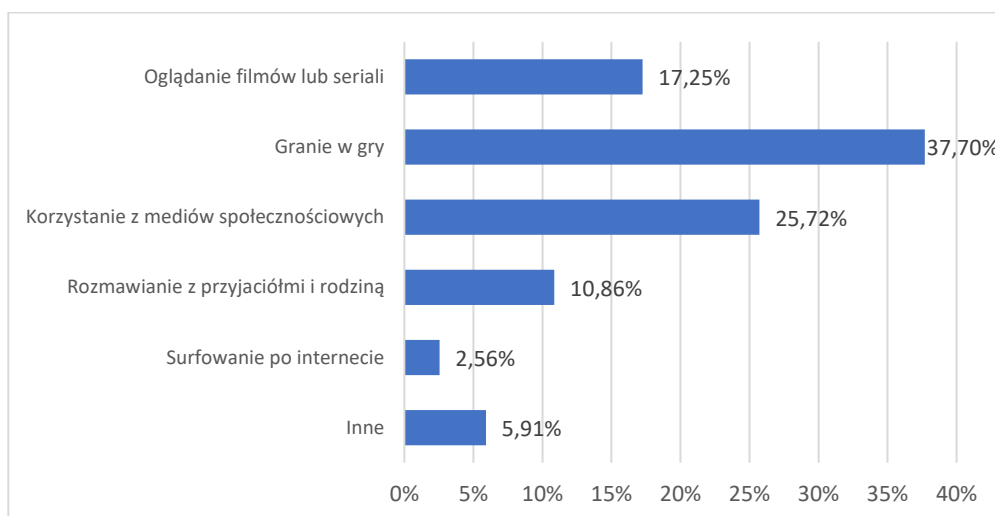
Uczniowie zostali zapytani, ile czasu średnio dziennie spędzają przy telefonie. Najwięcej respondentów (35,14%) zadeklarowało, że korzysta z telefonu od 2 do 4 godzin dziennie. Kolejne 26,04% spędza przy telefonie od 4 do 6 godzin, a 22,52% – do 2 godzin dziennie. Dłuższy czas korzystania zadeklarowało 6,87% uczniów (6–7 godzin) oraz 9,42% (ponad 7 godzin dziennie).

Wykres 62. Deklarowany czas spędzany dziennie przy telefonie.

Uczniowie zostali zapytani, do jakich celów najczęściej wykorzystują komputer lub telefon. Najczęściej wskazywaną aktywnością było granie w gry – odpowiedź tę wybrało 37,70% respondentów. Kolejne miejsca zajęły: korzystanie z mediów społecznościowych (25,72%) oraz oglądanie filmów lub seriali (17,25%).

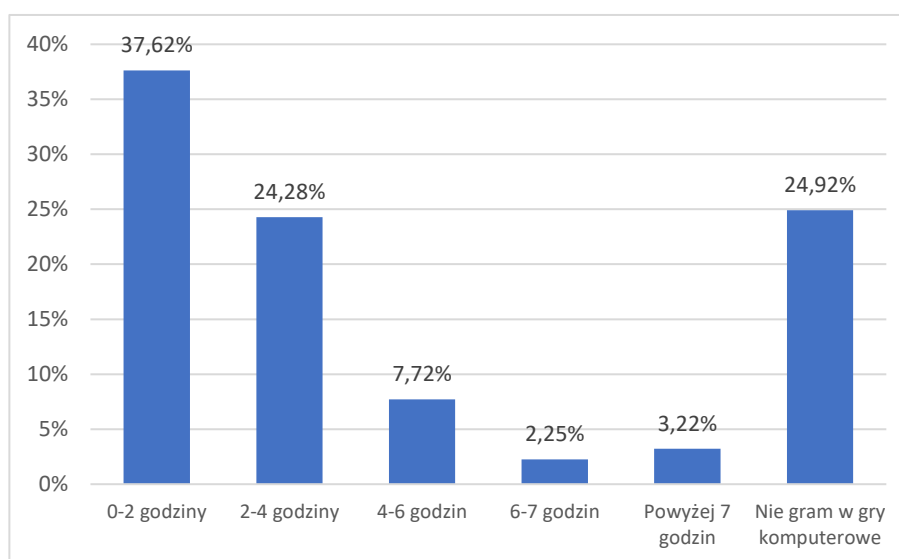
Mniej popularne były rozmowy z przyjaciółmi i rodziną (10,86%) oraz surfowanie po Internecie bez konkretnego celu (2,56%). 5,91% uczniów wskazało inne aktywności.

Wykres 63. Najczęstsze aktywności uczniów szkół podstawowych podczas korzystania z komputera lub telefonu.

Uczniowie zostali zapytani, czy grają w gry komputerowe, a jeśli tak – ile czasu dziennie na to poświęcają. Najwięcej respondentów (37,62%) gra od 0 do 2 godzin dziennie. Kolejne 24,28% wskazało przedział 2–4 godziny, a 7,72% – od 4 do 6 godzin dziennie. Dłuższy czas grania zadeklarowało 2,25% (6–7 godzin) oraz 3,22% uczniów (powyżej 7 godzin).

Blisko jedna czwarta badanych (24,92%) zadeklarowała, że w ogóle nie gra w gry komputerowe.

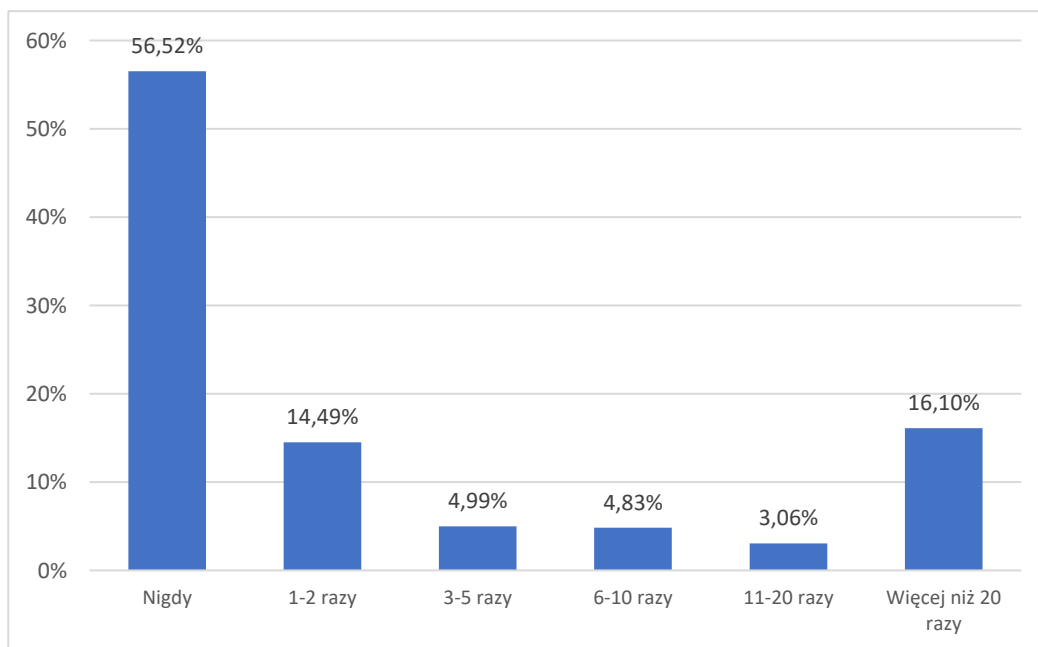

Wykres 64. Czas poświęcany dziennie na gry komputerowe.

Osoby korzystające z Internetu mogą natknąć się na wiele szkodliwych materiałów, do których przede wszystkim należą różnego rodzaju zdjęcia, filmy, artykuły lub fora internetowe zawierające elementy przemocy, pornografii, czy nawołujące do dyskryminacji innych ludzi. Kontakt z tego rodzaju treściami może mieć negatywny wpływ na psychikę, ponieważ tego typu informacje powodują napięcie, uderzają w ważne wartości dla człowieka, budzą nieprzyjemne skojarzenia. Ponadto mogą nakłaniać do krzywdzących i agresywnych zachowań oraz zaburzać rozwój psychoseksualny, szczególnie wśród dzieci i młodzieży.

W celu weryfikacji doświadczenia uczniów zamieszkujących gminę Puck ze szkodliwymi treściami w Internecie, zostali oni poproszeni także o określenie, czy kiedykolwiek zetknęli się treściami niedozwolonymi w sieci. Ponad połowa respondentów (56,52%) zadeklarowała, że nigdy nie natknęła się na takie materiały.

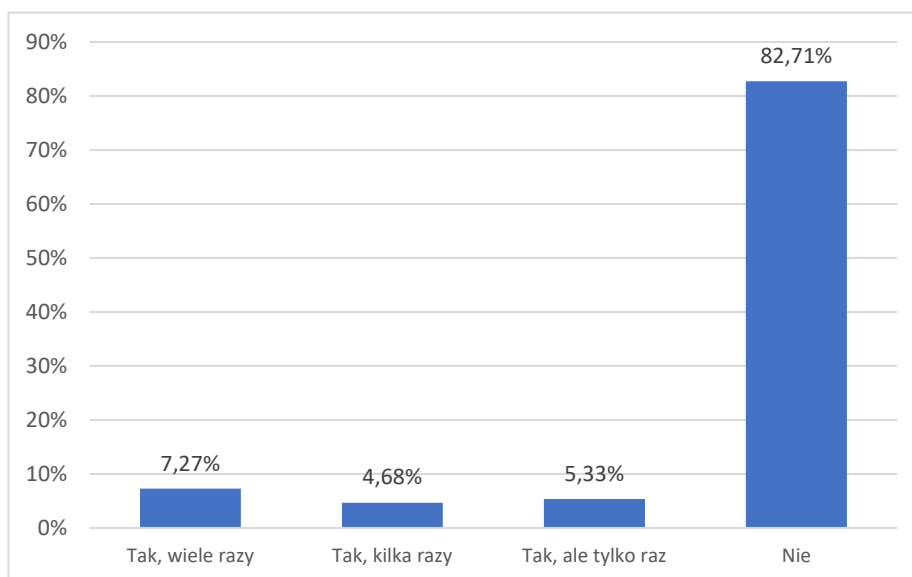
Pozostali uczniowie wskazywali różną częstotliwość takich doświadczeń: 14,49% widziało treści niedozwolone 1–2 razy, 4,99% – 3–5 razy, a 4,83% – 6–10 razy. Rzadziej pojawiały się odpowiedzi wskazujące na 11–20 przypadków (3,06%) lub więcej niż 20 (16,10%).

Wykres 65. Deklaracje uczniów szkół podstawowych odnośnie kontaktu z treściami niedozwolonymi w Internecie.

Na podstawie odpowiedzi uczniów, którzy spotkali się z treściami niedozwolonymi w Internecie, może określić, że dominowały treści pornograficzne, przemoc, brutalne sceny oraz nawoływanie do używek. Pojawiały się też zgłoszenia dotyczące treści związanych z narkotykami, przemocą wobec zwierząt, mową nienawiści czy nielegalnymi działaniami w darkwebie.

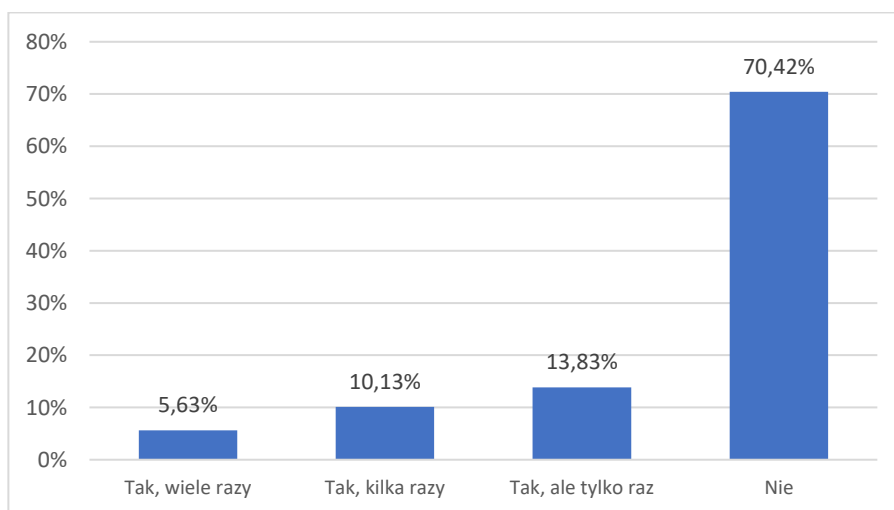
Uczniowie zostali zapytani, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy grali w gry, w których można wygrać pieniądze (np. Totolotek, płatne SMS-y, automaty typu „jednoręki bandyta”). Zdecydowana większość respondentów (82,71%) zadeklarowała, że nie uczestniczyła w takich grach. Pozostali uczniowie przyznali, że mieli z takimi grami kontakt: 7,27% grało wiele razy, 4,68% kilka razy, a 5,33% – tylko raz.

Wykres 66. Udział uczniów szkół podstawowych w grach hazardowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

Uczniowie zostali zapytani, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyli niepokoju lub stresu z powodu braku możliwości skorzystania z Internetu. Większość respondentów (70,42 %) zadeklarowała, że nie miała takich doświadczeń.

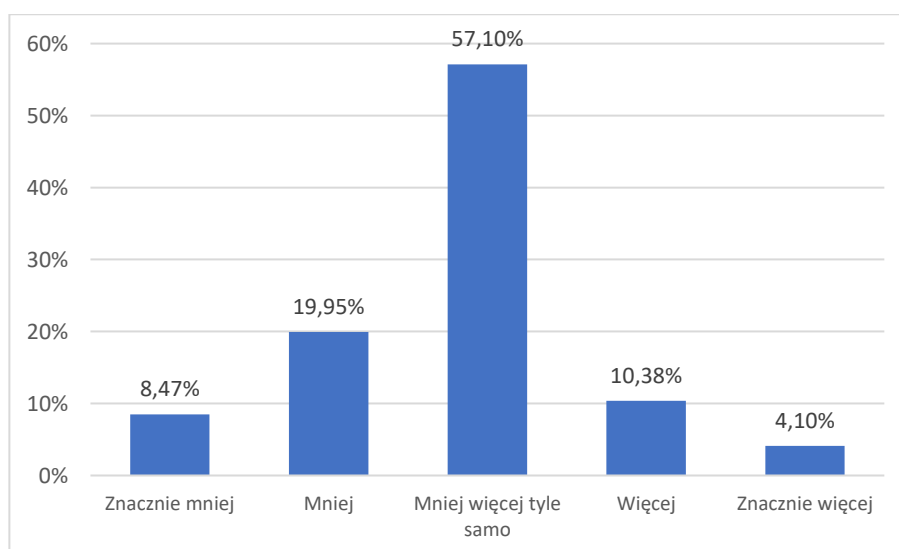
Pozostali uczniowie przyznali, że zdarzało im się to w różnym nasileniu: 13,83% tylko raz, 10,13% kilka razy, a 5,63% – wielokrotnie.

Wykres 67. Doświadczenie stresu lub niepokoju z powodu braku dostępu do Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

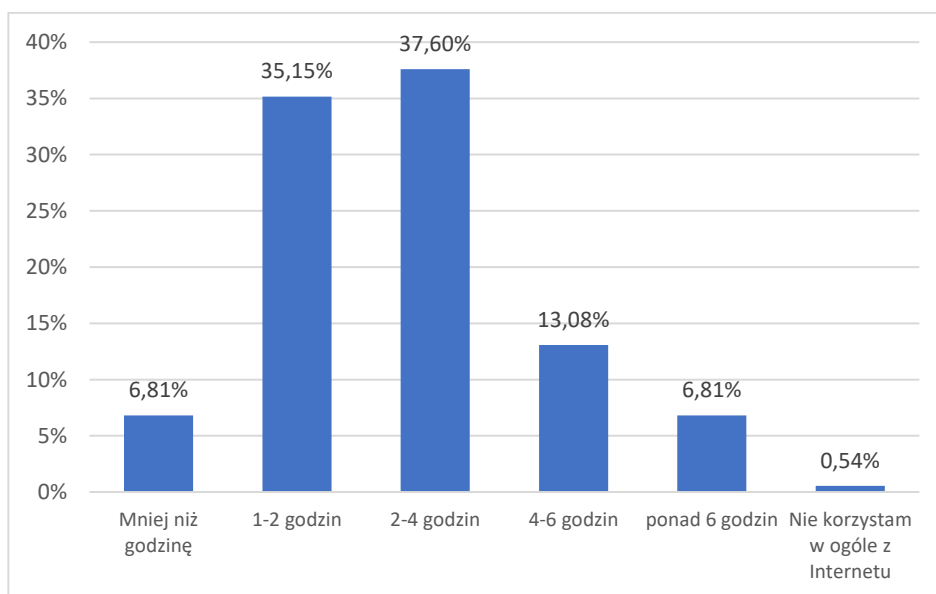
5.5.2. Uzależnienie od Internetu i urządzeń elektronicznych wśród dorosłych

Dorośli mieszkańcy zostali zapytani o to, jak ich zdaniem wygląda czas poświęcany przez nich na korzystanie z Internetu w porównaniu do innych mieszkańców Gminy będących ich rówieśnikami. Jak wynika z odpowiedzi, zdaniem większości badanych spędzają oni porównywalną ilość czasu (57,10%). Za osoby używające Internetu więcej od rówieśników uważa się łącznie 10,38% ankietowanych, natomiast po przeciwnej stronie znalazło się 19,95% respondentów. 4,10% zaznaczyło odpowiedź znacznie więcej a 8,47% znacznie mniej.

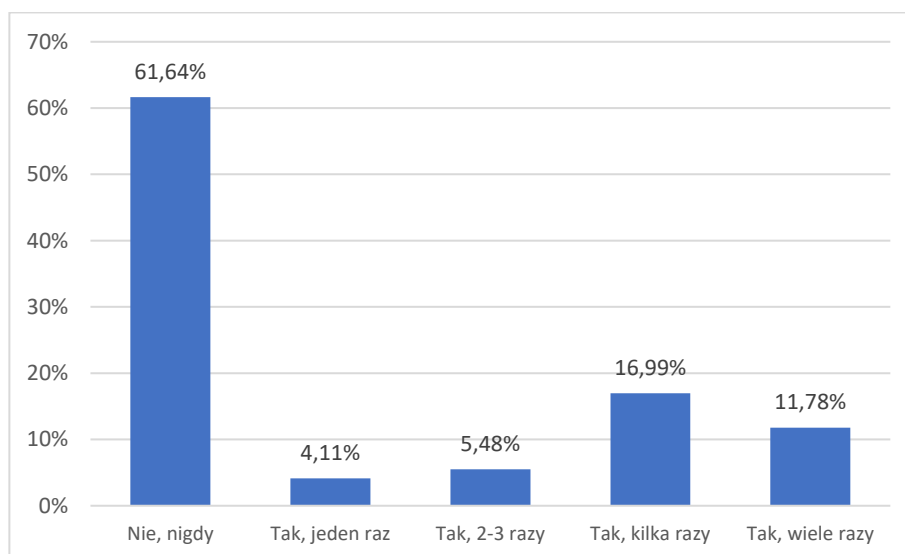
Wykres 68. Korzystanie z Internetu przez dorosłych w porównaniu do rówieśników z terenu Gminy.

Natomiast jeśli chodzi o liczbę godzin spędzanych na codziennym korzystaniu z Internetu, wyniki kształtują się następująco. Najwięcej badanych (37,60%) zadeklarowało, że korzysta z sieci od 2 do 4 godzin dziennie, a niemal tyle samo (35,15%) spędza online od 1 do 2 godzin dziennie. Mniej niż godzinę dziennie korzysta z Internetu 6,81% badanych, natomiast 13,08% spędza w sieci od 4 do 6 godzin. Ponad 6 godzin dziennie online jest 6,81% respondentów. 0,54% nie korzysta z Internetu w ogóle.

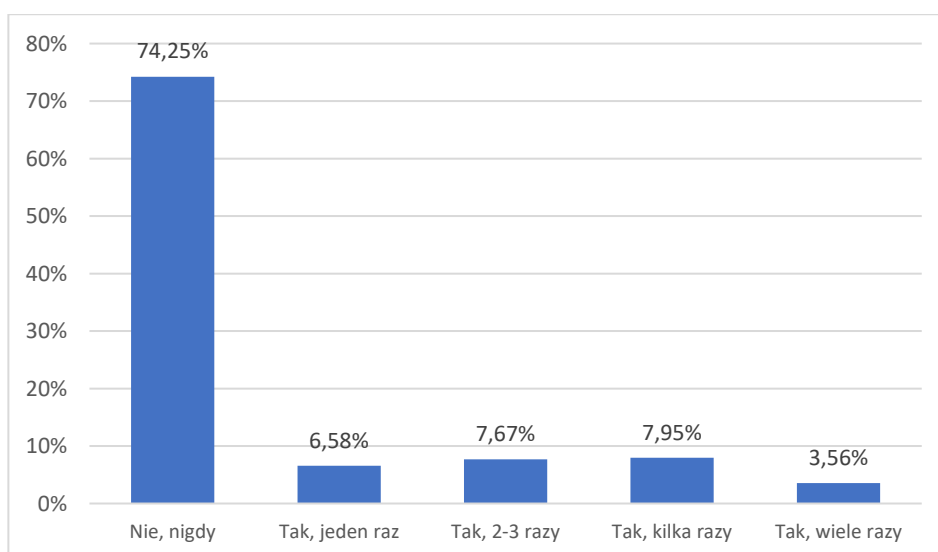
Wykres 69. Czas dziennie przeznaczony na korzystanie z Internetu.

Istotnym przejawem problemu jest korzystanie z Internetu w celu ucieczki od problemów lub dla uniknięcia nieprzyjemnych przeżyć, jest to mechanizm analogiczny do tego występującego w przypadku uzależnienia od substancji. Większość badanych (61,64%) nie miała takiej sytuacji ani razu w przeciągu ostatnich 12 miesięcy. Jednak 16,99% badanych deklaruje kilka takich sytuacji. Ponad jednej dziesiątej ankietowanych zdarzyło się to wiele razy (11,78%), 4,11% jeden raz, natomiast 5,48% do trzech razy.

Wykres 70. Korzystanie z Internetu w celu ucieczki od problemów lub negatywnych przeżyć, uczuć w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

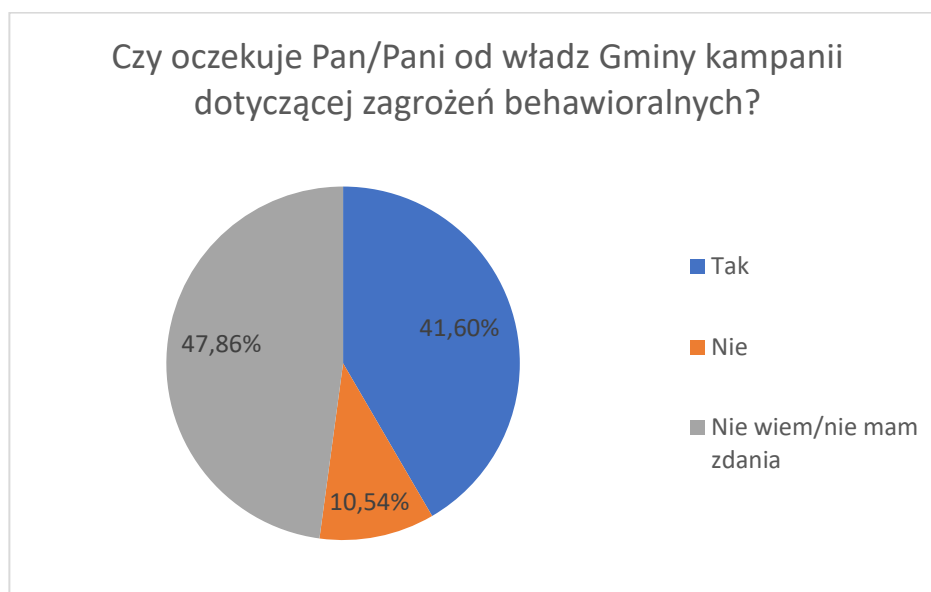
Respondentów zapytano, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy zdarzało im się odczuwać niepokój i stres z powodu braku możliwości skorzystania z Internetu. Większość, bo aż 74,25% badanych, odpowiedziała, że nigdy nie doświadczyła takiej sytuacji. Pozostali wskazywali różne częstotliwości występowania tego problemu: 6,58% przeżyło to raz, 7,67% – 2-3 razy, 7,95% – kilka razy, a 3,56% badanych odczuwało niepokój i stres wiele razy.

Wykres 71. Odczuwanie niepokoju i stresu w wyniku braku możliwości skorzystania z Internetu w ostatnich 12 miesięcy.

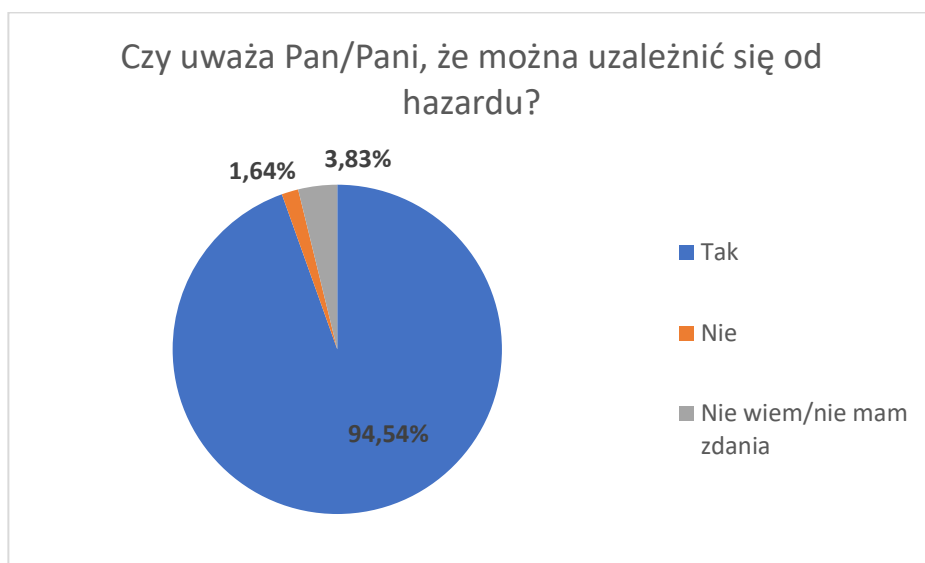
5.5.3. Hazard i inne uzależnienia behawioralne wśród dorosłych

W pierwszej kolejności badani zostali zapytani o to, czy ogólnie wiedzą czym są uzależnienia behawioralne i jakie przykłady są w stanie wymienić. Wymieniane przykłady najczęściej były trafne, dotyczyły takich zagrożeń i uzależnień behawioralnych jak uzależnienia od Internetu, pracoholizm czy seksoholizm oraz hazard, z drugiej strony wskazywano również na uzależnienia od alkoholu, substancji lub problemy ze zdrowiem psychicznym (np. depresja), co wskazuje na problematykę w rozróżnianiu tych kwestii. Jednak większość ankietowanych pominęło to pytanie lub udzieliło odpowiedzi przeczącej. Przełożyło się to na odpowiedzi w następnym pytaniu. Prawie połowa ankietowanych (47,86%) nie wie, bądź nie ma zdania czy oczekuje od władz Gminy kampanii dotyczącej zagrożeń behawioralnych, odpowiedzi twierdzącej na takie pytanie udzieliło 41,60% badanych, natomiast przeciwnego zdania jest 10,54% osób.

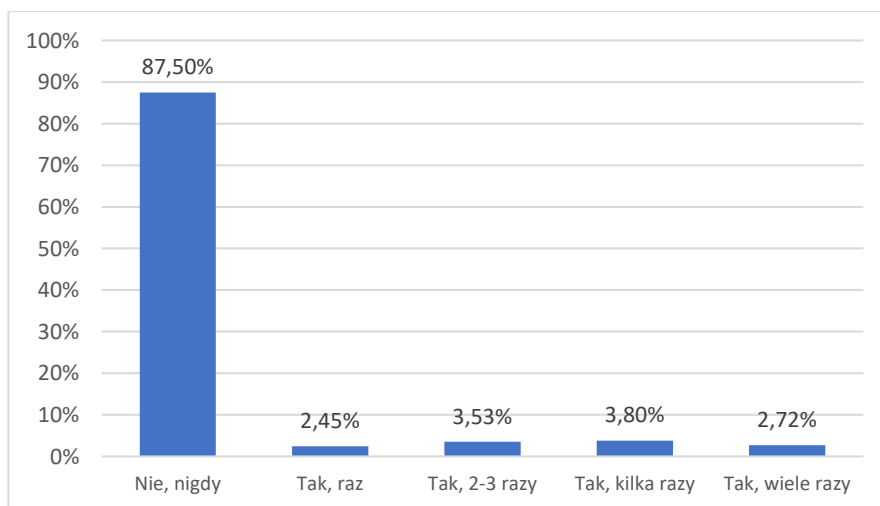
Wykres 72. Oczekiwanie kampanii dotyczącej zagrożeń behawioralnych.

Następnie zapytaliśmy badanych czy ich zdaniem można uzależnić się od hazardu, będącego najlepiej przebadanym spośród problemów behawioralnych. Prawie wszyscy mieszkańcy Gminy biorący udział w badaniu odpowiedzieli twierdząco (94,54%). Jedynie 1,64% jest zdania, że od hazardu nie da się uzależnić, natomiast 3,83% nie wie bądź nie ma zdania w tym temacie.

Wykres 73. Świadomość ryzyka uzależnienia od hazardu.

Analogicznie do pytania o używanie Internetu w celu ucieczki od prywatnych problemów i negatywnych emocji, spytaliśmy o radzenie sobie z tym poprzez granie w gry na pieniądze, takie jak zakłady bukmacherskie, płatne smsy czy automaty lub maszyny w salonach gier. Znaczna większość badanych nie korzystała z tego rodzaju usług w trakcie ostatnich 12 miesięcy (87,50%). Wielokrotnie w gry na pieniądze w celu złagodzenia nieprzyjemnych uczuć grało 2,72% mieszkańców, 3,80% badanych dokonało tego kilkakrotnie w trakcie ostatniego roku, 2,45% zdarzyło się to raz, a 3,53% osobom 2 do 3 razy.

Wykres 74. Granie w gry na pieniądze w celu ucieczki od problemów lub negatywnych przeżyć, uczuć w ciągu ostatnich 12 miesięcy.

W opinii uczestników zogniskowanego wywiadu fokusowego coraz poważniejszym problemem, dotyczącym zarówno młodzieży, jak i dorosłych, jest uzależnienie od urządzeń elektronicznych i Internetu. Zwracano uwagę, że dorośli – w tym seniorzy – spędzają znaczną część czasu wolnego na aktywnościach cyfrowych o niskiej wartości społecznej (np. gry, transmisje sprzedażowe), co prowadzi do pogłębiającej się izolacji.

Mieszkańcy gminy Puck biorący udział w wywiadzie fokusowym zwracali uwagę, że problemem nie jest wyłącznie czas spędzany online, lecz również brak nadzoru ze strony dorosłych. W ich ocenie wielu rodziców nie posiada wystarczających kompetencji, by skutecznie wspierać dzieci w bezpiecznym korzystaniu z Internetu. Zauważono także, że uczniowie często żyją w przekonaniu, iż za ich działania w sieci odpowiedzialność ponoszą rodzice, co obniża ich świadomość konsekwencji prawnych i sprzyja ryzykownym zachowaniom. Respondenci podkreślali potrzebę wprowadzenia szkoleń i edukacji medialno-prawnej zarówno dla uczniów, jak i ich opiekunów.

5.6. Przemoc

5.6.1. Problem przemocy w opinii dorosłych mieszkańców

Skala zjawiska przemocy, zwłaszcza tej domowej, jest niezwykle trudna do oszacowania, ponieważ zachodzi w zamkniętym środowisku. Składa się na to wiele przyczyn, wśród których są: brak udziału osób trzecich, opór i obawy ofiar przed wyjawieniem sytuacji na zewnątrz, czy też obawy przed rozpadem rodziny. Problem ten jest niestety powszechny i występuje w każdym kraju, a prowadzone na ten temat badania potwierdzają, że nigdzie nie udało się zupełnie wyeliminować tego problemu.

W Polsce w 2022 i 2023 roku wprowadzono istotne zmiany w ustawie o przeciwdziałaniu przemocy domowej, które mają na celu zwiększenie ochrony ofiar oraz efektywność działań wobec sprawców przemocy. Podstawową zmianą jest ta dotycząca nazwy, ustawa mówi o przemocy domowej, nie używa już określenia przemocy w rodzinie, natomiast zamiast określenia ofiara przemocy stosuje się mniej stygmatyzujące określenie - osoba doznająca

przemocy. Co istotne osobą doznającą przemocy jest także małoletni będący świadkiem przemocy domowej.

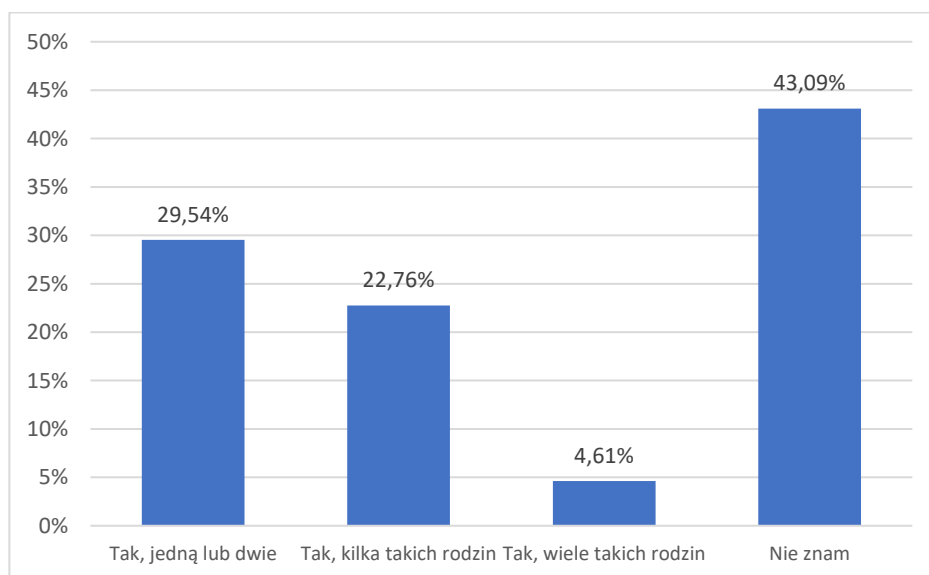
Zmodyfikowano zakres pojęciowy przemocy domowej, obejmując nią nie tylko przemoc fizyczną, psychiczną i seksualną, ale również ekonomiczną oraz cyberprzemoc. To poszerzenie uwzględnia nowoczesne formy nadużyć, w tym przemoc online, co pozwala na skuteczniejsze reagowanie na różnorodne sytuacje.

Osoby stosujące przemoc domową, w uzasadnionych przypadkach są teraz zobowiązane do uczestnictwa w programach korekcyjno-edukacyjnych lub psychologiczno-terapeutycznych. Niestosowanie się do tego obowiązku skutkuje karą ograniczenia wolności lub grzywną. Programy te mają na celu resocjalizację i zapobieganie ponownym aktom przemocy.

Dodatkowo, tzw. „Ustawa Kamilka”, która weszła w życie w 2023 roku, koncentruje się na ochronie dzieci przed przemocą, dzięki czemu konieczne jest m.in. wdrożenie standardów ochrony małoletnich przez placówki oświatowe, opiekuńcze, medyczne czy sportowe.

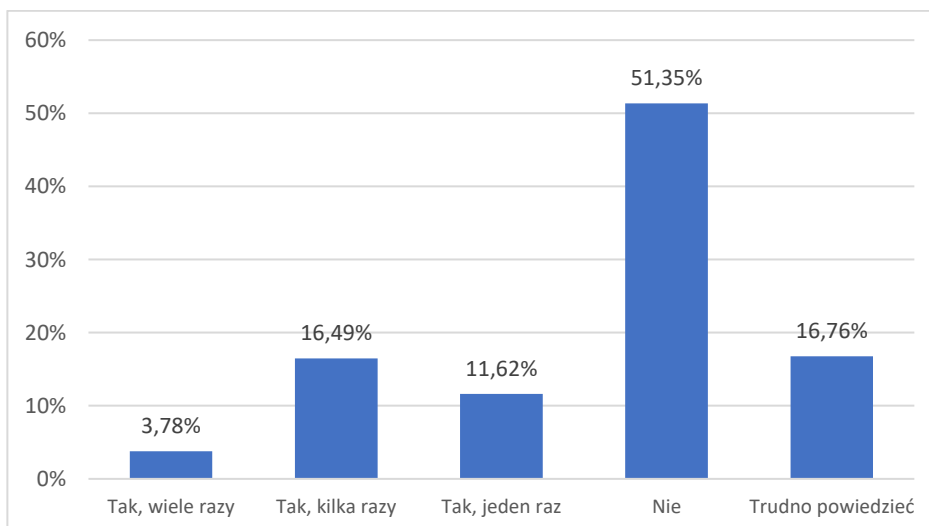
W tej części ankiety mieszkańcom zostały zadane pytania dotyczące zjawiska przemocy. Pierwsze z nich odnosiło się do występowania przemocy wśród osób, które ankietowani znają osobiście.

Okazuje się, że ponad połowa ankietowanych, tj. 56,91% zna gospodarstwa domowe, w których dochodzi do różnych form przemocy (fizycznej, psychicznej, seksualnej lub ekonomicznej). 29,54% badanych zna jedną lub dwie rodziny, w których dochodzi do przemocy, 22,76% ankietowanych wskazało znajomość kilku, natomiast odpowiedzi 4,61% mieszkańców wskazują na znajomość wielu takich gospodarstw domowych.

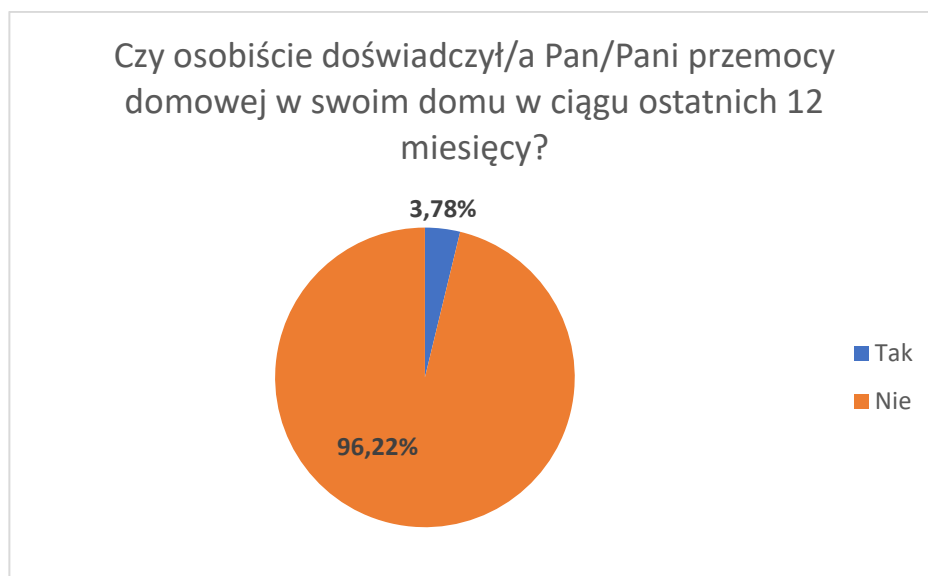
Wykres 75. Znajomość rodzin dotkniętych zjawiskiem przemocy

Ważnym aspektem, jaki poddano badaniu było reagowanie na zjawisko przemocy domowej na terenie Gminy. Reakcje świadków, bliskich, bądź znajomych ofiar często są kluczowe. Kilukrotnie na przemoc domową reagowało 16,49% badanych, wielokrotnie 3,78%, natomiast raz – 11,62% ankietowanych. 16,76% spośród biorących udział w badaniu mieszkańców wybrało nieco wymijającą odpowiedź - trudno powiedzieć. Ponad połowa nigdy nie reagowała na zjawisko przemocy domowej (51,35%). Nie jest wiadomo czy wynika to z braku konieczności podjęcia działania czy braku chęci.

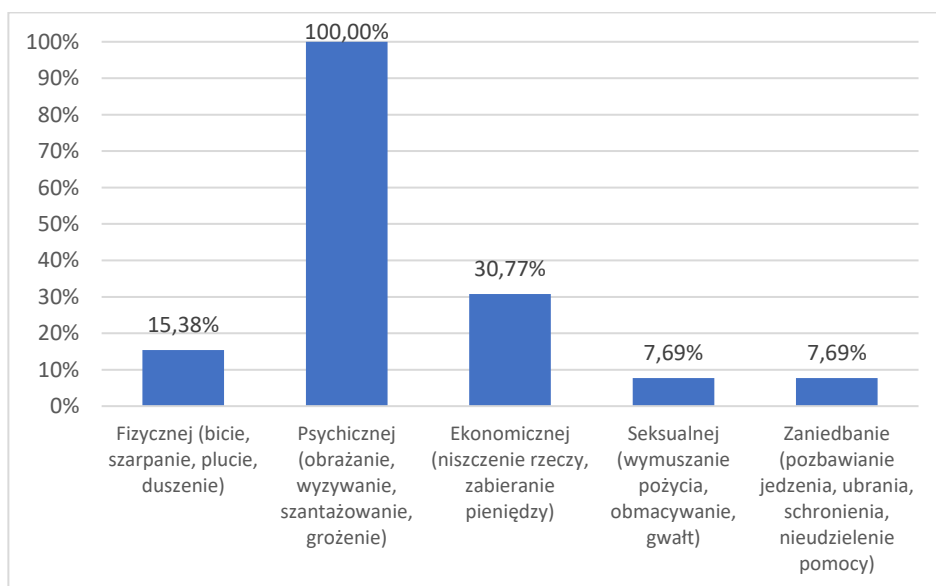
Wykres 76. Reakcja świadków wobec ofiar przemocy.

Następnie ankietowanych zapytano, czy bezpośrednio doświadczyli przemocy domowej w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Niestety 3,78% osób udzieliło odpowiedzi twierdzącej na to pytanie. W podziale na płeć, przemoc domową deklarowało 11 kobiet oraz 2 mężczyzn. Uwzględniając proporcję odpowiedzi ze względu na płeć, można stwierdzić, że kobiety doświadczyły przemocy domowej częściej niż mężczyźni.

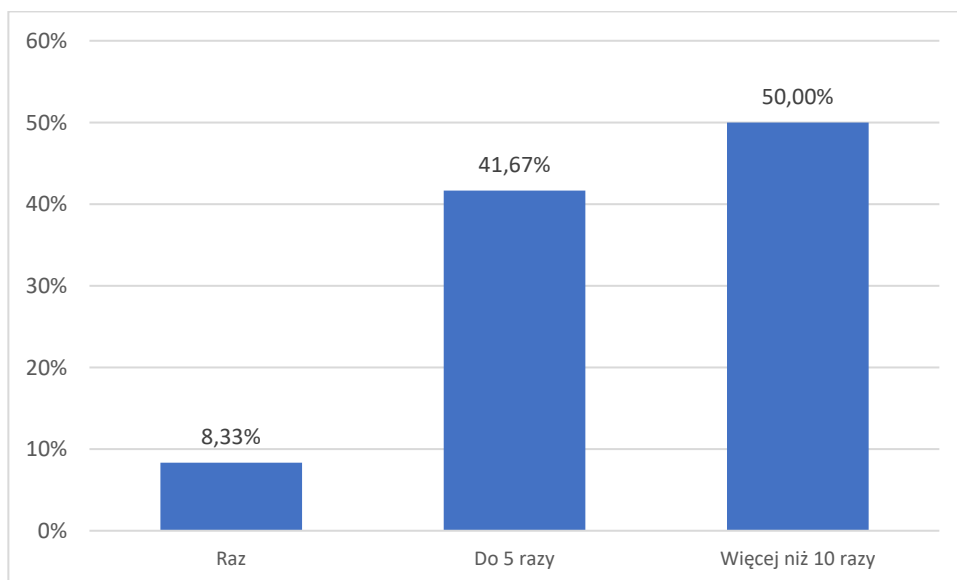
Wykres 77. Doświadczenie przemocy domowej w ciągu ostatniego roku.

Osoby doświadczające przemocy domowej spyaliśmy następnie o szczegółowe informacje jej dotyczące. Przede wszystkim jakiego rodzaju była to przemoc. Wszystkie osoby badane doznające przemocy domowej wskazały na przemoc psychiczną. 30,77% osób doświadczyło przemocy ekonomicznej, a 15,38% fizycznej. Dodatkowo po 7,69% wskazaniu otrzymały opcje przemocy seksualnej oraz zaniedbania. Badanie zjawiska przemocy domowej jest niezwykle trudne ze względu na wrażliwość tematu. Przy badaniu problemów społecznych nigdy nie można być pewnym prawdziwości badanych, w sytuacji przemocy jest to dodatkowo spotęgowane, należy o tym pamiętać. Dodatkowo, szczególnie w przypadku przemocy psychicznej, osoby jej doznające, mogą nie być tego świadome, jej śladów nie zobaczymy tak łatwo, jak w przypadku przemocy fizycznej, niemniej jednak może spowodować ogromne uszczerbki na zdrowiu psychicznym.

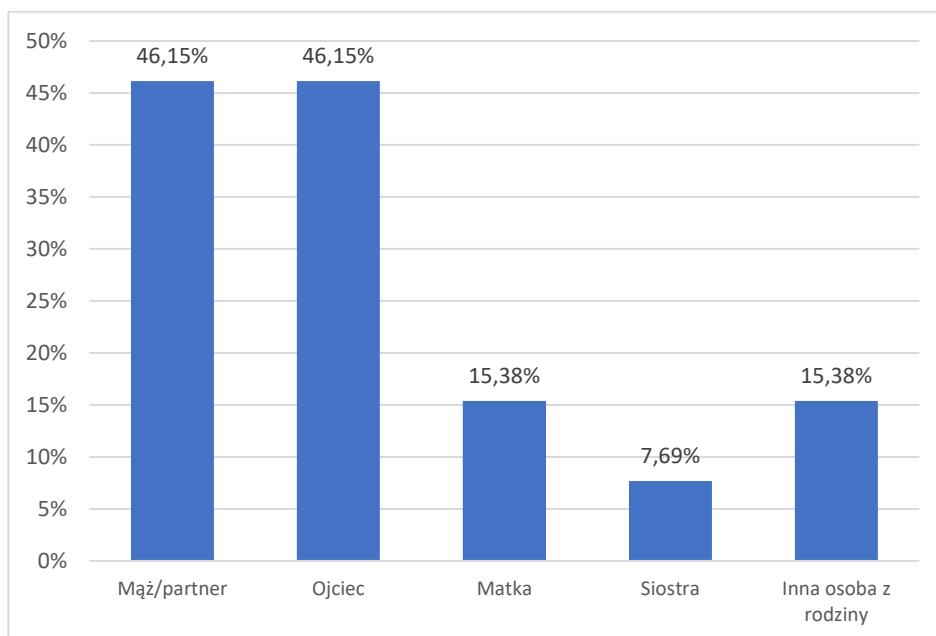
Wykres 78. Rodzaj doświadczanej przemocy domowej.

Jeśli chodzi o częstotliwość przemocy domowej, 8,33% osób, które zadeklarowały bycie ofiarą przemocy, doświadczyła jej jednorazowo. Natomiast w przypadku pozostałych respondentów przemoc miała charakter powtarzający się. Aż połowa badanych wskazała, że wystąpiła do ponad 10 razy (50,00%), dodatkowo 41,67% wskazało na jej wystąpienie do 5 razy.

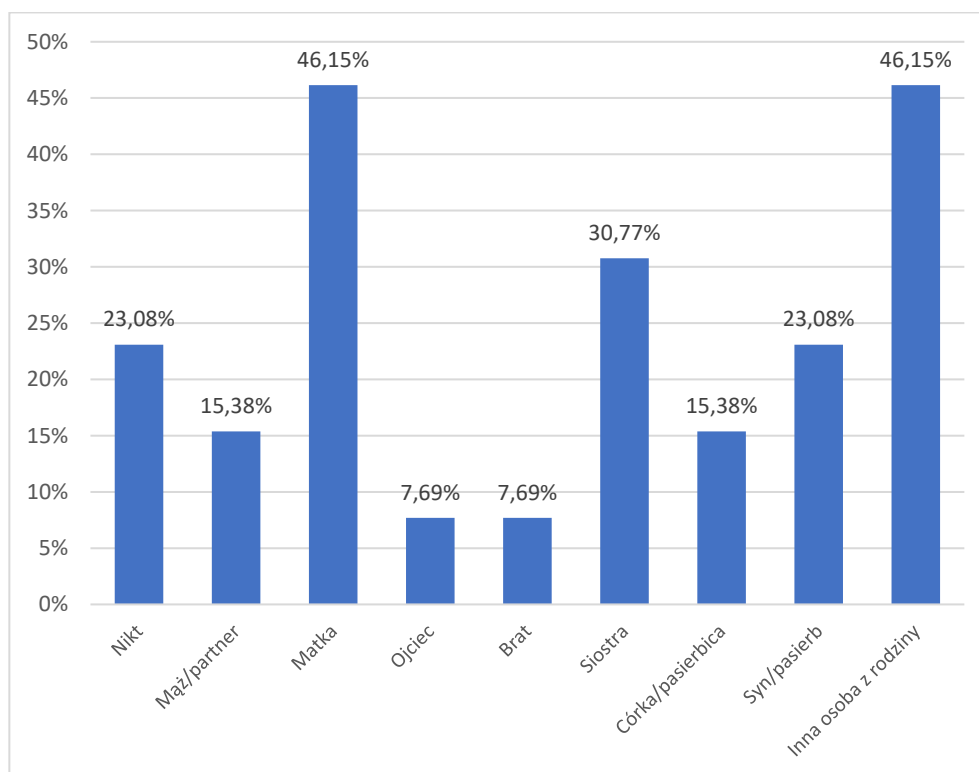
Wykres 79. Częstotliwość doświadczania przemocy domowej.

W przypadku badanych, sprawcami przemocy domowej najczęściej był mąż/partner (46,15%) oraz ojciec (46,15%) pozostałymi wskazanymi opcjami były: matka, inna osoba z rodziny 15,38%) oraz siostra (7,69%)

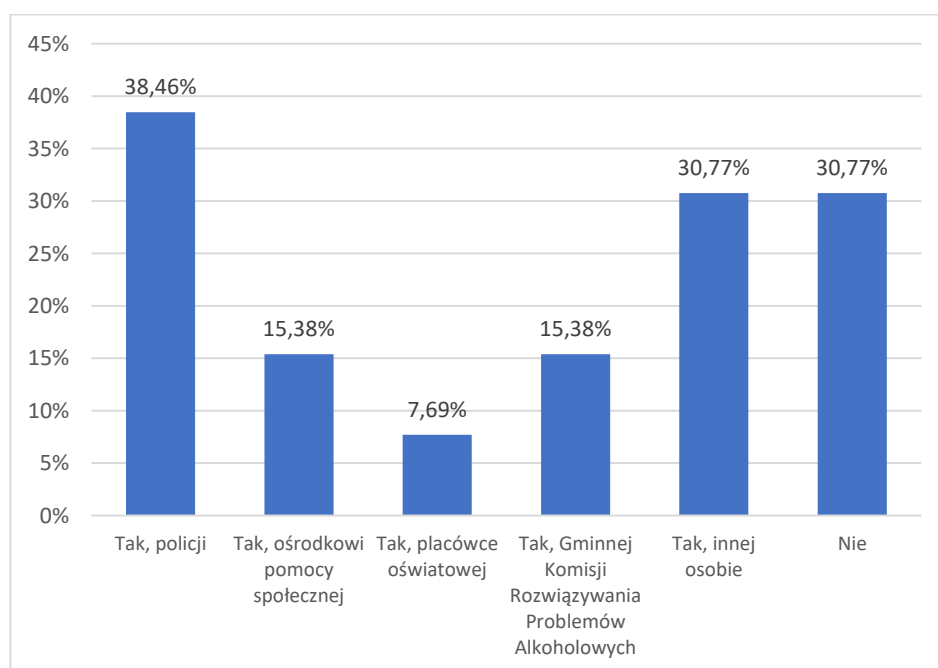
Wykres 80. Sprawcy przemocy domowej.

Respondentów zapytano, kto był świadkiem doświadczania przez nich przemocy domowej. Najczęściej wskazywano, że świadkami były osoby z rodziny – 46,15% badanych wymieniło matkę oraz inną osobę z rodziny. Na kolejnych miejscach znalazły się siostra (30,77%), syn lub pasierb (23,08%) oraz córka lub pasierbica (15,38%). Mąż lub partner był świadkiem przemocy według 15,38% respondentów, natomiast ojciec i brat – po 7,69%. W przypadku 23,08% ankietowanych nikt nie był świadkiem przemocy.

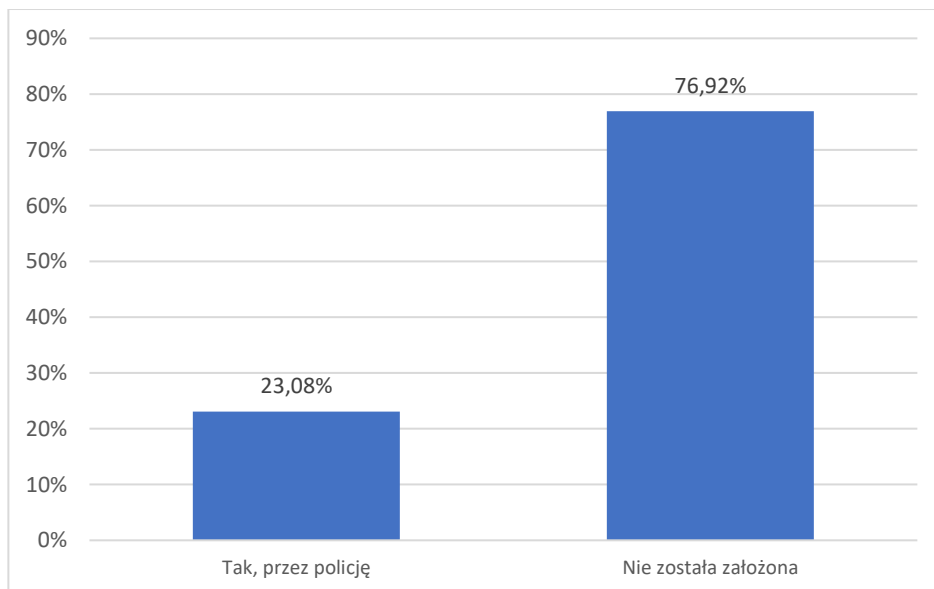
Wykres 81. Świadczenie przemocy domowej.

Następnie pytaliśmy, czy przypadki przemocy domowej były zgłaszane odpowiednim służbom, niestety 30,77% osób doświadczających jej nie zgłosiło tego nikomu.

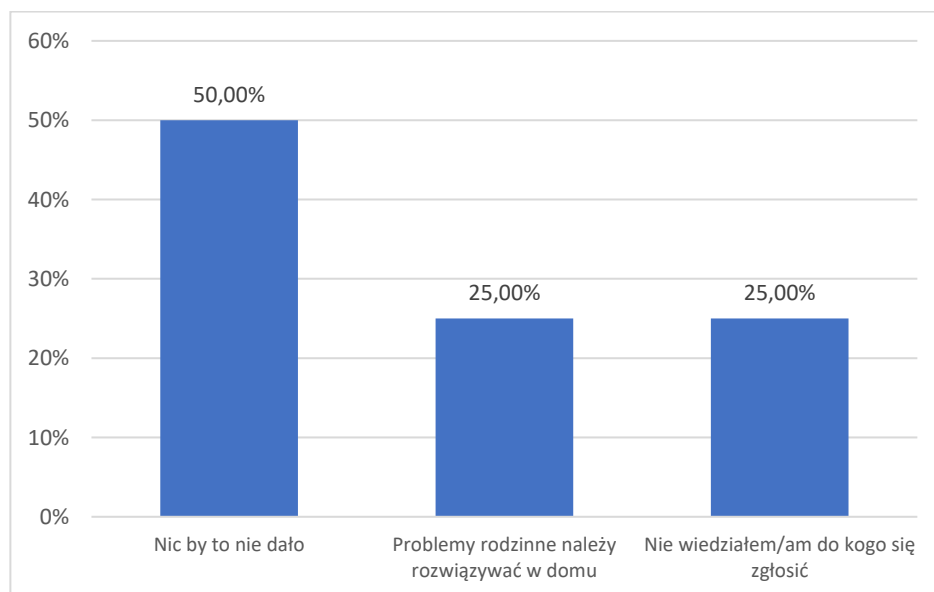
Wykres 82. Zgłoszenie przemocy domowej.

Tylko w 23,08% w związku z występującą przemocą domową została założona tzw. „Niebieska Karta”, w każdym przypadku zakładała ją policja.

Wykres 83. „Niebieskie Karty” założone w związku z przemocą domową.

Spośród osób niezgłaszających problem przemocy domowej, połowa z nich nie zrobiła tego twierdząc, że nic by to nie dało. Po 25% jest zdania, że problemy rodzinne należy rozwiązywać w domu, lub nie wiedziało do kogo się zgłosić.

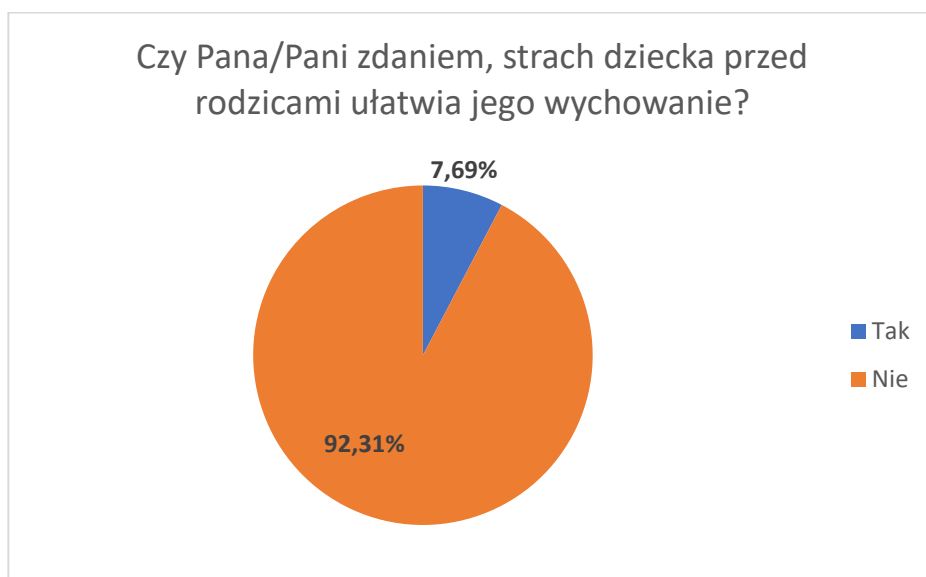
Wykres 84. Powody braku zgłoszeń przemocy domowej.

Uczestnicy zogniskowanego wywiadu fokusowego wskazywali na utrzymującą się skalę przemocy domowej, szczególnie w rodzinach z dziećmi. Zwracano uwagę na wzrost liczby interwencji w ramach procedury „Niebieskiej Karty” oraz na sytuacje, w których dzieci są zagrożone odebraniem z opieki rodzicielskiej. W ocenie uczestników, służby wspierające rodziny, w tym asystenci, są przeciążeni, co negatywnie wpływa na skuteczność działań interwencyjnych. Zauważono również brak powiązania tych działań z długofalowym wsparciem terapeutycznym i edukacyjnym.

5.6.2. Problem przemocy w opinii pracowników oświaty

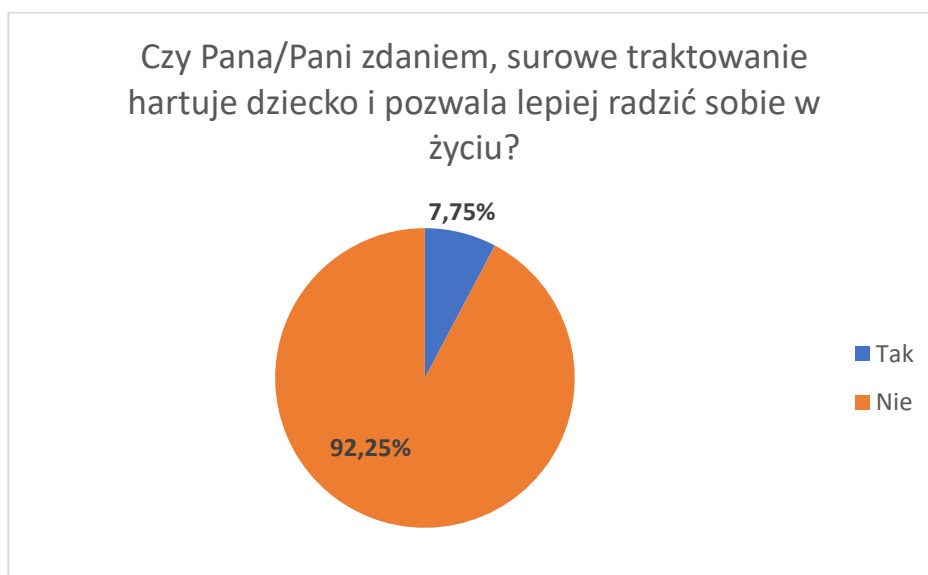
Pytania dotyczące przemocy wobec dzieci i młodzieży znalazły się w ankiecie skierowanej do pracowników oświaty z terenu gminy Puck. Część pytań była tożsama do tych, zadanych rodzicom.

92,31% badanych uważa, że strach dziecka nie ułatwia rodzicom jego wychowania. Przeciwnego zdania jest 7,69% respondentów.

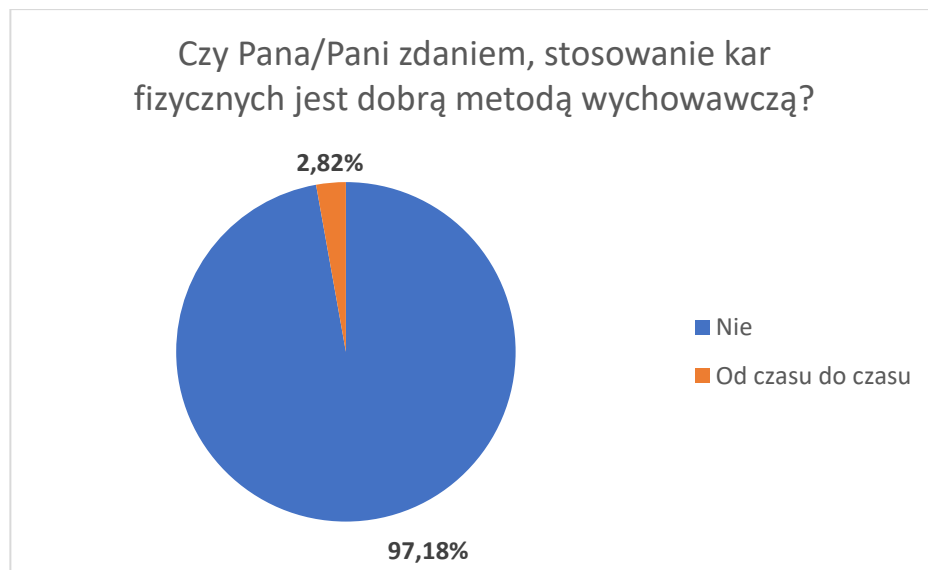
Wykres 85. Wpływ strachu dziecka przed rodzicami na jego wychowanie zdaniem pracowników oświaty.

Podobnie wyglądają wyniki na następne pytanie, dotyczące tego, czy surowe traktowanie pozwala dziecku w lepszym radzeniu sobie w życiu (7,75% odpowiedzi na „tak”).

Wykres 86. Wpływ surowego traktowania dziecka na jego przyszłość zdaniem pracowników oświaty.

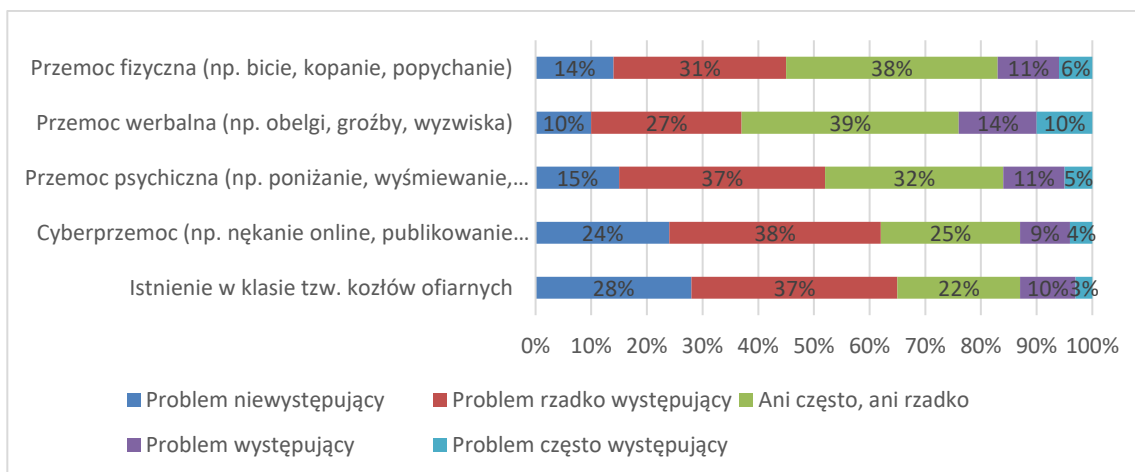
Znaczna większość osób badanych nie uważa, że stosowanie kar fizycznych jest dobrą metodą wychowawczą. Pozostała część ankietowanych (2,82%) uważa kary fizyczne za uzasadnione od czasu do czasu.

Wykres 87. Zasadność stosowania kar fizycznych wobec dzieci jako metody wychowawczej według pracowników oświaty.

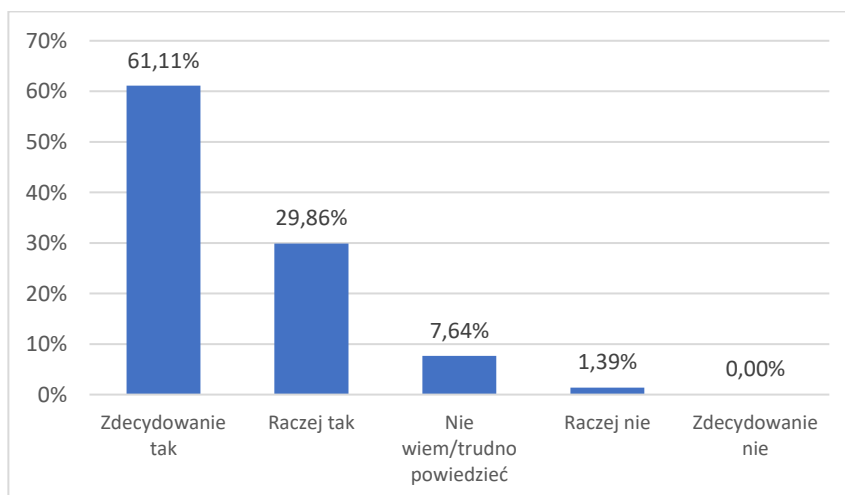
Respondenci ocenili, że przemoc fizyczna w szkołach występuje raczej rzadko – 45% uznało ją za niewystępującą lub rzadką, a tylko 17% za poważny problem. Przemoc werbalna została oceniona jako bardziej powszechna – 24% uznało ją za problem występujący lub częsty, choć najwięcej osób (39%) wskazało odpowiedź neutralną.

Przemoc psychiczna również uznawana jest głównie za rzadko występującą (37%), a tylko 16% uważa ją za poważny problem. Cyberprzemoc i zjawisko „kozłów ofiarnych” oceniono jako najmniej nasilone – ponad 60% respondentów uznało je za niewystępujące lub rzadkie, a jedynie pojedyncze osoby wskazały, że są to częste problemy.

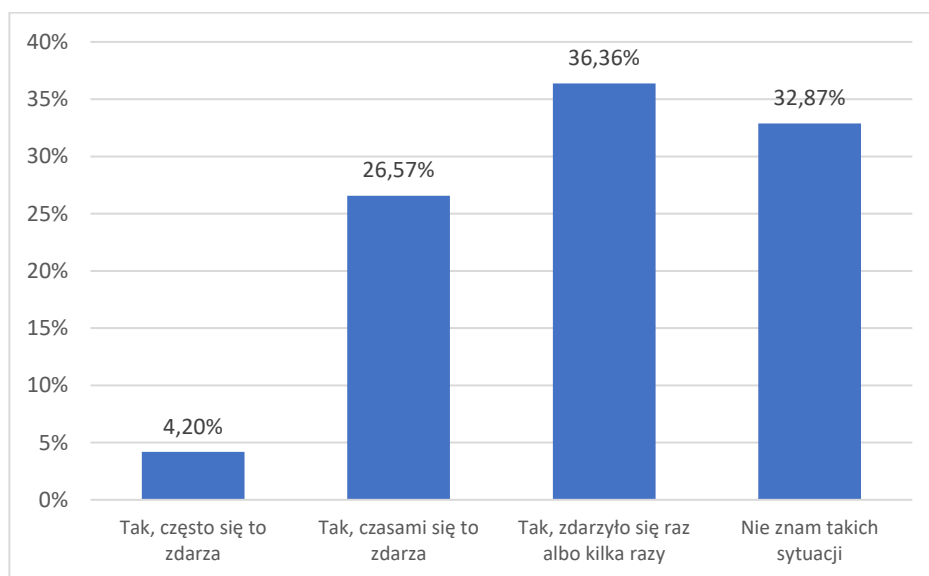
Wykres 88. Powaga problemów związanych z przemocą w szkole.

Zapytaliśmy pracowników szkół, czy ich zdaniem szkoła podejmuje odpowiednie działania, aby przeciwdziałać przemocy rówieśniczej. Zdecydowana większość respondentów uznała, że szkoła podejmuje odpowiednie działania w celu przeciwdziałania przemocy rówieśniczej. Łącznie 90,97% osób odpowiedziało „zdecydowanie tak” (61,11%) lub „raczej tak” (29,86%). Jedynie 1,39% wskazań stanowiły odpowiedzi negatywne, a 7,64% respondentów nie miało wyrobionej opinii na ten temat.

Wykres 89. Ocena działań szkoły w zakresie przeciwdziałania przemocy rówieśniczej w opinii pracowników szkół.

Większość badanych zna również przypadki agresywnego zachowania uczniów wobec nauczycieli. Zdaniem 36,36% pracowników oświaty zdarzyło się to raz lub kilka razy, natomiast według 26,57% badanych zdarza się to czasami, a 4,20% uważa, że takie sytuacje mają miejsce często. Jedynie 32,87% nie zna takich sytuacji.

Wykres 90. Przypadki sytuacji agresywnego zachowania uczniów wobec nauczycieli.

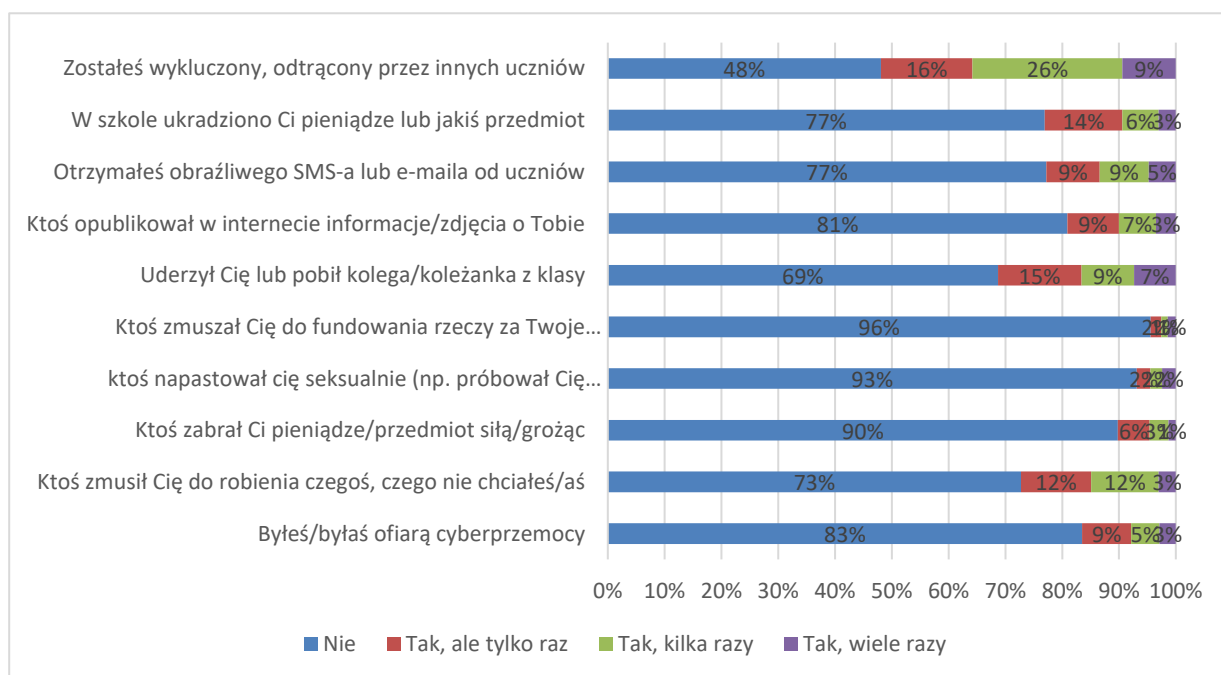
5.6.3. Problem przemocy w opinii uczniów szkół podstawowych

Również uczniowie zostali zapytani o aspekty związane z przemocą. Badani odpowiadali na pytania dotyczące ich własnych doświadczeń przemocy oraz do kogo mogliby zwrócić się z takim problemem.

Uczniów zapytano, czy na przestrzeni ostatnich 12 miesięcy zdarzyło im się doświadczyć różnych form naruszeń. Wśród badanych uczniów 48% zadeklarowało, że nie doświadczyło wykluczenia przez innych, natomiast 26% wskazało, że spotkało ich to kilka razy, 16% raz, a 9% wiele razy. Kradzieży pieniędzy lub przedmiotów w szkole nie doświadczyło 77% respondentów, natomiast 14% miało taką sytuację raz, 6% kilka razy, a 3% wielokrotnie. Obraźliwe wiadomości od uczniów nie dotarły do 77% badanych, jednak 9% otrzymało je raz, kolejne 9% kilka razy, a 5% wielokrotnie. Publikacji niechcianych treści w Internecie nie doświadczyło 81% uczniów, natomiast 9% miało z tym do czynienia raz, 7% kilka razy, a 3% wiele razy.

Uderzenia lub pobicia przez kolegów nie zgłosiło 69% badanych, natomiast 15% doświadczyło tego raz, 9% kilka razy i 7% wielokrotnie. Zmuszania do fundowania rzeczy za własne pieniądze nie doświadczyło 96% respondentów, natomiast po 1–2% wskazywało, że miało to miejsce w różnym natężeniu. Podobnie wyglądały odpowiedzi dotyczące doświadczenia napaści seksualnej – 93% zaprzeczyło, natomiast po 2% wskazało, że miało to miejsce raz, kilka lub wiele razy.

Zabranie przedmiotów lub pieniędzy siłą lub groźbą nie dotyczyło 90 % uczniów, natomiast 6 % doświadczyło tego raz, 3% kilka razy, a 1% wielokrotnie. Przymuszania do niechcianych czynności nie doświadczyło 73% badanych, natomiast 12% wskazało, że miało to miejsce raz, kolejne 12% – kilka razy, a 3% – wiele razy. Ofiarą cyberprzemocy nie było 83% uczniów, natomiast 9% zadeklarowało, że miało z nią do czynienia raz, 5% kilka razy, a 3% wielokrotnie.

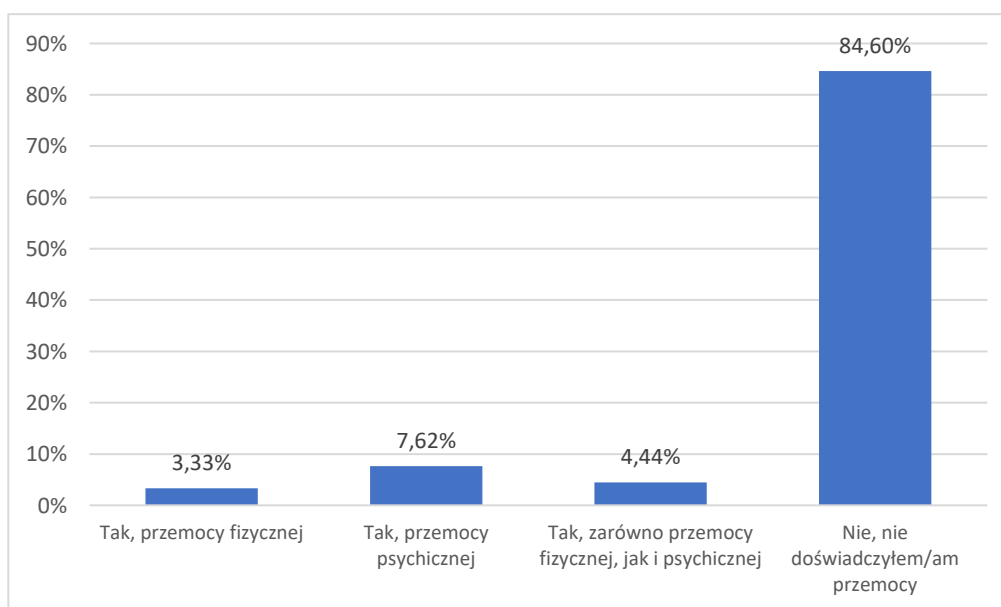
Wykres 91. Doświadczenia przemocy i nękania w środowisku szkolnym.

Respondentom zadano także pytanie o to, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doznali innego, niewymienionego w tabelce rodzaju przemocy rówieśniczej z możliwością wpisania własnej odpowiedzi. Większość uczniów biorących udział w ankiecie odpowiedziała, że nie doświadczyła innych form przemocy rówieśniczej niż wymienione w ankiecie. Nieliczni zgłosili różne przejawy

przemocy, takie jak wyśmiewanie, manipulacja czy rasizm. Pojawiły się także przypadki nietolerancji związanej z orientacją seksualną.

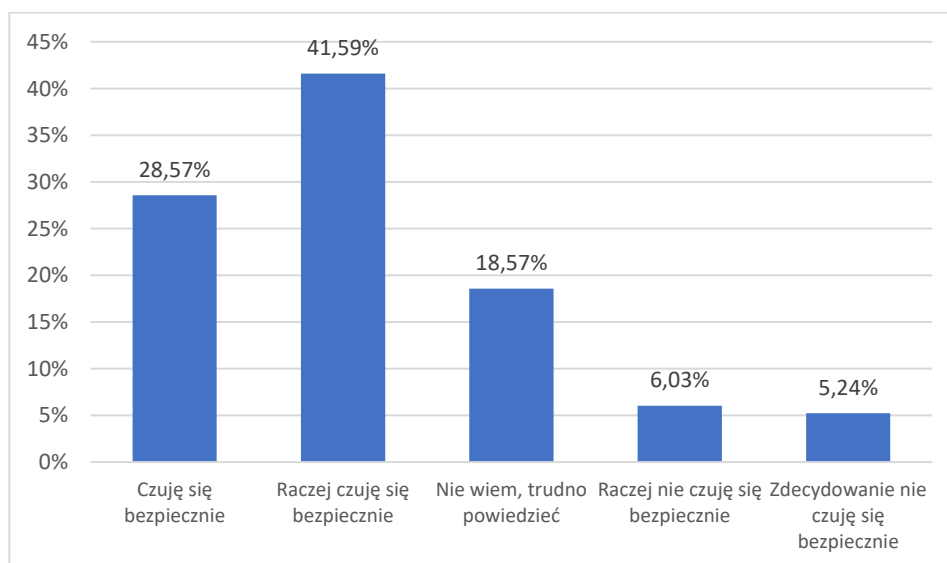
Uczestnicy wywiadu grupowego zauważali także eskalację przemocy rówieśniczej i cyberprzemocy wśród dzieci i młodzieży. Ich zdaniem problem ten przeniósł się w znacznym stopniu do Internetu i mediów społecznościowych, gdzie przybiera formy hejtu, nękania czy zastraszania. Zwracano uwagę, że ofiary tych działań często reagują samookaleczeniami lub zachowaniami suicydalnymi. Zdaniem respondentów, szkoły i służby często reagują dopiero po wystąpieniu poważnych skutków.

Uczniów zapytano o doświadczenia przemocy w środowisku domowym. Większość uczniów zadeklarowała, że nigdy nie doświadczyła przemocy w swoim domu – takiej odpowiedzi udzieliło 84,60% respondentów. Przemocy psychicznej doświadczyło 7,62% badanych, natomiast 3,33% wskazało, że doświadczyło przemocy fizycznej. Odpowiedź potwierdzająca zarówno przemoc fizyczną, jak i psychiczną została zaznaczona przez 4,44% uczestników badania.

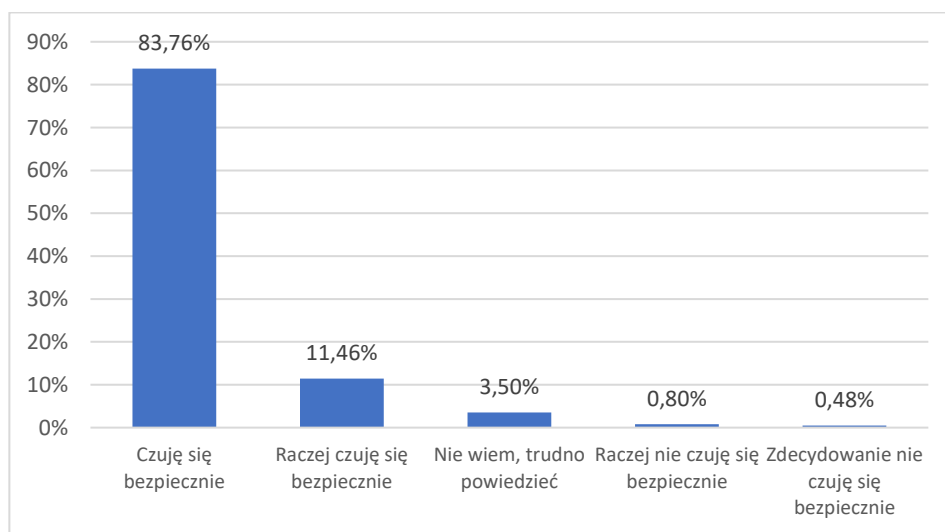
Wykres 92. Doświadczenie przemocy w środowisku domowym.

Uczniów zapytano, do jakiego stopnia czują się bezpiecznie w swoich szkołach. Najwięcej uczniów zadeklarowało, że raczej czują się bezpiecznie – odpowiedź tę wskazało 41,59% respondentów. Stwierdzenie „czuję się bezpiecznie” wybrało 28,57% badanych. Odpowiedź „nie wiem, trudno powiedzieć” zaznaczyło 18,57% uczestników. Mniejszy odsetek uczniów zadeklarował, że raczej nie czuje się bezpiecznie (6,03%) lub zdecydowanie nie czuje się bezpiecznie (5,24%).

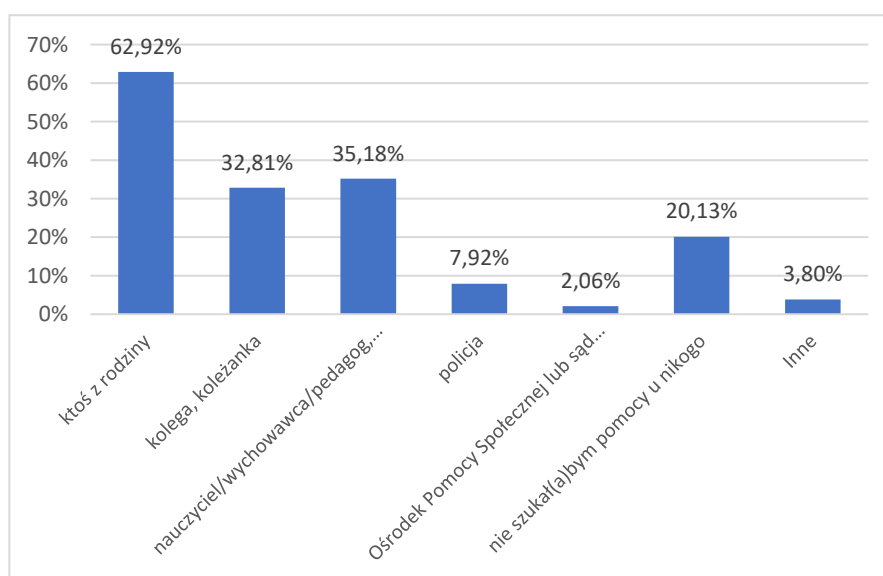
Wykres 93. Poczucie bezpieczeństwa uczniów w szkole

Uczniowie zostali poproszeni o ocenę swojego poczucia bezpieczeństwa w domu. Zdecydowana większość uczniów zadeklarowała, że czuje się bezpiecznie w swoim domu – odpowiedź tę wskazało 83,76% respondentów. Kolejne 11,46% uczestników badania zadeklarowało, że raczej czuje się bezpiecznie. Odpowiedź „nie wiem, trudno powiedzieć” wybrało 3,50% uczniów. Niewielki odsetek badanych stwierdził, że raczej nie czuje się bezpiecznie (0,80%) lub zdecydowanie nie czuje się bezpiecznie (0,48%).

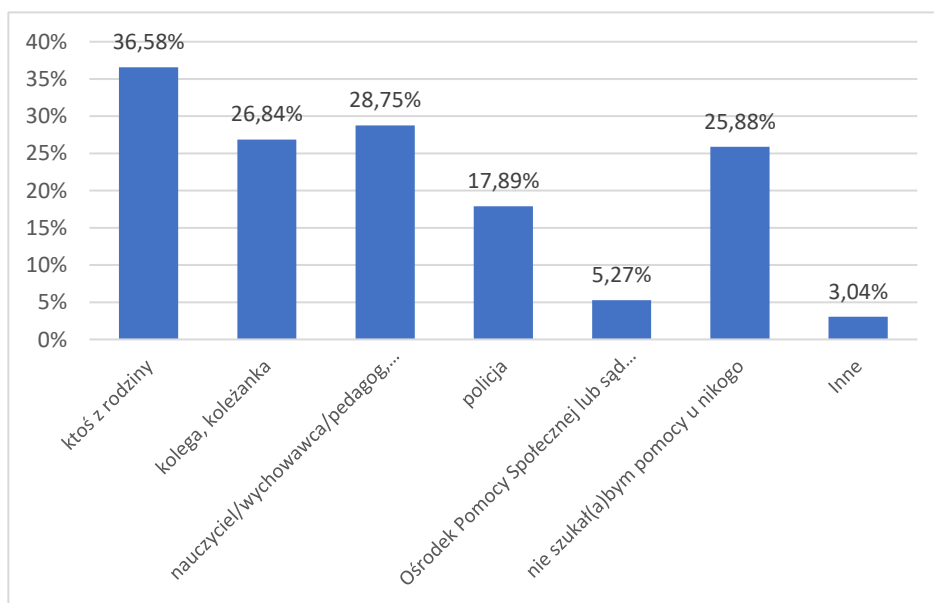
Wykres 94. Poczucie bezpieczeństwa uczniów w środowisku domowym.

Respondentów zapytano, do kogo zwróciliby się o pomoc w przypadku doświadczenia przemocy w szkole. Najwięcej uczniów zadeklarowało, że w przypadku doświadczenia przemocy w szkole zwróciliby się o pomoc do kogoś z rodziny – taką odpowiedź wskazało 62,92% respondentów. Na nauczyciela, wychowawcę, pedagoga lub psychologa szkolnego wskazało 35,18% badanych, a na kolegę lub koleżankę – 32,81%. Znacznie rzadziej uczniowie deklarowali, że zwróciliby się do policji (7,92%) lub do instytucji takich jak Ośrodek Pomocy Społecznej lub sąd rodzinny (2,06%). Jednocześnie 20,13% badanych przyznało, że nie szukałoby pomocy u nikogo, a 3,80% wskazało inne źródła wsparcia.

Wykres 95. Deklarowane źródła pomocy w sytuacji doświadczenia przemocy w szkole.

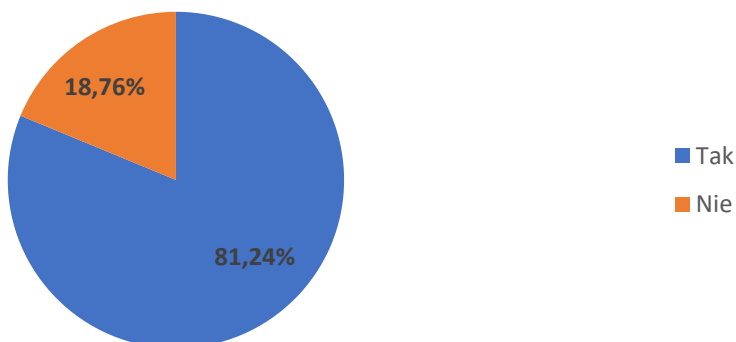
Uczniów zapytano, do kogo zwróciliby się pomoc w sytuacji doświadczenia przemocy w domu. Najwięcej uczniów zadeklarowało, że zwróciliby się o pomoc do kogoś z rodziny – taką odpowiedź wskazało 36,58% respondentów. Na nauczyciela, wychowawcę, pedagoga lub psychologa szkolnego wskazało 28,75% uczniów, a 26,84% zwróciłoby się do kolegi lub koleżanki. Pomoc ze strony policji rozważyłoby 17,89% badanych, natomiast do instytucji takich jak Ośrodek Pomocy Społecznej lub sąd rodzinny zgłosiłoby się 5,27%. Jednocześnie 25,88% uczniów przyznało, że nie szukałoby pomocy u nikogo, a 3,04% wskazało inne źródła wsparcia.

Wykres 96. Deklarowane źródła pomocy w sytuacji doświadczenia przemocy w domu.

Uczniów zapytano o posiadanie przynajmniej jednego zaufanego przyjaciela. Zdecydowana większość uczniów zadeklarowała, że ma w swoim otoczeniu przynajmniej jednego przyjaciela, z którym może się zwierzyć – odpowiedź twierdzącą wskazało 81,24% respondentów. Brak takiej osoby zadeklarowało 18,76% badanych.

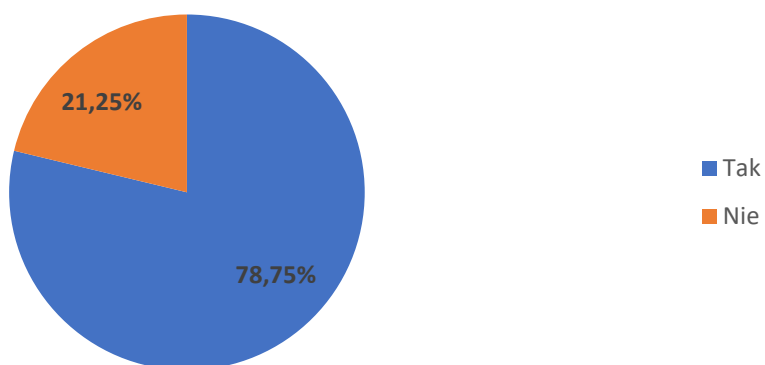
Czy masz w swoim otoczeniu przynajmniej jednego przyjaciela (osobę, której możesz zwierzyć się i powiedzieć wszystko bądź prawie wszystko)?

Wykres 97. Podział uczniów szkół podstawowych ze względu na obecność bliskiego przyjaciela w otoczeniu.

Uczniów zapytano o obecność w ich otoczeniu zaufanego dorosłego. Większość uczniów zadeklarowała, że w ich otoczeniu znajduje się dorosła osoba, której ufają i do której mogą zwrócić się o radę bez skrępowania – takiej odpowiedzi udzieliło 78,75% respondentów. Brak takiej osoby wskazało 21,25% badanych.

Czy masz w swoim otoczeniu dorosłego, którego darzysz zaufaniem i możesz się go zapytać o radę bez skrępowania?

Wykres 98. Podział uczniów szkół podstawowych ze względu na obecność zaufanego dorosłego w otoczeniu

5.6.4. Problem przemocy w porównaniu do badań ogólnopolskich

Wyniki badań przeprowadzonych wśród dorosłych mieszkańców gminy Puck dotyczące przemocy domowej zostały porównane do danych przedstawionych w Raporcie Rzecznika Praw Dziecka 2017 pn. „Przemoc w wychowaniu – czas z tym skończyć”, w którym zostały przedstawione wyniki dotyczące postawy ankietowanych wobec stosowania kar fizycznych względem dzieci. Według nich połowa Polaków (52%) uważa, że są sytuacje kiedy dziecko należy ukarać kłapsem. Pomimo niskiego odsetka osób deklarujących zdecydowaną akceptację (6%), zwraca się uwagę fakt, że zdecydowani przeciwnicy takich zachowań stanowią jedynie 1/5 społeczeństwa (21%). Pracownicy oświaty w Gminie zostali również zapytani, czy w ich opinii stosowanie kar fizycznych w stosunku do dzieci jest dobrą metodą wychowawczą. Z wyników badań lokalnych wynika, iż pozytywny stosunek do takiej formy kary nie ma żaden badany, jedynie 2,82% uważa to za stosowne od czasu do czasu. W porównaniu do badań ogólnopolskich jest to odsetek niższy, ponieważ zdecydowaną akceptację wykazało 6% ankietowanych z całego kraju.

5.7. Diagnoza szkolna

Współczesna szkoła nie tylko odpowiada za przekazywanie wiedzy, ale także za wspieranie młodych ludzi w rozwoju osobistym, społecznym i emocjonalnym. Problemy takie jak uzależnienia od alkoholu, narkotyków czy nowych technologii stają się coraz bardziej powszechne wśród młodzieży, a ich skutki mogą być długofalowe i destrukcyjne. Równie poważnym zagrożeniem jest przemoc rówieśnicza, zarówno fizyczna, jak i psychiczna, która wpływa negatywnie na poczucie bezpieczeństwa i dobrostan uczniów. Dlatego tak ważne jest, aby szkoły i władze lokalne posiadały aktualną wiedzę na temat skali i charakteru tych problemów, co pozwoli na skuteczniejsze podejmowanie interwencji oraz wdrażanie programów profilaktycznych.

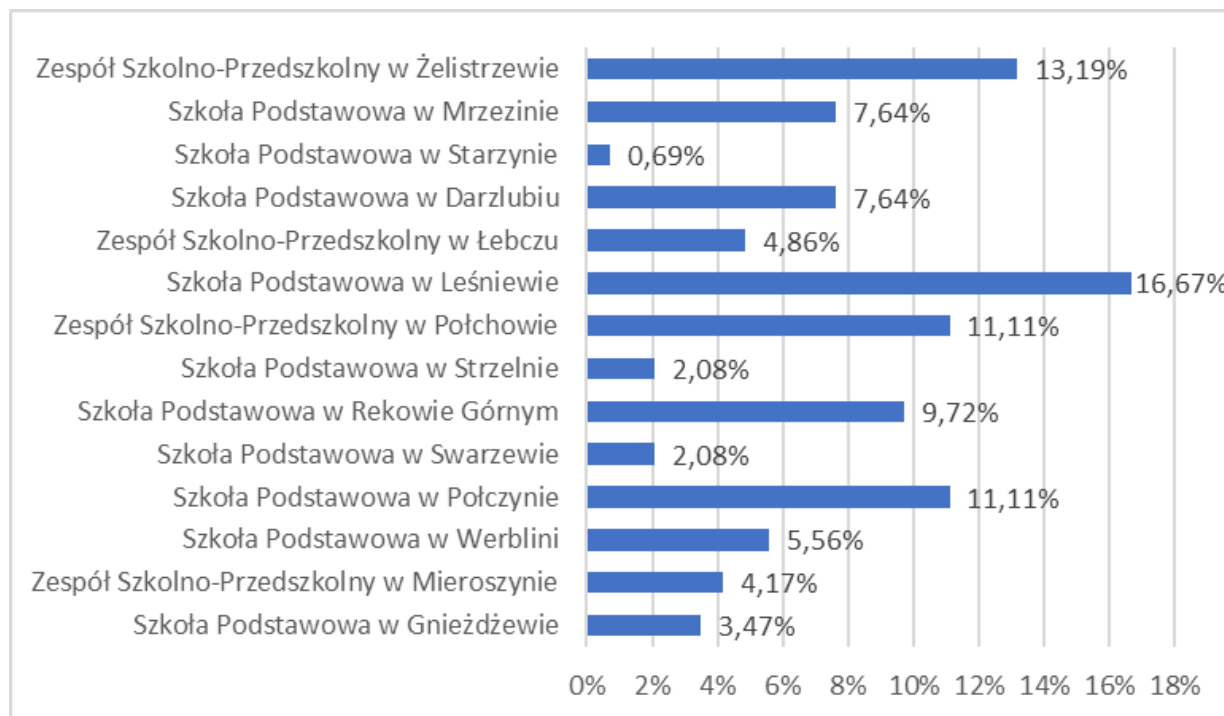
Przeprowadzone w gminie Puck ankiety wśród pracowników oświaty mają na celu zidentyfikowanie głównych obszarów wymagających wsparcia. Oprócz diagnozowania zagrożeń związanych z uzależnieniami czy przemocą, badania te pozwalają również na ocenę relacji społecznych w szkołach, poziomu zadowolenia z oferty edukacyjnej oraz współpracy pomiędzy

rodzicami, nauczycielami i uczniami. Dzięki temu możliwe jest lepsze dopasowanie działań profilaktycznych i wychowawczych do rzeczywistych potrzeb lokalnej społeczności szkolnej.

Zasadność przeprowadzenia diagnozy szkolnej opiera się na przekonaniu, że wczesne rozpoznanie problemów oraz systematyczna analiza sytuacji uczniów i środowiska edukacyjnego stanowią klucz do efektywnego działania na rzecz poprawy jakości edukacji i bezpieczeństwa w szkołach. Uzyskane dane dostarczają cennych informacji, które mogą stanowić podstawę do tworzenia strategii, programów i inicjatyw mających na celu nie tylko zapobieganie negatywnym zjawiskom, ale także promowanie zdrowego i bezpiecznego środowiska szkolnego.

5.7.1 Funkcjonowanie szkół w opinii pracowników oświaty

Najpierw pytaliśmy o szkołę, której dotyczą odpowiedzi w ankiecie. Zbiorcze wyniki przedstawiamy na wykresie poniżej. W tym poddawane analizie są wszystkie uzyskane wyniki łącznie.

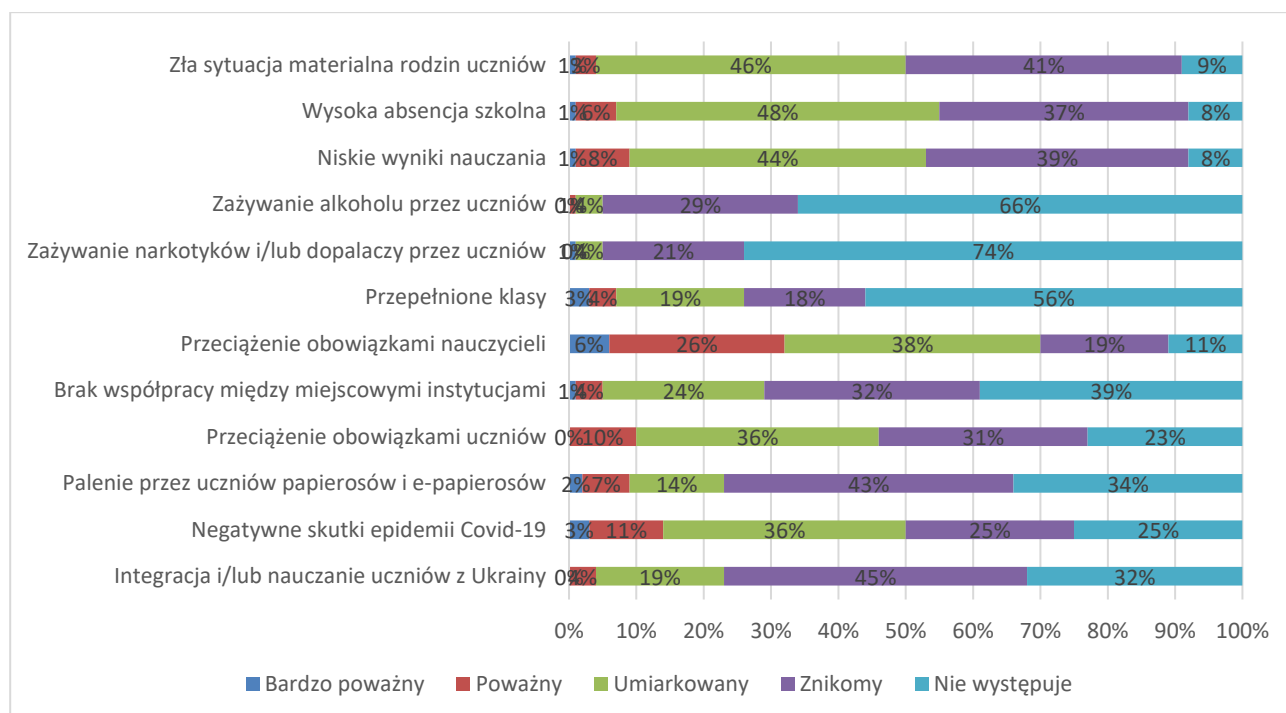
Wykres 99. Miejsce pracy ankietowanych.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę wagi wybranych problemów społecznych występujących w ich szkołach. Za najpoważniejszy problem uznano przeciążenie obowiązkami nauczycieli – aż 32% respondentów oceniło je jako poważne lub bardzo poważne. Z kolei problemy związane z używkami (alkohol, narkotyki) zostały uznane za najmniej istotne – większość odpowiedzi wskazała, że w ogóle nie występują (odpowiednio 66% i 74%).

Najczęściej wskazywane jako umiarkowane lub znikome były problemy takie jak zła sytuacja materialna uczniów, wysoka absencja, niskie wyniki nauczania czy przeciążenie obowiązkami – zarówno nauczycieli, jak i uczniów.

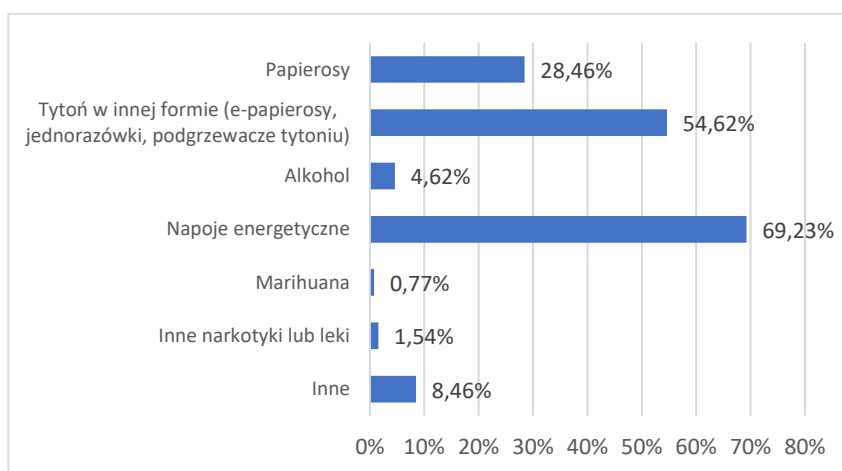
Problemy takie jak przepełnione klasy, brak współpracy z instytucjami lokalnymi, czy integracja uczniów z Ukrainy zostały ocenione jako mało znaczące – większość respondentów uznała je za znikome lub niewystępujące.

Negatywne skutki pandemii COVID-19 wciąż są zauważalne – 14% uznało je za poważne lub bardzo poważne, a 36% za umiarkowane. Problem palenia przez uczniów również został dostrzeżony, choć tylko 9% oceniło go jako poważny.

Wykres 100. Problemy społeczne w szkole w opinii pracowników oświaty.

Respondenci najczęściej wskazywali na spożywanie napojów energetycznych. Aż 69,23% badanych uznało ten typ używek za najczęściej stosowany wśród uczniów. Kolejną najczęściej wymienianą substancją były tytoń w innej formie niż papierosy (e-papierosy, jednorazówki, podgrzewacze tytoniu) – wskazane przez 54,62% respondentów. Tradycyjne papierosy znalazły się na trzecim miejscu (28,46%). Znacznie rzadziej wskazywano alkohol (4,62%) oraz marihuanę (0,77%). Pozostałe opcje - inne narkotyki lub leki oraz „inne” - wskazało odpowiednio 1,54% oraz 8,46%.

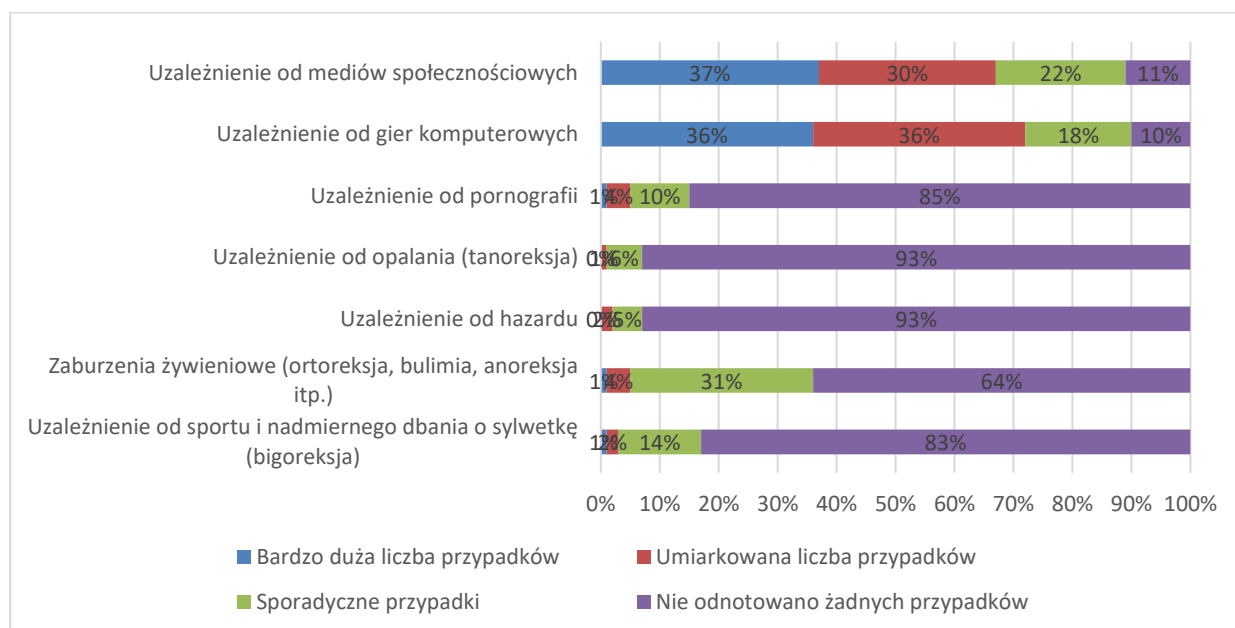

Wykres 101. Najczęściej zażywane substancje psychoaktywne w Państwa placówce.

W opinii pracowników oświaty, najczęściej występującym zagrożeniem behawioralnym wśród uczniów jest uzależnienie od mediów społecznościowych oraz gier komputerowych – odpowiednio 67% i 72% respondentów oceniło te problemy jako występujące w dużej lub umiarkowanej liczbie przypadków.

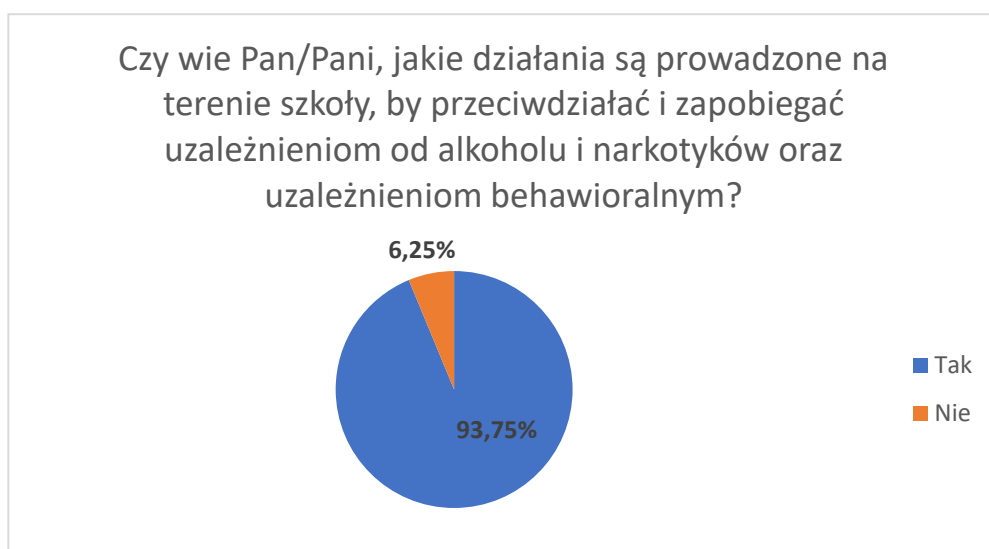
Pozostałe zagrożenia są oceniane jako znacznie rzadsze. Uzależnienie od pornografii, hazardu oraz opalania (tanoreksji) zostały wskazane jako praktycznie nieobecne – ponad 85% respondentów zadeklarowało, że nie odnotowano żadnych przypadków.

Zaburzenia żywieniowe występują sporadycznie – 31% badanych wskazało na ich pojedyncze przypadki, choć 64% nie zauważyło ich w ogóle. Podobnie jest z bigoreksją (nadmierne dbanie o sylwetkę) – tylko 3% oceniło ją jako bardziej powszechną, a 83% nie zaobserwowało tego zjawiska.

Wykres 102. Zagrożenia behawioralne występujące na terenie szkoły.

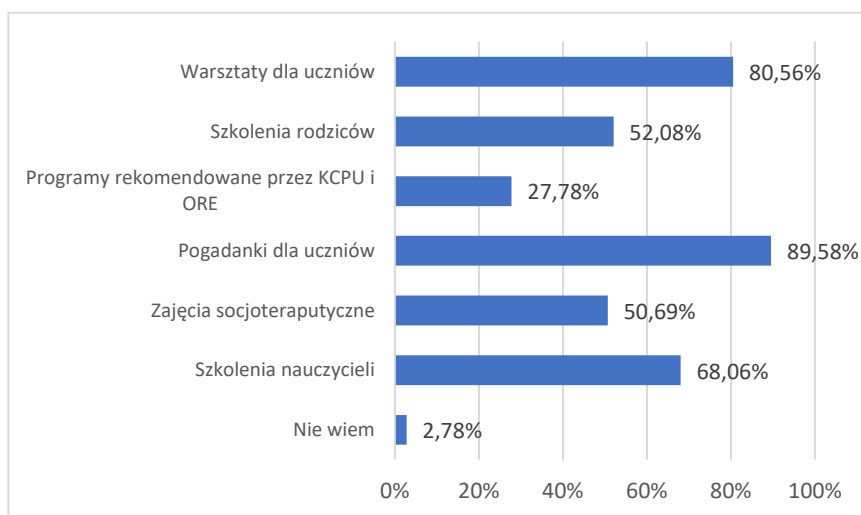
Nie dziwi fakt, że znaczna większość pracowników oświaty wie jakie działania mające na celu przeciwdziałanie i zapobieganie uzależnieniom prowadzone są na terenach placówek (93,75%).

Wykres 103. Wiedza na temat działań prowadzonych na terenie szkoły.

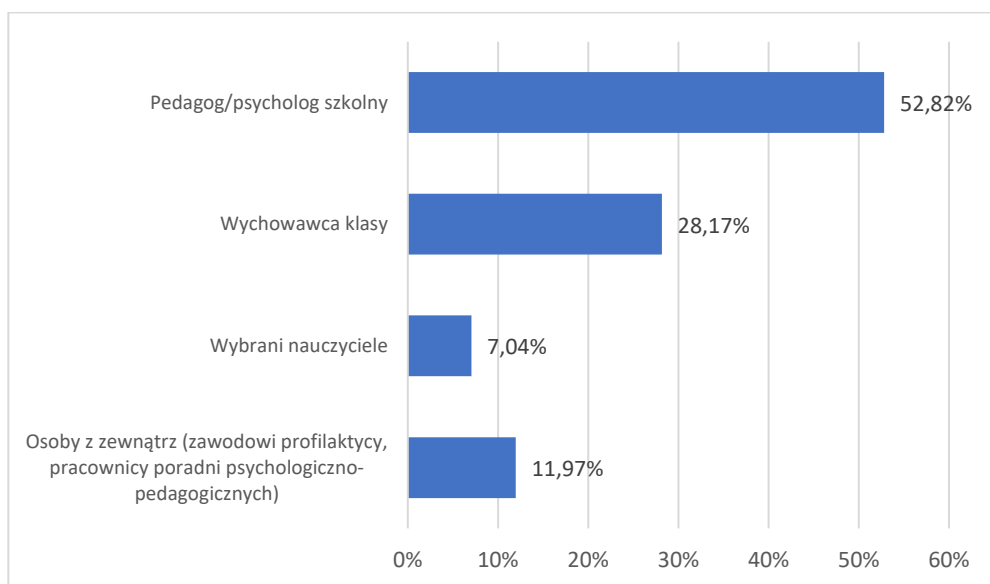
Respondenci najczęściej wskazywali, że na terenie szkół prowadzone są pogadanki dla uczniów – ten typ działania profilaktycznego zadeklarowało 89,58% badanych. Wysoki odsetek dotyczy

również warsztatów dla uczniów (80,56%) oraz szkoleń nauczycieli (68,06%). Mniej powszechne, choć wciąż znacząco reprezentowane, były szkolenia dla rodziców (52,08%) oraz zajęcia socjoterapeutyczne (50,69%). Znacznie rzadziej realizowane są programy rekomendowane, ich prowadzenie zadeklarowało jedynie 27,78% respondentów.

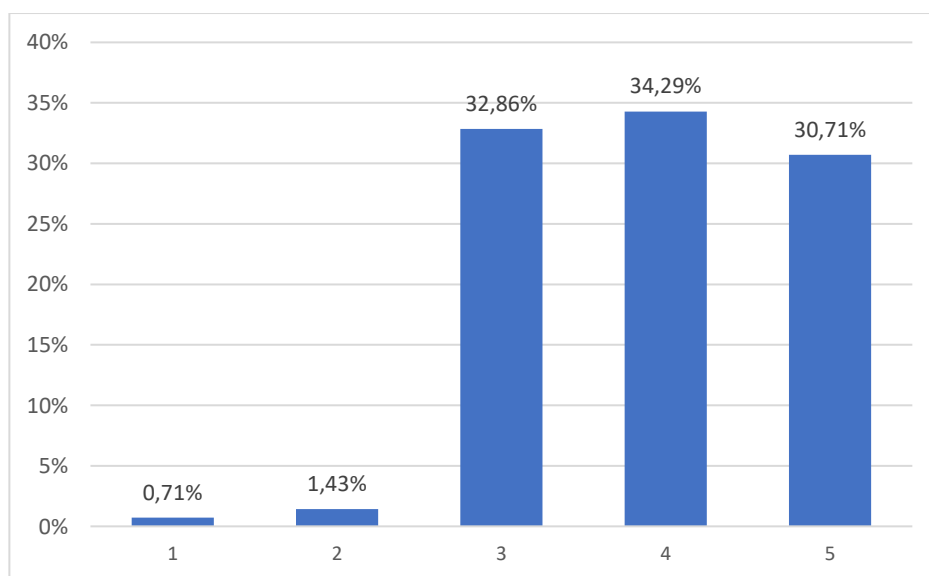
Wykres 104. Rodzaj działań profilaktycznych przeprowadzanych na terenie szkoły.

Działania profilaktyczne w szkołach najczęściej prowadzą pedagodzy i psychologzy szkolni, co wskazało 52,82% respondentów. Rzadziej zajmują się tym wychowawcy klas - 28,17%. Mniejszy procent ankietowanych wskazało na prowadzenie takich zajęć przez osoby z zewnątrz, takie jak zawodowi profilaktycy czy pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych (11,97%). Najrzadziej działania te prowadzą wybrani nauczyciele, co potwierdziło jedynie 7,04% ankietowanych.

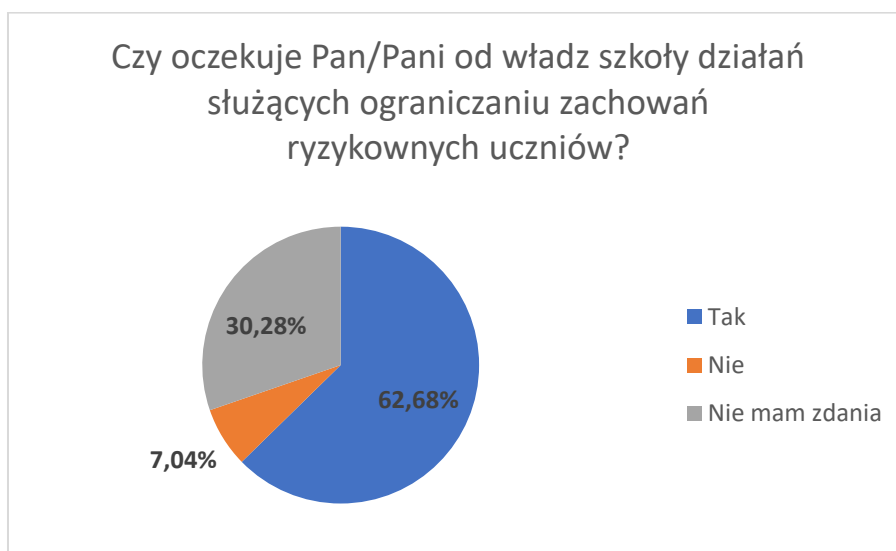
Wykres 105. Osoby najczęściej przeprowadzające działania profilaktyczne na terenie szkół zdaniem pracowników oświaty.

Ocena skuteczności działań profilaktycznych w szkołach wskazuje, że większość respondentów uznaje je za efektywne – 34,29% wystawiło ocenę 4, a 32,86% ocenę 3. Najwyższą ocenę skuteczności (5) przyznało 30,71% badanych, natomiast negatywne opinie były nieliczne – jedynie 1,43% wskazało ocenę 2, a 0,71% oceniło skuteczność na najniższym poziomie (1). Średni wynik wyniósł 3,9.

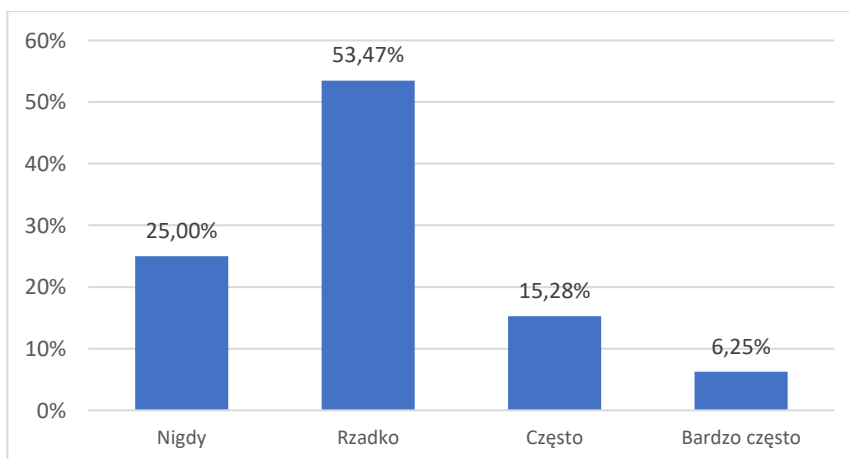
Wykres 106. Ocena działań profilaktycznych przeprowadzanych na terenie szkół zdaniem pracowników oświaty.

Zdecydowana większość respondentów (62,68%) zadeklarowała, że oczekuje od władz szkoły podejmowania działań ukierunkowanych na ograniczanie zachowań ryzykownych wśród uczniów. Niewielki odsetek (7,04%) nie podziela tego oczekiwania, natomiast niemal co trzeci respondent (30,28%) nie ma w tej sprawie wyrobionej opinii.

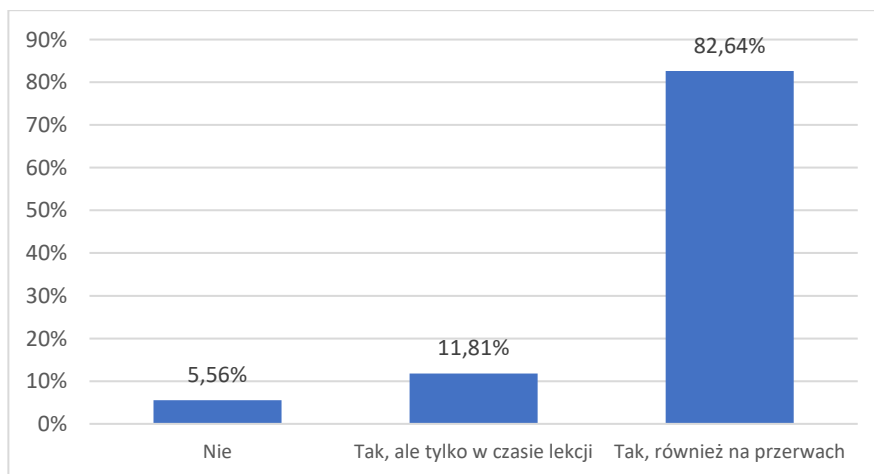
Wykres 107. Oczekiwania wobec władz szkół dotyczące przeprowadzania działań ograniczających zachowania ryzykowne uczniów.

Następnie zapytaliśmy pracowników oświaty o ich doświadczenie względem nadmiernego czasu spędzanego online przez uczniów zarówno podczas lekcji jak i przerw. Ponad połowa z nich uważa, że uczniowie rzadko spędzają zbyt wiele czasu online. Jedna czwarta ankietowanych nigdy nie zauważyła takiego zjawiska, natomiast 21,53% zauważa je często (15,28%) i bardzo często (6,25%).

Wykres 108. Nadmierne spędzanie czasu online przez uczniów.

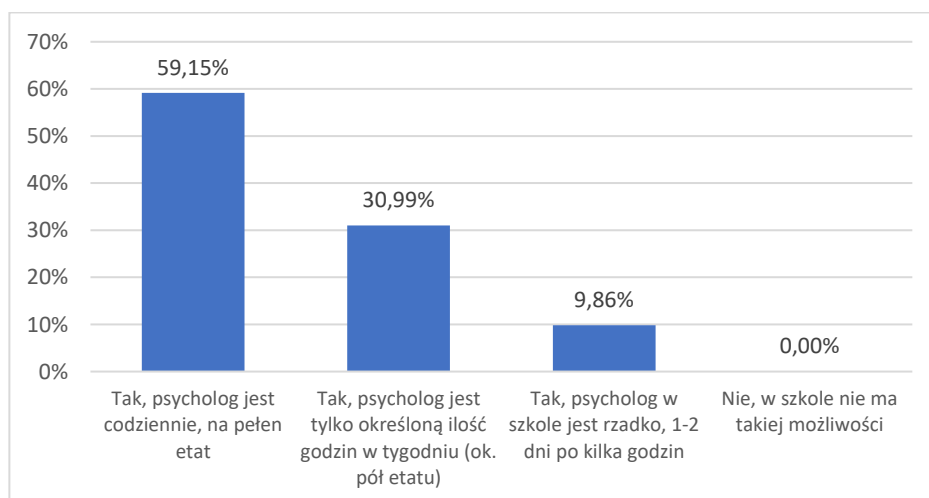
W znacznej większości szkół używanie telefonów komórkowych jest zakazane, zarówno w trakcie lekcji, jak i podczas przerw, tak twierdzi 82,64% badanych. Z kolei 11,81% uważa, że zakaz jest wprowadzony tylko na lekcji. Co ciekawe, w niektórych szkołach wybierano różne odpowiedzi na to pytanie, co może sugerować różny stan wiedzy pracowników oświaty na temat zakazu używania telefonów komórkowych w szkołach.

Wykres 109. Zakres możliwości korzystania z telefonów komórkowych przez uczniów.

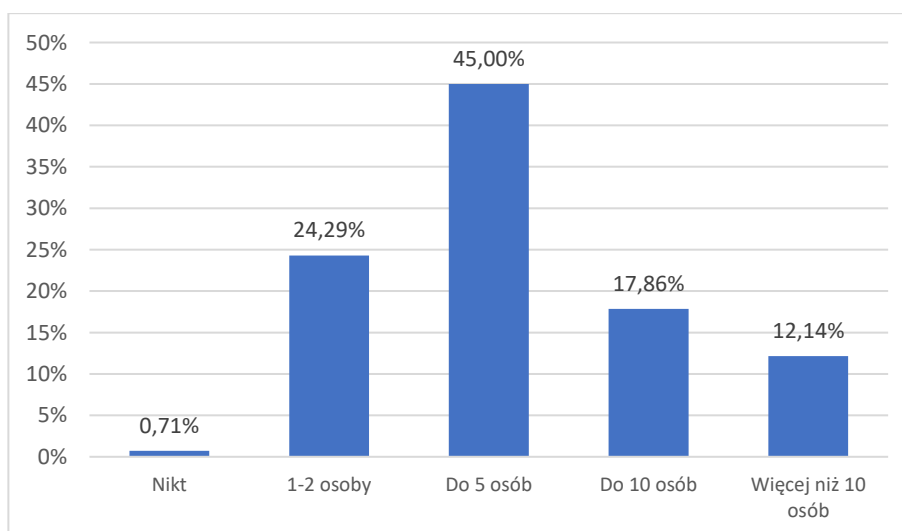
W ostatnich latach rosnącym wyzwaniem w szkołach jest zapewnienie odpowiedniej pomocy psychologicznej dla dzieci i młodzieży. Coraz częściej uczniowie zmagają się z problemami emocjonalnymi, stresem związanym z nauką, a także trudnościami wynikającymi z dynamicznie zmieniającego się środowiska społecznego. W obliczu tych wyzwań kluczowe jest, aby szkoły oferowały profesjonalne wsparcie psychologiczne, które pozwoli uczniom lepiej radzić sobie z problemami i uniknąć poważniejszych konsekwencji dla ich zdrowia psychicznego. Dostęp do specjalistów, takich jak psychologowie czy pedagodzy, powinien być nie tylko priorytetem, ale standardem w każdej placówce edukacyjnej. Tego zagadnienia dotyczą następne pytanie zawarte w ankiecie skierowanej do pracowników oświaty z terenu gminy Puck.

Według badanych, psycholog jest codziennie dostępny na pełen etat w 59,15% przypadków. Pozostali respondenci wskazali, że specjalista pracuje w szkole określoną ilość godzin w tygodniu (30,99%) lub jest w szkole rzadko, 1-2 dni w tygodniu (9,86%). W tym pytaniu również odpowiedzi pochodzące z poszczególnych szkół były zróżnicowane, pracownicy danej placówki nie zawsze wybierali ten sam wariant odpowiedzi.

Wykres 110. Dostępność pomocy psychologicznej w szkole.

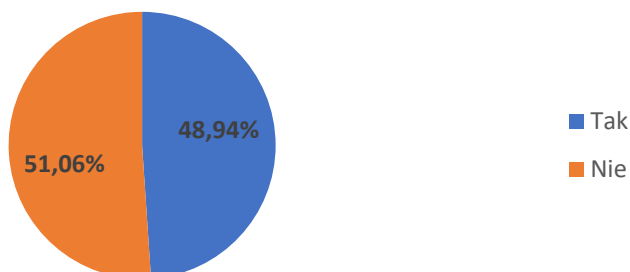
Ponad dwie trzecie respondentów (69,29%) szacuje, że z pomocy psychologicznej w szkole korzysta dziennie od 1 do 5 uczniów – najczęściej wskazywaną odpowiedzią była kategoria „do 5 osób” (45,00%). 17,86% ocenia, że wsparcie otrzymuje dziennie do 10 uczniów, natomiast 12,14% uważa, że liczba ta przekracza 10 osób. Z kolei tylko 0,71% badanych twierdzi, że nikt nie korzysta z takiej formy pomocy.

Wykres 111. Osoby korzystające dziennie z pomocy psychologicznej na terenie szkoły.

Zdaniem większości badanych dostęp do pomocy psychologicznej nie jest wystarczający i adekwatny do problemów dzieci i młodzieży. Przeciwnego zdania jest 48,94% respondentów.

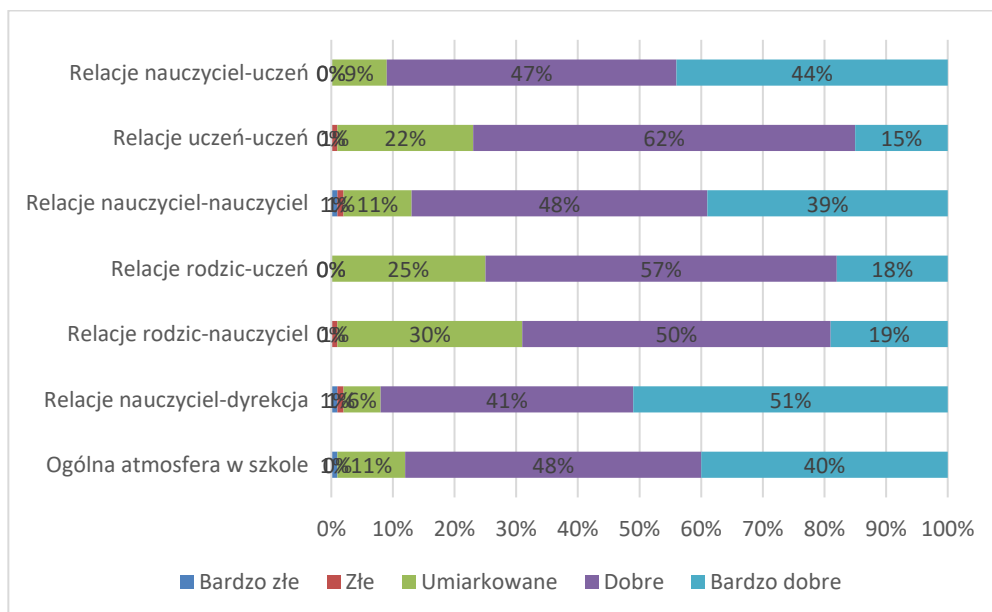
Czy uważa Pan/Pani, że świadczona pomoc psychologiczna jest wystarczająca i adekwatna w stosunku do problemów dzieci/młodzieży?

Wykres 112. Ocena dotycząca jakości pomocy psychologicznej na terenie szkoły.

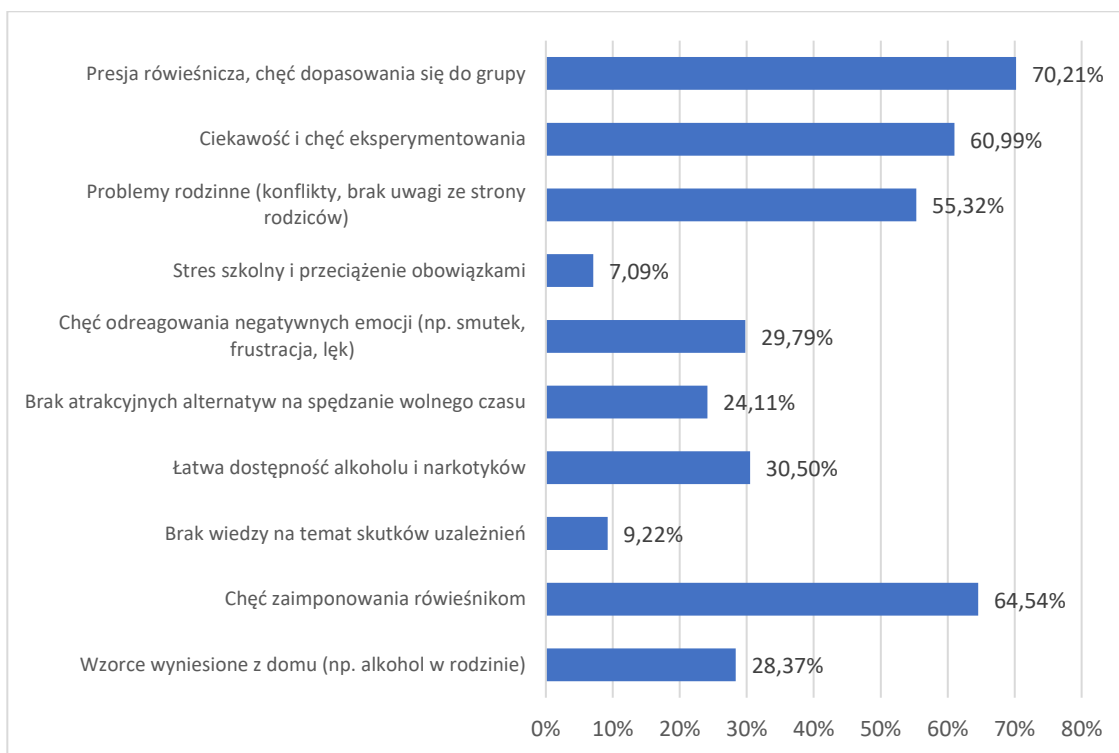
Dane pokazują, że atmosfera w szkole i relacje między jej uczestnikami są oceniane bardzo dobrze. Najlepiej wypadły relacje nauczyciel–dyrekcja oraz nauczyciel–uczeń, gdzie ponad 90% ocen to odpowiedzi dobre lub bardzo dobre.

Również relacje między uczniami i nauczycielami są postrzegane pozytywnie, choć nieco słabiej wypadają kontakty z udziałem rodziców – zwłaszcza relacje rodzic–nauczyciel, gdzie częściej pojawiają się oceny umiarkowane.

Wykres 113. Ocena relacji panujących w szkole.

Pracowników szkół również zapytaliśmy o to, jakie ich zdaniem są najczęstsze powody sięgania po substancje przez młodzież. Respondenci najczęściej jako główne powody wskazują presję rówieśniczą oraz chęć dopasowania się do grupy (70,21%), ciekawość i potrzebę eksperymentowania (60,99%) oraz chęć zaimponowania rówieśnikom (64,54%). Znaczący odsetek odpowiedzi dotyczy również problemów rodzinnych (55,32%) i potrzeby odreagowania negatywnych emocji (29,79%). Mniej osób zwraca uwagę na brak alternatyw dla spędzania wolnego czasu (24,11%), łatwą dostępność substancji (30,50%) oraz wzorce wyniesione z domu (28,37%). Najrzadziej wskazywano stres szkolny (7,09%) i brak wiedzy o skutkach uzależnień (9,22%). Wyniki sugerują, że młodzież sięga po używki głównie z powodów społecznych i emocjonalnych.

Wykres 114. Powody sięgania po używki przez młodzież zdaniem pracowników szkół.

Pracownicy oświaty biorący udział w ankiecie mieli również możliwość wyrażenia swoich opinii w pytaniach otwartych.

Pierwsze z takich pytań dotyczyło najpoważniejszych problemów/zagrożeń wśród lokalnej młodzieży. Respondenci wskazali, że najpoważniejszym problemem młodzieży jest brak kontroli ze strony rodziców, co prowadzi do nadmiernego korzystania z telefonów, gier

i mediów społecznościowych oraz uzależnień. Brak wsparcia i nadzoru sprzyja także cyberprzemocy, agresji i wyśmiewaniu rówieśników. Dodatkowo problemem są używki, takie jak alkohol, e-papierosy i dopalacze, oraz trudności emocjonalne młodzieży. Brakuje też alternatywnych form spędzania czasu wolnego, co pogłębia problemy i wymaga większego zaangażowania rodziców oraz wsparcia edukacyjnego i psychologicznego.

Seria kolejnych trzech pytań koncentrowała się na opinii dotyczącej szkoły, w której respondenci pracują. Najmocniejsze strony szkół to przede wszystkim zaangażowana i profesjonalna kadra pedagogiczna, która indywidualnie podchodzi do każdego ucznia, zapewniając wsparcie edukacyjne i wychowawcze.

Szkoły charakteryzują się kameralną atmosferą, małymi klasami oraz dobrą współpracą z rodzicami, co umożliwia szybkie reagowanie na problemy i efektywne wsparcie uczniów. Dodatkowo, oferują bogatą ofertę zajęć pozalekcyjnych, nowoczesną infrastrukturę oraz bezpieczeństwo uczniów dzięki monitoringowi i odpowiednim systemom ochrony. Wśród mocnych stron wymieniana jest także dobra komunikacja między nauczycielami, specjalistami i rodzicami oraz obecność psychologa i pedagoga szkolnego, co sprzyja rozwiązywaniu trudności i tworzeniu przyjaznego, rodzinnego klimatu szkoły.

Najczęściej wymieniane słabe strony szkół to niewystarczająca infrastruktura – brak odpowiednich sal lekcyjnych, mała przestrzeń, brak sali gimnastycznej i boiska. Szkoły borykają się też z przeciążeniem nauczycieli oraz niedoborem specjalistów, takich jak psycholog czy pedagog. Wiele problemów wynika z trudności wychowawczych i społecznych uczniów oraz niskiego zaangażowania rodziców. Dodatkowo brakuje środków finansowych na pomoce dydaktyczne i zajęcia dodatkowe. Często wskazuje się też na słabą komunikację w szkole oraz potrzebę lepszego reagowania na trudne sytuacje.

Najczęściej wskazywaną zmianą, jaką respondenci chcieliby wprowadzić w swoich szkołach, jest rozbudowa budynku, zwłaszcza o dodatkowe sale lekcyjne, salę gimnastyczną oraz pomieszczenia specjalistyczne, takie jak świetlica czy biblioteka. Wiele osób postuluje też remont i modernizację wnętrza oraz unowocześnienie wyposażenia, w tym zakup nowoczesnych urządzeń multimedialnych. Uczestnicy ankiety chcieliby także większej liczby zajęć

integracyjnych i warsztatów dla uczniów oraz rodziców, a także poprawy komunikacji i współpracy między wszystkimi stronami szkoły. Pojawiają się również propozycje ograniczenia korzystania z telefonów przez uczniów oraz zwiększenia wsparcia psychologiczno-pedagogicznego. Niektórzy podkreślają potrzebę większego zaangażowania nauczycieli i organizowania praktycznych zajęć oraz wycieczek edukacyjnych.

W miejscu na dodatkowe uwagi kilka osób zwróciło uwagę na to, że rodzice często nie poświęcają wystarczająco dużo czasu swoim dzieciom i przerzucają odpowiedzialność za wychowanie na nauczycieli. Pojawiły się też pozytywne opinie o wzajemnym zaufaniu między nauczycielami a rodzicami, które sprzyja współpracy.

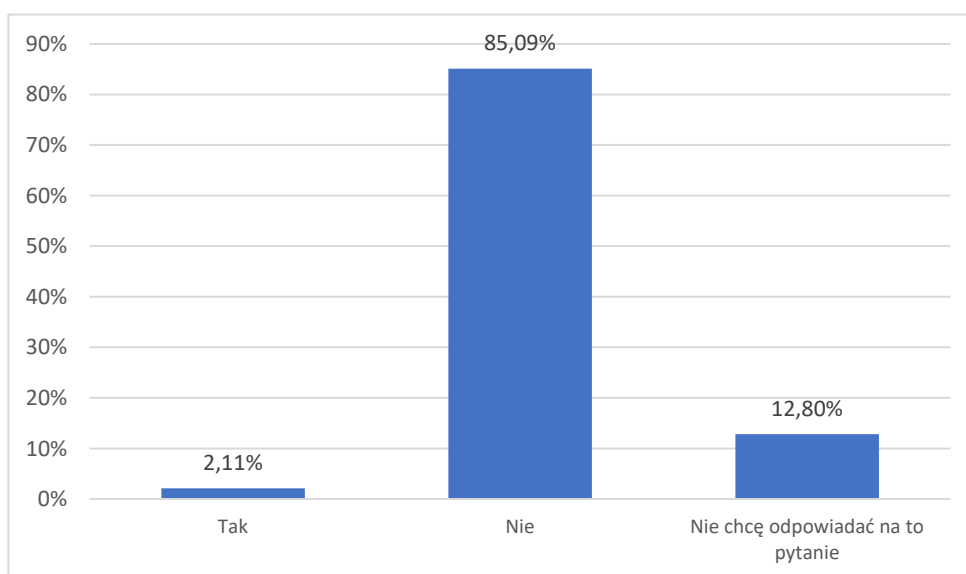
Kilku respondentów podkreśliło problem agresji słownej i psychicznej wśród uczniów, co utrudnia funkcjonowanie dzieciom wrażliwym.

Zdaniem uczestników wywiadu fokusowego z gminy Puck, szkoły coraz częściej zmagają się z wyzwaniami wynikającymi z rosnącej liczby uczniów z rozpoznanymi zaburzeniami neurorozwojowymi, takimi jak ADHD, spektrum autyzmu czy FAS. Wskazywano, że placówki nie są wystarczająco przygotowane do pracy z takimi uczniami, zarówno pod względem kadrowym, jak i organizacyjnym. Część rodziców, zdaniem respondentów, wykorzystuje procedury orzecznicze jako sposób na przerzucenie odpowiedzialności wychowawczej na szkołę, co utrudnia współpracę. Zgłaszano potrzebę wzmacniania kompetencji nauczycieli oraz większego zaangażowania rodziców w proces wspierania dzieci.

Wskazywano również na niedostateczną współpracę między szkołami, instytucjami pomocowymi i wymiarem sprawiedliwości, szczególnie w kontekście uzależnień i kryzysów emocjonalnych. Wśród proponowanych rozwiązań pojawiły się postulaty zwiększenia liczby asystentów rodziny, rozbudowy oferty zajęć pozalekcyjnych oraz dostosowania systemu edukacji do wyzwań środowiska cyfrowego. Podkreślano także potrzebę systemowego wspierania uczniów zdolnych – nie tylko w zakresie rozwijania ich potencjału, lecz również integrowania ich z resztą społeczności szkolnej, tak aby mogli pełnić rolę pozytywnych liderów i wzmacniać motywację oraz postawy prospołeczne wśród rówieśników.

5.8. Inicjacja seksualna wśród uczniów szkół podstawowych

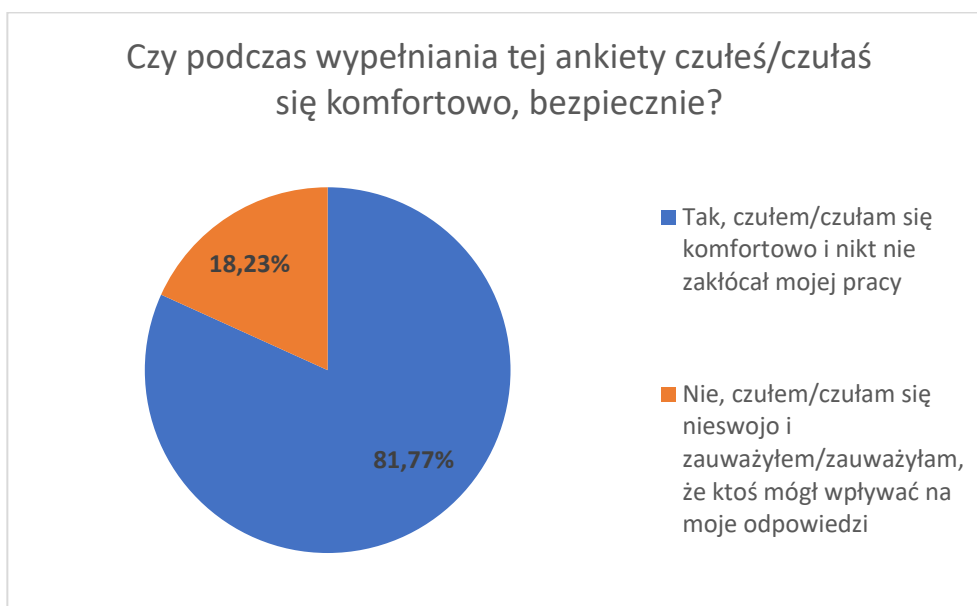
Uczniowie zostali zapytani, czy mają za sobą inicjację seksualną. Zdecydowana większość respondentów (85,09%) odpowiedziała przecząco. Inicjację seksualną zadeklarowało 2,11 % badanych. Blisko co ósmy uczeń (12,80%) zdecydował się nie udzielać odpowiedzi na to pytanie.

Wykres 115. Deklaracje uczniów szkół podstawowych dotyczące inicjacji seksualnej.

5.9. Warunki podczas wypełniania ankiety

Aby zapewnić uczniom możliwość swobodnego i szczerego udzielania odpowiedzi na często dość intymne pytania, w ankiecie umieszczono pytanie dotyczące komfortu i poczucia bezpieczeństwa podczas jej wypełniania. Wyniki pokazują, że 81,77% respondentów ze szkół podstawowych zadeklarowało odpowiednie warunki do udzielania odpowiedzi, jednak aż 18,23% wskazało, że nie czuło się wystarczająco komfortowo. Taka sytuacja może mieć wpływ na rzetelność wyników ankiety, prowadząc do pomijania odpowiedzi na niektóre pytania lub udzielania odpowiedzi niepełnych, wymijających, a w niektórych przypadkach nawet niezgodnych z prawdą.

Wykres 116. Poczucie komfortu i bezpieczeństwa podczas wypełniania ankiety – uczniowie szkół podstawowych.

6. Profilaktyka

6.1. Podstawowe informacje na temat profilaktyki uzależnień

Profilaktyka pochodzi od greckiego słowa „*pro-phylássein*”, które oznacza „strzec się, zapobiegać, chronić”. Jest ona działaniem mającym na celu zapobieganie powstaniu niekorzystnego zjawiska, zanim ono wystąpi, poprzez oddziaływanie zawczasu na jego rozpoznane przyczyny lub poprzez budowanie zabezpieczeń przed tym zjawiskiem, albo poprzez wyprzedzające łagodzenie skutków zjawiska, któremu zapobiec się nie da. Współczesne rozumienie profilaktyki uwzględnia jej podział na trzy poziomy: profilaktykę uniwersalną, selektywną oraz wskazującą²¹.

Działania profilaktyczne w rozumieniu dzisiejszym były prowadzone począwszy od XIX wieku i najczęściej ich inicjatorami byli społeczni działacze, ludzie charakteryzujący się oddaniem sprawie społecznej i charyzmem. To na ten czas w Anglii i Ameryce zaczęły powstawać siedliska społeczne będące zarzewiem zmian edukacyjnych, kulturowych, społecznych i ustrojowych (w tym reforma sądownictwa skutkująca powstaniem opieki sądowej w sytuacjach spraw

²¹ Źródło: <https://programyrekomendowane.pl/strony/artykuly/strategie,9>.

nieletnich)²². W Niemczech powstał termin obok klasycznego leczenia w medycynie tzw. „soziale Medizin” oznaczający wszelkie działania społeczno-zapobiegawcze, a w tym m.in. ograniczenia czasu pracy w fabrykach oraz pracy dzieci, ochrona macierzyństwa, zapomoga dla pracowników²³. Obecnie działania te są realizowane na poziomie legislacyjnym w ramach obowiązującego ustawodawstwa (np. ustawa o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi z roku 1982) na poziomie samorządowym (realizacja gminnych programów profilaktyki), szkolnym (programy wychowawczo-profilaktyczne), a także na poziomie grup społecznych np. klas (programy profilaktyczne, socjoterapeutyczne) oraz jednostek. W ten sposób rozumiana profilaktyka stanowi temat niniejszego rozdziału. Wśród rodzajów profilaktyki wyróżniamy:

Profilaktyka uniwersalna

Profilaktyka skierowana do populacji uniwersalnej (np. wszystkich uczniów w określonym wieku), bez względu na stopień ryzyka wystąpienia zachowań problemowych ma na celu przeciwdziałanie inicjacji poprzez dostarczenie odpowiedniej informacji oraz wzmacnianie czynników chroniących i redukcję czynników ryzyka²⁴.

Profilaktyka selektywna

Profilaktyka ukierunkowana na grupy zwiększonego ryzyka, wymagająca dobrego rozpoznania tych grup uczniów w społeczności szkolnej; ma na celu zapobieganie, ograniczenie lub zaprzestanie podejmowania przez jednostkę zachowań ryzykownych²⁵.

Profilaktyka wskazująca

Profilaktyka skierowana do osób, u których rozpoznano objawy zaburzeń lub szczególnie zagrożonych rozwojem problemów wynikających z używania substancji psychoaktywnych²⁶.

²² Barczykowska, A., Dzierżyńska-Breś, S. (2013). Profilaktyka oparta na wynikach badań naukowych (evidence based practice). *Resocjalizacja Polska*, 4, 131-152.

²³ Salamucha, A. (2016). Pojęcie profilaktyki (analiza semiotyczna). *Roczniki Pedagogiczne*, 8(44), 7-48.

²⁴ Źródło: <https://programyrekomendowane.pl/strony/artykuly/strategie,9>.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem.

6.2. Działania profilaktyczne w gminie Puck – analiza danych zastanych

W gminie Puck działania profilaktyczne obejmują bardzo szeroki zakres. Poniżej przedstawiono przykłady działań podejmowanych w latach 2022-2024. Wśród nich m. in. znajdują się:

- Funkcjonowanie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck.
- Prowadzenie szkoleń dla członków Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Gminie Puck (m. in. „Rozwiązywanie problemów alkoholowych jako zadanie własne gmin i miast – aspekt prawny i praktyczny”, „Przegląd i omówienie najważniejszych zadań Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Zespołów Interdyscyplinarnych. Przeciwdziałanie przemocy domowej w aspekcie teoretycznym i praktycznym. Dialog motywujący”, „Najważniejsze aspekty zadań Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Przeciwdziałanie przemocy domowej według najnowszych zmian prawnych”)
- Funkcjonowanie Punktu Pomocy Rodzinie Gminy Puck zapewniającego ogólnodostępne wsparcie w uzyskaniu bezpłatnej i profesjonalnej pomocy psychologicznej, psychiatrycznej i prawnej głównie osobom dotkniętym przemocą oraz uzależnieniami.
- Funkcjonowanie Grupy Wsparcia, dla kobiet, które żyją z osobami uzależnionymi lub używającymi przemocy domowej.
- Funkcjonowanie telefonu wsparcia (dla osób uzależnionych lub współuzależnionych, doświadczających przemocy domowej, aktów agresji, opiekunów i dzieci borykających się z problemami wynikającymi z dojrzwania, specjalistów zajmujących się zawodowo pracą dotyczącą uzależnień i przemocy domowej).
- Udostępniane w siedzibie GOPS w Pucku oraz innych jednostek pomocowych ulotek i plakatów informujących o problemie przemocy domowej oraz przydatne adresy i telefony „Niebieskiej Linii” do punktów konsultacyjnych, prawnych i psychologicznych w całym kraju.
- Udział w Ogólnopolskiej Kampanii „Zachowaj Trzeźwy Umysł” na terenie szkół gminnych.
- Organizacja lokalnej kampanii informacyjno-edukacyjna o charakterze profilaktycznym „Wirtualna Gazetka Szkolna” w szkołach gminnych.

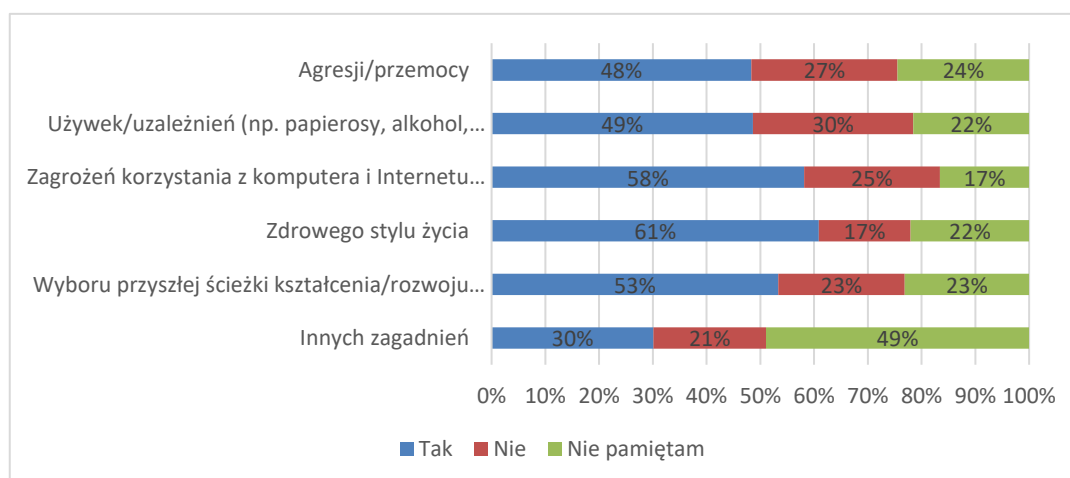
- Programy profilaktyczne realizowane we współpracy z Centrum Kultury, sołectwami Kołami Gospodyń Wiejskich, Ochotniczymi Strażami Pożarnymi i parafiami.
- Prowadzenie programów oraz warsztatów dla dzieci i młodzieży głównie w placówkach oświatowych (m. in. „Dzień Profilaktyki” - zajęcia i warsztaty z dziećmi, radami pedagogicznymi i rodzicami”, „Skutki prawne i zdrowotne zażywania substancji psychoaktywnych w rozbiciu na narkotyki i dopalacze”), „Spójrz inaczej” — dla klas I-III oraz dla klas 4—6, „Apteczka Pierwszej Pomocy Emocjonalnej”, „Zagrajmy razem” (dawniej: Gra w Dobre Zachowania), „Sztuka emocji”, „Nie - agresji słownej”, „Wychowanie to podstawa”, „Godzina dla młodych głów”, „Szkoła odpowiedzialna cyfrowo”, „Balon złości”, „Lepiej przeżyć”, „Bezpieczni w sieci”, „Moc emocji” „Trzymaj formę”, „Szkolne przygody Gangu Mocniaków”, „Prowadzę zdrowy styl życia”, „Drogowskaz - warsztaty socjoterapeutyczne”, „Hejt - odpowiedzialność prawna i społeczna”, „Przeciwdziałanie agresji”, „Razem łatwiej”, treningi emocji, treningi współpracy.
- Prowadzenie szkoleń i warsztatów dla nauczycieli (m. in. „Zdążyć przed uzależnieniem”, „Pomorski Kongres Zdrowia Psychicznego O Młodych, dla Młodych, z Młodymi”, „Dziecko w żałobie”, „Miłość potrzebuje stanowczości – psychologiczno-pedagogiczne konteksty relacji edukacyjnej”, „Standardy Ochrony Małoletnich w przestrzeni edukacyjnej”, „Zadania dyrektora Szkoły w zakresie profilaktyki uzależnień w świetle aktualnych przepisów”, „Przygotowanie do realizacji zajęć wychowawczo-profilaktycznych Spójrz Inaczej”, „Jak pracować z pokoleniem płatków śniegu? Narzędzia i techniki w pracy edukacyjno-wychowawczej”, „FAS/FASD – Bez Tajemnic” - współorganizacja, „SŁOWA mają moc”, „Mentoring jako forma rozwoju nauczycieli”, „Team building – integracja i współpraca w zespole”).
- Wsparcie działań podejmowanych przez ośrodki uzależnień takich jak: ponadpodstawowa pomoc terapeutyczna dla osób uzależnionych i współuzależnionych z terenu gminy Puck, konsultacje indywidualne i grupa motywacyjna dla osób oczekujących na przyjęcie do terapii odwykowej w ośrodkach zajmujących się profilaktyką i rozwiązywaniem problemów alkoholowych, konsultacje dla narkomanów, osób eksperymentujących ze środkami psychoaktywnymi i członków ich rodzin.

- Realizowanie projektu "3xD! Dostrzeż! Dociekaj.... Działaj!" skierowanego do psychologów i pedagogów szkolnych oraz nauczycieli.
- Prowadzenie „Szkoły dla rodziców i wychowawców”.
- Prowadzenie „Klubu Pedagoga”, którego głównym celem jest wsparcie pracy nauczycieli, pedagogów i psychologów szkolnych poprzez cykliczne szkolenia oraz spotkania robocze.
- Funkcjonowanie placówek wsparcia dziennego.
- Realizacja w szkołach na terenie Gminy Systemu RESQL, który wspiera szkoły w rozwiązywaniu problemów przemocy rówieśniczej.
- Współorganizowanie Młodzieżowych Grup Psychoterapeutycznych.

6.3. Udział uczniów w działaniach profilaktycznych

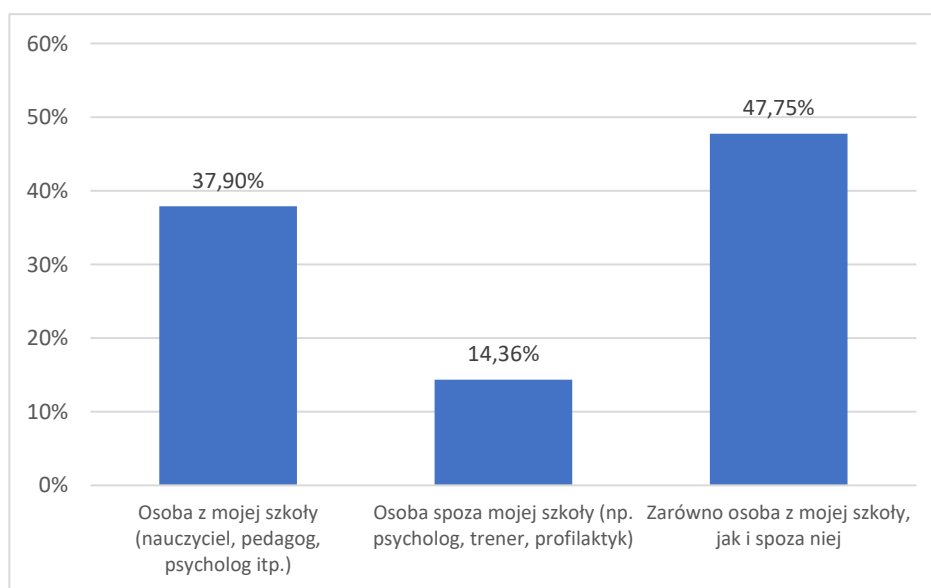
Uczniowie zostali zapytani, czy kiedykolwiek uczestniczyli w warsztatach poruszających określone tematy profilaktyczne i rozwojowe. Najwięcej respondentów zadeklarowało udział w zajęciach dotyczących zdrowego stylu życia (61%), zagrożeń związanych z korzystaniem z komputera i Internetu (58%) oraz wyboru ścieżki kształcenia i rozwoju zawodowego (53%).

Nieco mniejszy udział dotyczył warsztatów poświęconych używkom i uzależnieniom (49%) oraz przemocy/agresji (48%). Najrzadziej uczniowie uczestniczyli w warsztatach dotyczących innych zagadnień – tylko 30% wskazało udział, przy czym aż 49% nie pamięta, czy brało w nich udział.

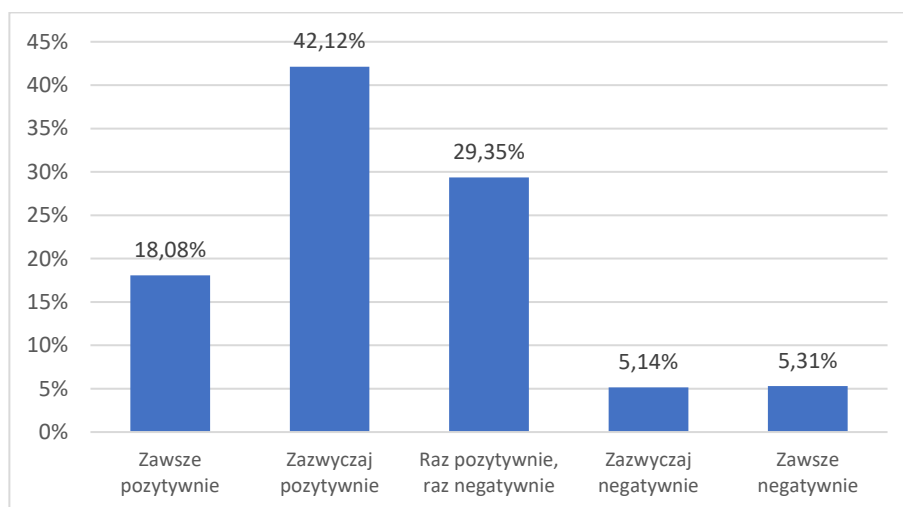
Wykres 117. Deklarowany udział uczniów w warsztatach tematycznych.

Uczniowie, którzy brali udział w warsztatach tematycznych, zostali zapytani, kto prowadził te zajęcia. Najczęściej wskazywano, że były one realizowane zarówno przez osoby z ich szkoły, jak i z zewnątrz – taką odpowiedź zaznaczyło 47,75% respondentów. W przypadku 37,90% uczniów warsztaty prowadziła osoba z ich szkoły (np. nauczyciel, pedagog, psycholog), a 14,36% wskazało, że zajęcia prowadziła wyłącznie osoba spoza szkoły (np. psycholog, trener, profilaktyk).

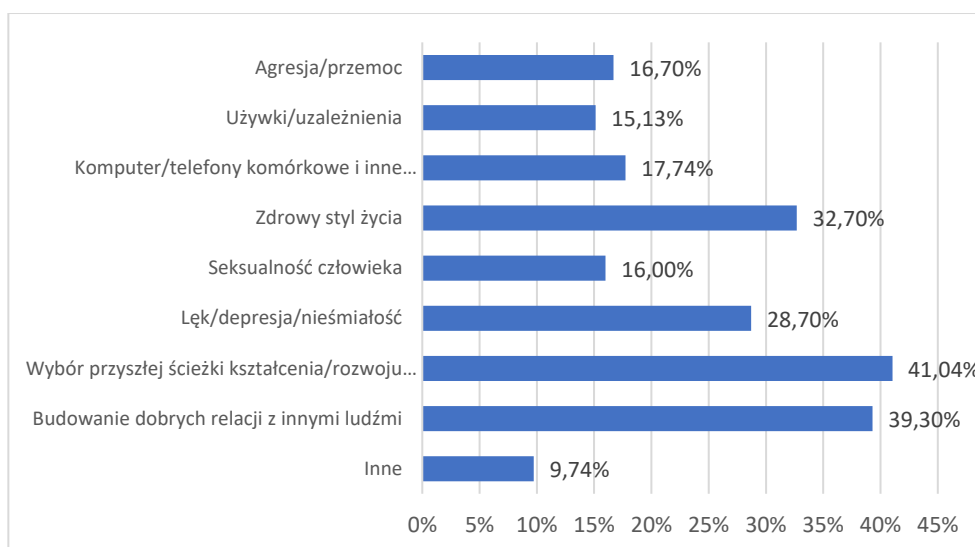
Wykres 118. Kadra prowadząca warsztaty dla uczniów szkół podstawowych.

Uczniowie zostali zapytani, jak oceniają zajęcia warsztatowe, w których uczestniczyli. Większość respondentów oceniła je pozytywnie – 42,12% zazwyczaj pozytywnie, a 18,08% – zawsze pozytywnie. Blisko jedna trzecia uczniów (29,35%) wyraziła ambiwalentną opinię, zaznaczając odpowiedź „raz pozytywnie, raz negatywnie”. Negatywne opinie pojawiły się rzadziej – 5,14% zaznaczyło odpowiedź „zazwyczaj negatywnie”, a 5,31% – „zawsze negatywnie”.

Wykres 119. Ocena warsztatów przez uczniów szkół podstawowych.

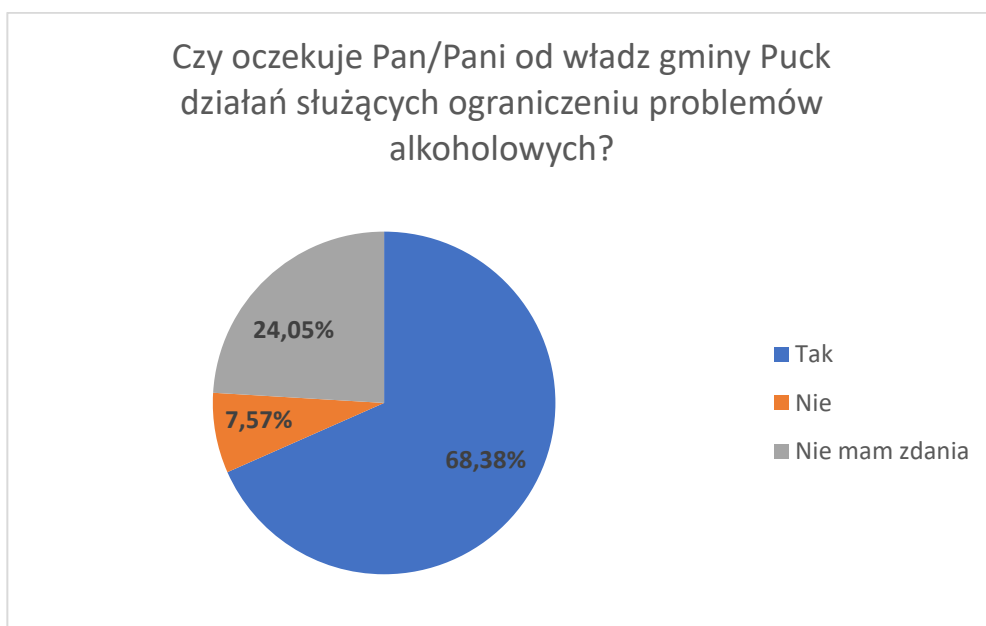
Na koniec uczniów szkół podstawowych zapytano o to, w jakich warsztatach chcieliby wziąć udział w przyszłości. Największym zainteresowaniem cieszyły się zajęcia dotyczące wyboru przyszłej ścieżki kształcenia i rozwoju zawodowego, które wybrało 41,04% uczestników. Na drugim miejscu znalazło się budowanie dobrych relacji z innymi ludźmi, wskazane przez 39,30% respondentów. Zdrowy styl życia był atrakcyjny dla 32,70% badanych, a temat lęku, depresji i nieśmiałości zainteresował prawie 29% osób. Mniejsze zainteresowanie wzbudziły warsztaty na temat uzależnień od komputera, telefonów i innych zachowań (17,74%), agresji i przemocy (16,70%) oraz seksualności człowieka (16,00%).

Wykres 120. Tematy warsztatów, w których uczniowie chcieliby wziąć udział w przyszłości.

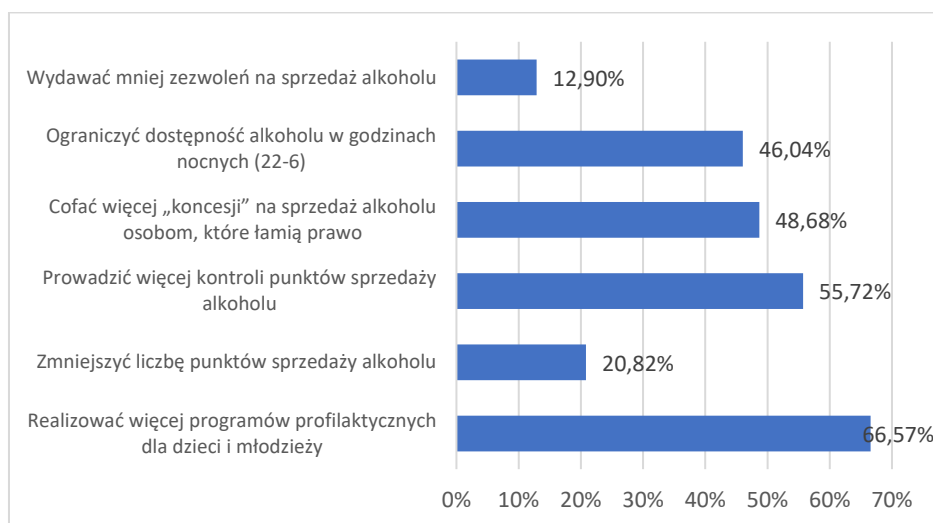
6.4. Działania profilaktyczne w opinii mieszkańców

Dorośli mieszkańcy gminy Puck zostali zapytani o to, czy oczekują od władz lokalnych Gminy działań mających na celu ograniczenie problemu uzależnień, szczególnie problemów alkoholowych. Znacząca większość mieszkańców oczekuje od władz Gminy działań służących ograniczeniu problemu alkoholowego (68,38%). Przeciwnych jest zaledwie 7,57% badanych, pozostała część nie ma zdania w tym temacie.

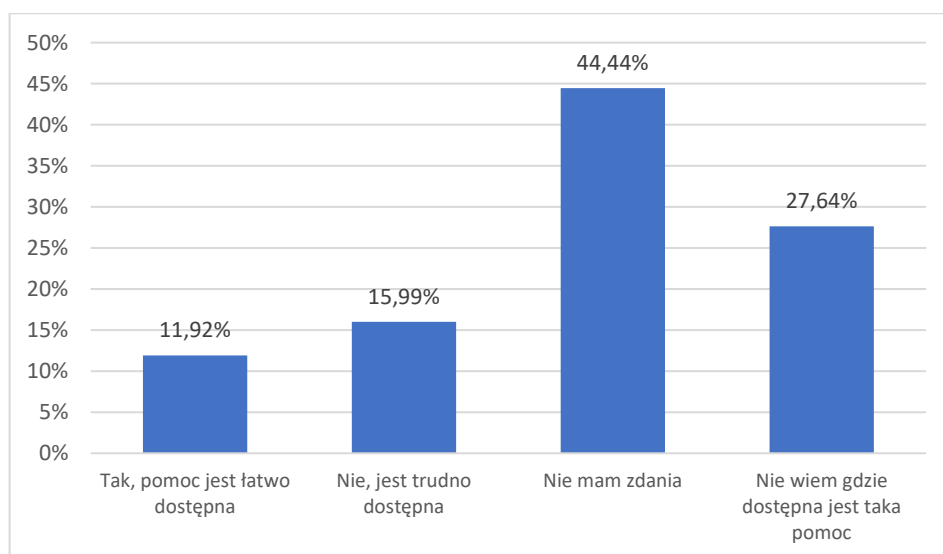
Wykres 121. Przeciwdziałanie uzależnieniom.

Natomiast jeśli chodzi o rodzaje działań, jakie mogłyby zostać podjęte, najczęściej wybieraną odpowiedzią było realizowanie większej ilości programów profilaktycznych dla dzieci i młodzieży (66,57%). Następne w kolejności pod względem ilości oddanych głosów były odpowiedzi związane z prowadzeniem częstszych kontroli punktów sprzedaży (55,72%), cofanie „koncesji” osobom łamiącym prawo (48,68%) oraz ograniczenie dostępności alkoholu w godzinach nocnych (46,04%). Jest to tym bardziej istotne, jeśli weźmiemy pod uwagę odpowiedzi z pytań dotyczących dostępności alkoholu dla niepełnoletnich oraz nietrzeźwych, która została oceniona jako duża. Najrzadziej wybierano zmniejszenie liczby punktów sprzedaży oraz wydawanie mniejszej ilości zezwoleń na sprzedaż alkoholu (odpowiednio 20,82% oraz 12,90%). Było to pytanie wielokrotnego wyboru, dlatego też odpowiedzi nie sumują się do 100%.

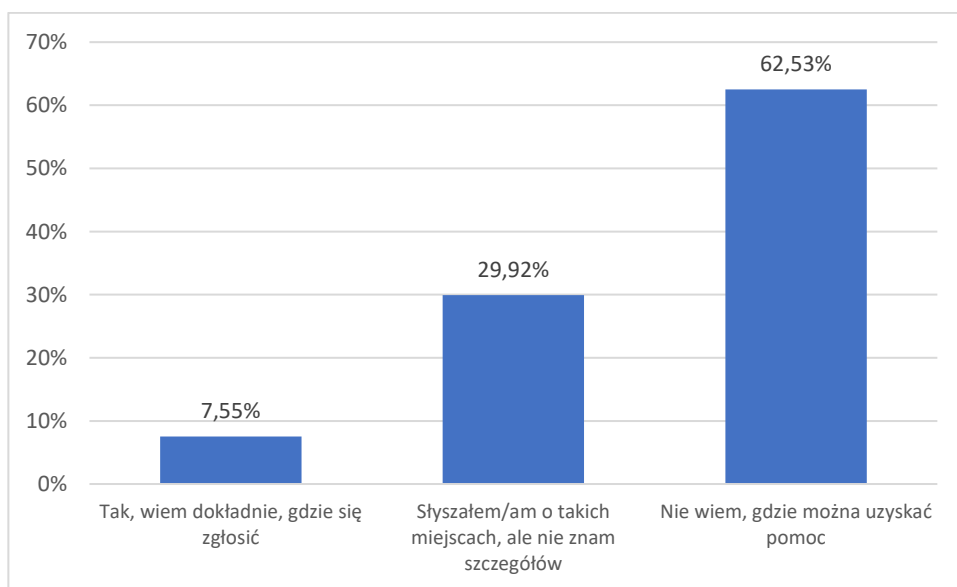
Wykres 122. Rodzaje oczekiwanych działań dotyczących ograniczenia problemu alkoholowego.

Respondentów zapytano, czy uważają, że pomoc dla osób uzależnionych od alkoholu na terenie gminy Puck jest łatwo dostępna. Wyniki wskazują na stosunkowo niską świadomość oraz umiarkowany poziom dostępności pomocy dla osób uzależnionych. Największa grupa, stanowiąca 44,44% badanych, nie miała na ten temat zdania. Ponad jedna czwarta respondentów (27,64%) wskazała, że nie wie, gdzie taka pomoc jest dostępna. Co czwarty badany wyraził konkretną opinię – 15,99% stwierdziło, że pomoc jest trudno dostępna, natomiast 11,92% oceniło, że jest łatwo dostępna.

Wykres 123. Dostępność pomocy dla osób uzależnionych od alkoholu na terenie gminy Puck.

Ankietowanym zadano również pytanie dotyczące dostępności pomocy dla osób uzależnionych od narkotyków na terenie gminy Puck. W tym przypadku wyniki są jeszcze mniej korzystne – jedynie 7,55% respondentów zadeklarowało, że wie dokładnie, gdzie można się zgłosić po pomoc. Prawie jedna trzecia badanych (29,92%) słyszała o takich miejscach, lecz nie zna ich szczegółów. Przeważająca większość, aż 62,53%, nie wie natomiast, gdzie można uzyskać pomoc w tym zakresie.

Wykres 124. Dostępność pomocy dla osób uzależnionych od narkotyków na terenie gminy Puck.

6.5. Dostępność alkoholu i narkotyków w środowisku lokalnym wśród uczniów szkół podstawowych

Uczniowie zostali poproszeni o ocenę popularności spożywania różnych substancji wśród swoich rówieśników. Opinie rozkładają się następująco:

Alkohol – 20% respondentów uznało, że alkohol jest (raczej lub bardzo) popularny, natomiast 58% wskazało, że jest raczej lub bardzo niepopularny. 22% uczniów nie miało zdania w tej kwestii.

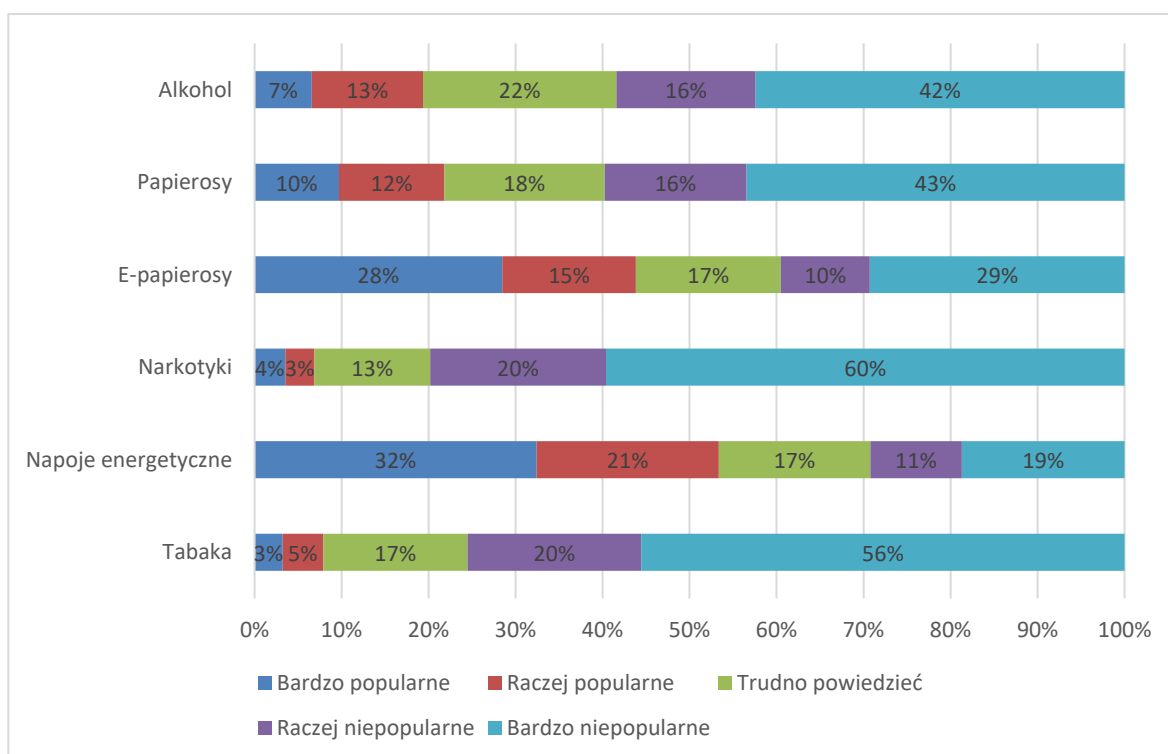
Papierosy – jako (raczej lub bardzo) popularne oceniło je 22% uczniów, natomiast 59% wskazało na ich niską popularność. 18% nie potrafiło ocenić.

E-papierosy – spośród badanych 43% uznało, że e-papierosy są bardzo lub raczej popularne. 39% określiło je jako raczej lub bardzo niepopularne, a 17% nie miało zdania.

Narkotyki – zdecydowana większość uczniów (60%) uznała narkotyki za bardzo niepopularne, a kolejne 20% – za raczej niepopularne. Jedynie 7% badanych uznało je za popularne.

Napoje energetyczne – były oceniane jako najbardziej popularne spośród wymienionych substancji: 53% respondentów uznało je za bardzo lub raczej popularne, 30% – za raczej lub bardzo niepopularne, a 17% nie potrafiło odpowiedzieć.

Tabaka – 23% uczniów wskazało, że jest raczej lub bardzo niepopularna, tylko 8% uznało ją za popularną, a aż 56% określiło ją jako bardzo niepopularną.

Wykres 125. Postrzegana popularność wybranych substancji wśród rówieśników uczniów szkół podstawowych.

Uczniowie zostali zapytani, czy kiedykolwiek samodzielnie kupili którąkolwiek z podanych substancji, takich jak: alkohol, papierosy, e-papierosy, narkotyki oraz napoje energetyczne. Większość uczniów zadeklarowała, że nigdy samodzielnie nie kupowała substancji, takich jak alkohol, papierosy, e-papierosy czy narkotyki. Inaczej sytuacja wygląda w przypadku napojów energetycznych.

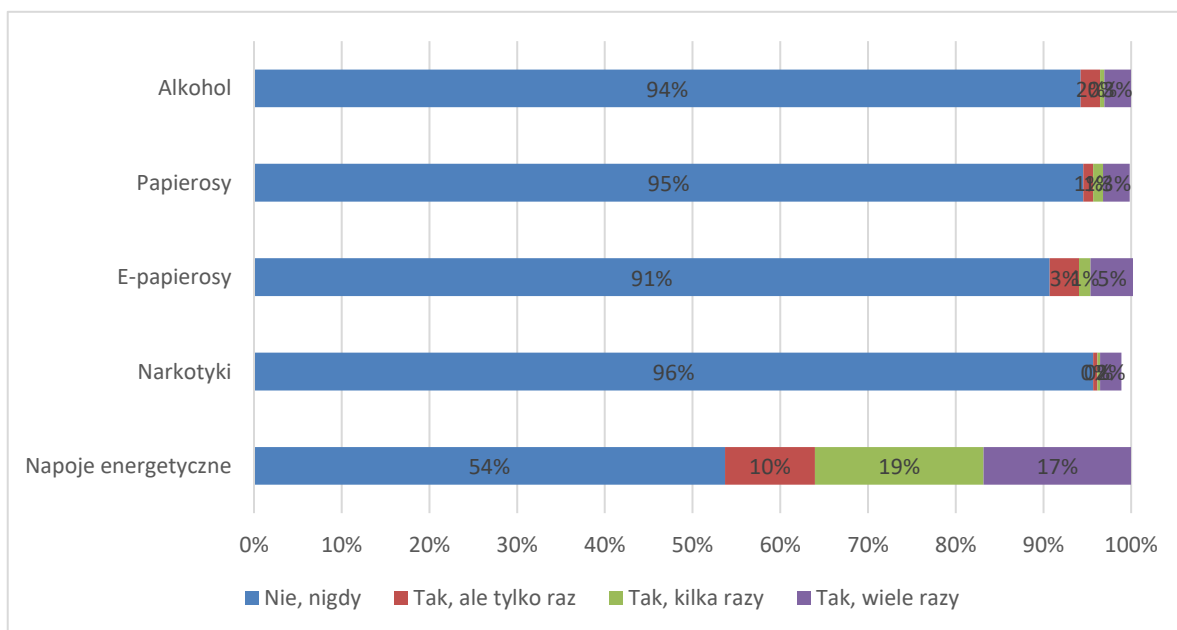
Alkohol – 94% uczniów nigdy nie kupiło alkoholu, 2% zrobiło to tylko raz, a 3% – wielokrotnie.

Papierosy – 95% respondentów nigdy nie kupowało papierosów, natomiast po 1% wskazało, że zrobiło to jeden lub kilka razy, a 3% – wielokrotnie.

E-papierosy – 91% badanych zadeklarowało brak samodzielnego zakupu, 3% zrobiło to jeden raz, 1% kilka razy, a 5% – wiele razy.

Narkotyki – 96% uczniów nigdy ich nie kupowało, a jedynie 2% zadeklarowało wielokrotne zakupy.

Napoje energetyczne – były zdecydowanie najczęściej kupowaną kategorią. Tylko 54% respondentów nigdy ich nie kupowało. Pozostali zadeklarowali zakup jednorazowy (10%), kilkukrotny (19%) lub wielokrotny (17%).

Wykres 126. Deklaracje uczniów szkół podstawowych dotyczące samodzielnego zakupu wybranych substancji.

Uczniowie zostali zapytani, jak – ich zdaniem – trudno jest osobie niepełnoletniej z ich otoczenia zakupić wybrane substancje psychoaktywne i napoje energetyczne. Odpowiedzi różniły się w zależności od produktu:

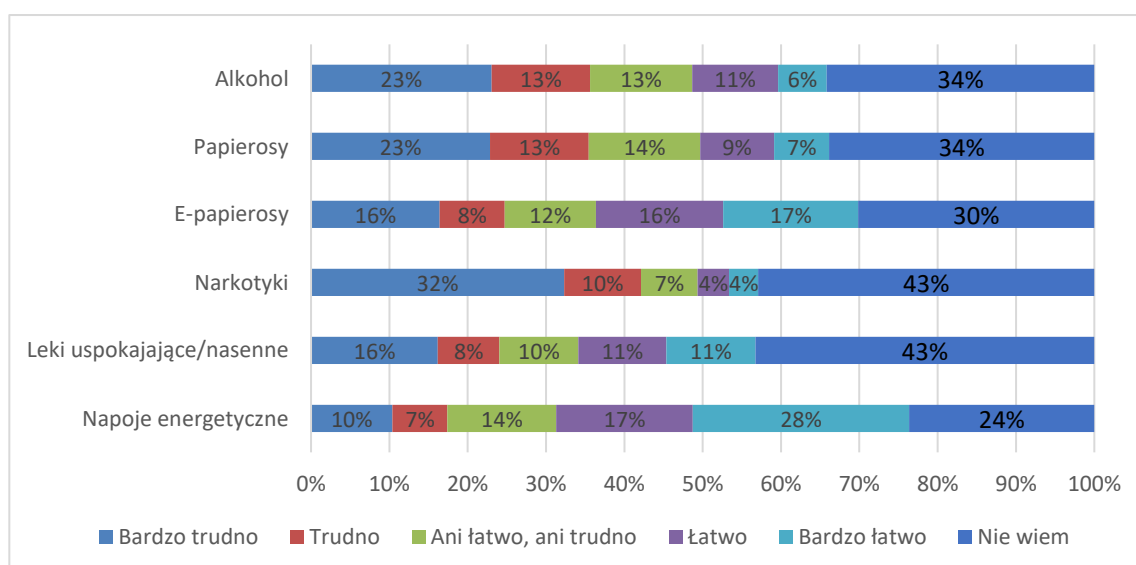
Alkohol i papierosy – podobny rozkład odpowiedzi: po 23% uczniów uznało zakup tych substancji za bardzo trudny, a kolejne 13% – za trudny. Jednocześnie 17% (alkohol) i 16% (papierosy) uznało zakup za łatwy lub bardzo łatwy. Znacząca grupa (po 34%) odpowiedziała „nie wiem”.

E-papierosy – 33% uczniów uznało, że ich zakup jest łatwy lub bardzo łatwy, podczas gdy 24 % wskazało odpowiedzi „bardzo trudno” lub „trudno”. 30% nie miało zdania.

Narkotyki – największy odsetek uczniów (32%) uznał, że ich zdobycie jest bardzo trudne, a kolejne 10% – że trudne. Tylko 8% wskazało na łatwy lub bardzo łatwy dostęp, natomiast aż 43% odpowiedziało „nie wiem”.

Leki uspokajające i nasenne – 24% badanych uznało, że są one trudne do zdobycia (16% – bardzo trudno, 8% – trudno), a 22% oceniło dostęp jako łatwy lub bardzo łatwy. 43% nie potrafiło ocenić.

Napoje energetyczne – w tej kategorii aż 45% uczniów uznało, że są one łatwo lub bardzo łatwo dostępne (17% i 28%). Tylko 17% badanych uznało zakup za trudny, a 24% nie miało zdania.

Wykres 127. Subiektywna ocena dostępności substancji dla osób niepełnoletnich.

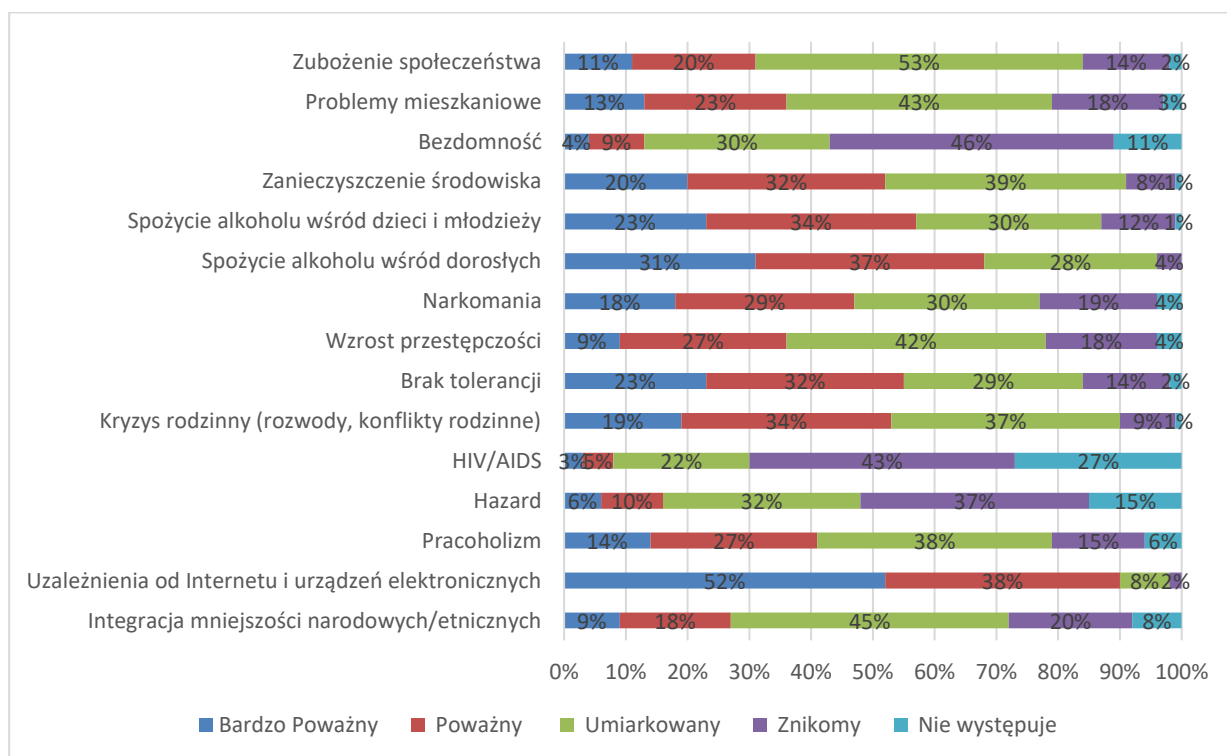
7. Podsumowanie i wnioski

7.1. Postrzegane problemy społeczne na terenie gminy Puck

Dorosłych mieszkańców gminy Puck zapytano o ocenę różnych problemów społecznych pod kątem ich występowania i powagi. Wśród badanych największą skalę problemu dostrzegają uzależnienia od Internetu i urządzeń elektronicznych, które aż 52% oceniło jako bardzo poważne, a 38% jako poważne. Spożycie alkoholu, zarówno wśród dorosłych (31% bardzo poważny, 37% poważny), jak i dzieci i młodzieży (23% bardzo poważny, 34% poważny), również uznano za istotny problem. Narkomanię za bardzo poważną uznało 18% badanych, a poważną 29%, natomiast kryzys rodzinny, obejmujący rozwody i konflikty rodzinne, został oceniony jako bardzo poważny przez 19%, a poważny przez 34% respondentów.

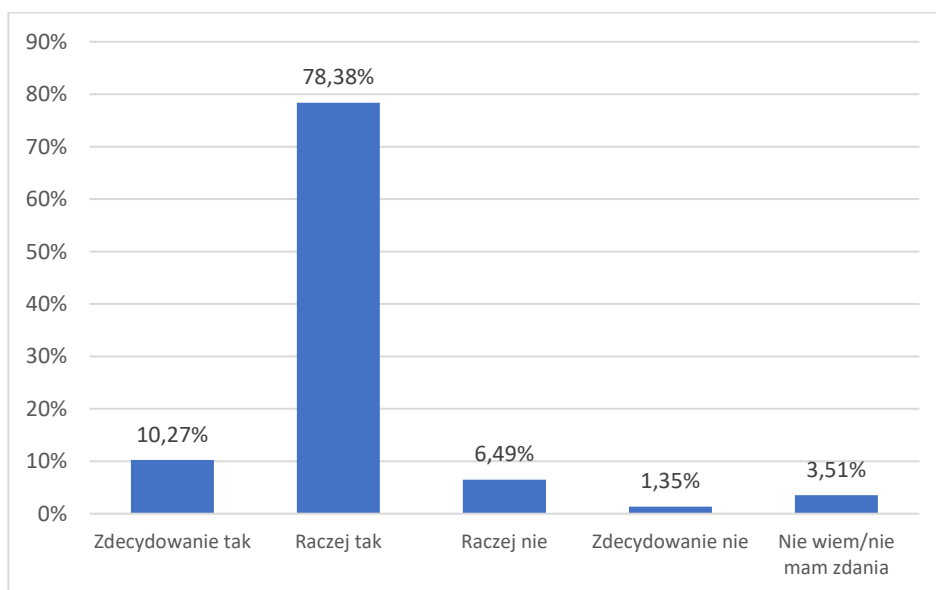
Wzrost przestępczości i brak tolerancji oceniono jako umiarkowanie poważne problemy – odpowiednio 9% i 23% wskazało na ich bardzo poważny charakter, a 27% oraz 32% – na poważny. Pracoholizm uznało za bardzo poważny problem 14% badanych, a 27% za poważny. Problemy mieszkaniowe i zubożenie społeczeństwa częściej były postrzegane jako umiarkowane – za umiarkowane zubożenie wskazało 53%, a problemy mieszkaniowe 43% respondentów. Bezdomność w większości oceniana jest jako problem znikomy lub nieistniejący – tak odpowiedziało łącznie 57% ankietowanych.

Zanieczyszczenie środowiska jako bardzo poważny problem wskazało 20% badanych, a 32% za poważny. Wśród mniej istotnych problemów mieszkańcy wymienili HIV/AIDS, który aż 70% oceniło jako problem znikomy lub nieistniejący. Podobnie hazard – 37% wskazało go jako problem znikomy, a 15% uznało, że w ogóle nie występuje. Integracja mniejszości narodowych i etnicznych w ocenie 9% respondentów stanowi bardzo poważny problem, natomiast dla 18% jest problemem poważnym; jednak dla 45% jest to kwestia umiarkowana, a dla 28% marginalna lub nieistniejąca.

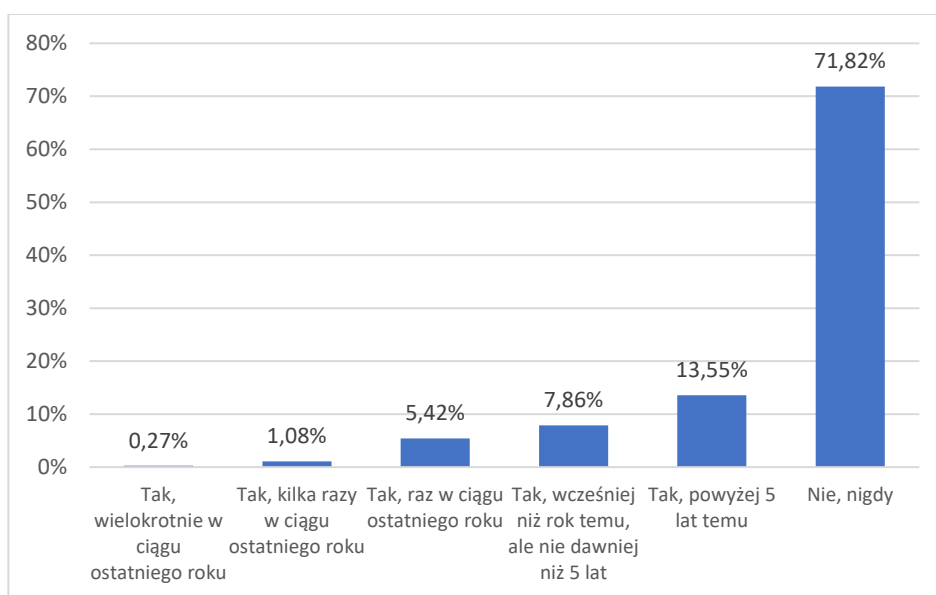
Wykres 128. Problemy społeczne w opinii dorosłych mieszkańców.

Dorosłych mieszkańców gminy Puck zapytaliśmy również o ich poczucie bezpieczeństwa na terenie Gminy. Większość dorosłych mieszkańców deklaruje poczucie bezpieczeństwa – 78,38% respondentów odpowiedziało, że raczej czuje się bezpiecznie, a 10,27% wskazało odpowiedź „zdecydowanie tak”. Oznacza to, że łącznie 88,65% badanych postrzega swoje otoczenie jako bezpieczne. Jednak 6,49% mieszkańców wyraziło umiarkowane poczucie zagrożenia, zaznaczając odpowiedź „raczej nie”, a 1,51% stwierdziło, że zdecydowanie nie czuje się bezpiecznie na terenie Gminy. Brak zdania w tej kwestii zadeklarowało 3,51% respondentów.

Wykres 129. Poczucie bezpieczeństwa na terenie Gminy.

Dorosłych mieszkańców zapytano również o to, czy kiedykolwiek padli ofiarą przestępstwa na terenie gminy Puck. Z danych wynika, że większość respondentów (71,82%) na szczęście nie miała takiego doświadczenia. 13,55% badanych doświadczyło przestępstwa ponad 5 lat temu. 7,86% padło ofiarą przestępstwa wcześniej niż rok temu ale nie dawniej niż 5 lat, 1,08% padło ofiarą przestępstwa kilka razy w ciągu ostatniego roku. 5,42% przeżyło coś takiego raz w ciągu ostatniego roku a jedynie 0,27% wielokrotnie.

Wykres 130. Doświadczenie bycia ofiarą przestępstwa na terenie Gminy.

Respondenci mieli także możliwość wyrażenia swoich potrzeb oraz uwag w pytaniu otwartym na końcu ankiety. Podkreślili kilka kluczowych obszarów, na które warto zwrócić większą uwagę w działaniach Gminy.

Wskazują na potrzebę wsparcia młodzieży i dorosłych poprzez terapię. Zwraca się także uwagę na potrzebę większej dostępności pomocy psychologicznej oraz organizacji spotkań edukacyjnych, w celu przeciwdziałania narkomanii, alkoholizmowi i przemocy wśród młodzieży.

Wiele uwag dotyczy także kwestii infrastrukturalnych i codziennych problemów – mieszkańcy zwracają uwagę na zły stan dróg i chodników, szczególnie na ulicy Różanej w Żelistrzewie i Rekowie Górnym, a także na potrzebę poprawy bezpieczeństwa, np. poprzez monitoring i działania prewencyjne policji.

Niektórzy wskazują na niedostateczne działania wobec osób spożywających alkohol publicznie, a także na problem bezpańskich psów oraz braku kontroli i sprzątania wsi. Pojawiają się opinie, że Gmina powinna skupić się na rozbudowie infrastruktury i oferowaniu atrakcji zarówno dla młodszych, jak i starszych mieszkańców.

Uczestnicy wywiadu grupowego podnosili również temat niedostatecznej oferty zajęć rozwijających i integracyjnych dla różnych grup wiekowych. Wskazywano, że choć w Gminie działają kluby seniora oraz programy realizowane przez Centrum Kultury, to ich oferta jest niedostatecznie rozgłaszana, a frekwencja pozostaje niska. Seniorzy, dorośli i młodzież – szczególnie ci mniej aktywni społecznie – często doświadczają izolacji i braku możliwości nawiązywania relacji. Zdaniem respondentów, brak dostępnych i atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego może prowadzić do pogłębiania się problemów zdrowotnych, emocjonalnych i społecznych.

7.2. Alkohol

7.2.1. Wnioski dotyczące uczniów

- 75,76% uczniów nigdy nie piło alkoholu, 14,83% spróbowało go raz, 6,86% piło kilka razy, a 2,55% – wielokrotnie.
- W ostatnich 30 dniach 94,76% uczniów nie piło alkoholu, 3,65% spożyło go raz, 0,48% kilka razy, a 1,11% – wielokrotnie.
- Najwięcej uczniów miało pierwszy kontakt z alkoholem w wieku 12 lat (25,88%), 13 lat (17,65%) lub poniżej 10 lat (30%). Rzadziej wskazywano wiek 14–16 lat (łącznie 17,65%).
- 63,33% uczniów zadeklarowało, że obecnie nie pije alkoholu. Najczęstsza forma okazjonalnego spożycia to „kilka razy w roku” (27,50%), rzadziej „raz na miesiąc” (4,17%) i „kilka razy w miesiącu” (1,67%). Codzienne lub tygodniowe picie zadeklarowało po 1,67% uczniów.
- Znacząca większość uczniów (77,18%) zadeklarowała, że żaden z ich najbliższych znajomych nie pije alkoholu częściej niż raz w miesiącu. Jedną osobę wskazało 9,19%, 2–3 osoby – 7,92%, a większą liczbę znajomych rzadziej (łącznie 5,71%).

7.2.2. Wnioski dotyczące dorosłych mieszkańców

- Około 71% dorosłych mieszkańców Gminy spożywa alkohol. Najczęściej wybieraną odpowiedzią jednak spożywanie alkoholu rzadziej niż raz w miesiącu, co wskazało 39,19% badanych. Sporadyczne spożycie, czyli raz w miesiącu, zadeklarowało 11,08% respondentów, a 13,51% pije alkohol kilka razy w miesiącu. Regularna konsumpcja na poziomie raz w tygodniu dotyczy 3,24% ankietowanych, natomiast kilka razy w tygodniu alkohol spożywa 3,78% mieszkańców. Codzienne spożycie zadeklarował marginalny odsetek badanych – 0,27%.
- W ciągu ostatnich 12 miesięcy większość badanych doświadczyła różnych sytuacji związanych ze spożywaniem alkoholu w przestrzeni publicznej. Najczęściej wskazywano głośne zachowanie młodzieży (56,52%), awantury (33,15%), wandalizm (30,98%) oraz bójki (17,66%). Bezpośredniej krzywdy doznało 2,45% badanych.

Jednocześnie 15,95% respondentów zadeklarowało, że nie spotkało się z żadnym z tych incydentów.

- Dane wskazują także na wysoką dostępność alkoholu zarówno dla osób niepełnoletnich, jak i nietrzeźwych. 21,08% dorosłych mieszkańców oceniło dostępność alkoholu dla niepełnoletnich jako bardzo dużą, a 32,16% jako raczej dużą. W przypadku osób nietrzeźwych aż 32,61% respondentów wskazało na bardzo dużą dostępność, a 39,95% na raczej dużą, również w miejscu na dodatkowe uwagi w ankiecie pojawiały się komentarze zwracające uwagę na ten problem.
- 41,85% badanych uważa, że spożycie alkoholu w gminie wzrosło w ciągu ostatnich trzech lat, natomiast 31,25% nie dostrzega zmian w tym zakresie. Jedna dziesiąta sądzi, że spożycie alkoholu spadło (10,33%), a 16,58% nie miało zdania na ten temat.
- Najczęściej wskazywanymi działaniami ograniczającymi problemy związane ze sprzedażą alkoholu były: zwiększenie programów profilaktycznych dla młodzieży (66,57%) częstsze kontrole punktów sprzedaży (55,72%) oraz cofanie zezwoleń dla sprzedawców łamiących prawo (56,96%). Rzadziej wskazywano na ograniczenie dostępności alkoholu w godzinach nocnych (46,04%), a najmniej popularne były ograniczenie punktów sprzedaży (20,82%) i liczby zezwoleń (12,90%).
- W porównaniu do innych badań prowadzonych przez Centrum Działań Profilaktycznych, spożycie alkoholu wśród dorosłych mieszkańców gminy Puck było nieco niższe. W badaniu lokalnym 71% ankietowanych przyznało się do spożywania alkoholu, podczas gdy w innych badaniach tego samego ośrodka średnia wynosiła 72,56%. Równocześnie częstotliwość spożywania alkoholu kilka razy w tygodniu była wyższa wśród mieszkańców gminy Puck (3,78%) niż w innych badaniach Centrum, gdzie wyniosła 3,08%.
- Podczas badania przeprowadzonego w gminie Puck, do spożywania alkoholu przyznało się 71% respondentów, a więc wynik ten jest niższy niż średnia krajowa, wynosząca 81% (dane z badania CBOS 2019).

7.3. Narkotyki

7.3.1. Wnioski dotyczące uczniów

- Zdecydowana większość uczniów (98,41%) nie miała kontaktu z narkotykami, a niewielki odsetek (1,59%) przyznał się do jakiegokolwiek styczności.
- W ciągu ostatnich 30 dni 99,04% uczniów nie miało kontaktu z narkotykami, 0,48% użyło ich raz, 0,16% kilka razy, a 0,32% – wielokrotnie.
- Najwięcej uczniów miało pierwszy kontakt z alkoholem przed 10. rokiem życia (40%) lub w wieku 13 lat (20%). Pozostałe odpowiedzi były wybierane zdecydowanie rzadziej, a wiek 11 lat nie został zaznaczony przez żadnego respondenta.
- 82,35% uczniów wskazało, że już nie zażywa narkotyków. Po 5,88% wskazało użycie codzienne, raz na miesiąc i kilka razy w roku.
- Ponad połowa uczniów (67,41%) uważa, że nikt z ich klasy nie miał kontaktu z narkotykami lub dopalaczami. 18,76% wskazało jedną taką osobę, 8,59% – 2–3 osoby, a większe liczby uczniów były wskazywane rzadziej (łącznie 5,24%).
- Spośród uczniów, którzy przeszli inicjację narkotykową, 37% używało marihuany lub haszyszu, 30% stosowało leki przeciwbólowe do odurzania, a 15% kokainę. Rzadziej wymieniano heroinę, amfetaminę i dopalacze (po 7%) oraz ecstasy/MDMA i substancje wziewne (po 4%).
- 93,47% uczniów zadeklarowało, że nie spróbowaloby narkotyku nawet, gdyby nadarzyła się do tego okazja, natomiast 6,53% wyraziło gotowość do takiego eksperymentu.

7.3.2. Wnioski dotyczące dorosłych

- Jeśli chodzi o dostępność narkotyków w gminie, 39,62% respondentów uznało, że ich nabycie jest raczej łatwe, a 5,66% oceniło, że można je zdobyć bez większych trudności. Jednocześnie duży odsetek badanych (45,01%) nie miał zdania na ten temat.
- Wśród dorosłych badanych stosunkowo wysoka była znajomość osób używających substancji psychoaktywnych. Ponad połowa ankietowanych zna takie osoby, brak

znajomości deklaruje jedynie 45,11% badanych. 30,16% dorosłych zna do pięciu takich osób. Znajomość jednej osoby zażywającej substancje psychoaktywne zadeklarowało 8,42% badanych, natomiast 7,07% wskazało, że zna do dziesięciu takich osób. Grupa 9,24% respondentów przyznała, że zna więcej niż dziesięć osób zażywających narkotyki.

- Wśród dorosłych mieszkańców gminy Puck 16,44% badanych przyznało, że kiedykolwiek zażywało substancję uznawaną za narkotyk, co jest wynikiem porównywalnym do średniej krajowej wynoszącej 16,1%.
- 3,51% ankietowanych przyznało, że przynajmniej raz w życiu zdarzyło im się przebywać w pracy pod wpływem narkotyków lub alkoholu.

7.4. Nikotyna

7.4.1. Wnioski dotyczące uczniów

- 90,42% uczniów nigdy nie paliło papierosów, 4,79% spróbowało ich raz, 2,08% paliło kilka razy, a 2,72% – wielokrotnie. 75,72% uczniów nie miało kontaktu z e-papierosami, 11,82% użyło ich raz, 7,67% kilka razy, a 4,79% – wielokrotnie. 77,94% uczniów nie miało do czynienia z tabaką, 11,43% użyło jej raz, 6,67% kilka razy, a 3,97% – wielokrotnie.
- W ciągu ostatniego miesiąca 97,78% uczniów nie paliło papierosów, 0,79% spróbowało ich raz, 0,32% paliło kilka razy, a 1,11% – wielokrotnie. 92,01% uczniów nie miało kontaktu z e-papierosami, 3,99% użyło ich raz, 1,44% kilka razy, a 2,56% – wielokrotnie. 94,90% uczniów nie używało tabaki, 2,23% spróbowało jej raz, 1,27% kilka razy, a 1,59% – wielokrotnie.
- Rozpoczęcie palenia papierosów najczęściej miało miejsce w wieku 12 i 13 lat (po 27,27%). Doświadczenia z wcześniejszym paleniem zgłaszało 18,18% badanych (w grupach wiekowych 11 lat i mniej niż 10 lat). Udział osób z wyższych grup wiekowych był niewielki.
- Największa liczba uczniów wskazywała, że pierwszy raz sięgnęła po e-papierosy w wieku 12 lat (31,25%) oraz 13 lat (28,13%). Rzadziej deklarowano użycie w wieku

11 lat (15,63%) i 14 lat (14,37%). Przed ukończeniem 10 lat inicjacja zdarzała się już znacznie rzadziej, podobnie było dla wieku 15 i 16 lat.

- Znacząca ilość odpowiedzi dotyczących wieku rozpoczęcia zażywania tabaki odnosiła się do 13 lat (27,41%), a także do grup poniżej 10 lat (22,96%) oraz 12 lat (21,48%). Wiek 11 lat wskazało 17,04 % uczestników badania. Starsze grupy wiekowe pojawiały się już bardzo rzadko.
- Aż 79,03% uczniów zadeklarowało, że przestało palić papierosy. Codzienne palenie i palenie kilka razy w roku wskazało po 6,45%, natomiast inne formy regularnego używania (tygodniowe, miesięczne, roczne) były rzadkie i występowały na poziomie od 1,61% do 3,23%.
- 67,83% respondentów zaprzestało korzystania z e-papierosów. Największa grupa spośród tych, którzy wciąż je stosują, używa ich sporadycznie: kilka razy w roku (11,89%), raz na miesiąc (6,99%), kilka razy w miesiącu (5,59%) oraz kilka razy w tygodniu (2,80%). Codzienne stosowanie zadeklarowało 4,90%.
- 63,25% uczniów oświadczyło, że już nie używa tabaki. Spośród tych, którzy nadal to robią, najczęściej stosują ją kilka razy w roku (24,79%) lub raz w miesiącu (6,84%). Codzienne używanie tabaki zadeklarowało 0,85%.
- Ponad połowa z uczniów (56,60%) stwierdziła, że żaden z ich bliskich kolegów lub koleżanek nie pali papierosów (w tym tradycyjnych, e-papierosów, jednorazówek czy podgrzewaczy tytoniu) częściej niż raz w miesiącu. Jednego takiego znajomego wskazało 11,76% respondentów, natomiast 14,63% wymieniło 2–3 osoby. Rzadziej padały odpowiedzi o większej liczbie: 4–5 osób (8,11%), do 10 osób (2,70%) oraz ponad 10 osób (6,20%).

7.5. Leki i napoje energetyczne

7.5.1. Wnioski dotyczące uczniów

- Zdecydowana większość (92,52%) uczniów nie miała doświadczenia stosowania leków uspokajających lub nasennych bez zalecenia lekarza. Leki dostępne bez recepty przyjmowało 5,89% badanych, natomiast leki na receptę – 1,59%.

- Brak konsumpcji napojów energetyzujących zadeklarowało 40,61% uczniów. Jednorazowe spożycie wskazało 17,20%, kilka razy piło je 23,09%, a wielokrotne użycie zgłosiło 19,11%.
- 74,33% uczniów nie spożywało napojów energetycznych w ciągu ostatnich 30 dni. Jednorazowe ich użycie zadeklarowało 11,09%, kilka razy sięgało po nie 8,08%, a wielokrotnie – 6,50%.
- Napoje energetyczne najczęściej po raz pierwszy były spożywane w wieku 11 lat (29,70%) oraz 12 lat (29,16%). Znaczący odsetek uczniów wskazał również wiek poniżej 10 lat (18,26%). Po ukończeniu 13 lat inicjacja była już rzadsza.
- Napoje energetyczne były najczęściej deklarowaną substancją używaną przez uczniów. Jedynie 46,24% z nich przyznało, że już ich nie spożywa. Znaczna część wskazała na spożycie kilka razy w miesiącu (15,61%), raz w miesiącu (13,01%) oraz kilka razy w roku (17,05%). Codzienne picie zadeklarowało 2,60% uczniów.
- Ponad 40 % ankietowanych (42,26%) stwierdziło, że żaden z ich bliskich kolegów lub koleżanek nie spożywa napojów energetycznych częściej niż raz w miesiącu. Jednego takiego znajomego wskazało 13,88% respondentów, a 18,02% wymieniło 2–3 osoby. Odpowiedzi dotyczące większej liczby znajomych pojawiały się rzadziej: 4–5 osób (11,32%), do 10 osób (6,38%) oraz powyżej 10 osób (8,13%).

7.6. Uzależnienia behawioralne

7.6.1. Wnioski dotyczące uczniów

- Uczniowie najczęściej spędzają wolny czas, korzystając z komputera, smartfona lub konsoli (69,54%). Następne popularne były spotkania z rówieśnikami (53,75%) oraz sport (45,77%). Rzadziej wybierano oglądanie TV (25,68%), wyjazdy (20,57%), czytanie książek (17,86%) oraz inne aktywności (15,63%). Najmniej popularne były kino (4,63%) i dyskoteki (1,59%).

- Najwięcej uczniów (60,61%) spędza przy komputerze 0–2 godziny dziennie. 22,35% korzysta z niego 2–4 godziny, 9,16% – 4–6 godzin, a mniej niż 8% używa komputera ponad 6 godzin dziennie.
- 35,14% uczniów korzysta z telefonu 2–4 godziny dziennie. 26,04% spędza przy nim 4–6 godzin, a 22,52% – do 2 godzin. Dłużej niż 6 godzin korzysta 16,29% uczniów.
- Uczniowie najczęściej korzystają z komputera lub telefonu do grania w gry (37,70%), mediów społecznościowych (25,72%) oraz oglądania filmów i seriali (17,25%). Rzadziej rozmawiają z bliskimi (10,86%), surfują bez celu (2,56%) lub wykonują inne czynności (5,91%).
- Na pytanie o czas spędzany na graniu w gry komputerowe najczęściej uczniów (37,62%) odpowiedziało, że gra od 0 do 2 godzin dziennie. 24,28% wskazało 2–4 godziny, 7,72% – 4–6 godzin, a 5,47% – powyżej 6 godzin. Około 24,92% nie gra wcale.
- Ponad połowa (56,52%) respondentów stwierdziła, że nigdy nie natknęła się na treści niedozwolone w internecie. Pozostali wskazywali różną częstotliwość: 14,49% widziało je 1–2 razy, 4,99% – 3–5 razy, 4,83% – 6–10 razy, a rzadziej 11–20 razy (3,06%) lub ponad 20 razy (16,10%). Na podstawie odpowiedzi uczniów, którzy zetknęli się z niedozwolonymi treściami w Internecie, można stwierdzić, że najczęściej występowały treści pornograficzne, przemoc, brutalne sceny oraz nawoływanie do używek. Pojawiały się także zgłoszenia dotyczące narkotyków, przemocy wobec zwierząt, mowy nienawiści oraz nielegalnych działań w darkwebie.
- Uczniowie zostali zapytani, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy grali w gry z możliwością wygranej pieniędzy (np. Totolotek, płatne SMS-y, automaty). Większość (82,71%) uczniów nie brała udziału w grach hazardowych w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Pozostali przyznali, że mieli z nimi kontakt: 7,27% grało wielokrotnie, 4,68% kilka razy, a 5,33% – tylko raz.
- Większość uczniów (70,42%) nie doświadczyła stresu lub niepokoju z powodu braku dostępu do Internetu w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Pozostali wskazywali różne nasilenie: 13,83% tylko raz, 10,13% kilka razy, a 5,63% wielokrotnie.

7.6.2. Wnioski dotyczące dorosłych

- Największy odsetek ankietowanych dorosłych (37,60%) spędza w sieci od 2 do 4 godzin dziennie, nieznacznie mniej, bo 35,15% korzysta z Internetu przez 1-2 godziny. 13,08% respondentów deklaruje korzystanie z sieci od 4 do 6 godzin, a 6,81% – ponad 6 godzin dziennie, co wskazuje na intensywne użytkowanie. Zaledwie 6,81% spędza w Internecie mniej niż godzinę, a tylko 0,54% badanych nie korzysta z niego w ogóle.
- Większość badanych (61,64%) nie korzystała z Internetu w celu ucieczki od problemów ani razu w ciągu ostatnich 12 miesięcy. 16,99% ankietowanych przyznało, że zdarzyło im się to kilka razy, a 11,78% – wiele razy. 4,11% korzystało z Internetu w ten sposób raz w ciągu roku, a 5,48% 2-3 razy. Fakt, że 39,36% badanych korzystało z Internetu jako ucieczki od własnych trudności, może wskazywać na problemowe używanie sieci.
- Większość (74,25%) nigdy nie odczuwała niepokoju i stresu z powodu braku możliwości korzystania z internetu. jednak około 26% badanych doświadczyło takiego stresu przynajmniej raz, z czego 3,56% bardzo często. Wyniki wskazują na to, że dla znacznej części mieszkańców brak Internetu stanowi istotny czynnik wywołujący dyskomfort i może sygnalizować rosnącą zależność od sieci.
- Prawie połowa ankietowanych (47,86%) nie wie lub nie ma zdania czy oczekują od władz Gminy kampanii dotyczącej zagrożeń behawioralnych, co może wskazywać na niski poziom świadomości zagrożenia wśród mieszkańców. Oczekiwania co do przeprowadzenia takich działań wykazuje 41,60% ankietowanych, co dodatkowo potwierdzają odpowiedzi udzielone w pytaniach otwartych, przeciwnego zdania jest 10,54%.
- Aż 94,54% respondentów uważa, że można uzależnić się od hazardu, co pokazuje dużą świadomość problemu wśród mieszkańców miasta. Zaledwie 1,64% badanych miało odmienne zdanie, a 3,84% nie wyraziło opinii lub nie miało zdania na ten temat.
- Większość badanych (87,50%) nie korzystała z gier na pieniądze, takich jak zakłady bukmacherskie, płatne SMS-y czy automaty, w celu ucieczki od problemów w ciągu

ostatnich 12 miesięcy. 2,45% badanych grało w ten sposób raz, 3,53% - 2-3 razy, a 3,80% - kilkakrotnie. Zaledwie 2,72% ankietowanych wielokrotnie korzystało z takich usług w celu złagodzenia nieprzyjemnych emocji.

7.7. Przemoc

7.7.1. Wnioski dotyczące uczniów

- Uczniowie wskazali doświadczenia różnych form naruszeń w ciągu ostatnich 12 miesięcy. 48% nie doświadczyło wykluczenia, podczas gdy 26% spotkało się z tym kilka razy, 16% raz, a 9% wielokrotnie. Kradzieży w szkole nie doświadczyło 77%, a 14% raz, 6% kilka razy, 3% wielokrotnie. Obraźliwe wiadomości otrzymało 23% uczniów, z czego 9% raz, 9% kilka razy, 5% wielokrotnie. Publikacji niechcianych treści nie doświadczyło 81%, a 9% raz, 7% kilka razy, 3% wiele razy. Uderzenia lub pobicia nie doświadczyło 69%, natomiast 15% raz, 9% kilka razy, 7% wielokrotnie. Zmuszania do fundowania rzeczy nie doświadczyło 96%, podobnie napaści seksualnej – 93%. Zabrania przedmiotów siłą nie doświadczyło 90%, przymuszania do niechcianych czynności – 73%, a cyberprzemocy – 83% uczniów. Większość uczniów stwierdziła, że nie doświadczyła takich sytuacji innych niż te wymienione w ankiecie, jednak niektórzy zgłosili przejawy przemocy, takie jak wyśmiewanie, manipulacja, rasizm oraz nietolerancja związana z orientacją seksualną.
- Większość uczniów (84,60%) zadeklarowała, że nigdy nie doświadczyła przemocy w środowisku domowym. Przemoc psychiczną zgłosiło 7,62%, fizyczną – 3,33%, a zarówno fizyczną, jak i psychiczną – 4,44% badanych.
- Najwięcej badanych (41,59%) odpowiedziało, że w szkole czuje się raczej bezpiecznie, 28,57% – że czuje się bezpiecznie, a 18,57% miało trudności z oceną. Mniej uczniów wskazało, że raczej nie czuje się bezpiecznie (6,03%) lub zdecydowanie nie czuje się bezpiecznie (5,24%).
- Uczniowie ocenili również swoje poczucie bezpieczeństwa w domu. Większość (83,76%) czuje się tam bezpiecznie, 11,46% raczej bezpiecznie, a 3,50% miało

trudności z oceną. Niewielu zadeklarowało, że raczej (0,80%) lub zdecydowanie (0,48%) nie czuje się bezpiecznie.

- Najwięcej wskazało poproszonych o wskazanie osoby, do której zwróciliby się w przypadku doświadczenia przemocy w szkole wybrało rodzinę (62,92%), następnie nauczycieli lub szkolnych specjalistów (35,18%) oraz kolegów (32,81%). Rzadziej wymieniano policję (7,92%) i instytucje takie jak Ośrodek Pomocy Społecznej czy sąd rodzinny (2,06%). Co ważne, 20,13% uczniów nie szukałoby pomocy u nikogo, a 3,80% wskazało inne źródła wsparcia.
- W przypadku analogicznego pytania dotyczącego przemocy domowej, najczęściej wskazywano członka rodziny (36,58%), nauczyciela lub szkolnego specjalistę (28,75%) oraz kolegę/koleżankę (26,84%). Pomoc policji rozważyłoby 17,89% badanych, a instytucji takich jak OPS czy sąd rodzinny – 5,27%. Ponad jedna czwarta uczniów (25,88%) zadeklarowała, że nie zwróciłaby się o pomoc do nikogo.
- 81,24% uczniów wskazało, że mają przynajmniej jednego przyjaciela, natomiast 18,76% przyznało, że nie mają takiej osoby w swoim otoczeniu.
- Zapytani o to, czy mają w swoim otoczeniu zaufanego dorosłego, większość (78,75%) odpowiedziała twierdząco, natomiast 21,25% przyznało, że nie ma takiej osoby, do której mogłoby zwrócić się o radę bez skrupowania.

7.7.2. Wnioski dotyczące dorosłych mieszkańców

- Ponad połowa respondentów (56,91%) zna osoby lub gospodarstwa domowe, w których dochodzi do różnych form przemocy, takich jak zaniedbanie, przemoc fizyczna, psychiczna, seksualna lub ekonomiczna. 29,54% badanych zna jedno lub dwa takie domy, 22,76% wskazało kilka, a 4,28% zna wiele takich gospodarstw domowych.
- 3,78% ankietowanych przyznało, że w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyli przemocy domowej.
- Wśród osób doświadczających przemocy domowej, wszyscy badani zgłosili przemoc psychiczną. 30,77% osób doświadczyło przemocy ekonomicznej, 15,38% fizycznej, a po 7,69% seksualnej i zaniedbania.

- Częstotliwość przemocy domowej wśród ankietowanych przedstawia się następująco: 50,00% osób, które zadeklarowały doświadczanie przemocy, spotkało się z nią więcej niż 10 razy, 41,67% doświadczyło jej do 5 razy, a 8,33% – raz. Znaczna większość ofiar doświadcza powtarzającej się przemocy, co może wskazywać na to, że problem przemocy domowej ma charakter przewlekły i dotyczy wielu osób. Podkreśla to konieczność pilnej interwencji oraz wsparcia dla ofiar.
- Sprawcami przemocy domowej najczęściej był mąż/partner oraz ojciec 46,15%), pozostałymi wskazanymi opcjami były: matka, inna osoba z rodziny (po 15,38%) oraz siostra (7,69%).
- Najczęściej wskazywano, że świadkami były osoby z rodziny, przy czym 46,15% badanych wymieniło matkę lub inną osobę z rodziny. Na kolejnych miejscach znaleźli się: siostra (30,77%), syn lub pasierb (23,08%) oraz córka lub pasierbica (15,38%). Mąż lub partner byli świadkami przemocy według 15,38% respondentów, natomiast ojciec i brat – po 7,69%. Niestety, w przypadku 23,08% badanych nikt nie był świadkiem przemocy.
- Niestety 30,77% spośród 13 osób doświadczających jej nie zgłosiło tego nikomu. Spośród przypadków zgłoszonych, najczęściej informacje o przemocy przekazywane były policji (38,46%).
- Tylko w 23,08% sytuacji w związku z występującą przemocą domową została założona tzw. „Niebieska Karta”.
- Połowa osób doświadczających przemocy domowej nie zgłosiła jej twierdząc, że nic by to nie dało. Po 25% jest zdania, że problemy rodzinne należy rozwiązywać w domu, lub nie wiedziało do kogo się zgłosić. Istnieje potrzeba zwiększenia świadomości i uproszczenia procesu szukania wsparcia dla ofiar przemocy.
- Większość badanych pracowników oświaty bo 92,31%, uważa, że strach dziecka nie ułatwia rodzicom jego wychowania. Odminną opinię wyraziło 7,69% respondentów.
- Większość spośród ankietowanych pracowników oświaty uważa, że stosowanie kar fizycznych nie jest odpowiednią metodą wychowawczą. 2,82% respondentów sądzi, że kary fizyczne mogą być stosowane od czasu do czasu. Żaden spośród ankietowanych nie uważa, że stosowanie kar fizycznych jest dobrą metodą wychowawczą.

- Pracownicy oświaty podkreślili, że przemoc w placówkach edukacyjnych nie zdarza się często, warto jednak mieć na uwadze nawet najmniejsze jej przejawy. Najczęściej występującą formą przemocy, opisywaną przez pracowników, jest przemoc werbalna, którą jako często występujący problem wskazało 10% respondentów, oraz przemoc fizyczna – 6% badanych oceniło ją jako problem pojawiający się często.

7.8. Diagnoza szkolna

7.8.1. Wnioski dotyczące pracowników oświaty

- Zdaniem pracowników oświaty, do najistotniejszych problemów występujących na terenie ich szkoły zaliczają się: przeciążenie obowiązkami nauczycieli - bardzo poważny problem zdaniem 6% badanych, 26% określiło go jako poważny. Wysoko oceniono również negatywne skutki epidemii COVID-19, które jako bardzo poważne lub poważne określiło 14% badanych. Znaczną uwagę zwrócono na problem niskich wyników nauczania – 9% uznało je za poważny lub bardzo poważny problem, a 44% za umiarkowany, przy czym tylko 8% zadeklarowało, że problem ten nie występuje. Z kolei za marginalne uznano kwestie zażywania narkotyków i dopalaczy przez uczniów, które według 74% respondentów nie stanowią problemu w szkołach.
- Zdaniem pracowników oświaty najczęściej uczniowie spożywają napoje energetyczne (69,23%), w drugiej kolejności problemem jest tytoń w formach podgrzewaczy lub e-papierosów (54,62%).
- Pod względem zagrożeń behawioralnych, największy problem dostrzegany jest wobec uzależnienia od mediów społecznościowych zdaniem 37% badanych można zauważyć bardzo dużo przypadków tego problemu wśród uczniów z danej placówki. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku gier komputerowych , zdaniem 36% badanych istnieje bardzo dużo przypadków tego rodzaju zagrożenia behawioralnego. Jest to trend występujący we wszystkich ankietach, niezależnie od grupy odbiorców.
- Na pytanie dotyczące rodzaju działań przeprowadzanych na terenie szkoły, znaczna większość ankietowanych zadeklarowała przeprowadzanie pogadanek dla uczniów, wariant ten wskazało aż 89,58%, nieco niższe odsetki udzielonych odpowiedzi uzyskały

warsztaty dla uczniów (80,56%) oraz szkolenia nauczycieli – 68,06%. Niestety niski wynik notują programy rekomendowane przez KCPU i ORE - jedynie 27,78% wskazań.

- Działania profilaktyczne w szkołach najczęściej prowadzą pedagodzy i psycholodzy szkolni oraz wychowawcy klas, co wskazało po 52,82% respondentów. Znacznie rzadziej zajmują się tym osoby z zewnątrz, takie jak zawodowi profilaktycy czy pracownicy poradni psychologiczno-pedagogicznych (11,97%).
- Średnia ocena działań profilaktycznych w grupie pracowników oświaty wynosi 3,9 na skali 1-5.
- 62,68% badanych oczekuje od władz szkoły działań służących ograniczaniu zachowań ryzykownych uczniów, przeciwnie uważa 7,04% badanych. Aż 30,28% respondentów nie ma zdania na ten temat.
- Ponad połowa odnotowuje sytuacje spędzania nadmiernego czasu online przez uczniów, zarówno w trakcie lekcji jak i przerw, brak takich zachowań zauważa jedna czwarta badanych. Jest to niepokojące, biorąc pod uwagę fakt, iż 82,64% pracowników oświaty deklaruje zakaz używania telefonów komórkowych przez uczniów w szkole. Jak widać, zakaz ten jest nagminnie łamany.
- W większości szkół pomoc psychologiczna jest dostępna dla uczniów, w 59,15% szkół jest ona zapewniona codziennie przez psychologa pracującego na pełen etat, co stanowi ważny i godny kontynuacji trend.
- Prawie każdego dnia uczniowie korzystają z dostępnej pomocy psychologicznej. Najczęściej jest to 3 do 5 osób dziennie (45%). Jedynie według 0,71% pomoc ta nie jest nikomu potrzebna na co dzień.
- Niestety zdaniem połowy badanych dostęp do pomocy psychologicznej nie jest wystarczający i adekwatny do problemów dzieci i młodzieży. Przeciwnego zdania jest 48,94% respondentów.
- Zdaniem pracowników oświaty najlepsze relacje w szkołach panują na linii nauczyciel-dyrekcja, są one bardzo dobre zdaniem 51% badanych, podobnie relacje nauczyciel-uczeń (44% - bardzo dobre) oraz nauczyciel- nauczyciel 39% bardzo dobre. Najgorzej wypadają relacje na linii rodzic-nauczyciel (19% bardzo dobre, 30% umiarkowane) oraz

rodzic-uczeń (18% bardzo dobre, 25% umiarkowane) i uczeń-uczeń (15% bardzo dobre, 22% umiarkowane).

- Ogólna atmosfera szkolna również została oceniona pozytywnie, jest ona bardzo dobra według 40% respondentów, a 48% uważa ją za dobrą.
- Za najczęstsze powody sięgania po substancje psychoaktywne wśród lokalnej młodzieży pracownicy oświaty uznali presję rówieśniczą oraz chęć dopasowania się do grupy (70,21%), ciekawość i potrzebę eksperymentowania (60,99%) oraz chęć zaimponowania rówieśnikom (64,54%). Znaczący odsetek odpowiedzi dotyczy również problemów rodzinnych (55,32%), łatwej dostępności substancji (30,50%), potrzeby odreagowania negatywnych emocji (29,79%), wzorce wyniesionych z domu (28,37%), a także brak alternatyw dla spędzania wolnego czasu (24,11%). Najczęściej wskazywano stres szkolny (7,09%) i brak wiedzy o skutkach uzależnień (9,22%).
- Największym problemem młodzieży zdaniem respondentów jest brak kontroli rodziców, prowadzący do trudności emocjonalnych młodzieży, nadmiernego korzystania z telefonów, uzależnień, cyberprzemocy oraz używek. Brakuje też alternatywnego spędzania czasu i wsparcia psychologicznego. Za mocne strony szkół została uznana zaangażowana kadra, dobra współpraca z rodzicami, małe klasy, oferta zajęć pozalekcyjnych oraz obecność psychologa i pedagoga. Najczęściej wskazywane słabości to niewystarczająca infrastruktura, przeciążenie nauczycieli, brak specjalistów, niskie zaangażowanie rodziców i słaba komunikacja. Respondenci postulują rozbudowę szkoły, modernizację wyposażenia, więcej zajęć integracyjnych, ograniczenie telefonów oraz zwiększenie wsparcia psychologicznego. Zwrócono także uwagę na agresję słowną i psychiczną wśród uczniów i niskie zaangażowanie rodziców w wychowanie.

7.9. Inicjacja seksualna

- Uczniowie zostali zapytani o doświadczenie inicjacji seksualnej. Zdecydowana większość (85,09%) odpowiedziała, że jej nie miała. Inicjację zadeklarowało 2,11% respondentów, a 12,80% nie udzieliło odpowiedzi.

7.10. Warunki podczas wypełniania ankiety

- Większość uczniów (81,77%) czuła się komfortowo podczas wypełniania ankiety. Brak poczucia swobody zadeklarowało 18,23%, co może wpływać na szczerość i rzetelność udzielanych odpowiedzi.

7.11. Udział uczniów w działaniach profilaktycznych

- Uczniowie najczęściej uczestniczyli w warsztatach o zdrowym stylu życia (61%), zagrożeniach online (58%) i wyborze ścieżki kariery (53%). Rzadziej brali udział w zajęciach o uzależnieniach (49%) i przemocy (48%). Tylko 30% pamięta udział w warsztatach o innych tematach.
- Warsztaty te prowadziły zarówno osoby z ich szkoły, jak i z zewnątrz (47,75%). W 37,90% przypadków zajęcia prowadził wyłącznie szkolny personel, a 14,36% uczniów uczestniczyło w warsztatach prowadzonych tylko przez osoby spoza szkoły.
- Większość uczniów pozytywnie oceniła warsztaty – 42,12% zazwyczaj, a 18,08% zawsze. Blisko 30% miało mieszane odczucia, natomiast negatywnie zajęcia oceniło łącznie 10,45% respondentów.
- Tematem warsztatów, w których uczniowie chcieliby wziąć udział w przyszłości najczęściej wskazywano wybór ścieżki kształcenia (41,04%) oraz budowanie relacji (39,30%). Kolejne to zdrowy styl życia (32,70%) i tematy związane z lękiem i depresją (28,70%). Mniejsze zainteresowanie dotyczyło uzależnień (17,74%), przemocy (16,70%) i seksualności (16,00%).

8. Rekomendacje

Zgromadzony w przebiegu badań materiał empiryczny umożliwia stworzenie kompleksowego programu działań optymalnych. Jego elementy zostały szeroko nakreślone w poszczególnych podrozdziałach niniejszego opracowania, a także w podsumowaniu. Niezależnie od tego, aby mogły zostać one skonkretyzowane – a przede wszystkim – wcielone w życie niezbędne będzie podjęcie szeroko zakrojonych i ogólnie skoordynowanych działań mających na celu transformację uwidocznionych tutaj obszarów problemowych przez osoby oraz instytucje

bezpośrednio zaangażowane w tworzenie gminnych programów profilaktyki i rozwiązywania problemów społecznych.

Poniżej zaprezentowano jedynie możliwe kierunki działań w tym zakresie, które mogą stanowić inspirację do dalszej pracy na najbliższe lata w zakresie przeciwdziałania problemom społecznym:

- Koniecznym jest podejmowanie dalszych działań mających na celu poprawę komunikacji dzieci i dorosłych, oraz komunikacji między dyrektorami i pracownikami szkół a rodzicami uczęszczających tam dzieci.
- Wskazaniem jest utworzenie strefy „chillout” dla młodych, która pozwoli na znalezienie obszaru do rozmów, odpoczynku oraz umożliwi konstruktywny sposób spędzania wolnego czasu, ograniczając w ten sposób ich ekspozycję na czynniki ryzyka oraz angażowanie się w zachowania problemowe.
- Rekomenduje się pozostanie przy wprowadzonym zakazie korzystania z telefonów komórkowych w placówkach oświatowych – mając na uwadze realne pozytywne skutki takich ograniczeń oraz zwracając uwagę na rosnący problem wynikający z korzystania z telefonów komórkowych, jest to fakt zauważalny zarówno przez nauczycieli, jak i dorosłych mieszkańców.
- Zaleca się stopniowe i systematyczne pogłębianie współpracy pomiędzy kluczowymi instytucjami, odpowiadającymi za profilaktykę problemów społecznych w Gminie.
- Wskazane jest dalsze prowadzenie zajęć nakierowanych na kondycję psychiczną młodzieży.
- Zalecane jest dalsze promowanie działań profilaktycznych wśród dorosłych – w postaci spotkań z ekspertami, akcji promocyjnych oraz informacyjnych, a także angażowanie rodziców uczniów w programy profilaktyczne realizowane w placówkach oświatowych. Koniecznym jest tworzenie atmosfery wzajemnej życzliwości i wsparcia, które pozwolą na przełamanie lęku i korzystanie z pomocy w miarę istniejących potrzeb.
- Pomimo działań w dziedzinie profilaktyki w szkołach, nadal istnieje potrzeba prowadzenia akcji, programów i warsztatów profilaktycznych dotyczących spożywania i nadużywania alkoholu, wyrobów tytoniowych i narkotyków, w szczególności

skupiających się na negatywnym wpływie na zdrowie osób zażywających je w młodym wieku.

- Podejmowane działania powinny dążyć do przesunięcia wieku inicjacji alkoholowej i nikotynowej wśród dzieci i młodzieży z uwagi na niekorzystne skutki wczesnego spożywania na układ nerwowy.
- Podejmowane działania powinny również zwracać większą uwagę na problemy z takimi substancjami jak e-papierosy czy napoje energetyczne, które obecnie są popularniejsze i częściej używane przez młodzież niż alkohol czy tradycyjne papierosy.
- Na podstawie dokonanej diagnozy należałoby także rozszerzać ofertę zajęć dodatkowych - rozwijających zainteresowania i pasje uczniów. Odwrócenie uwagi od substancji psychoaktywnych i promowanie zdrowego stylu życia są częścią profilaktyki. Dodatkowo warto przeprowadzać zajęcia dotyczące tematyki, wobec których uczniowie wyrazili największe zainteresowanie.
- Znaczna część ankietowanych uczniów spędza przy urządzeniach elektronicznych powyżej 3 godzin dziennie, często zaniedbując przez to naukę i inne obowiązki. Pokazuje to, że warto wspierać młodych ludzi w możliwie jak najbardziej zrównoważonym wykorzystywaniu komputerów i internetu. Wskazane jest również podjęcie działań profilaktycznych w tym obszarze. Szczególnie, że znaczna część badanych zadeklarowała doświadczenia przemocy w internecie oraz kontakt ze szkodliwymi treściami, takimi jak np. pornografia. To dodatkowo wzmacnia rekomendację o prowadzeniu działań na rzecz bezpiecznego korzystania z sieci.
- Warto zwrócić większą uwagę na wsparcie osób z uzależnieniem behawioralnym, w szczególności związanymi z korzystaniem z urządzeń elektronicznych, zarówno wśród młodzieży, jak i dorosłych mieszkańców Gminy.
- Szczególną uwagę należy zwrócić na promowanie w placówkach oświatowych oraz wsparcia dziennego postaw wolnych od przemocy rówieśniczej, ze szczególnym naciskiem na przeciwdziałanie przemocy werbalnej i fizycznej, które pracownicy oświaty najczęściej wskazywali jako występujące, jak i zwracając uwagę na aspekt wykluczenia w grupie rówieśniczej, czego najczęściej doświadczali uczniowie. Należy również przeprowadzać działania dotyczące przemocy, w tym hejtu, w przestrzeni internetowej.

- Wszystkie działania profilaktyczne, które realizowane są na terenie Gminy powinny być częściej weryfikowane pod względem efektów, jakie przynoszą, aby móc na bieżąco dokonywać korekty tych oddziaływań, które nie przynoszą oczekiwanych skutków.
- Należy poszerzyć ofertę szkoleń dla pracowników gminnych instytucji pomocowych przeciwdziałających wypaleni zawodowemu, np. w postaci superwizji.
- Zaleca się regularne spotkania przedstawicieli poszczególnych instytucji realizujących programy gminne w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom i przemocy w celu bieżącej weryfikacji efektywności podejmowanych działań.
- W oparciu o spostrzeżenia uczestników wywiadu fokusowego rekomenduje się wdrożenie np. programu młodych liderów, który angażowałby uczniów osiągających dobre wyniki w nauce oraz wykazujących potencjał społeczny. Program miałby na celu rozwijanie ich kompetencji interpersonalnych, odpowiedzialności i postaw prospołecznych, a także wspieranie integracji z pozostałymi uczniami. Młodzi liderzy mogliby pełnić funkcję wzmacniania pozytywnych norm w grupie rówieśniczej oraz aktywnie uczestniczyć w działaniach profilaktycznych i edukacyjnych. Tego typu inicjatywa sprzyjałaby budowaniu pozytywnego klimatu szkoły oraz przeciwdziałaniu wykluczeniu społecznemu.
- W celu przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu i izolacji, zaleca się rozszerzenie oferty zajęć rozwijających dla dzieci, młodzieży, dorosłych i seniorów. Kluczowe będzie także zapewnienie lepszej promocji istniejących działań, np. poprzez współpracę ze szkołami i lokalnymi liderami.
- Zaleca się rozbudowanie systemu wsparcia dla rodzin objętych procedurą „Niebieskiej Karty”, m.in. poprzez powiązanie interwencji z obowiązkową terapią i wsparciem edukacyjnym. Potrzebne jest również wzmocnienie kadrowe służb pracujących z rodzinami – zwłaszcza asystentów.
- W odpowiedzi na wyzwania związane z pracą z uczniami z zaburzeniami neurorozwojowymi rekomenduje się organizację szkoleń dla nauczycieli z zakresu FAS, ADHD, spektrum autyzmu oraz pracy z uczniem z orzeczeniem. Szkolenia powinny być praktyczne i nastawione na budowanie codziennej skuteczności edukacyjnej.

- Podobnie do poprzedniej rekomendacji, w odpowiedzi na trudności wychowawcze związane z zaburzeniami neurorozwojowymi u dzieci, rekomenduje się organizację cyklicznych warsztatów edukacyjnych dla rodziców. Zajęcia powinny obejmować podstawową wiedzę o FAS, ADHD i spektrum autyzmu oraz praktyczne sposoby wspierania dziecka w domu i współpracy ze szkołą. Celem takich działań jest zwiększenie zaangażowania rodziców i budowanie spójnego systemu wsparcia między rodziną a placówką oświatową.
- Z uwagi na pozytywny odbiór społeczny zakazu sprzedaży alkoholu w godzinach nocnych, rekomenduje się rozszerzenie na inne obszary Gminy i monitorowanie tego rozwiązania jako skutecznego narzędzia lokalnej polityki ograniczania dostępności alkoholu. Można również rozważyć jego rozszerzenie na kolejne dni tygodnia.

Do roku 2022 Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych musiał być uchwalany na okres jednego roku kalendarzowego, a Gminny Program Przeciwdziałania Narkomanii na 5 lat. Zgodnie z nowelizacją ustawy możliwe stało się uchwalenie programów na okres dłuższy: a mianowicie do 4 lat²⁷. Pomimo tej zmiany, liczne praktyki samorządowe pokazują, że rozwiązanie to nie jest specjalnie popularne i wiele programów uchwalanych jest na jeden rok kalendarzowy.

Okulicz-Kozaryn i Wiech²⁸ piszą, że taka perspektywa jest zdecydowanie za krótka. „To stanowczo za krótko, by można było sensownie zaplanować wprowadzenie widocznej zmiany w życiu mieszkańców gminy, np. doprowadzić do ograniczenia częstości picia alkoholu przez młodzież. Ze względów merytorycznych program powinien być planowany na kilka (najlepiej od trzech do pięciu) lat. Konkretnie plany działania na każdy kolejny rok mogłyby być przyjmowane jako doroczne (obowiązkowe) uchwały rady Gminy. Jednak w samorządach nie ma takiej tradycji. Czy można liczyć na taką zmianę? Argumentem w dyskusji jest Narodowy Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, który jest zawsze opracowany na okres pięciu lat”.

²⁷ Art. 41 pkt 2a Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, (Dz.U.2023.2151 t.j.)

²⁸ Okulicz-Kozarycz, K., Wiech, D. (2011). Przygotowanie do pisania gminnego programu profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, *Świat problemów*.

8.1. Profilaktyka przedszkolna

Działania na rzecz przeciwdziałania i prewencji problemów społecznych wśród lokalnej społeczności powinny być kierowane do najmłodszych grup wiekowych, o których często się zapomina. Istotne jest, aby objęte nimi były już dzieci od wczesnego etapu edukacji – najlepiej od przedszkola. Wsparcie na najwcześniejszych etapach edukacyjnych jest kluczowe z punktu widzenia problemów wychowawczych oraz konfliktów w rodzinach, z którymi mierzą się rodzice dzieci przedszkolnych. Nie można wykluczyć tej grupy wiekowej, co często się niestety dzieje i należy pamiętać, że działania profilaktyczne w tej grupie odbiorców polegają przede wszystkim na wzmacnianiu czynników chroniących oraz psychoedukacji i działaniach z zakresu promocji zdrowia.

W ostatnich latach na liście programów rekomendowanych pojawił się nowy program „Poruszające Bajki o Emocjach”, który grupą docelową obejmuje dzieci już od 4 roku życia, a także rodziców i nauczycieli. Składa się z 10 spotkań z dziećmi liczących i bogatych materiałów edukacyjnych dla dzieci, rodziców i nauczycieli, a także z dwugodzinnego spotkania dla rodziców oraz dwugodzinnego spotkania dla nauczycieli. Program Poruszające Bajki o Emocjach powstał w celu wspierania rozwoju kompetencji emocjonalno-społecznych dzieci w wieku przedszkolnym, które pomagają w:

- 1) radzeniu sobie z trudnymi sytuacjami,
- 2) komunikowaniu swoich potrzeb i odczuć,
- 3) nawiązywaniu i utrzymywaniu zdrowych relacji z rówieśnikami.

Celem programu jest zatem wzmacnianie umiejętności rozpoznawania emocji u siebie i innych, wyrażania ich w konstruktywny sposób i regulowania ich natężenia.

Tak ukształtowane i wzmocnione na wczesnych etapach życia umiejętności emocjonalne mogą przyczynić się do dobrostanu psychicznego, lepszego rozumienia siebie i lepszego budowania relacji z innymi ludźmi. Ma to kluczowe znaczenie w przeciwdziałaniu zachowań problemowych i ryzykownych.

Program „Poruszające Bajki o Emocjach” był realizowany w gminie Puck, dla części dzieci, już od 2022 roku. Rekomendujemy jego kontynuację oraz trwałe włączenie do szkolnych struktur. Zaleca się przeprowadzanie programów o podstawach naukowych wśród dzieci, pracowników przedszkoli i rodziców. Rekomendowanym działaniem jest uwzględnienie tej grupy docelowej

w programie profilaktyki oraz nawiązanie współpracy z przedszkolami samorządowymi przez osoby i instytucje publiczne odpowiedzialne za działania profilaktyczne.

8.2. Profilaktyka szkolna - szkolne programy wychowawczo-profilaktyczne

Zaleca się zwiększenie promocji programów o podstawach naukowych i potwierdzonej skuteczności w ścisłej współpracy z ich beneficjentami, poczynając od dyrektorów szkół, poprzez pedagogów i psychologów szkolnych, aż po rady rodziców i samorządy uczniowskie. Praktycznym narzędziem służącym temu celowi mogłoby być na przykład uwspólnianie podejmowanych przez gminę Puck działań zmierzających do pozyskania najbardziej wartościowych programów profilaktycznych oraz ich realizatorów w ścisłej współpracy ze szkołami.

Tworzone szkolne programy wychowawczo-profilaktyczne również oparte powinny być na podstawach naukowych. Powinny one zawierać opis wszystkich zaplanowanych działań zapobiegawczych dostosowanych do potrzeb rozwojowych uczniów i rzeczywistych problemów występujących w społeczności szkolnej oraz aktualnych potrzeb szkoły. Zatem wszelkie działania powinny być skierowane nie tylko do uczniów, ale również do kadry pedagogicznej oraz rodziców. Dodatkowo, rekomenduje się analizę szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych oraz kontakt ze szkołami w celu uzgodnienia możliwości realizowania programów nieodnotowanych w ramach Programu Profilaktyki (szczególnie tych realizowanych z innych środków w tym ze środków własnych placówek oświatowych).

Nauczycielom należy zapewnić dostęp do szkoleń w zakresie rozpoznawania zachowań ryzykownych oraz adekwatnego reagowania i podstaw psychologicznego rozumienia człowieka i jego potrzeb, aby mogli spełniać swój obowiązek wychowawczo-profilaktyczny wobec uczniów. Rola nauczyciela jest niezwykle istotna w budowaniu odporności u dzieci, dlatego warto inwestować w profesjonalne programy edukacyjne rozwijające kompetencje kadry pedagogicznej. Wdrażanie programów profilaktycznych przygotowujących nauczycieli – realizatorów profilaktyki jest inwestycją w lokalne zasoby kadrowe. Przeszkolenie większej grupy w tej samej szkole może uruchomić pożądane zmiany w instytucji. Do działań profilaktycznych powinno się włączać również rodziców, ponieważ profilaktyka zaczyna się już w domu rodzinnym i działania szkolne powinny być komplementarne do wychowania w rodzinie

w celu pełnej skuteczności. Rekomenduje się przeprowadzanie programów podwyższających kompetencje zgodne z potrzebami kadry oświaty.

Szkolne programy wychowawczo-profilaktyczne powinny obejmować różne zagrożenia społeczne, w szczególności te związane zarówno z jednostkową dynamiką zmian rozwojowych dzieci, jak i aktualnych zmian na poziomie krajowym czy globalnym. Przykładem takich zmian na poziomie globalnym i dostosowania do potrzeb są skutki pandemii Covid-19, która niejako wymusiła zmianę nauczania ze stacjonarnego na zdalny i/lub hybrydowy, a w konsekwencji przyniosła nowe problemy i zagrożenia dla dzieci i młodzieży. Kolejnym przykładem skali globalnej jest szybko postępujący rozwój technologiczny, często skorelowany z utrudnioną kontrolą rodzicielską, a niosący ze sobą nowe zagrożenia behawioralne wobec młodych osób. Na poziomie krajowym można jako przykład wymienić zmianę systemu szkolnictwa i formy szkoły gimnazjalnej na ponadpodstawową, która również przyniosła nowe wyzwania wychowawcze i systemowe.

Programy wychowawczo-profilaktyczne muszą odpowiadać na potrzeby wszystkich uczniów, zarówno tych, którzy jeszcze nie zetknęli się z używaniem substancji psychoaktywnych, jak i tych, którzy są bardziej narażeni na ryzyko. Dlatego warto realizować profilaktykę uniwersalną, skierowaną do całej populacji uczniów, by zapobiegać inicjacji ryzykownych zachowań. Z kolei profilaktyka selektywna i profilaktyka wskazująca koncentrują się na uczniach z grup ryzyka, zapewniając im bardziej specjalistyczne wsparcie i interwencje, które pomagają zmniejszyć ryzyko wystąpienia problemów związanych z używaniem substancji psychoaktywnych.

W tym kontekście realizacja programu Szkolna Interwencja Profilaktyczna (SIP) jest szczególnie ważna. Program ten oferuje wczesną interwencję dla uczniów, którzy wykazują zachowania ryzykowne lub są narażeni na kontakt z substancjami psychoaktywnymi. SIP nie tylko pomaga ograniczyć inicjację używania substancji, ale także uczy młodych ludzi umiejętności radzenia sobie z presją rówieśniczą i trudnymi sytuacjami. Dzięki jego realizacji, szkoły mogą skutecznie odpowiadać na indywidualne potrzeby uczniów z grup ryzyka, zapewniając im wsparcie i edukację na odpowiednim poziomie.

Kolejnym ważnym elementem przemyślanego systemu szkolnych oddziaływań prewencyjnych jest wykorzystywanie wielu strategii profilaktycznych, zamiast skupiania się wokół jednego, generalnego działania. Wśród takich strategii powinny się znaleźć działania tj.:

1. działania edukacyjne zawarte w podstawie programowej,
2. realizowane programy profilaktyczne o potwierdzonej wiarygodności - w tym znajdujące się w bazie programów rekomendowanych - dla uczniów, rodziców i nauczycieli,
3. działania interwencyjne oraz szkolne procedury reagowania w sytuacjach kryzysowych,
4. specjalistyczna pomoc pedagogiczno-psychologiczna ~~również~~ dla uczniów, rodziców i nauczycieli,
5. działania informacyjne dla całej społeczności szkolnej, a nawet zawierające propozycje dla środowiska lokalnego,
6. działania alternatywne i integrujące na rzecz środowiska lokalnego, np. artystyczne, społeczne czy charytatywne,
7. wypracowanie spójnych zasad i przepisów szkolnych, zatwierdzonych przez nauczycieli, rodziców i uczniów.

Istotna jest również współpraca szkoły ze środowiskiem lokalnym. Szkoła jest ważną instytucją, która kreuje młodych obywateli i jest niejako inwestycją w przyszłość danej społeczności. Wielu dyrektorów i nauczycieli wymienia następujące korzyści z wprowadzenia szkolnych programów wychowawczo-profilaktycznych²⁹:

1. program obliguje szkołę do przyglądania się samej sobie – problemom, potrzebom i zasobom;
2. włącza i aktywizuje rodziców;
3. motywuje nauczycieli do podnoszenia kompetencji;
4. obliguje szkołę do oceny efektywności własnych działań wychowawczych i zapobiegawczych;
5. eliminuje działania przypadkowe o małej skuteczności;
6. daje tytuł do ubiegania się o będące w dyspozycji gmin środki finansowe na doskonalenie nauczycieli i zakup wartościowych programów.

²⁹ Ibidem.

8.3. Profilaktyka uzależnień behawioralnych

W ramach nowelizacji ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi w działaniach profilaktycznych należy uwzględnić także przeciwdziałanie uzależnieniom behawioralnym³⁰. Działania profilaktyczne z zakresu przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym powinny mieć charakter przede wszystkim psychoedukacji różnych grup wiekowych, prowadzenia i organizacji warsztatów i szkoleń w tej tematyce oraz poszerzenia świadomości społecznej w zakresie uzależnień behawioralnych (szczególnie tych mniej znanych przez mieszkańców, takich jak ortoreksja, bigoreksja). Dodatkowo profilaktyka powinna bazować na wzmacnianiu czynników chroniących, do których należą przede wszystkim dobre relacje oraz umiejętności konstruktywnego radzenia sobie ze stresem (treningi redukcji stresu). Należy zwrócić uwagę na to, aby urządzenia elektroniczne wykorzystywać w celach edukacyjnych i rozwojowych, a także zachęcać i przygotować dzieci i młodzież do samodzielnego weryfikowania informacji znalezionych w sieci.

W celu przeciwdziałania uzależnieniom behawioralnym powstały różne programy profilaktyki uniwersalnej, które przede wszystkim bazują na wzmacnianiu czynników chroniących. Programy profilaktyki uzależnień behawioralnych skierowane do dzieci powinny obejmować grupę najwyższego ryzyka, a zatem dzieci w wieku między 11 a 14 rokiem życia, powinny trwać minimum 10h i cechować się pozytywną ewaluacją. Obecnie istnieje program profilaktyki uzależnień behawioralnych, który poddawany jest ewaluacji i w najbliższym czasie może zostać uznany w krajowym systemie rekomendacji programów profilaktycznych³¹. Jest to program „Stawiam na siebie” autorstwa Fundacji Praesterno (uczniowie w wieku 13-15 lat).

Natomiast rekomendację uzyskał już inny program dotyczący uzależnień behawioralnych pod tytułem „Wspólne kroki w Cyberświecie” Fundacji Poza Schematami (uczniowie klas III szkół podstawowych). „Wspólne kroki w Cyberświecie” jest programem mającym na celu zmniejszenie ryzyka angażowania się przez młodzież w zachowania ryzykowne

³⁰ Znowelizowany art. 18² pkt 1 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz.U.2023.2151 t.j.) wprowadzający art. 2 pkt 7 Projektu.

³¹ System rekomendacji działa od 2010 r. we współpracy Krajowego Centrum Przeciwdziałania Uzależnieniom, Ośrodka Rozwoju Edukacji oraz Instytutu Psychiatrii i Neurologii. Szczegółowe informacje na stronie: <https://programyrekomentowane.pl/system-rekomendacji/o-systemie-rekomendacji/> (dostęp: 24.07.2025 r.)

(ze szczególnym uwzględnieniem nadużywania komputera i Internetu) poprzez: pogłębienie wiedzy o zagrożeniu uzależnieniami behawioralnymi wśród młodzieży i jej rodziców, wspomaganie prawidłowego rozwoju psychoemocjonalnego i społecznego młodzieży, a także pogłębienie wiedzy rodziców odnośnie czynników chroniących i czynników ryzyka w celu wspomagania zharmonizowanego rozwoju młodzieży po zakończeniu realizacji programu. Młodzież uczestniczy w 10 spotkaniach trwających 1 godzinę lekcyjną, a rodzice w trzech spotkaniach, każde po 2 godziny³². Program „Wspólne kroki w Cyberświecie” skierowany jest zarówno do uczniów, jak i rodziców. Składa się z 10 spotkań z uczniami (45 min każde), spotkania wprowadzającego z rodzicami oraz spotkania kończącego z uczniami i rodzicami. Promuje budowanie dobrych więzi ze szkołą i opiekunami, które działają jako podstawowy czynnik chroniący według autorów programu³³. Do głównych celów programu należą: wzmocnienie umiejętności radzenia sobie z emocjami, wzmocnienie umiejętności komunikowania się i budowania relacji, zwiększenie wiedzy i umiejętności na temat bezpiecznego korzystania z Internetu i innych mediów elektronicznych, zwiększenie wiedzy na temat zagrożeń wiążących się z korzystaniem z Internetu i mediów elektronicznych, w tym: cyberprzemocy, hejtowania i innych zachowań antyspołecznych w sieci. Jak wynika z przeprowadzonych w ramach diagnozy badania, problem nadmiernego korzystania z urządzeń elektronicznych jest najistotniejszą kwestią dotyczącą młodych mieszkańców Gminy. Korzystanie z urządzeń elektronicznych dotyczy nie tylko dzieci i młodzieży w wieku szkolnym, ale na długo przed tym okresem dzieci w wieku nawet kilkunastu miesięcy mają kontakt z urządzeniami elektronicznymi, a tym samym z treściami obecnymi w Internecie (filmy odtwarzane małym dzieciom przez rodziców). W związku z tym działania z zakresu profilaktyki powinny być skierowane także do rodziców młodszych dzieci w wieku przedszkolnym, a nawet żłobkowym (profilaktyka skierowana do rodziców).

8.4. Profilaktyka problemu narkotykowego

Problem narkotykowy stanowi jedno z najpoważniejszych wyzwań zdrowotnych i społecznych współczesnych społeczeństw. Używanie substancji psychoaktywnych wiąże się z ryzykiem

³² Stawiam na siebie. Profilaktyka uzależnień behawioralnych. Podręcznik realizatora Fundacja Praesterno, Warszawa.

³³ Źródło: <https://fundacijapozaschematami.pl/projekty/wspolne-kroki-w-cyberswiecie/> (dostęp 24.07.2025 r.)

uzależnienia, poważnymi konsekwencjami zdrowotnymi oraz wzrostem przestępczości. Szczególnie narażone na kontakt z narkotykami są młode osoby, które mogą nie zdawać sobie sprawy z pełnych konsekwencji ich używania. W związku z tym, działania profilaktyczne nakierowane na przeciwdziałanie narkomanii są niezbędne, aby zapobiegać inicjacji narkotykowej, minimalizować skutki zdrowotne oraz społeczne, a także redukować zjawisko przestępczości związanej z dystrybucją i używaniem tych substancji. Profilaktyka powinna obejmować edukację, wsparcie psychologiczne oraz ścisłą współpracę z instytucjami zajmującymi się bezpieczeństwem publicznym.

W kontekście edukacji i profilaktyki szkolnej szczególnie istotne jest wdrożenie programów edukacyjnych dotyczących ryzyka związanego z używaniem substancji psychoaktywnych, takich jak program rekomendowany Unplugged. Jest to rekomendowany program profilaktyczny skierowany do młodzieży w wieku 12-14 lat, którego głównym celem jest przeciwdziałanie inicjacji używania substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, tytoń i narkotyki. Program realizowany jest w formie interaktywnych lekcji i warsztatów, które angażują uczniów do refleksji nad własnymi wyborami i decyzjami, oraz uczy ich, jak unikać ryzykownych sytuacji. Należy również rozważyć organizację akcji informacyjnych skierowanych do lokalnej społeczności, które będą edukować mieszkańców na temat dostępnych form wsparcia, skutków zażywania substancji psychoaktywnych, oraz sposobów uzyskania pomocy. Ważnym elementem działań jest również kontynuacja współpracy z policją, która powinna opierać się nie tylko na egzekwowaniu prawa, ale także na wspieraniu programów prewencyjnych i informacyjnych. Wspólne działania z zakresu profilaktyki oraz monitorowania sytuacji na lokalnym rynku substancji psychoaktywnych mogą przyczynić się do zmniejszenia skali problemu.

8.5. Programy monitorowania sprzedaży alkoholu metodą „tajemniczego klienta”

Rekomenduje się wprowadzenie programu monitorowanego zakupu alkoholu w punktach sprzedaży na terenie gminy, ze szczególnym uwzględnieniem systematycznych audytów metodą „tajemniczego klienta”. Taka forma kontroli pozwala na skuteczne ograniczenie sprzedaży alkoholu osobom nieuprawnionym, zwłaszcza dzieciom i młodzieży, poprzez zwiększenie świadomości sprzedawców oraz ich umiejętności weryfikacji dowodu osobistego

młodo wyglądających klientów. Program, by utrwalić jego skuteczność, należy realizować rok po roku. Zgodnie z doświadczeniem Centrum Działań Profilaktycznych, zebranymi na obszarach, gdzie program był już realizowany (przez CDP) – zmiany są trwałe i utrzymują się przez wiele lat. Planując, na przyszłość, podobne zadania należy brać pod uwagę nie tylko zjawisko samoistnego zanikania w czasie efektów szkoleniowych, lecz również bardzo wysoką rotację personelu w sklepach i lokalach gastronomicznych. W związku z tym, niezwykle istotnym czynnikiem jest implementacja oraz powtarzalność programu, a także planowanie kontroli punktów sprzedaży w oparciu o wyniki tego typu badań. Wpisuje się to w powszechnie akceptowaną – zarówno przez mieszkańców, jak i samych sprzedawców – ideę, którą można streścić słowami, że edukacja i sprawdzanie, a gdy trzeba wyciąganie konsekwencji jest wskazane. Głównym celem programu monitorowanego zakupu alkoholu jest ograniczenie naruszeń prawa w zakresie sprzedaży i podawania napojów alkoholowych osobom nieuprawnionym, w tym szczególnie dzieci i młodzieży, oraz zwiększenie ilości sprzedawców, którzy kontrolują dowód osobisty młodo wyglądających klientów, a także są w stanie wychwycić osoby nietrzeźwe i odmówić im sprzedaży alkoholu. Procedura ta, poza wyżej opisanymi, korzyściami może posłużyć również do tworzenia analiz przed kontrolnych w oparciu o art. 47.1 ustawy prawo przedsiębiorców.

8.6. Problem przemocy domowej – „Niebieskie Karty”

Przeciwdziałanie przemocy domowej w tym zmniejszenie zjawiska przemocy domowej, ochrona osób doznających przemocy oraz wzrost dostępu do pomocy specjalistycznej poprzez poprawę i wzmacnianie systemu przeciwdziałania przemocy domowej, profilaktykę i edukację społeczną, działania interwencyjne oraz zapewnienie bezpieczeństwa osób krzywdzonych, wsparcie osób uwięzionych w przemoc, jak również doskonalenie zawodowe kadr lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy stanowi ogólny cel działań w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej. Na terenie gminy Puck pracuje Zespół Interdyscyplinarny, którego jednym z zadań w celu dokonania diagnozy i oceny sytuacji w związku ze zgłoszonym podejrzeniem przemocy domowej jest powoływanie grup diagnostyczno-pomocowych realizujących zadania zgodnie z Ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej.

Istotnym działaniem wydaje się rozpowszechnianie wiedzy dotyczącej procedury „Niebieskie Karty”, szczególnie, że przebadana grupa mieszkańców deklaruje dość niski poziom wiedzy

w obszarze form pomocowych dostępnych na terenie Gminy. Kampania dotycząca „Niebieskich Kart” mogłaby przekonać więcej osób do jej zakładania, zwłaszcza, że zjawisko przemocy domowej narasta. Autorzy badania rekomendują, że warto systematycznie informować grupy docelowe (pracowników oświaty oraz instytucji medycznych) o istnieniu i funkcji „Niebieskich Kart” oraz konsekwencjach zainicjowanie tej procedury. Jak wynika z przeprowadzonych badań, większość osób dotknięta problemem przemocy domowej nie zgłaszała nikomu tego faktu, niepokojącym również jest fakt, że spośród osób zgłaszających, w większości przypadków nie podjęto procedury „Niebieskiej Karty”. Dodatkowo należy wprowadzić systematyczne szkolenia dla pracowników instytucji społecznych, takich jak Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, policja oraz szkoły, aby lepiej rozumieli mechanizmy przemocy i potrafili skutecznie interweniować.

Istotna jest również kwestia monitorowania dalszych losów podopiecznych korzystających ze wsparcia GOPS w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, ze względu na problem ponownego wszczynania procedur „Niebieskie Karty” w rodzinach, w których procedurę zakończono. W celu zbadania tego problemu należy zwrócić uwagę na monitorowanie procedury „Niebieskie Karty” w tym monitorowanie sytuacji osób doświadczających przemocy domowej, a także zagrożonych wystąpieniem przemocy domowej również po zakończeniu procedury przez służby działające w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej i przeprowadzenie badań ewaluacyjnych.

Niezwykle istotne w omawianym kontekście wydają się być również działania zmierzające do poszerzania kompetencji członków Zespołu Interdyscyplinarnego w postaci szkoleń i superwizji o wysokiej jakości. Jednym z ich celów powinno być przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu tej grupy, która jest – podobnie jak członkowie Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych – dosyć podatna na to wyjątkowo niekorzystne zjawisko.